

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

29
SELMA LAGERLÖF

ZACHARIAS
TOPELIUS

Çeviren :
Mahir YALNIZ

DÜNYA EDEBİYATINDAN TERCÜMELER :

İSKANDİNAV KLÂSİKLERİ: 18

ZACHARIAS TOPELIUS

SELMA LAGERLÖF

ZACHARIAS TOPELIUS

Bu eseri Mahir YALNIZ dilimize çevirmiştir.

ANKARA 1957 — MAARİF BASIMEVİ

ZACHARIAS TOPELIUS

Ö N S Ö Z

Zacharias Topelius'un yüzüncü yılını kutlamak isteyen İsveç Akdemisi, iki sene evvel, şairin hayatı ile eserlerini hülâsa eden bir kitap meydana getirme şerefini bana verdi.

Bu eserle uğraşırken, Profesör Basenius'un fevkalâde büyük bir sevgi ile hazırladığı Topelius Biyografisini görmüş, ve şairi çok cepheli emin bir şekilde tanıtmaya bir yana dursun, kitabın her tarafında rastlanan Finlandya tarihinin izabıyla, canlı teferruata hayran olmuştum.

Kabramanları henüz otuz altı yaşını doldurmadan, üç kalın cilt haline gelen bu Biyografi'nin lâıyk olduğı veçhile büyük kitleye mal olması, bana imkânsız göründü. Önümüzdeki materyaldan, Zacharias Topelius'un kısa ve popüler bir şekilde tasvir etmek fikri bende tabii olarak doğuyor ve bu plânımı bilen profesör Basenius,un mutat nezaketle buna anlayış gösterdiğini biliyorum. Maamafih okuyucularıma, bu eseri Basenius biyografiasının bir hülâsası olarak görmemelerini hatırlatmak isterim. Kısmen 1918 deki jubile neşriyatından Eliel Beste'in "Topelius'un hayatı makaleleri ve muharırr olarak tesirleri" adlı eseriyle Fin gazetelerinden kaynak olarak istifade ettiğim gibi, kısmen de bazı haleflerinin omuzlarına alamadıkları bir mesuliyet duygusuyle, hâdiseleri karşılaştırarak bunlardan şehsi neticeler çıkar-

maktan kaçınmadım. "Cerrahın Hikâyeleri" hakkında bildirdiğim her şey için mustakbel münekitlerin beni mesul tutacağını açıkca belirtmek isterim.

Bu eseri yazarken bir yardımcı vardı, o da ihtiyar şairin bizzat kendisiydi. Tasvirlerini canlandırıp aydınlatmak bakımından şairin bir çok lirik şiirlerini aldığım için kimse beni kınamıyacaktır. Ama müsaade almadan en iyi nesirlerinden bir kaçı ile eserimi süsledim.

Arif bir okuyucu, kitabın ilk faslının, kayın ağacıyla yıldız efsanesinden alınarak meydana geldiğini anlıyacaktır, "Yaşlı Zacharias Topelius" faslını süsleyen tarihi hülâsada "Yabandaki Bahar" da tamamiyle okunabilir. Alâsu'deki eski evin tasviri ile "Elias Lännort Gençliği ile Zahmetli Tahsil Seneleri" Zaharias'ın hikâyelerinden alınmış, buna mukabil eserin lirik faslında bulunan kültür tarihine ait izahlarda "Vincent Wellnbrecher" den meydana gelmiştir. Bir muharririn üslûbundan ayrı olarak, misaller vermenin ne kadar güç olduğunu her ne şekilde olsursa olsun vaktiyle anlamış olanlar, serbest yazacak yerde, bu şekilde yaptığım aşırılardan dolayı affedeceklerini umuyorum.

Mörbaka 2.Ekim.1920

Selma LAGERLÖF

ZACHARIAS TOPELIUS

Aşağı yukarı bundan ikiyüz sene evvel Finlandya büyük bir sıkıntı içinde idi. Geniş bir çevrede hapten her şey harap olmuş, şehirler, kasabalar alevler içinde yanmış, ekinler çiğnenmiş, yüzbinlerce insan kıl çla korkunç hastalıklarla ölüme sürüklenmiş, bir çokları da memleketten kaçmıştı. Nereye bakılsa baştan başa sefalet, hıçkırık, gözyaşı, feryat, ağıt, kül ve kan vardı. Böylece halâ ümit etmekte devam edenler ne umduklarını bilmez olmuşlardı. Çünkü Tanrının gazabı memlekete çökmüştü. Bu zamanın dehşeti asla unutulmıyacaktır. Bu sonsuz felâkette bir çok aileler birbirlerinden ayrı düşererk çok uzaklara dağılmıştı. Bir kısmı düşman memleketine sürülmüş, bir kısmı ormanlara, ıssız yerlere, hattâ çok uzaklara, İsveç'e kaçmıştı. Bir kadın kocasının, bir erkek kardeş kız kardeşinin, anneler de çocuklarının ne olduğunu bilmiyordu. Yakınlarının yaşayıp paşamadıklarına dair bilgileri yoktu. Nihayet sulh olup da ölümden yakasını kurtaranlar yurda döünce, yakınlarından bir kaçını kaybetmiyen, matem tutmıyan pek az aile kalmıştı. Nasıl ki Şövalye Mavisakal'ın masalında, kadın her tarafı görebilen kuleye kız kardeşini gönderip sonra gözcüye "Anna gelen kimse var mı?" diye mütemadiyen sorarsa, bir çokları sevgililerinden haber almadıkları ıssız kulübelerinde "Gelen var mı?", "Hâlâ bir gelen yok mu?" diye soruyordu. Ara sıra Mavisakal masalındaki gibi oluyordu. Dışarda uzaklardan bir kü-

çük toz bulutu gözüktüyor, oraya yaklaştıkça yaklaşıyor, nihayet yakınlarını arıyan bir sürü firarî seçiliyordu. O zaman anneler babalar hasret dolu gözlerle ciğerparelerini arıyorlar, bu kadar seneden sonra onları tekrar bulurlarsa, sanki hiç ızdırap çekilmemiş gibi orayı sevinç kaplıyordu. Kulübeler çarçabuk yeniden kuruluyor, tarlalar tekrar mahsul veriyor, bütün geçen kederlerinden sonra yeni bir devre başlıyordu. Uzun harp sırasında Uleaborg'da Christof Topelius isminde bir çocuk, annesi ve kız kardeşleriyle ıssız Mohusa'da uzak, bir orman kulubesine sığınmıştı. Orada güç belâ geçiniyorlardı. Yakın bir gölde balık tutuyorlar, ormanda hayvanlara tuzak kuruyorlardı. Sonunda düşmanlar tarafından fark edildiler. Orman yolundan bir sürü kazak çıka geldi. Annesinin gözü öünde çocuğu yakalayıp gittiler. Bu kazaklar çocuğu Rusyaya götürerek Ingermanland'da çiftliği bulunan Kralın gözdelelerinden bir asilzadeye sattılar. Orada ona iyi muamele ediliyor, hattâ piyano öğrenmek müsaadesi bile veriliyordu. Günün birinde Çar Peter çiftlikte misafir bulunurken, Çara bir şeyler çalması için içeri çağırılmıştı. Bu bolluğun ve rahatlığın içinde çocuk, annesini, babasını, vatanını unutamıyor. Çocuk tıpkı harplerini söğütlere asarak, yabancı diyarda çalamıyan, şarkı söyleyemiyen, dans edemiyen Babil'deki esir Yahudilere dönmüştü. Finlandyada sulh olduğu, isteyenlerin memleketine dönebileceği çocuğun kulağına çalınınca, sıra hasreti onda o kadar arttı ki bir gün alfabe kitabıyla mektebe giderken, bir ormana sığışarak, akşama kadar orada gizlendi. Gece olunca, ağustos akşamında güneşin battığını gördüğü istikamete doğru yola koyuldu. Böylece gündüz saklanarak gece yoluna devam ede-

rek güney Finlandya'nın bir kasabasına ulaştı. Orada bir gemi Stocholm'e hareket etmek üzere idi. Gemici firariyi vapura aldı. Şu şaşılacak işe bakın ki çocuk büyük iskeleden Stockholm'e çıktığı sırada bir kaç kadın orada çamaşır yıkıyordu. Bunlardan biri çocuğa dikkatle baktı; Fince "Nereden geliyorsun?" diye sordu. Çocuk "Uleaborg'dan" diye cevap verdi. Cevap "Öyle ise sen benim oğlum Christof'sun" oldu. Kadın hakikaten çocuğun annesi idi. Bir çokları gibi o da başşehire kaçmış, geçimini başkalarının çamaşırlarını yıkayarak, temizliğini yaparak aldığı para ile sağlıyordu. Ana oğul bu suretle birbirlerini bulduktan sonra Finlandya'ya döndüler, çocuk Limingo caddesindeki babasının evinin idaresini, deruhde ediyor eskiden ailesine ait olan çayırları, tarlaları Belediyeden geri alıyor. Gümrüğe kâtip giriyor, bir az resim ve musikiyle uğraşıyor. Şimdi başlıyan sulhde oldukça rahat bir hayat sürüyor, ölümünde akrabalarına sevilen, sayılan bir ad bırakıyor.

MICHAEL TOPELIUS

Christof Topelius Rus esaretine düşüğünden aşağı yukarı yüz sene sonra Rusya ile İsveç arasında tekrar harp başladı. Harp, bu muharebeye iştirak etmeyenlerin bile ahu figan etmesine, vebaya tutulmasına korkunç ölümler ile ölmesine sebep oldu. Uleaborg'da eskiden miras kalan, çiftlikte o zamanlar mesleği kilise ressamlığı olan, gücü kuvveti yerinde olduğu günlerde, memleketin bir çok kiliselerini dinî resimler ile süslemiş, neşeli, samimi, çalışkan, Allahtan korkan Michael Topelius oturuyordu. Harp başladığı zaman geçimini çalışmasıyle temin edemeyecek kadar ihtiyar bir adam olduğundan

çok fakir düşmüştü. Hayat için iyi yetiştirilmiş çocukları olduğundan babalarına yardım edebilecek duruma gelince, kendisini sefalet içinde ölüme terk etmiyeceklerine, emin olduğu için istikbale endişesiz bakıyordu. En büyük ümidini cenup Österbott'da İlmola'da halen köy papası olan en büyük oğlu Johan Gabriel'e bağlamıştı. Mamafih o evli dört çocuk sahibi üstelik hastalıklı idi. Amma babası, onun yakında büyük bir kasabada bir manastıra baş rahip olacağını, orada iyi günler geçireceğini, o zaman kendisine ve kardeşlerine geniş yardımlar sağlayacağını umuyordu. Diğer iki oğlu Zacharias ile Gustav ilmî bir meslek seçmişlerdi. O zaman her ikisi de İsveç'de bulunuyor ve tıp tahsil ediyorlardı. Daha hiç biri tahsillerini bitirmemişti. Amma geçimlerini temin edebilecek hale gelmişlerdi. Hattâ son zamanlarda babalarına bir az yardım ediyorlardı. Bunlardan başka Michael Topelius'un evde bir oğlu iki kızı vardı. Oğlu pek işe yaramaz zaif karakterli amma kızlar akıllı ve becerikli idiler. Kızlar zarurettten yakalarını kurtarmak için bir manifatura dükkânı açmışlardı. Harp başlıyalı çok olmamıştı ki Michael Topelius büyük oğlundan çok fena haberler aldı. İlmola'nın yakınında bulunan Kauhayoki kilise çevresinde bir Rus sevkıyatı, bir sürü köylü tarafından yağma edilmişti. Bu küstahlığı cezalandırmak için bir kazak müfrezesi gönderilmişti. Bunlar otuzdan fazla çiftliği yağma ederek ateşlemiş külünü göke savurmuştu. Johan Gabriel'in bacanağına ait olan Knutilla çiftliğinde, çiftlik sahibi gece yarısı süngülenerek ve kurşunla öldürölmek suretiyle katledilmişti. Uşagı oracıkta öldürölmüş kayın pederi bağlanarak kamçılanmış esarete süröklenmiş karısı

çocuklarla birlikte ormanlara kaçmak zorunda kalmıştı. Bütün yakılan çiftlikler aynı akibete maruz kaldılar. Bu haberler İlmola'ya gelince Johan Gabriel bu firarilere yardım etmek için köylüler ile birlikte Kauhayoki'ye gitti. Onlar İlmola'ya götürülerek evlere alındılar. Herkes servetine göre yardım etmişti. Johan Gabriel'in yanına baldızı, çocukları, anaları, babaları ile beraber geldi. Onlar kalemin yazamayacağı kadar korkunç şeyler anlattılar. Johan Gabriel ne döğölmüş, ne de yaralanmıştı. Amma yakalandığı tehlikeli bir ciğer hastalığı, korkunç hâdiselreden sonra duyduğu daimî korkudan dolayı son derece vahim bir şekil aldı. Gelen düşmanların korkusundan, Kauhayoki felâketinden sonra uzun zaman bir kulde saklandı. Orada Rus'lara karşı mahfuzdu. Amma onların yerine o zamanlar ordu ile birlikte gelen kanlı ishal üç kızını elinden aldı. Geride Franz Michael isminde biricik oğlu sağ kaldı. Bütün bunlardan sonra ölümle mücadeleden vaz geçerek, tırpanla biçilmiş çiçekler gibi kızcağızları toprağa verdikten on dört gün sonra 1818 eylülünde bu dünyanın facialarına gözlerini yumdu. Bu suretle Uleaborg'daki yaşlı adam ihtiyarlığı için en büyük bir dayanak saydığı oğlunu harp yüzünden kaybetmişti. İsveçde tahsil yapan çocuklarını o zamanda tekrar görmek ümidi pek azdı. Her ikisi de harbe katılmışlardı. Zacharias 1809 yaz ve sonbaharında Finlandyaya asker ihraç etmeğe uğraşan bir filonun doktoru olmuştu. Güstav ticaret gemilerine Stockholm ile Göteborg arasında refakat ederek Danimarka korsanlarından koruyan Emilla muhribinde vazife almıştı. İhtiyar Topelius'un çok yakın çevrelerinde du-

rum gittikçe fenalaşıyordu. Bütün konuşmalar asker toplama, yerleştirme etrafında dönüyordu.

Harbin mutat zarureti ile beraber hemen pahalılık başladı. Önceden pek az bir şeyi olan kolayca zenginleşiyor amma fakirler eskisinden daha perişan bir hale geliyordu. Artan zaruretle beraber ahlaksızlık çoğaldı Çit direkleri odun olarak satılıyor, bir atı olan çalınmasın diye saklıyordu. 1808 temmuz sonlarına doğru Zacharias Topelius'un vazife gördüğü gemi Stockholm adaları arasında donan denizde kalarak bir daha kurtulamadı. Gemide soğuğa karşı korunmak mümkün değildi. Nihayet genç doktor karaya çıkınca çok tehlikeli bir vaziyette hasta idi. Emilla muhribi daha cenupta Örlesund'da donmuştu. Bir çok sergüzeştlerden sonra düşman eline düşmemesi için, kaptan gemisini yaktı. Ama bütün mürettebat Danimarkalılara esir düştü. Aşağı yukarı Topelius'un oğullarının başlarına bu felâket geçtiği tarihlerde bütün Finlandya Rusya idaresine geçerek İsveç ile irtibatı kesildi. Oradan Uleaborg'a hiç haber gelmediğinden 1809 senesinde Zacharias ile Güstav ölü sanılarak babası ve kardeşleri tarafından yas tutuldu. Ancak 1910 senesinde babası oğullarının bütün tehlikelerden kurtularak Stocholm'de s hhatte olduğunu öğrendi. Bir kaç ay önce minberden sulh olduğu bildirilmişti. Şimdi ihtiyarın bütün endişe ve felâketlerinin sona erip batıhtıyar olması beklenebilirdi. Şunu hatırlatalım ki bu Michael Topelius'la birlikte bütün Finlileri Rus tebasası haline getiren bir sulh anlaşması idi. Oğullarının sağ olmasına çok memnun olduğu halde, onların İsveçte kalarak bu andan itibaren yabancı bir memlekette bulunuşu onu korkutuyordu. Onların, Rusların baskılı idı-

resine boyun eğmek için, Finlandya'ya geriye döneceklerine asla inanmıyordu. Aylar geçiyordu. Fakat oğullarının vatana döneceklerine dair ümit uyandıracak bir emare belirmiyordu. Onlar muhtelif sebepler ileri sürüyorlardı. Ancak hakkiyle doktor olunca geri döneceklerdi. Babası da buna razı olmak zorunda idi. Bu iş ne kadar uzun sürerse, tahsil ettikleri, ve onlara iyi bir istikbal vaad eden İsveçi terk etmek, o kadar zor olacağını babası pek iyi biliyordu. Aylar yıllara çevrildi. İhtiyarın vücudu kanburlaşıyor ve mezara yöneliyor amma çocuklardan ufak bir haber gelmiyordu. O da bir gözcü gönderip "Bir gelen var mı?", "Halâ kimsenin geldiğini görmüyor musun?" diye ne kadar sormak isterdi. Feleğin cilvesine bakın ki 1811 senesi güzünde ortanca oğlu Finlandyaya döndü. O Stockholm'de becerikli ve çok hazık bir doktor olarak daha o zaman şöhret almıştı. Onu İsveç'de büyük bir muvaffakiyet ve geniş bir iş sahası bekliyordu amma vatan onu bırakmadı çekti. Kendisine Nykarleby şehri Hükûmet tabipliği teklif edilince kabul etti. Nykarleby'de yerleştiği için Uleaborg'dan onu ziyaret etmek isteyen bir adamın 30 millik bir yolculuk yapması lâzım geldiğinden, bu, durum babası için büyük bir memnuniyet kaynağı olmak beraber, bir az hayal kırıklığı doğurdu. İhtiyar adam Limniger caddesindeki eski çiftliklerinin tamamen harap olmaktan kurtulması için bir oğlunun çiftliğin idaresini eline almış olmasını görmek istiyordu. Buna pek az ümidi vardı. Diğer oğlu Gustav'ın da memlekete döneceğini asla hatırına getirmiyordu. Zacharias sade yaradılışlı bir adamdı. Hemcinslerine yardım etmekten başka bir ihtirası yoktu. Kendisi, lüzumlu olduğunu zannet-

tiği her yerde hazırды. Gustav başka tabiatte idi. O da becerikli bir doktordu, amma aynı zamanda gittiği yerde sevilen, sayılan, neşeli bir sosyette adamı idi. O bir çok Finliler gibi melânkolik değil, bilâkis şen ve neşeli idi. Herkes ihtiyar babasına "O İsveçde kalacak", "Doğrusu oraya yakışır" diyorlardı. Mamafih 1815 de Gustav, Uleaborg Hükûmet tabipliğine tâyin edilerek Finlandyaya geldi. Onlar, tıpkı rahat yaşadığı Rus esaretinden kurtularak büyük tehlikeler içinde, harap olmuş memleket çiftliğine dönen büyük babalarının haline düştüler. Bu iki torun da sıra hasretini yenemez oldu. Fakirlik sefalet, işte bu eskisine nazaran mukavemet edilmez şekilde onları çekiyordu.

ORTANCA OĞLU ZACHARIAS TOPELIUS

Eğer yakılmış evler, harap edilmiş tarlalar, yok edilmiş refah, öldürülmüş, işkence edilmiş yahut esarete, köleliğe mahkûm edilmiş insanlar, hattâ memleketlerin kaybedilmesi gibi siyasî felâketler, yıkılmış eyaletler, umumî fakirlik uzun ve tahrip edici harbin bir neticesi olsaydı, o zaman insan gözünün bu dünyada kardeş kavgalarında gördüğü manzara o kadar korkunç sayılmazdı. Bu evler yeniden yapılabilir, tarlalar yeniden sürülür, insanlar yeniden yetişir, zira tabiat bizatihi bu harabiyetten sonra iki misli verimli olabilir. Bir müşahidi derin bir yeis ile dolduran en acı felâket; mutad olarak harbin yıkıcılığını takip eden ahlâk düşkünlüğünün manzarasıdır. Şu da muhakkaktır ki 1809 daki sulhtan sonra Finlandyadaki sefalet, Kristof Topelius'un büyük harpten sonra Rusyadan memlekete döndüğü zaman, her tarafta gördüğü sefaletle mukayese edilemezdi.

Şimdi memleketin bütün şehirleri kasabaları yanmış, tüccar gemileri korsanlar tarafından zaptedilmiş, tarlalar, ağaçsız ekilmemiş durumda değildi. Kazaklar bütün hayvanları sürüp götürmemişler, düşmanın müsadere etmesinden kurtulmak için kule çanlarını denizin dibine atmamışlardı. Halk da 'en değerli mülklerini bırakıp kaçmamış, vatandaş hâlâ şehirde, köylüler, papaslar hâlâ köylerde oturuyorlardı. Sık ormanlıkta haydutlar pusurkurmıyor, firariler yolları dolaşarak harap evlerini aramıyordu. Ama harbin hemen peşi sıra gelen ahlâksızlık, adaletsizlik, zevku safa azçalışmakla kolayca elde edilen kazanç gibi meşru olmıyan isteklerden memleket kurtulamamıştı. Üstelik İsveç'in ayrılmasıyla değişen münasebetler düşünülürse, memleketin sağlam karakterli, kendi nefsinı düşünmiyen, kabiliyetli, ahlâk bozukluğuna sed çekebilecek, bu badirede halkı idare edebilecek insanlara, bu gün her zamandan çok ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bu adamların müteşebbis ve keskin görüşlü olması lâzımdı. Şimdi iş yalnız eskiyi muhafaza etmekle kalmıyarak aynı zamanda memleketi her sahada ilerletmek lâzımdı. Zira bahis mevzuu olan, Finlandya'nın, daimî duraklama halinde bulunan Rusyanın diğer eyaletleri gibi bir eyalet haline gelmesi, yahut bundan sonra terakkî eden garp memleketleri arasında yer almasıydı. Çok sıkışık ve kendi haline terk edilmiş halkın idaresini, bulunduğu yerde ele alacak üstün vasıflı insanları az olmadığından ötürü Finliler hakikaten kendilerini bahtiyar sayabilirler. Bazen bir Üniversitte profesörü bazen bir rahip, bazen başa geçen basit bir köylü bu yenileşmeyi hızlandırıyor. Bu yeni zamanın insanları, tıpkı memlekette yayılan bir tarikatın müntesipleri gibi

her tarafta bulunuyorlardı. Bu grup adamlarından biriyle şimdi tanışacağız. Cenup Osterbott'da bulunan güzel Nykarleby şehrinin çok yakınında Kuddnäs adında bir küçük çiftlik vardır. Belki bu civarda oturan bir kimse beyaz duvarlariyle, bölümlü damlariyle ve hemen bitişik orijinal çatısiyle bir katlı asude evi hatırlayabilir. Evin etrafında, kenarlarında çiçek tarlaları, çilek, sebze yatakları, bir sürü frenk üzümleri bulunan bahçe uzanıyordu. Bahçenin arkasında minare boyunda yükselen kızıl ağaçlariyle ufak bir koru bulunuyordu. Bahçenin önünde billûr gibi bir derecik kıvrıla kıvrıla akıp gidiyor, çiftlikten Nykarleby caddesine kadar muhteşem bir bulvar uzanıyordu. Buna mukabil yüz sene evvel bu çiftlikteki hayat faaliyetinin hatırlanması bir insandan istenmez. Bu mülk 1813 den beri bundan pek az evvel İsveçten dönen hazakati ile bütün Finlandyada meşhur olarak oldukça iyi bir muhit yapmış olan, Zacharias Topelius'a ait idi. Ekseriya, ücra yerlerden arabalar bir-biri peşinden çiftliğe hasta taşıyordu. Doktoru görmek isteyen insanlar arabaları ile çiftliğin önünde bekliyorlar, uzun zaman tedaviye ihtiyaç gösterenler Kuddnäs'daki kimsesizler evine yahut civar çiftliklere alınan insanlar, doktorun evine, tedavi olmak için geliyorlardı. Mamafih doktorun çiftliğine girip çıkanlar yalnız hastalar ile yardım isteyenler değildi. Meşhur doktor, aynı zamanda mülkünü bir nümune çiftliği yapmak ve bütün o çevreye faydalı bir örnek vermek isteyen gayretli bir vatanperverdi. Bahçeye büyük tarhlar yapan işçiler tutulmuş, dülgerler anbarları yenileştirip genişletiyorlar, ilkbaharla günde tahripkâr bir şekilde akan bir derenin kenarına bir demirci dükkânı ile bir değirmen kuruluyor,

tarlarlarda yeni çalışma metodları deneniyor, yeni ziraat aletleri tecrübe ediliyordu. Küçük çiftlikte daima değişik çehreler görünüyor bazan doktorun yaptığı yenilikleri görmek için bir köylü, bazen Nykarleby şehrine gelen, Kuddnäs'daki dikkate değer tesisleri görüp sahibine, bu gayret ve vatan sevgisinden ötürü teşekkür etmeden gitmek istemiyen asil bir seyyah belirliyordu. Bazan, oğlunun memlekete dönmesiyle yeniden hayata kavuşan ihtiyar kilise ressamı, resme ait bütün takımlarıyla Ulaborg'dan, oraya cenuptaki çatı odasına aylarca oturmak için çıkagelirdi. Bazen doktorun kendisine baba şefkati gösterdiği ve tatilleri sık sık davet ettiği, Ilmo-la'nın merhum rahibinin oğlu Franz Michael'de geliyordu.

Kuddnäs'i ziyaret edenler arasında, nadir olarak vahşi, acaip görünüşlü fakir ihtiyar adamlar bulunuyordu. Ciltleri koyu, saçları omuzlarına kadar inmiş, hemen hemen yerlere kadar uzayan kaftanlar giiyorlardı. Uzak Fin çevrelerinden gelen bu adamlardan hortlak yahut büyücü addedildikleri için korkuluyordu. Buna mukabil onlar Kuddnäs'a candan bir samimiyetle kabul ediliyorlardı. Doktor mütalâa odasına onlarla kapanarak sohbet ediyordu. Doktorluk yaptığı sırada bir çok hastalıkları, Fin dili ile yazılmış eski dualar ile iyi etmeye uğraşan ihtiyar kadınlar ve erkekler ile sık sık çekişmişti. Bir çok sahalardan ziyade, onu çekip zamanını dolduran, bu zavallı rakiplerinden iyileştirici duaların hepsini elde etmek arzusu onda uyandığından, bu dikkate değer şiirler arasında, şimdiye kadar araştırmacıların gözünden kaçmış olan kıymetli eserler bulunacağını tahmin ettiği için, ona bir vesika getiren insanı

fevkalâde memnuniyetle kabul ediyordu. Doktor vatana döndüğünden az bir zaman sonra Nykerleby'nın en asil, en zengin ailelerinden birisinin kızı Sofie Calammınıus ile evlenmişti. Karı koca sık sık şehirden dostlarını, akrabalarını neşeli öğle yemeklerine davet ediyorlardı. Bu gibi hallerde ciddî doktor bütün üzüntülerinden sıyrılır, çok iyi bir şekilde misafir ağırladı. O, yalnız bol bol yemek, içmek için değil, aynı zamanda, az evvel atlatılan harbe dair önemli vakalar, Finlandyanın edebiyat ve bilgi noksanlığını telâfi etmek için vatansever insanların başarılarını anlatmak için davet ediyordu. Sonra nutuklar söyleniyor nakaratlara davetlilerin iştirak ettiği şarkılar ev sahibi ile sahibesi tarafından okunuyordu. Böyle bir ziyafetten sonra Kuddnäs'dan ayrılan davetliler, doktorun evinin, o civarda en asil en münevver bir yer olmakla kalmıyarak, aynı zamanda hiç bir yerde mümkün olmayacak şekilde orada insanın neşelenip eğlenebileceği fikrinde birleşiyorlardı.

Fevkalâde çalışan, çok iyilik yapan ve bütün çevreye neşe sunmasını bilen Kuddäs sakinleri bu esnada tamamen üzüntüsüz, ve kedersiz değildi. İki oğlan çocukları birkaç aylık iken ölmüşler bu arada 14 Ocak 1848 de üçüncü oğulları da doğmuştu. O, mübarek bir günde dünyaya geldi. Astrologie'den bir az anlıyan 80 lik ihtiyar bir bahçıvan, çocuğun günün birinde meşhur bir adam olacağını Horoskop'la (yıldızların durumundan) tesbit etti. Mamafih ana baba böyle sözlere pek kıymet vermiyorlardı. Onların, çocuğun yaşaması için sağlam kuvvetli olmasından, diğer iki kardeşleri gibi ellerinden gitmemesinden başka istekleri yoktu. İki sene sonra bir kız çocuğu doğdu. İkisi de yaşıyarak

çok iyi bir şekilde yetismeye başladılar. Şimdi Tanrı onlara özlenilen çocukları vermişti. İnsan şimdi, onlar bundan sonra ne bekleyebilir diye sorabilirdi. Çevrede her şey yükselmiye başlamış, doktorun gayretleri muvaffakiyetle taçlanmıştı. Mülkü her yönden islâh ediliyordu. kendisi ile karısı mesut bir evli hayatı yaşıyorlardı. Dünya malına bol bol sahiptiler. Doktor yalnız babas ile kardeşlerini sefaletten kurtarmakla kalmamış, aynı zamanda bir çok insanların geçimine yardım edebilmişti. Lâkin 1820 de başından büyük bir felâket geçti. Resmî bir seyahatta doktor Topelius donmuş bir gölden geçerken buz kırılarak deliğe düşüyor, kurtarılıyor amma şiddetli bir şekildi soğuk alıyor eve dönünce kendini o kadar fena hissediyor ki yatmak zorunda kaldı. Büyük sancılar içinde aylarca yatakta kaldı ve bizzat kendisi ile diğer insanlar tekrar kalkabileceğine inanmıyordu. Mamafih ölümden yakayı kurtardı, amma sıhhati bir daha düzelmedi. Ayakları kötürüm oluyor, kulakları az duyuyor, şiddetli ıstıraplı buhranlar geçiriyordu. Şimdi bizzat kendisi doktor yardımına muhtaç olmuştu. Kardeşi onu temsil etmek için geldi. Bizzat Kopenhage'a, Alboya seyahatlar yaparak en meşhur meslekdaşlarına akıl danıştı. Ama durumun selâh bulmasına imkân olmadı. Böylece Kuddnäs'daki canlı hayat yavaş yavaş söndü. Mamafih meşhur doktorun tavsiyesine başvurana hastaların arkası kesilmedi. Ama vaziyet icabı olarak sayısı pek azalmıştır. Çiftlikte artık hiç bir bina yapılmıyor, yeniden hiç arazi alış veriş olmuyor, bahçenin genişletilmesine teşebbüs edilmiyordu. Yapılanları elde tutmaya gayret ediliyordu. Yaşayış da alelâde herhangi bir çiftlikteki gibi sakin bir mecra aldı. Hasta, günlerini,

önünde bir yazı masası bir şezlongda oturarak geçtiyordu. Düşüncesi vazıhtı. Elleri hareket edebiliyordu. Ama enerjik çalışma kabiliyeti kaybolmuştu. Kendisine gelen hastaları tedavi ediyor, okuyor, yazıyor, mektupla muhabere yapıyor, Fin dualarını toplıyor, Finlandyanın yeniden kurulmasıyla alâkalı her şeyle meşgul oluyor, çocuklarının terbiyesiyle uğraşıyor, ama buna rağmen bizzat kendisi ile beraber bütün diğer insanlar, artık onun rolünün bu dünyada sona erdiğini anlamış bulunuyordu. bir insan güç zamanlarında şahsî bir menfaat gözetmeyen bir gayretle memlekete hizmet eder ve yoluna devam ederken ansızın alıkonacak olursa bu durum karşısında bütün sinirlerinin harap olması bir vakiadır. Hiç bir faaliyet onu tatmin edemez, o ne teselli arar, ne teselli kabul etmek ister ve giderilmeyen bir cesaretsizlik ruhunu yer bitirir. O, kendisini yapı ustalarının fırlatıp atmasına rağmen bir köşe taşı olarak kullanılan bir taş gibi hissetmiyor, bilâkis çürük, dayanıksız vaziyette görülerek en büyük mimarlar tarafından kaldırılıp atılan, bir binayı taşıyabilecek bir direk gibi görüyordu. Çevresini kendi derdine ortak yaparak, evin havasını ağır ve tahammülsüz yapmaktan kaçınmak için iştilmemiş bir ruh mücadelesi yaptığı halde, ruh haleti yukarıdaki gibi idi. Aynı zamanda hasta bakıcılığını yapan karısından ümitsizliğini gizliyemiyordu. Ama çocukları, yaşları icabı, kedersiz, canlı ve mesut olarak yetişmeliydi.

KUDDNÄS

Şimdi, 14 Ocak 1819 da doğan ve vaftizde babasının ismini alarak yeni bir Zacharias Topelius olan küçük erkek çocuğundan bahsedeceğim. Çocuk boş yete

mübarek günde doğmamıştı. Bu Zacharias dünyanın en mesut insanlarından biri idi. Hiç bir asil prens bundan daha rahat olamazdı. Dünyaya gözünü açar açmaz üç-
den aşağı olmamak üzere hizmetçi kızlar tarafından şef-
katle sevilerek sonsuz bir itina ile bakıldı. Bu üç kız
çocuğu adam akıllı şımartmak için ellerinden gelen her
şeyi yaptılar. Kızların ikisi Nykarleby çevresinden ol-
duklarından, ev sahibi ve sahibesi gibi İsveççe konuş-
yorlardı ama üçüncüsü Uleborgdeki Fin çevresinden idi.
Memleket halkının büyük bir ekseriyetin konuştuğu,
babasının yurтта öğretilmesini lüzumlu bulduğu Finceyi
oğluna öğrenmesi için bu kızı getirmişlerdi. Ama çocuk
kendî dilini hizmetçi kızına öğretmeyi tercih etti iste-
diğine de muvaffak oldu. Mamafih Fince tedrisatta Finli
kız Berita muvaffak olamadı ama cadılar, Rustekais da-
ğında cinler yaldızlanmış boynuzlu peri ren geyiklerin-
den, korkunç dağ kralı Hliisi'ye dair anlattıkları daha
iyi bir alâka topladı. Çocuk büyüüp dışarıda oynayabi-
lecek yaşa gelince, uşaklar ile evde çalışanlar, işlerine
giderken onu da beraber götürüyorlardı. Onların önüne
çıktığı, veyahut işlerine mâni olduğu için diğer küçük
çocuklar gibi bir tarafa itmediler. Yalnız babası ev halkı
arasında hiç bir zaman çıkmadığı için, çocuğa başlan-
ğıçtan itibaren küçük bey muamelesi yapıldı. Değirmen-
ci değirmeninde demirci, dükkânında, uşak ahırda, köy-
lû samanlıkta onu selâmlıyordu. Ona atları çayıra sür-
mek, ot arabalarının üzerinde gitmek hattâ harman sırı-
ğını, baltayı kullanma müsaadesi de verilmişti. Çiftlikte
olan her şey küçüğü sırf derece alâkadar ediyor, bunu
gören insanlar ona şaka olarak çiftlik kâhyası lâkabını
takmışlardı. Bundan hoşlanıyordu; ama bir güz akşamın-

da nehirde alabalık tutan balıkçılar, ona kendi ağlarının kralı deyince daha çok gururlandı çünkü o çok küçük yaşlardan itibaren asıl balıkcılığa ait olan her şeye, ot üstünde gitmek yahut patates ekmekten daha çok kıymet veriyordu. Her şeyden evvel Kuddnäs çiftliği, çocukların yetişmesi için eşi bulunmaz bir yerdi. Çocukların girmeyeceği hiç bir hususî oda yoktu, çocuklar evde serbest ve bir kayda tabi olmadan bir merdivenle çıkılan iki çatı odasında olduğu gibi 6 zemin katı odasında dolaşabiliyordu. En çok sevdikleri, her zaman istedikleri gibi oynayıp sıçıyabildikleri, saklambaç oynadıkları, bebek düğünlerini kutladıkları, tiyatroculuk oynadıkları zemin katındaki salondur, Yukarıda korkmadan, ürpermeden yanına gidilemeyen bununla beraber bu işi yaparken bir zevk duyulan bir kaç karanlık hayaletler köşesi vardı. Bu çiftlikte açık havada oyun yerleri de yeteere derecede idi. Orada yazın büyük bir zevkle kovalamaç oynayan ve kışın kar içinde dehlizler oynayan baştan başa kardan evler yapılan büyük bir avlu vardı.

Orada içinde çilekler ve frenk üzümeleri bulunan bir bahçe vardı. Orada kışın baş döndürücü hızla aşağı kayılan çok yüksek "Himmelberg" Gökdağı vardı. Her şeyden evvel orada Lappo Nehri vardı. Bu hakikaten diğer oyun yerlerinden üstündü. Pek iyi anlaşılacağı üzere nehrin en iyi tarafı, onun bu kadar değişik ve çeşitli olmasıydı. Hem iyi, aynı zamanda fena idi. Yazın ağaç kabuğundan gemiler ve meyva kabuklarından minicik kayıklar, üstünde yüzüyor, son baharda bir seferde 50-60 balık yakalanıyor, kışın da üstü buz kaymağa fekalâde elverişli bir şekilde ayna gibi donuyor, ama ya ilk baharda o zaman lütfkârlığı sona eriyordu. Aca-

ba bu neden böyle oluyordu? Belki buz örtüsünün altında kalmaktan hiddetleniyor. Belki çatılardan düşen, damlaların sesini, sığırcıkların cıvıldaşısını duyunca baharın geldiğini anladığı halde, kışın hükmü altında orada unutulup kalmasından ötüröü... Hele buzlardan kurtulunca yanına yanaşılmıyordu. Vahşi köpüklü uğultularla akıp gidiyor, tahta köprüleri küçük ot yığınlarını alıp sürüklüyor, tehdit edici bir vaziyette kıyıları aşıyordu. Nehir böyle deli gibi akıp giderken, bu büyük hâdisenin verdiği saadetle çocuk kendinden geçiyordu. Kıyıdan bir dakika bile ayrılmıyor, nehri tetkik etmek, neler olacağını görmek istiyordu. Bir şey daha küçüğün hakları arasında idi. O yalnız açıkta, avluda, tarlada oynayarak bilgilerini arttırmak zorunda değildi, evet bütün Nykarleby emrine amade idi. Orada, anneciğinin üvey babası olan büyük babası Trudin, samimî ihtiyar bir kadın olan büyük annesiyle beraber oturuyordu. Orada, amcası tüccar Calamuinius aynı zamanda anesinin kardeşi Christina hala ile evli Belediye âzası Lithen oturuyordu. Üstelik Nykarleby'de kendisinin en iyi oyun arkadaşı olan Rosaline ile Lithen Matilda onların kardeşi halasının oğlu Alexander bulunuyordu. Bir çok amcalar, halalar, uzak akrabalar da orada oturuyordu. Elbet de bütün şehirle bir az akraba olmak küçük Zacharias için pek de fena değildi. Bunun neticesi olarak eski ticarethanelerin kapıları Zacharias için daima açık bulunuyor, zemin katında küçük bakkal dükkânında çekmecelerinde kuru üzüm, birinci katına kadar reçel kavanozları ile dolu eve, noel geceleri davet ediliyordu. O, ahırlar, samanlıklar, barakalarla çevrilen çiftliklerde boşaltılan şeyleri, köylülerin kızaklarında görmeğe izinli idi. Baharda

katran varilleri, Mersin balığı fıçıları, yağ tenekeleri ile tika basa yüklü vapurların İsveçe hareket ettiğini seyrediyordu. Yabancı memlekete gidenleri, geri dönerken, yaşa sesleri ile karşılıyanlar arasında idi.

Yine bir bakımdan de küçük Zacharias'ın durumu fevkalâde mükemmel idi. Anası babası ona lüzumundan fazla düşkün değildiler. En çok sevdiği yerde, en çok kiminle isterse, haksızlık yapmadığı müddetçe oynamasına ses çıkarmıyorlardı. Oyun arkadaşları vardı. Lithe'nin çocuklarından başka demirci Josua ve kilise hizmetçisi Finnström, eczacı Svahr'nin oğulları vardı. Eğer bunlar gelmezlerse kız kardeşi Sofie ile oynardı. Manafih bu Zacharias'dan iki yaş küçük olduğundan oyun arkadaşı olarak umumiyetle ufak görülüyordu. Ama kendisine güvenilir son derece uysal bir kızdı.

Bu küçük çocuğu her tarafta bu kadar çok samimiyet ve iyiliğin kuşatması, bu kadar çok dikkate değer saadet, taze canlı bir hayat ve istifade dolu hâdiselerin ona müessir olması bir insanı hayrete düşürebilir. Ona iyi ve asil örnekler veren, ana babasının evindeki hayat büyük bir hususiyet gösteriyordu. Evde hiç bir küfür duymıyor, ana baba arasında hiç bir münakaşa olmuyordu. Hakikaten, o, dünyanın fenalıklarını tanımaması için yüksek duvarlarla çevrili bir eğlence bahçesinde büyüyen, masallardaki gibi bir kral çocuğu olsa idi, çocukluğunu geçirdiği Finlandiyanın bu samimî köşesinden daha iyi korunamazdı.

Daha çok ufak yaşta, tabii en çok sevdiği annesi idi. Ona yardım eden, onu terbiye eden, o idi. Bundan başka o, çocukların, yanında kendilerini bahtiyar hissedeceği ve her şeyden fazla kendisini sevdiren tam anne

tiplerinden biri idi. Ona hayatı boyunca güzel denemezdi. Ama iyi ve hoş görünüşlü, karakter bakımından samimî, akıllı, çalışkan, becerikli idi. Ondandır, hayatı çocuklarına son derece kolaylaştıran ve bütün evi dolduran neşe samimiyet fışkırıyordu. Kuddnâsdaki Doktor Topelius'un genç karısı mükemmel bir ev hanımı olmakla beraber, yemek pişirmek çorap yamamakdan daha çok şeyler bilen kadınlardandı. Çocuklarına şarkılar söylüyor, onlara kâğıt bebekler kesiyor, şurup kaynatıyor, kızağa çekilen ihtiyar babalarının tekrar iyileşmesi için uğraşıyordu. Kış akşamları alev alev yanan sobanın yanına oturdukları zaman, gençliklerinde büyük anneleriyle panayıra gittiklerini eskiden çok zengin olsalar bile tüccar kadınlarının her yerde kendi işlerini kendileri gördüğü için, akşama kadar barakada dineldiklerini anlatıyordu. Eskiden Finlandiyanın baş şehri olan Stockholm'a dair bir çok şeyler anlatıyordu. Orada iki sene pansiyoner olarak kalmıştı. Geçen harpten de bir şeyler hatırlıyabiliyordu. O zamanlar Nykarleby'nin en büyük binası olan üvey babasının evinde, zamanının en meşhur adamları olan Adler-Kreutz, Döbeln, Kulneff Demidoff'u görmüş hattâ onlara, bu arada ziyafetler için pastalar yapmıştı. Kocasının uzun süren hastalığında genç kadın için nasıl ki yavrucukları en büyük bir teselli ve dayanak oldu ise, çocuklar için o da aynı şeyi ifade ettiği muhakkaktır.

Her şeyden çok tabii olarak oğlu çarçabuk gelişerek enerjik, becerikli küçük bir erkek halini alıyor. Bir az sonra öğreneceğimiz gibi 6 yaşında iken bilgisi şaşılacak raddeye gelmişti. Okumak bilmiyordu ama buna karşılık çok başka şeyler biliyordu. Seksek oynuyor, ka-

fasını üstünde durabiliyor, takla atıyor, parmaklarını şakırdatabiliyor, kızak kayabiliyor, atlı karıncaya binebiliyor, yağlı ekmek yiyor, yağlı süt içebiliyordu. Çocuğun hayatı Kuddnäs'da duvarlar arasında yetişen masal şehzadeleri gibi geçiyordu. Bütün dünyanın kendi hatırı için mevcut olduğuna inanmaya başladı. Başkalarını düşünmiye lüzum görmeden cancağızının istediği gibi hareket ediyordu. Çocuğun böyle küstahlaşmasına annecağızı asla razı olmıyarak onu elinden geldiği kadar terbiye ediyordu. Ama onu yola getirmek, itaata alıştırmak anne için çok kolay değildi. Şunu da unutmalıyım ki kendisinin yapabileceği böyle ufak tefek şeyler için, kocasını rahatsız etmek istemiyordu. Babası için çocuklar muhakkak ki çok önemli idi. Çocukların soğuk sular dökünerek vücutlarının dayanıklı hale gelmesini, basit yemeklere alışmalarını, hiç bir zaman yalan söylemelerini, itaatlı ve intizamlı olmalarını emretmişti. Ama kendi kötürüm olma felâketiyle baş başa kaldığı sırada, böyle yaramaz bir çocuğu terbiye edecek kuvveti, babasının bulabileceğini, annesi hiç bir zaman ummuyordu. Ama işe bakın ki babasının yazı masasının daima belirli yerinde duran ıstampası kayboluyor, hemen aynı zamanda gümüş yüksüğün yokluğunu anne fark ediyor ve kızkardeşi Sofie kehribar yüreğini bir daha bulamıyor. Sonra bir hırsızın eve nasıl girebildiğine dair bir müşavere... Sonunda küçük Zacharias sorguya çekilince iş çarçabuk meydana çıkıyor. Bunun üzerine onlar, çocuğun kendisine gizli hazine odası yaptığı bir kuryiğindən kazarak çıkarıyorlar. Onu uygunsuz bir şey yaptığı için, hiç bir düşünce üzmüyordu. Aynı günde eşkıyalık oynamıştı. Bir haydut da başka insanların malı-

nı alıp saklıyordu. Bir ihtarla yakayı kurtarıyor. Böyle bir şeyi bir daha yapmıyacağına dair söz vermek zorunda kaldı. Ama o ondan itibaren baba, çocuğun kendi fantazisine bu kadar alabildiğine kaptırmasına şaşıyordu. Yine bir az sonra çocuk yüzünden heyecana düşüyorlar. Annesine itaatsizlik yapmış bu yüzden annesi onu karanlık bir kilere kapatmıştı. Çocuk karanlıkta oturduğu esnada raflardaki reçel kavanozu ve pasta kutularını seçince, kendini cadının pasta evine giden, kendisine tatlılar ve iyi şeyler sunulan masadaki Hansa benzetti. Bunun neicesi olarak çocuk hapisten kurtulunca, rafdan bir kavanoz indirerek sonuna kadar yalayıp yuttuğu meydana çıktı. Çocuk bu sefer daha emin bir yere hapsediliyor ve durum anneye çok çok ciddî görüldüğünden babasına bildirmek lâzım geliyor. Baba, akla gelen her hangi bir şeyi, hiç düşünmeden yapma zevkini bu işde görüyor, büyük bir dikkatle çocuğun ruhunu anlamaya uğraşıyordu. Günün birinde çocuk, âdeti olduğu gibi nehri seyretmek için kıyıda durmuş öğle yemeğine ıslak ayaklar ile eve dönmüştü. Ayakkabıları çorapları değiştirdiler. Kıyıya çok yaklaşıp ayağı ıslatmaması için bir çok ihtar yapıldıktan sonra sokağa saldılar. Ama kıyı ve buz parçaları çok iğfal edici olduğundan, çocuk akşam yemeğine eve dönünce ayakkabıları ve çorapları öğle evvelinden daha çok ıslaktı. İşte o zaman, Zacharias'ın annesi kızdı, ıslak çorapları kulaklarına vurarak, ona artık asla itimat edemediği için fevkalâde üzgün olduğunu söyledi. Baba bu sahneyi duyarak çocuğu yanına çağırdı ve niçin itaat etmediğini sordu. O kendisini nehir razettiği için kıyılara taşarak ot demetlerini, kesekleri sürüklemesi lâzım

geldiğini söyledi. Hasta adam tamamen ciddî olarak onu dinliyor, ama annesi, oğlunun bu macerasına, babasının üzülmeyişini fark ediyor, hattâ babanın sanki sevinmiş göründüğünü hissediyordu. Yaptığı işlerin çoğu altı yaşındaki çocukların yaramazlığı değildi. Aksine olarak çocuk fevkalâde bir fantazinin ıstırabını çekiyordu. Ama bu da çocuğun çevresi için hemen daha çok şikâyet vesile oluyordu. Çünkü bir seferinde bir Lâplantlı gibi kurt avında, yine başka bir zaman küçük Karnı fazla çivilenmiş fıçı içinde yamaçtan yuvarlarken, yahut başka bir zaman şeker diyarının yüksek fırtınasına dalan bir araştırmacı seyyah rolünde iken, her hangi bir beklenmiyen hâdisenin meydana çıkmasından yahut fevkalâde bir sürprizle karşılaşılacağından tamamen emin olunamıyordu. Doktor, hayal taşkınlığına karşı mutat olan çareye baş vuruyor, oğlunu Nykarleby'de halası Sahlbon'nın yanında, mektebe gönderiyor, çünkü, o ilmin muhayyile için en iyi bir fren olduğunu biliyordu. Bir gün annesi bir tedfin merasiminde bulunuyordu, eve döndüğü zaman, çocukların, aralarında bölüşmesi için kocaman bir çörek getirmişti. İçinde küçük siyah kuru üzümler bulunan çörek fevkalâde nefisti. Dağıtılır dağıtılmaz çocuklar bunu yemekten başka bir şey düşünmüyorlardı. Ama daha onu ağızlarına götürmeden, babaları çöreği yemek için ertesi güne kadar bekleyip beklemeyeceklerini sordu. Bu soru çocuklar için çok tatsız bir sürpriz oldu. Baba bunu muhakkak anlıyarak, çöreklerin kendi malları olduğu için istedikleri gibi hareket edebileceklerini, ama ertesi gününe saklıyacak olursa daha iyi olacağı fikrinde olduğunu çarçabuk ilâve etti. Sofie hissesini hemen kaldırdı. Zacharias aynı işi

yapacaktı ama bundan önce kara üzümlerin lezzetini anlamak için bir kaç tanesini çörekten çıkaracağını söyledi. Ama ne yazık ki bir kaç tane üzümü tattıktan sonra çöreği artık saklıyamadı. Yedikçe yedi son kırıntıyı yiyip bitirmeden işine son vermedi. Baba yanında oturmuş seyrediyor, yüzünde üzgün bir gülümseme belirliyor ama bir kelime söylemiyor. Bundan bir müddet sonra soğuk bir kış günü Zacharias sokağa çıkmak istiyordu. Odanın içinde oraya buraya kaşarak paltasıyla tek parmaklı eldivenlerini arıyordu. Baba "Paltosuz, eldivensiz çıkamazsın!" , "Fazla nazlı alıştırılmış bir çocuk hakkıyla bir erkek olamaz bunu her halde biliyorsun?" diye sordu. Kendiliğinden pek iyi anlaşılacağı gibi bu sefer iş üzümlü çörekler gibi olmadı. Çocuk paltosunu ve eldivenlerini aramadan vaz geçerek çıkıyor ve bir daha onları almak için eve dönmüyor. Kızak kayıyor. Soğuktan donup mosmor kesilen parmakları adam akıllı sızladığı halde, hiç aldırış etmeden sokakta kalmıştı. Babası buna daha önce tahmin ettiğinden çok şaşıyordu. Çocuk ona öyle kuvvetli de görünmüyor, yaşına göre büyüktü, ama uzuvları zarif ve nahifti. Demek o zanaatçısından daha metin, daha dayanıklı idi. Doktor Topelius oğlunu sık sık deniyordu. Ara sıra çocuk eğlencesini bırakabiliyor yahut bir tatlı yemekten vaz geçiyor bazen de bu denme son derece fena sonuç veriyordu. Babası ona "Kendine hakim ol!" diyordu. O hikemi sözleri çok seviyordu, hem kendini teselli etmek hem de aynı zamanda başkalarını teşci etmek için onları sık sık kullanıyordu. Baba sağlam bir fikri iyi bir miras olarak oğulunun hafızasına her şeyden fazla nakşetmek istediği kaide "Kendine hakim ol!" idi. Bir gün Gök-

dağında kızak yarışı vardı. Demircinin oğlu Yosua Flink isminde spor kızağıyla Zacharias'da son derece mükemmel olan ve çok sevilen Moppe adında kızağıyla yarış edeceklerdi. Yosua önce hareket etti, ama Moppe diğer kızaklardan daha süratli idi. Flinke tepenin ortasında, tam sarp yamaca doğru tehlikeli bir çevirme yaparken yetişti. Moppe dost doğru rakibine gidip çarptı ve Flink ile Yosua yamaçtan aşağı yuvarlandılar Yosua'nın bir kolu kırılıyor bir ayağının da adele lifleri kopuyor. Kızağın alt tahtası parçalanıyor. O, iyi bir arkadaş olduğundan hiç bir tarizde bulunmadı, bilâkis af diledi. Kendi Flinkkine yetiştiği için kızağı Moppe övdü. Bütün bunların hepsi Zacharias için yeter derecede kötü şeylerdi. Ama vakayı babasına anlatınca işler onun için daha çok kötüleşti. Baba "Demek şimdi parçalanmış alt kenar tahtasıyla Flink orada duruyor Yosua yenisini nereden alacak" diye söyledi. Bu esnada çocukta hisler uyanmağa başlıyor. Zira babasının ne demek istediğini pek âlâ anlamıştı. Ama Moppe onun sevgisi, gururu, her şeyi idi. Hattâ kendisini diğer çocuklardan üstün görmesi Moppenin sayesinde oluyordu. Çocuğun ruhunda ağır bir mücadele başlıyor. Ama üç gün sonra kırık koliyle yatakta yatmak zorunda olduğu için, Yosua, teselli olarak kızağa kavuştu. Bu hâdise üzerine babası kendisini o kadar bahtiyar hissetti ki, saadetten gözleri yaşardı. Şimdi artık çocuğun istikbali için endişe etmiyecekti. Şimdi baba, bu canlı, geniş muhayyeleli, çok istidatlı oğlunun iyi insan olacağını, nefesine galebe çalacak kuvveti olduğu için kendi adını şerefle taşıyacağını biliyordu. Babası böyle becerikli oğluna karşı mütemadiyen artan bir alâka duyuyordu. Parlak istikbalini kaybeden

bir babanın, halen bir meslekte bulunan bir babaya nazaran, oğluna bambaşka gözle bakması kolayca kavranabilir. Kuddnäs'ın bu sakat doktorunun hayatının başlıca alâkası, bu genç ruhun yetiştirilmesi idi. Oğlunu görünce muhakkak şöyle düşünürdü: "Benim olmak istediğimi sen olacaksın", "Benim ulaşmak istediğime sen ulaşacaksın" Kardeşinin oğlu Franz Michael, sonra da talebe Blank Von Wasa gibi mükemmel mürebbileri Kuddnäs'a çağırın yine baba oldu.

Baba, derslerini eskimiş battal olmuş bir şekilde değil, aksine olarak Fin âlim ve müverrihlerinden Port-hans'un fikrine uygun bir şekilde, canlı ve müşahhas olarak veriyordu. Aynı zamanda baba, en önemli olan şeyi bizzat kendini yetiştirmesine gayret etmesini oğluna öğretti. Çocuk kendisinde nütemaniyen doymak isteyen aç bir ruhun varlığını erken fark ediyor. Baba, ona bir hâtıra defterine hatıralarını yazdırmak suretiyle, ondaki müşahede kudretini uyandırıyor. Böylelikle çocuk titiz bir kolleksiyoncu oluyor. Yalnız böcekleri, kuş yumurtalarını toplamakla kalmıyor, aynı zamanda fikir mahsullerini de toplıyarak, kelimenin tam mânasiyle saklayıcı oluyor. Eseyler, piyesler, küçük maceralar, kitapların muhteviyatı, hülâsa hayatın içinde olup biten şeyler alınarak korunuyordu. Tabiidir ki ilk denemeler son derece çocukca ve basitti. Ama ilk adım atılmış ve tohum ekilmiş bulunuyordu. İlk önceleri düşünmediği halde, sonradan çocuğu ile uğraşmak baba için bir teselli kaynağı olmuştu. Felâketinin sebep olduğu fikir ataletinden artık sıyrılmış oluyordu. Artık, o ölmüş kolu kanadı kırılmış bir adam değildi. Yaşıyordu, kendi yoluna gidecek kendi yerine büyük bir doktor olacak, halkın yaşa

diye bağıracağı, halkın ekmeğini verecek büyük bir çiftçi olacak olan oğlu vardı. Eseri yaşayacaktı. Finlandya ilerliyecek, bu ister kendisiyle, ister oğliyle olsun onca birdi.

ULEABORG

Eski İsveç kasabalarında, böyle pek de oturmiya elverişli ve işe yarar intibamı uyandırmıyan, bugün de halâ mevcut olan tamamen eski mimarî tarzında çiftlikler vardır. Bazen bir pazaryeri kadar büyük olan bir meydanın çevresini, geniş kapısı caddeye açılan bir çit çevirmiştir. Ekseriya tahta oymalar, yahut demir kabartmalar ile süslü kapının iki tarafında çok küçük pencere, bir yahut en fazla iki odasıyle bir koridoru bir de giriş sahanlığı bulunan bir çit direğinden yüksek olmyan birer ev bulunur. Büyük meydan, bazen boştur yahut bir kiler bulunduğu halde bütün aile bu kapı yanındaki evceğizde oturur. Bu yapı tarzının şimal Fin kasabalarında âdet olup olmadığını tesbit etmek gayet güçtür. Sonradan pazar caddesei ismini alan Limingo caddesindeki Michael Topelius'un çiftliği, yukarıdaki tarife uygun şekilde kurulmuşa benziyordu.

Çünkü ihtiyar kadının ölümünden sonra, bir odalı bir ev kapının çenubunda diğer bir dükkânlı evde kapının şimalinde gösterilerek terekeye geçirilmiştir. Bu çiftliklerin domuz, sığır, ile at ahır, samanlık, banyo odaları ve bir çok tahta barakaları bulunan 417 metre karelik bir meydanı olduğu halde, bu evlerden başka da bir oturacak yeri yoktu. Kızlar muhakkak ki kapının şimalinde bir tıhafiyeci dükkânını açtıkları evde, buna göre baba cenuptaki, ihtimal pencereleri caddeye açılan

evde oturuyordu. İyi kalpli Michael, oturduğu basit evi bol bol melekler, havariler, güzel cennet yollariyle süslediğini memnunluk duymanadn kim tasavvur edemez. ama boyalariyle zamanını kendi zevkleri için kullanmayı her halde düşünmemiş olacak. Bu arada bilinen bir şey var ki, o yaşlandıkça iç alemindeki gözlelerinde, ilâhî vücutların daha muşahlhas olarak belirnesiydi. Memleketi her hangi bir ressamın fırçasıyla süsleyebileceğinden muhakkak ki daha güzel daha parlak süslemesine, bu his yardım etti.

1820 senesinde ihtiyar hâlâ Österbott kiliselerinden birinde çalışırken, o kadar canlı idi ki insanlar onu 100 yaşına kadar yaşayacağını söyleyebilirdi. Buna rağmen ertesi sene aralık günlerinden birinde oğulları Güstav ile Calle, kızları Grata, Lizette, Brite, Caiys'yi, Güstav'ın karısından başka Nykarleby'deki doktor hanımının kız kardeşi asil Maria Clamansunu birer birer yanına çağırttı. Hepsi etrafına toplanınca bir nüzul isabet ederek yakında öleceğini onlara bildirdi. Oraya çağırılmış olanlar, adam akıllı giyinmiş, tam sıhhatli ve akıllı başında olarak karşılarında gördükleri adamın, sözlerine hiç de inanmıyorlardı. İhtiyar ancak hepsine müşfik veda sözleri söylemiş, bir kaç dua ve bir ilahinin ilk mısralarını okumuştı ki bir nüzul isabet ederek dili ile sol tarafı tutuldu. Bundan sonra on gün daha yaşadı. 28 aralıkta babasının yanındaki odada yatan Gustav Topelius ışığın yavaş yavaş söndüğünü görüyor ve tam o anda hasta odasından: "Sevgili Allahım ışıklara ne oldu" diye seslendiğini duyuyor. Üç ışık aynı zamanda sönmüştü. Onlar yeniden yakılmadan önce ihtiyarın ruhu da uçup gidiyor son sükûn için gözlerini ebediyen

yumuyor. Yaklaşan ölümünü haber verdiği bu son toplantıda, onlara, yakında karşılaşacakları büyük bir felâkete de tevekkül ile katlanmalarını ihtar etmişti. Bu kehanet de pek yakın zamanda tahhakkuk etti.

Ölüm hâdisesinden beş ay sonra 1822 de, o zamanlar onbeş bine yakın nüfuslu olan bütün Uleaborg şehrini büyük bir yangın, kül yığını haline getirdi. Kilise ile çan kulesi hemen hemen tamamen harap oluyor, şehrin şahıslara ait evleri gibi Belediye Dairesei, askerî hastahane, manastır, mektep binası, müdür evi de bu yangından kurtulamadı.

Eski Topelius'a ait çiftlik de tamamen yandı ama, bütün şehir gibi burası da şaşılacak kadar kısa bir zamanda kuruldu. Doktor, daha doğrusu İsveçKralı, ona Finlandya'ya giderken profesör unvanı verdiği için Prof. Topelius, kapının yanında eski evin bulunduğu yerde, pazar caddesinin üstünde kendine güzel bir ev yaptırmış ve kardeşleri için avludaki binada bir ikametgâh döşetmişti. Kız kardeşleri eski tuhafiyeci dükkânından usanmış olacaktı. Buna karşılık ödünç kitap verme evini kurmaya kardeşleri yardım etti. İhtiyar Michael Topelius'un çocuklarından yalnız bir tanesi babasından evvel ölmüştü. 1823 senesinde Brita 1827 de Calle, onu tabibetti. Bu duruma göre avludaki binaya Grata ile Lisetti taşınarak Uleaborg'daki kira ile kitiap verme kütüphanesine bakıyorlardı. Bin ciltten fazla olan dramatik eserler, romanlar, şiir kitapları tarihi etütleri içine alan bu kitaplığı, Topelius'un Uleaborg'daki eski çiftliğinde kurulduğu düşünülürse, insan ne kadar şaşsa yerindedir.

Bu kitaplarda dünya üzerinde dolaşıp, kabiliyetleri-

ni uyandırarak, hakikî mesleğini bulabilmesi için, sevk ve idareye ihtiyacı olan bir çocuğu, koruyucu bir lûtf-kârlıkla çevreliyen geçip gitmiş ruhların bir eseri görülebilirdi. Zira kaderin cilvesine bakın ki, babasının fikrine göre doktor ve ziraatçı olması lâzım gelen çocuk, halasının evinin raflarında büyük kitaplığın kuruluşundan iki sene sonra Uleaborg'a geldi. Nykarleby'de ilk mektep bulunmadığından amcası profsör Gûstav Topelius'un yanında kalarak mektebe devam etmesi için çocuk 1829 senesinin yaz sömestri başında oraya gönderildi. Sağlam ve sade hayatlarından koparılarak, şehirlerde sıla hasreti çekmek ve mektepde okuma mecburiyeti yüklemek için gönderilen bu gibi kasabalı çocukları, insan üzüntü hissi duymadan düşünemez. Bu çocuklar kendilerini terk edilmiş, mahvolmuş olarak tahayyül ederken, nasıl hareket edilmesi lâzım geldiğinin iyi bilen arkadaşlarını korku ile tetkik ederek, kendilerini ne kadar küçük ve çaresiz hissettikleri, yahut akşamları yatağa yatınca, ylbası tatiline kaç gün yahut yaz tatiline ne kadar kaldığını hesap ettiklerini insan pek âlâ düşünebilir. Bunları tabii olarak muhakkak bir az faydalı ve sertleştirici şeylerdir. Ama açık ve hakikat olan şey bu küçük çocukların çok kerre büyük insanların tahammül edemeyecekleri şeylere katlanabildikleridir. Zacharias Topelius'a gelince mutat olarak vaziyeti diğer bir çoklarından daha iyi idi. Çocukluğunun ilk çağlarında, memleketten ayrılmak zorunda kalmıyarak çatı odası ona mektep, babası direktör, bay Blånk öğretmen, kızkardeşi Sofie ile amca kızı Lithan da ona mektep arkadaşı vazifesini görmüştü. Kendisini candan bir samimiyetle kabul eden akrabalarının yanında mektebe gitmek için

ilk seyahatını yaparken, kızakta annesi de Uleaborg'a beraber gitti. Mektep vaziyetine gelince, evden sağlam bir temel ile geldiği için hem ihzarî ve hem de birinci sınıfı geçerek ikinci sınıfa girebildi. Bu arada sınıf birincisi oldu ve sınıfında okutulması icap eden derslerini önceden yapmış olduğu için birinciliği kolaylıkla elde etti. Buna rağmen belki de bir çok mukadderat arkadaşlarına nazaran zorluklara maruzdu. Bir çokları belki de bir zevkü safa bahçesinde yetişmediklerinden, taşrada kendilerini evden daha zor durumda hissetmiyorlardı. Buna mukabil Kuddnäs'lı küçük masal şehzadesi bir çok noktadan, tabiatını dizginlemek zorunda kalıyor yahut hayata uyması için tabiatının yeni taraflarını meydana çıkarmak zorunda kaldığı söylenebilirdi. Mamafih bu ne merhamet ne de üzüntü duymak için söylenmiş olmamalıdır. Aksine bir insanın bir şeyler olabilmesi için bu ve buna mümasil şeler kaçınılmaz bir olaydır. Başdan başa güzel möbelerle dolu geniş salonları büfesi bulunan, son derece güzel ev sahibesinin oturduğu, bir Kral nedimi, yahut saraydan birini tasavvur etmek istedikçe kendisine örnek gibi görünen, bu son derece becêrikli, geniş bir fikir adamı olan amcasının yanında, bu güzel evde, çocuk hoş bir hayat sürüyor ama evi gibi olmasına kendini tamamen hür hissetmesine imkân yoktu. Evde çekingen davranıyor her şeyi doğru yapmak kendini terbiyeli, kusursuz göstermek için ne lâzım geldiğini mütemadiyen düşünüyordu. Belki amca onun bir az yaramazlık biraz haşarılık yapmasına ses çıkarmıyacak açık kalblilik, müşfik bir yakınlık gösterse yengesi daha samimî davranırdı ama böyle bir şey onun aklına bile gelmezdi. Onlar bulunmadıkları zaman kendini tam-

mile yalnız hissederek, başının çaresine bakmak zorunda kalan, bu küçük arkadaşta, pek de aldırış etmeden, eskisi gibi amcası ile yengesi işlerine yahut eğlencelerine gidiyorlardı. Şimdiye kadar böyle bir zorluk ile karşılaşmamıştı. Başlangıçta bir az gücüne gitti, ama sonradan yavaş yavaş alıştı. İnsanın kendi başına eğlenebilmesi pek çabuk alışamayacağı iyi bir itiyattır. Mektepde rahat etmeyi daha az aklına getiriyordu. O zamanlar böyle bir müessesede cebir ve şiddetten başka bir şey yoktu. Üstelik kendini merhamete değer ve hassas göstermek doğru da olmadığından, her bacaksız kendini çetin, korkusuz bir Ispartalı gibi göstermek için elinden geleni yapmak zorunda idi. 40 derece soğukta, sabah karanlığında mektebe gitiği için, ağlayıp sızlamazdı, diğer arkadaşları onu nasıl küçük görecekları, onunla nasıl alay edeceklerini düşünmek bile korkunç bir şeydi. Büyük yangından beri yeni bir mektep binası yapılmamış kira ile kötü bir yer tutulmuştu. Buna rağmen rutubetten yahut da cereyandan şikâyet edecek talebenin durumu pek de iyi olmazdı. Uleaborg'daki tedrisat Porthan'ın fikrine göre yapılmıyor aksine olarak sonsuz gayretle saçma sapan şeyler öğretiliyor, ezberleniyor ama can sıkıcı mı değil mi hiç aldırış edilmiyor ve her şey olduğu gibi belleniyordu. Bir saat bile can sıkıcı lâtince den kurtulmak mümkün olmamakla beraber üstelik bizzat lâtın yazarlarından başka, İbranice grameri ve Bengelius'un sıkıcı din dersini lâtince öğrenmek icap ediyordu. Buna cesaret ve sebat ile tahammül etmek gerekti.

Her şeyden fazla arkadaşlar ile düşüp kalkmada Ispartalı olmak gerekiyordu. Yeni gelen öğrenci, süt

kuzusu zehabını uyandırdığı için, kar toplanı, itip kakmalara gururla istihfaf ile göğüs girmesi lâzımdı. Göz yaşlarını tutmak dişlerini sıkmak elinden geldiği kadar, yeniden şiddetle vuruşmak gerekiyordu. Kendisine horoz dedirtmek kaçınılmaz bir şeydi. Pervasız, erkekce konuşmaya da alışmak ve hiç bir küfürden korkmamak icap ediyordu. Aynı zamanda insanın aynı yaşındaki bir arkadaşına bir dostu sahip bulunmanın doğurduğu güzel ve yüksek hislerden vaz geçmesi lâzımdı. Arkadaşları kuvvetli, neşeli, dürüst delikanlılardı, onlar sokak çocuklarıyla yaptıkları kavgaları, Mayıs birdeki top müsabakalarını muvaffakiyetle kazanıyorlardı. Kardan bir müstahkem mevkiye hakikî kahramanlar gibi saldırılıyor yahut müdafaa ediliyordu. Ama bunların içinde koluna girip en gizli sırları söylenecek Alexander Lithen gibi bir tane bulmak mümkün değildi. Küçük Zacharias'un hattâ kızların durumu da tıpkı bu çocuklar gibi idi. Amcası ile yengesi onu ara sıra baloya yahut toplantılara götürüyordu. Ama Uleaborg'lu genç kızlar, Nykarleby kızları gibi iyi kalpli ve cana yakın değillerdi. Hattâ Mathilde Lithen'den başka bir tanesinin bile ismini birden bire zikretmek imkânsızdı.

Evet, Zacharias kendi yağıyla kavrulmak, kendi başının çaresine bakmak, herkese karşı cesur bir tavır takınmak zorunda idi. Babası bunu öğretmek istemişti, ama böyle yeni bir muhite uyacak sertliği vermiye muvaffak olamamıştı. Halaları ile onların kitapları olmasaydı, acaba bütün bunlara nasıl katlanacaktı. Amcasının evinin içinden geçerek ağaçlı bir avludan gidince babasının bekâr kardeşleri olan ihtiyar halalarının yanına varırdı. Onlar sade ve samimî idiler. Evin küçük

üç odası şaşılacak kadar rahat ve memleket havası taşıyordu. Orada Zacharias sakınmayı, terbiyeli görünmeyi kendini iyi göstermeyi tamamen unutuyor, orada çocuklaşıyor, seviniyor, neşeleniyor, tabiatı icabı her zaman oyun oynuyacak bir vaziyette idi. Orada kendisine Omlet yapılır, reçel kaynatılır, orada hikâyeler anlatılırdı. Halası onu büyük babasının ve babasının gençlik hâtıralarını anlatıyor, Greta hala dikkate değer bir sene olan 1720 de İsveç'e bir akrabasını ziyarete gitmiş hattâ III. Gustav'ın Anckurstrom tarafından katledildiği 17 martta verilen operadaki meş'um baloda bulunmuştu. Bunu mütemadiyen anlatmaktan kendini alamazdı. Burada halasının yanında bütün Uleaborg'un en asil şeyi olan kira ile kitap verme kütüphanesinin bulunması idi. Halasını ziyaret etmeğe başladığı ilk günlerde, çocuğun bu kitaplığa dört elle sarıldığını anlamak mümkündür. Kitaplara, birbiri peşinden sarılarak, binlercesini okuyup bitirdi. İşe haydut romanları ile başladı, ondan sonra diğer ciltler onu takip etti. Şiir kitapları, yıllıklar, muazzam hâtıralar, Florians'nın hissî romanları İsveç aydınlanma devrinin didaktik şiirleri bütün bunları bir biri peşine inceden inceye okudu. Az evvel haydut romanlarından Alelino yahut kara Yonas'ı okuyan dimağa Milton'un "Kayıp Olan Cennet" i giriyordu. Çocuk, Robenson ve Gulliver seyahatlerini bitirdikten sonra Homer'in İlyas ve Odysa ve Goethe'nin Iphigeniasını zevkle okudu. Halanın, küçük yiğeninin okumasını yasak etmek aklından geçmedi. Nasıl olsa kitapları vardı. Çocuk da okumayı eğlenceli buluyordu. Buna ayıracak zamanı da vardı. Uleaborg'da mektepte vazifeler ekseriya ders esnasında sınıfta ya-

p.ldığından, Zacharias bütün öğle sonraları boştu. Okudukça okuyordu. Dünya, masal aydınlığının ihtişamında parlıyarak büyüyor genişliyordu. İnsanların mükadderatı fevkalâde hayrete şayan şekilde tecelli ediyor, insan karakteri ona bazen kahrmanca büyük, bazen de hayvanca aşağı görünüyordu. Varlıklarından Zacharias'ın hemen hiç bilgisi olmadığı milletler gözünün önünde doğuyor, batıyordu. Güzellik ve sevgi kendi cazibe ve kudretlerini ona gösteriyor, yeni ve kavranmıyan bir hayat önünde açılıyor, büyülü kudretiyle bütün bunları meydana getiren şiir Zacharias'ın yavaş yavaş tanıdığı şeylerin en güzeli oldu. Dünyada bu kadar fazla kitapların mevcudiyetinden haberi olmadığının bu asil cesur kahramanları seven güzel kadınların sergüzeştlerini okuyamadıkları için kardeşi Sofie ile Lithen'in çocuklarına candan ve gönülden acıyordu. Belki de kendi zengin alemine onları iştirak ettirmeyi düşünmüş olacak ki, en güzel kitapların muhteviyatından özetler yaparak Nykarleby'ye gönderiyordu, böylece onlar küçük bir kitaplığa kavuşacak sonra da bunlara "Küçük Kitaplık" demek çok yerinde olacaktı. Aklına geleni yaptı. Ama kâğıt pahalı olduğu için, kitaplar, çok sahifeli, büyük formalar halinde yazılamıyacaktı, böylelikle muhteviyat fazla sıkıştırdığından, hakikî muharrirleri bunları görselerdi, bu hale düştüklerinden ürpereceklerdi. Ama Kuddnäs'da bu kitaplar iyi kabul görüyor, Zacharias'ın gönderdiği bütün kitaplar (merakla okunuyor), hem Walter Scott'un Kanongat'ın Kroniği hem imzasını bir Z. T. ees rumuzıyla atan meçhul bir muharrir tarafından yazılan "Korkunç Ejderha" gibi eserler merakla okunuyordu. Ama bu ödünç verme kitaplığındaki kitaplardan

yapılan bu özetler ile işi tamamen bitmiyordu. Zacharias bu meydana çıkan kahramanların görünüşlerini tasvir etmeğe uğraşiyor, onları çiziyor, yağlı boya bile yapıyor, yahut mukavvadan kesiyordu.

Yavaş yavaş böyle kâğıt bebeklerle bütün bir koleksiyon vücuda getiriyor ama bebekler ile oynadığı anlaşılırsa, alay edilmesinden korktuğu için, iyi kalpli iki halasından başka kimseye göstermiyordu. Mamafih bunlar alelâlde bebekler ile oynanan budalaca bir oyun değildi. Aksine olarak bunlar yalnız romandaki şahıslar değil, aynı zamanda hakikî dünya sahnesinden ve dünya tarihinden alınarak birbiriyle döğüşür, hüküm verir, söz söyler, kavga eder vaziyettet döşeme yarıklarına karşılıklı sokulan resimlerdi. Sonunda tıpkı mukadderat ilâhesi tarafından idare edilir gibi kocaman bir makaas gelince çocuğun yalnız bir çok saatlerini oyalamağa yarıyan oyun, ertesi gün başlamak üzere sona eriyordu. Bu ödünç verme kitaplık çocuğu o kadar eğlendiriyor o kadar oyalıyordu ki dünyanın en ıssız bir yerinde onu hayata bağlayabilirdi. Ne yazık ki Nykarleby'de annesi babası çocuğun bütün vaktini roman okumakla geçirdiğini öğrenince son derece korktular annesiyle babası ayrı ayrı mektup yazarak okumaya son vermesini emrettiler. Walorius "Sabır" ını Milton'un "Cennet" ini okumaya müsaade vardı. Ama bu şekilde bir sürü romanı da okumağı ruh ve beden için zararlı buluyorlardı.

O sık sık yaptığı gibi iradesine hakim olmalı kendisini tamamen mahvedecek olan roman okumaktan vazgeçmeli idi. Doğru yola sevk etmek için piyano dersi olarak ata binmeyi öğrenmesine izin veriliyor yahut

daha doğrusu yumuşak bir şekilde emrediliyordu. Onlar bu şekilde, çocuğun boş işlerle oyalanacak fazla zamanı kalmıyacağını sanıyorlardı. Çocuk onlara, emirlerini tutacağı nı yazdı, muhakkak ki sözünü tutmak için iyi bir niyeti vardı. Şimdiye kadar, mücadele ettiği bütün şeylerin en kuvvetlisiyle uğraşmak zorunda idi. Bu bir kızağı vermekten çok daha zor bir işti. Bu ruhunun iştia-yak duyduğu bir gıdayı çekip almak demekti. Muhakkak olan bir şey varsa şiddetli mücadeleler yapmasına rağmen akli fikri kitaplara takılı kaldı. Ruhu acıkmış susamıştı kendisine ve başka bir kimseye okumadan zarar geleceğini kavrayamadığı için nefsiyle eskisi gibi gayretle mücadele etmedi. Buna rağmen kendisine hakim olmayı da unutmadı.

Bir kerre panayırda iki şişe bira içmişti. Bu yüzden, evden acı acı mektuplar aldı. Buna ne lüzum vardı? Bunun için ebeveyninin bu kadar çok telaşlanmasına sebep yoktu. Bira içmemkten de aynı şekilde vaz geçebilirdi. Mektepde Rusca öğrenmek çok canını sıkıyordu. Bu dersden kaçmak için kâfi sebepler bulabilirdi. Ama ne olursa olsun buna da tahammül etti. Her pazar kiliseye gitmekten de aynı şekilde hoşlanmıyordu, sözde pazarları bütün gün tatildi, bu çok zoruna gidiyordu. Ama buna da göğüs gerdi. Hele piyano dersleri! Kendi fikrine göre bu saatleri daha neşeli şeylere tahsis etmek mümkün olacağından bu dersler ona çok işkenceli geliyordu. Ama buna da katlandı. Yalnız halalarının kitaplığındaki kitapları okumaktan kendini mahrum edemiyordu, Zira bu kendine hakim olmak değil kendini mahvetmekti, bunu da anası babası muhakkak istemezdi. 1832 yaz sömestrinin bitimine kadar üç buçuk sene

Uleaborg'daki mektepde çok çalıştı. Ortayı bitirdi, şehirde lise olmadığı için artık orada yapacak bir şey kalmamıştı. Yavaş yavaş mektebi ile yabancı eve alışmıştı. Halalarının evi ile kitaplarından başka bir çok şeylerden hoşlanmaya başlamıştı. Hele memleketine seyahatleri her şeyden daha çok güzeldi. Uleaborg ile Nykarleby arasındaki 30, yahut tam hesap edildiği takdirde yirmi sekiz millik mesafeyi gidip gelmek suretiyle altı defa katetmiş, Österbott'un yeknesak sahilini tanımıştı.

Yolda pek az değişik manzara vardı. Daha doğrusu pek az oyalayıcı idi ama caddeden Kuddnäs'ı görmek, bulvardan geçerken evin kapısının önünde arabada oturmak, anası ve kız kardeşi Sofie'yi selâmladıktan sonra elini öpmek için babasının yanına koçmak, Brita, Stina, Anna Lana'nın etrafında çılgınca bir neşe ile dönmek için rüzgâr gibi mutfağa dalmak ne büyük sevinç kaynağı idi. Sonra ahır, samanlık kümese koyun ve domuz ahırına bakması, nihayet çocukluğunun sevgili arkadaşları olan ağaçlara sarılmak esmer renkli kabuklarını öpmek için kavakların bulundukları yere koşmak ne hoş şeydi.

BABASININ ÖLÜMÜ

Zacharias'ın Uleaborg'da bulunduğu senelerde Nykarleby'deki akrabalarında çok değişiklik olmuştu. İhtiyar büyük anne Turdin ölmüş, 1826 denberi bekâr kalmış olan belediye azası Lithen 1829 senesinde, Zacharias'ın uzak bir akrabası olan Uleaborg'lu Charlotte İpelin ile evlenmişti. 1831 senesinde Zacharias'ın en iyi arkadaş Alexandar İthen de veremden ölmüştü. Lâkin en hazin değişiklik Kuddnäs'de olmuştu. Zacharias

1830 senesi noelinde evine geldiği zaman, her zamanki gibi babasının odasına koşarak, onun elini öpmekten mahrumdu. Zira Doktor Topeluis zatürreye tutulmuş, on senedenberi mütemadiyen yakasını bırakmıyan ölüm-den kurtulmağa artık ümidi de kalmamıştı; bütün son baharı hastalıkla geçirmişti. Hastalığı tamamen ağırlaşmadan önce oğlu ile kızına servetinin dörtte birini, karısına yarısını vasiyet etmişti. Kanuna göre oğlan çocuğun kıza nazaran iki misli miras almasını doktor Topelius adaletsiz buluyordu. Bundan başka, oğluna içinde nasihatlar, düsturlar bulunan, rahat ve akıllı bir şekilde hayat geçirmesini kolaylaştıracak olan bir mektup da bırakmıştı. Bunu da kâfi görmiyerek kardeşine, oğluna iyi nasihatlar ile müzaharet etmesini yazmıştı. Ölümü de hayatı gibi sabır ve tevekkül ile dolu. 23 ikinci kânun 1831 de öldü, umumî bir matem ve büyük bir alâka ile defnedildi. Bu talihsiz adamın bir çok insanlarda bıraktığı derin intiba da anlaşılmış oluyordu.

Hemcinsleri için dilediği iyilikler, matem günü anlaşılmış gibi, tabutunun önünde insanlar acı acı ağladılar. Göz yaşları arasında herkes tabutuna yazılmış olan şu kitabeyi okuyordu: "Kendi ıstıraplarıyla kıvranırken bile son dakikalara kadar bütün yoksulların en kıymetli hamisi idin, ruhun şad mekânın cennet olsun" Cenaze alayı kiliseden geçerken iyi bir alâmet olarak kabul edilen bir hâdisе vukubuldu. Tabut örtüsüne serpilen yıldızlardan biri yere düştü ve oğlu bunu kaldırdı. Bu olayı, orada bulunanlar, oğlu belki de çalışma bakımından babasını geçerek, tıpkı onun gibi sevilen ve sayılan bir adam olarak öleceğine yordular.

İnsanların göz yaşlarından ve kederlerinden müte-

hassıs olan müstakbel deha, mustariplere, bu hayatı mahvolan adamın büyük bir vazife ifa ettiğini göstermek suretiyle, gelecek senelerin neler getireceğini ifşa etmek istemişti. Bu dehanın elinde bir kudret olsaydı tabutta ki gümüş levha üzerine şöyle bir hitabe yazılmış olacaktı:

“Ruhun şad olsun”

Hasta odanda görünüşte hiç bir şeye iktidarım olmadan otururken bile Fin milletinin, senin keşfin olan eski şiirlerini derledin, dizinin dibinde yetişen çocuğu hayat mücadelesi için kuvvetlendirdin, techiz ettin: O yeni zamanın seçkin ve neşeli bir şairi olacaktır. Ama müstakbel dehanın bunları kazacak bir kalemtraşı yoktu. O yalnız insanların kavrayış kabiliyetlerine göre, doğru yahut da yanlış anlayacakları zaif ve mübhem bir işaret vermişti.

RUNEBERG'İN YANINDA

Orta mektebi bitiren Zacharias Topelius, şimdi olgunluk imtihanını vermek için Abo'daki liseye gidip üç sene okuması lâzımdı. Abo'daki tahsilin de yine teşvik etmekten çok, köstekliyici olan ruhsuz cansız şeyleri körükörüne ezberlemekten ibaret olacağından korkuyordu. Buna mukabil vaktiyle Kuddnäs'de çatı odasında olduğu gibi becerikli bir hocadan ders alacak olursa olgunluğu üç seneden çok kısa bir zamanda verebileceğini umuyordu. En iyi çarenin bu olduğuna annesini, ikna etmeye muvaffak oldu ve mümasib bir muallim aramaya başladı.

İlk fikir danışıkları adam, halen cenup Österbott'da Orisberg maden ocaklarında rahiplik yapan amcasının oğlu Franz Michael oldu. Az evvel üniversiteden

ayrıldığı için, belki de kendilerine uygun bir insan tavsiye edebilirdi. Hakikaten Franz Michaelde onlara, Wasa'de beraber mektebe gittikleri Jakobstadt'de öğretmen Runeberg'e baş vurmalarını çarçabuk tavsiye etti. Yakınlarda evlendiği, Helsinki'de oturduğunu, geçimine imkân vermiyen mütevazî bir asistan rahip olarak çalıştığını, ona geçen sene yazmıştı.

Franz Michael'in duyduğuna göre yanında pansiyoner talebe alıyor ve hususî dersler vermek suretiyle gelirini çoğaltıyordu. Bu, Zacharias'ın arayıp bulamadığı adamdı. Annesi ve amcasıyla konuştuktan sonra kararını verdi. Mektupla anlaşma işini amcasının oğlu üzerine aldı, olgunluk imtihanını verinceye kadar yemek, içmek, teshin, hizmet hem de hususî ders dahil 500 lira verecekti. O zamana göre bu çok para idi ama her şey arzu ettiği gibi olacak olursa, bu vaziyet üç sene Abo'da kalmaktan daha çok ucuza mal olacaktı. 1832 son baharında 14 yaşındaki Zacharias Helsinkiye ilk seyahatini yaptı. Vaktiyle ona Uleaborg yolu ne kadar uzun gelmişti ama baş şehre yaptığı 50 millik seyahatle mukayese edilecek olursa bir hiç mesafesinde kalırdı. Şimdi düz ve alçak sahil yolundan yalnız günlerce gitmekle kalmamış aynı zamanda, eşkiyaların mağaralarına gizlenebileceği Tavasland'ın ıssız ormanlarından geçmişti.

Romanların ona bol bol verdiği tesirlere kapılarak yanına iki tabanca alıyor, çok sık ormanları eli tetikte geçiyordu. Kaldığı otellerde belki bir adam gizlenmiştir korkusuyla odayı iyice araştırmadan önce yatağa yatmıyordu. Her şey yolunda gitti. Salimen Helsinki'ye vardı. Öğretmeni Runeberg şehrin şarkında Konstantin ile

Muneg'e caddesinin kavşağında yeni yapılmış bir evde oturuyordu. Genç çift bu dokuz odalı evi çok ucuza tutmuşlardı. Zira bu ev kolera salgınında Helsinkide hastahane olarak kullanılmış, o zamandanberi ev sahibi evi zorlukla kiraya vermişti. Evin fazla odası olduğundan, genç çift ikisini kiraya vermiş, üç odasına altı tane pansiyoner talebe almış, geriye de kendilerine dört oda kalmıştı. Zacharias Nykarleby'den geldiği zaman eve yeni taşınmışlardı. Zacharias'ın; odası tamamen yerleştirilmediği için o akşam yemek odasında yatmak zorunda kaldı. Ertesi sabah Zacharias giyinip hazır bir vaziyette, ne yapacağını tamamiyle bilmeden, büyük odada duruyordu. Köşede yeni ve aynı büyüklükde bir yığın kitap gözüne ilişti. Köşeye giti kitapların birini eline aldı. Kitapta Yohaum Ludwig Runeberg tarafından yazılan "Geyik Avcısı" başlığını taşıyan bir şiir vardı. Zacharias amcasının oğlu Franz Michael'den Runeberg'in gazetelere şiirler yazdığını hatttâ şiirlerini kitap halinde neşrettiğini duymuştu. Şimdi Zacharias'ın eline aldığı kitab, Runeberg'in eserlerinden ilki idi.

Tabiidir ki henüz sahifeleri açılmamış kitaba bakınca, okumaktan kendini alamadı. Kitaba dalmış kendinden geçmiş bir vaziyette iken Runeberg odaya girdi ve ne okuduğunu sordu. Çocuk kıp kırmızı kesildi. Kitabı bıraktı ve şaşkın bir vaziyette sıkılarak af diledi.

Runebeg susarak bir an onu yakından tetkik etti. Zacharias uzun boylu zarif öne doğru taranmış siyah saçları, uzun burnu, çökmüş yanakları ile hiç de güzel bir çocuk değildi ama mânası anlaşılmıyan siyah gözleri ve ağzının etrafındaki güzel hatları ile cazip bir delikanlı

idi. Runeberg muhakkak şöyle düşünmüş olacaktı. Bu çocuk Nykarleby'nin zengin ve meşhur doktorunun şımarık oğlundan daha fazla, fakir insanların mahçup çocuklarına benziyordu. Fevkalâde mahçup bir vaziyette Zacharias doktorun bakışlarına tahammül etti. Birdenbire öğretmenin yüzünün keskin hatlarında bir tebeşüm belirdi. Her halde önünde duran çocuğun hakikat dünyasından daha çok kitaplar âleminden zevk alan bir hayalperst olduğunu anlamıştı. Runeberg "Kitabı sevdinse al senin olsun dedi." Öğretmen böylelikle Zacharias'ın kalbini kazanmıştı. Yabancı çocuk burada memnuniyetle kalabileceğini hissetmişti. Çocuk da uzun boylu zayıf hocayı iyice tetkik etmiş ve böyle bir adam ile aynı evde oturmanın bir saadet olacağı kanaatine varmıştı. Aynı günde Zacharias için dikkate değer bir hâdisе daha oldu. Şehri görmek için çıkmıştı. Öğle yemeğine iki saat geç geldi. Runeberg geç kaldığından dolayı onu azarlıyacağına, beceriksizliğine güldü, karısı da ona bir az yiyecek verdi.

İyi ve samimî insanların yanına geldiğine Zacharias kuvvetle kanaat getirmişti.

Salon tamamen tanzim edildikten sonra, ortaya, etrafında sandalyalar bulunan bir yemek masası konuyor, duvarın yanına, önünde daha küçük bir masa bulunan bir sedir yerleştiriliyor bunlardan başka duvarlarda basit bir kaç kitap rafı bulunuyordu. Odada ne bir piyano vardı hattâ ne de duvarlarda tablolar asılı idi. Orası hem yemek odası, hem sınıf, hem toplanma yeri gibi bir çok vazife göreceк beş pencereли büyük bir yerdі. Salonun bir tarafında mutfak, yatak odası, bunlardan başka kiraya

verilen iki oda vardı, diğer tarafındaki dört odanın birinde bizzat Runeberg, birinde Zacharias ile oda arkadaşları ilâhiyat fakültesi talebesi Samuel Barcken birisinde üniversiteye devam eden iki kardeş Krabbelerin ötelelerinde de iki küçük Lâtince talebesi Örnlér oturuyorlardı. Evin her bucağı meşguldü, gürültü yapma bakımından Bark küçük Örnlérden geri kalmıyordu.

Bir gün, öğle yemeğinde kadın "Böyle bir sürü çocuğa bakan insanın Allah yardımcısı olsun" (Bunlar şimdiye kadar gördüğüm talebelerin en yaramazı) deyince Zacharias içinden ona hak vermişti. Her halde liseyi çoktanberi bitirmiş olan Zacharias'ı bu talebe grubuna dahil etmemişti. İlk günlerini Zacharias tamamen şehri görmeye hasretti. Şehri tasavvur ettiğinden daha güzel ve görmeye değer buldu. Helsinki 1812 de Finlandyanın baş şehri olmuş ve 1827 de Abonun yanmasından sonra üniversite de oraya nakledilmişti.

Helsinki 1830 senelerinde, sivri bir burunla biten uzun ve oldukça geniş bir yarım adanın şarkında yayılan henüz küçük bir şehirdi.

Mamafih J. A. Ehrenström ile meşhur mimar Engel'in gayreti sayesinde bu şehir, insanda fevkalâde iyi bir intiba bırakıyordu. Şimalden gelen bir seyyah, kendisini bazen bir tepeden, bazen yüksek sedlerden, bazen bir köprünün üstünden geçerek şehrin merkezi, aynı zamanda kalbi olan Senatör meydanına, sonra ağaçlanmış olan muhteşem Esplanerde'ye oradan da pazar meydanına götüren iki kilometreden daha uzun olan Union caddesini görünce şaşa kalıyordu.

Ehrenstrom, Stockholm'deki Gustaf Adolf meyda-

nını örnek alarak Senato meydanının dar cephesine, karşı karşıya iki muhteşem bina olan Senato ile Üniversiteyi inşa ettirmişti. Meydanın geniş olan şark kısmında 1770 senesinde yapılmış olan belediye dairesi bulunuyor, bunun yanında meydanın güzelleşmesinde hissesi olacak olan fevkalâde güzel merdivenleri, güzel kubbesi ile Rus ismi almasına rağmen muazzam Protestan Nikolai kilisesi inşa ediliyor. İmparator sarayı ile Rus kilisesi meydanın bir tarafında, Seveaborg adını taşıyan Holmların, meydanın diğer tarafında bulunması, bu şehir eski ile yeniyi yan yana bağdaştırmak suretiyle, hem maziye bağlılığı hem istikbaldeki inkişafı hakkında, bir seyyaha da iyi bir intiba bırakan bazı şehirlerin melan-kolik cazibesini vermişti.

Zacharias programlı bir günlük mesai ile ciddi bir şekilde işe başladı. Her sabah tam saat yedide kalkıyor beş arkadaşıyla beraber Runeberg'den ders alıyordu.

Bu onun en çok sevdiği bir zamandı. Zira öğretmen fevkalâde mükemmel bir adamdı. Runeberg, yalnız en lüzumlu şeylerin ezberlenmesini istiyor, buna mukabil anlatılan her şeyin talebe tarafından tamamen kavranmasına itina ediyordu. Onun çok kuvvetli şahsiyeti bütün talebelerinin üzerinde fevkalâde müessir oluyor; elinde olmadan bu öğretmenin büyüklüğüne inanan Zacharias'a daha çok tesir ediyor. Böyle bir öğretmenin dersinde üstün başarı elde etmek için, niye azamî gayret göstermesin? Böyle mükemmel bir adamın yanında kim tenbel olmak isterdi? Zacharias az sonra Runeberg'in dünya tarihini çok sevdiğini anladı, Uleaborg'da dünya tarihini "Regner'in fikrine" göre tanzim edilmiş

dünya hâdiselerini tıpkı din dersleri gibi verimsiz olan sorular ve cevaplarla kuru bir hale getiren bir kitaptan okumuştı. Çocuk bunun için tarihi, bir çok isimleri ve seneleri saymaktan ibaret sanıyordu. Ama şimdi birden gözleri açılıverdi. Hocası tarafından kendisinde uyan- dırılan tarih okuma arzusunu tatmin etmek, Frozrell'in yazdığı İsveç tarihini gayretle mütalâa etmek için, her gün bir kaç saat ayırıyordu. Sabah dersinden sonra Zacharias, ertesi günkü vazifeleri yapmaya başlıyordu. Dünya tarihi mütalâasını erken yenen öğle yemeğinden evvel bitiriyordu. Böylece mektepteki gibi öğleden sonra tamamen boştu. Uleaborg'da kendi kendine meşgul olmayı da öğrenmişti. Burada da ,orada olduğu gibi romanlar okuyor küçük kitaplık için hülâsalar çıkarıyor, kâğıt bebekler ile oynuyor, durmadan eve mektuplar yazıyordu.

Bundan başka sıgaraya da alışmıştı. Bu da mu- hakkak yalnız geçirdiği saatlerin zevkini yükseltiyordu. Evde oturmaktan yorulunca, Fin kışlasında yüzbaşı Thuneberg'in yanında kalan ve onun çocuklarına ders veren eski öğretmeni Blank'ı buluyordu. Arasıra sahibesinin kendisiyle ahbapça konuştuğu kahvede çay içiyor- du. Bu kahvenin sahibesi ancak evdeki Brita'nın Fince bildiği kadar İsveççe biliyordu. Bunun için de Zacharias pazar yerindeki kahveye gidiyordu, bundan maada Bark ve küçük Örn'ler ile oyun oynuyor çekişiyor, bu arada bazı tahsil arkadaşları onu ziyaret ediyor, o zaman ber- berce gevezelik ediyorlar, iskambil oynuyorlar, yahut ocakta neşeli bir ateş yakıyorlardı. Mamafih bu şehirde, yalnız kalan bir çocuk için Uleaborg'a nazaran da fazla değişiklikler vardı. Senede bir iki defa panayır

kurulurdu, o zaman Zacharias oraya, kaynaşan insanları seyretmek, her hangi bir yerde bira içmek, meyva yahut yiyecek bir şeyler almak için giderdi. Pazar günü kilisede acaip Rus ayınında bulunur, kızakla şehirden geçer, yahut kaleleri görmek için Seoborg'a giderdi. Bunlardan başka şehirde dörtten fazla pastane vardı, aynı şehire sık sık uğrayıp uzun zaman kalan tiyatro trupları gelirdi. Akşamleyin hâtıra defterine gündüz olup biten şeyleri yazardı. Onlar muhayyel, hissî, romantik şeyler değildi, bilâkis yaşanan şeylerin basit bir şekilde yazılmasıydı.

Arkadaşı Bark muzip ve şakacı olmasına rağmen kabiliyetli bir gençti. Müzikde notayı öğrenemedi ama duyduğu her şeyi aynen çalabiliyordu. Zacharias'da vaktiyle Uleaborg'de olduğu gibi bir müzik düşmanı değildi, bilâkis hayalleri için piyano hemen hemen bir ihtiyaç haline gelmişti. Zacharias başlangıçta kendisini Helsinkide, Uleaborg'e nazaran belki de daha rahat hissediyordu ama buna dair hüküm vermek pek de kolay değildir. Soğuk ve kışın karanlık olan bu şehrin, onda yarattığı hülyalı hayattan çok hoşlanıyordu.

Kuddnäs'daki çocukluk çevresinde olduğu gibi, halasının kitaplığındaki, içinde kuşların konuştuğu aşk bahçesini gösteren eserler, onda, ruhunun aşına olduğu bir sihirli dünya yaratmıştı. Helsinkide de edebiyata yine bağlı kaldı, sessiz sedasız yazıyor, kitaplarla meşgul oluyor, şiirin mucizeli gül bahçesini, bu gürültülü talebe pansiyonunda yaşatmak istiyordu. Buna da muayyen bir ölçüde muvaffak oluyor, ama o sakin hayal âlemine dalmak mümkün olmuyordu. Bu harika çocuk mütemadiyen

rahatsız ediliyor, bahçesinin çitleri içinde sakin yaşıyamıyordu. İşin felâketi de oda arkadaşı, Helsinki'nin en afacan adamı Samuel Bark idi. İlk tanışmalarında pek nahoş bir intiba bırakmamış, Zacharias'a bol bol bonbon ikram etmiş, birlikte kahveye gitmişlerdi ama çok geçmeden ne mal olduğunu tamamen belli etmişti. Bark Zacharias'ın eşyasını yerli yerinde bırakmıyor, intizamsızlık ve kabalığıyla Zacharias'ı mütemadiyen kızdırıyordu. Meselâ Zacharias'ın sakin bir zamanda fevkâlede zevkle okuyacağı Demoniant romanını cumartesi günü alıyor ve Sveaborg'e gidiyor. Bir gün küçük Örn kardeşlerle beraber hortlak kıyafetine girip hizmetçi kızı korkutmak istedikleri zaman, Bark buna burnunu sokuyor, şakalarının tadını kaçırıyordu. Bark liseye gittiği için tütün içmesi yasakdı ama mütemadiyen Zacharias'ın piposunu alıp içiyordu. Nihayet aklına tenbellik hastalığına tutulmak geliyor, Zacharias tam rahatsız edilmeden çalışacağını ümit ettiği sırada, evde kalıyordu. Bark odada bulunan biricik divanın üstünde kemiklerini çatırdatarak yatmak hakkının yalnız kendine ait olduğuna, oda arkadaşının onu zorla oradan kovması lâzım geldiğine inanıyordu. Bir gün Zacharias hizmetçi hakkında bir şey söylemişti ki Bark mutfığa koşup sözü hizmetçiye yetiştirdi ve Zacharias'ı müşkül duruma soktu. Yine bir gün Zacharias dansa gitmek istiyordu, biricik siyah uzun çoraplarını bulamıyor böylece dansdan vaz geçmek zorunda kalıyor, buna aldırış etmiyor. Dansa gidecek yerde arkadaşı Bark ile beraber kahveye gidiyor. Eve döndükleri zaman Bark kaybolan çorapları kendi yatağının altından çıkarınca Zacharias hiddetten kıp kırmızı

olduğunu düşünebiliriz. Bark yalnız başına evde kalmaktan canı çok sıkılacağı için çorabı saklamıştı.

Ama Zacharias'ın bunlara sabır ve tevekkül ile katlandığını zannetmek doğru değildir. Zacharias, Bark'ı yattıkça kalktıkça pataklıyor, sık sık odadan kovuyor bütün cadde boyunca kartopuna tutarak canını alıyordu.

Bu gibi hallerde merhamet etmek doğru değildi. Zacharias, kendisini okumaktan beyni sulanmış bir süt kuzusu değil, bilâkis kendi hakkını bizzat alabilen bir insan olarak tanıtmak ihtiyacını duyuyordu. Buna rağmen Bark da halini islâh ettiğine dair en ufak emare göze çarpmıyordu, onu yola getirmek de âdetâ imkânsızdı. Böyle bir haylaz ile aynı odada oturmak zorunda kalan Zacharias'ın yalnızca kuracağı güzel hülyaları için ne ifade ettiğini insan düşünebilir. Noel yaklaşp da Bark memleketine gitmek isteyince, Helsinkide kalacak olan Zacharias da yalnız geçireceği bu güzel zamanlara sevinmeye başladı. Haraketinden bir gün evvel Bark'ın bir köpek hoşuna gidiyor eve getiriyor. Bark Noel tatilini memleketinde köpekle geçirmek istiyor. Onu paltosuna sarıyor kızağa alıp kaçırmak istiyor. Ama iş anlaşılıyor Moriko ismindeki köpek Helsinkide alıkonuyor, hiddetten havlıyarak kendisini Bark kadar rahatsız eden köpeği Zacharias almak zorunda kalıyor. Önce Zacharias kendisi olmadığı zamanlarda bile onu rahat bırakmadığı için Bark'a homurdanıyor ama bundan sonra köpekle arkadaş oluyor, yalnız kaldığı noel günlerinde köpek onu eğlendiriyor. Zacharias eskiden olduğu gibi büyük dahiler ve insanların yarattığı bir dünyayı tanımadığı için, ara sıra ruhunda açlık duyuyordu. Evi ile Mathilde

karşı yenilmez bir özlem duyuyordu. Merhum arkadaşı Alexander Lithen'in yokluğu, ona bazen o kadar acı geliyordu ki can ve gönülden ölmeyi istiyordu. Bozulan hayal âleminin yerini ilk plânda arkadaşları ile olan münasebetleri dolduruyordu. Mamafih kendi yaşındaki arkadaşlarından ziyade, daha yaşlı arkadaşlarından hoşlanıyor her şeyden fazla hakikî mânada yüksek mektep talebelerinin konuşmalarını can kulağıyla dinliyordu. Üniversitedeki günlük hâdiseler üzerinde konuşmalar, yahut Österbott bölümündeki son münakaşalar, yahut bu veya şu profesörün hususiyeti hakkındaki düşünceler, yahut da yaklaşan imtihan hakkında fikirler, Zacharias'ın yakında karışacağını ümit ettiği bu yeni âleme ait şeyler idi. İlk defa olarak fikir mübadelesine, gençliğin, her şeyin üstünde tuttuğu müstakbel hayatın yüksek problemleri, aşk, meslek, vatan hakkında münakaşalarına şahit oluyordu. O, bu çevrelerde yalnız kendisine lâzım olan bilgileri toplamakla kalmıyor, aynı zamanda kâğıt oyunlarından da zevk almaya başlıyordu. Oralarda konuşmaktan çok kâğıt oynanıyordu, hem de Kuddnäs'daki gibi papazkaçtı Mylli Matti gibi zararsız oyunlar oynanmıyor "Bonapart" Kılıç, kille gibi adam akıllı para kazandıran yahut kaybettiren kumar oynanıyordu.

Bu oyunlara Zacharias da iştirak ediyor. Mamafih başlangıçta çok dikkat ediyordu. Ama çok geçmeden hararetle ihtirasla oynamaya başladı. Sabahleyin oynuyor, akşam oynuyor tıpkı Uleaborg'da nasıl roman okumaya karşı zaaf duydu ise oyuna karşı aynı zaafı duyuyordu. Ekseriya Krabbe kardeşlerin odasında toplanılıyordu. Oraya yabancı talebeler de geliyor, gece yarısına kadar, punç içiliyor, içki masaları kuruluyor kâğıt oy-

nanıyordu. En çok sevilen kâğıt oyunu bir gecede pek çok para kazandıran, yahut da kaybettiren "Kille" idi. Her taraftan Zacharias ikaz edildi. Bilhassa Blank kumar oynamaması için katî bir şekilde ihtar etti. Bir az sonra Blank şehirden uzun bir zaman ayrıldığı için, bu ihtarın da tesiri olmadı. Zacharias Uleaborg'deki amcasından bir mektup aldı. Bu mektupda kâğıt oyunundan doğrudan doğruya bahsedilmemekle beraber Zacharias'dan ailesinin şimdiye kadar kazandığı itibarı düşürmemesini katî şekilde isteniyordu. Aynı zamanda amca oğlu Franz Michael'den de bir ihtar mektubu geldi. Bir gün daha iyi oyuncular bulunmadığı için Zacharias Bark ve küçük Örm'ler ile Kille partisi yaparken içeriye Runeberg giriyor, onlar hemen oyunu kesiyorlar. Özlenen Lâtince muallimi, talebelerini adam akıllı azarlıyor ama Zacharias'a hiç bir şey söylemiyor. O, muhakkak bu büyülerle oyun oynamayı zararsız bulmuştu. Ama Krabbe kardeşlerin odasındaki oyunlardan haberi olsaydı vaziyeti bambaşka olacaktı.

Böylece yaz sömestrinin başlamasına kadar kâğıt oynadılar, Zacharias, gözlerini oyun bürüdüğü için, yanlış bir yola gittiğini fark etmemişti. Nihayet Bay Blank seyahatından geri döndü. Bu arada Nykarleby'ye de gitmiş Kuddnäs'de doktorun hanımına Zacharias'ın Helsinki'deki hayatından bahsetmişti. Çocuğun gözlerinden birden bire bir perde kalktı. Ruhunda yaşıyan korkunç canavarı keşf edince ürperdi. Onu ehlileştirip dizginlemeye katî şekilde karar verdi. Kumar belâsı artık ona hâkim olmıyacaktı. Çekmecesinde bulunan iskambil kâğıtlarını yaktı ve ertesi gün arkadaşları oyun oynarken yalnız seyretti. Boş zamanlarını faydalı geçirmek için

profesör Bonsdorff'ın kimyaya dair konferanslarına gidiyor aynı zamanda spor dersi alıyordu. Onu yanlış yola sevk eden şeylerden başka, onun zevkle sarıldığı kitapların verdiği saadeti tamamlıyan ulvi güzel bir şey de Helsinki'de mevcuttu. Başlangıçda Zacharias çok sevdiği Runeberg'e karşı diğer pansiyonerler gibi yakınlık göstermedi, ama sonraları cesaretini topladı ve yemek odasında raflardaki kitiaplardan okuyup okuyamayacağını öğretmeninden sordu, böylece çocuğun edebiyata karşı olan alâkası her iki insanı birbirine yakınlaştırdı. Öğretmen Zacharias'ta yalnız kitap okuma merakı olmayıp ara sıra şiir yazdığını sezdiği için şu şekilde ihtar ediyordu: "Kendine hâkim ol, kendini mahvetme, kendini kaybedecek kadar başkalarının eserlerini çok okuma" Runeberg, Zacharias'ın kendisinin işini görmekten fevkalâde haz duyduğunu fark ediyor bundan dolayı bir mektubu postaya göndermek gibi ufak işler vererek, ara sıra onu sevindiriyordu. Evde herhangi bir insan hasta oldu mu hastaya bakan adam ile beraber gece nöbeti tutmak şerefi Zacharias'a veriliyordu. Bütün bunlar Runeberg'in Zacharias'a itimat ettiğini ve onu kendi aile efradından saydığına delil olduğu için, Zacharias kendisini mağrur ve çok mesut hissediyordu. Zacharias paskalyada, noelde evde kaldığı için Runeberg'le ailesine diğer pansiyonerlerden daha çok yakınlaşmıştı. misafirlerin kaynaştığı, küçük şiirlerin okunduğu sayısız hediyelerin dağıtıldığı, salonda unutulmaz bir noel akşamını birliktet geçirmek için ona izin verilmişti. Sohbetler olgunlaştıkça olgunlaştı. Yalnız bir gecede, bütün ömür boyunca duymadığı kadar çok nükte-ler dinlemişti.

Runeberg, içinde "Perrha'daki Mezar" başlığını taşıyan bir şiirin bulunduğu kitabı yayınlamıştı. Zacharias şimdiye kadar bu kadar çekici bir şey okunamamıştı. Hayranlığını ifade edecek sözler bulamıyordu. Kitapları her şeyden çok seven çocuğun hayat yolunda gençliğinin hayranlıklarını göstereceği seçkin şahsiyetlerden biri olan, böyle hakikî bir şaire tesadüf etmesi ne büyük saadetti. Küçük Zacharias'a şayanı hayret görünen bir şey de, bu mühim adamın ufak şeylere ehemmiyet vermemesi, neşeli sıhhatli olmasıydı.

Zacharias, talebe meyhanesinde yeni tanıştığı bir sürü talebenin şerefine içer de ertesi gün derse gelmezse, bu gibi hallerde nasıl içildiğinin bilen öğretmen buna pek ses çıkarmazdı. Talebeler avluda kartopu oynadıkları sırada yoldan geçenlere de atarlarsa Runeberg merdivende durur onlara yüksek sesle güler, yahut kendisi de oyuna katılırdı. Bundan başka Runeberg hakikaten çok iyi bir adamdı da kendisi ile karısı gayet tasarrufla yaşamalarına rağmen Yakabstad'daki annesine daimî surette yardım ettiği, son şiirlerinden aldığı parayı da Österbott'daki felâketzadelere bağışladığı, Zacharias'ın gözünden kaçmamıştı. Runeberg'in yazı masasının yanında bir keman asılı idi. Her halde eskiden keman çalıyormalıydı ama şimdi elini sürmüyordu. Zira işi başından aşkındı. Zacharias ile Bark bir piyano ele geçirdiklerinden beri Bark sokağa çıkınca, Runeberg ara sıra gelir piyanonun önüne oturur, Zacharias'a şöyle derdi. "Sen çalışmana bak!" Bunun üzerine eliyle tuşlara dokunarak yavaşça çalmaya başlardı. Şimdiye kadar hiç bir insanın duymadığı, ve hiç bir nota yaprağına geçmemiş şarkıları çalardı. Bu şarkılar onundu. Yaraticısı da o idi.

Kendinden geçmiş bir vaziyette, bu şarkıları dinleyen çocuk, bunları fevkalâde bulduğunu yahut da bunlar çalınırken ruhunda ne güzel bir değişiklik olduğunu söylemeğe cesaret edemiyordu.

Çocuk piyanoyu candan dinlerken, bütün gün çocuklara ders veren, vazifeleri düzelten, bir gazete idare eden, şimdi de piyano önünde oturan bu adamın, her şeye rağmen hiç bir şekilde sarsılmıyan ışıklı düşünceler ve şekiller ile dolmuş, kendi ruhu tarafından yaratılmış, bir iç âlemine sahip olduğunu hissediyordu. Zacharias kendisini ve arkadaşlarını bu adama bağlayan şeyin ondaki ruh zenginliği olduğunu anlıyordu. Şimdi olduğu gibi, onun ışıklı âlemine gizlice nüfuz etmek için buraya gelmiş olmanın en büyük saadet olduğunu kavıyordu. Bu, artık romanlarında dolaştığı geniş yapraklı ağaçların bulunduğu eğlence bahçeleri değildi. Bilâkis, üstünde berrak bir semanın parladığı iki tarafında muazzam ağaçların yüksekliği muhteşem bir bulvarda gezmek gibi idi. Bulvarın bir tarafında hayatın çiçekli ağaçları diğer tarafında ilmin dallı budaklı ağaçları yetişmişti. Böyle bir adamın yanında bulunmak saadetten de sevinçten de daha ileri bir şey ifade ediyor, aynı zamanda insana kuvvet ve sıhhat da veriyordu. Runeberg çaldığı müddetçe Zacharias bunu hissediyor, derin bir huşu içinde dinliyor ama duygularını Runeberg'e söylemek için kendinde cesaret bulamıyordu.

Zachariaas da, muhakkak ruhunda, kendisinin yaratacağı bir âlemin doğmasını istiyordu. Ama şimdilik başkasının bahçesinde yetişen muhteşem ağaçların gölgelerinde dolaşmakla yetmiyordu. Böyle müzik ile geçen

saatler, Zacharias'ın Runeberg'e ait en canlı hâtıralarını teşkil ediyordu. Kış sona erip, tam baharın başladığı Nisan ayında, öğretmeni Zacharias'a olgunluk imtihanını bu mevsimde vermesini söyledi. Bu Zacharias için hiç beklenmiyen hoş bir haberdir. O üç sömestirden evvel bu işin olacağını zannetmiyordu. Bu haberi duyduktan sonra, artık iskambile filân vaktini öldürmeyi aklına getirmedir. Güzel bahara rağmen, şehir dışında en basit eğlence yerlerine, bir arkadaşıyla pek nadir olarak gidiyordu. Bu da arzusu hilâfına oluyordu. Şimdi hergün fasılasız tarih, matematik, Lâtince, coğrafya, mantık, Almanca, Fransızca hülâsa bütün dersler tekrarlanıyordu. Bütün bunlar yapıldıktan sonra 28 Mayıs'da Runeberg Zacharias'a diplomasını veriyor ve akademi talebesi ve ilmin hadimi olarak kendisine terettüp eden vazife hakkında bir kaç söz söylüyor. Büyük öğretmenin sözlerinden fevkalâde heyecanlanarak ruhu ulvileşen Zacharias, akşam masanın önüne oturup duygularını şu şekilde ifade etti:

*Dardır insanların oturduğu dünya ama gene de didinir
Fanilerin erişemeyeceği çok uzak bir hedefe ulaşmayı
Sonsuz ve ebedî olan tefekkür ve bilgi için didinir,
Aklın cevheri buna sevinir ve tutuşdurur
İnsan ruhunda alevli bir sıcaklıkla belki ihtirasını
Ve kudretle büyür genişler canlı fikirler tarafından
götürülerek*

*Kendine yol açar araştırır daima derinliklere nüfuz eder,
Bazen sessiz durabilir ama yalnız ölümden kaçınır
Ölüm onu yok edemez çünkü ruh ölümsüz
Kaybolmaz ve hür olarak yolunda yürüyerek,*

Fanilerin hiç bir zaman yaklaşılmıyacağı hedefe ulaşır. Ve sonsuz deha sonsuzluk ile birleşir.

Bu mısralar, Runeberg'in onu yetiştirdiği zamanki ruh değişimini gösteren alâmetlerdir. Bir gün evvel, üniversite rektörü Profesör Melartin'e imtihana kabul edilmesi için cebinde diplomasıyla bir nezaket ziyaretinde bulundu. Ayn. zamanda Österbott bölümü şefi Profesör Hällström ile değerli öğretim görevlisi Stahlberg'i ziyaret etti. Müteakip günlerde buna benzer bir çok ziyaretlere gitti. Ve dört haziranda şeref ve muvaffakiyetle olgunluk imtihanını verdi. bunun üzerine bir hafta Helsinki'de kaldı. Rektör tarafından kendisine üniversiteye kabul belgesi gönderildi. Österbott bölümüne kabul edildi, yüksek mektep talebesi oluşunu kutlamak için bir ziyafet verdi.

Bu ziyafete başda Runeberg olmak üzere dört öğretim görevlisi ile kendisinin iki samimî arkadaşı davet edildi. Ziyafette üzerine yağ sürülmüş ekmekler, yenildi, punçlar, biralar, konyaklar, sigaralar, pipolar içildi. Runeberg, dostluk şerefine lüzumundan fazla içmekten vikaye için, genç talebenin, tam vaktinde koluna girecek eve götürdü. Bir kaç gün sonra Zacharias seyhate hazırlanmıştı. Tam saat üçte posta arabası geldi. Öğretmeni evde yoktu. Çocuk da öğretmenine şükranlarını bildirip vedalaşmadan gitmek istemiyordu. Arakadaşları ile beraber Runeberg'i ararken araba kapıda bekliyordu. Saatler geçti bir türlü öğretmen bulunamadı. Saat altı olunca artık beklemek imkânsızlaştı. Zacharias da öğretmenine şükranlarını sunmak imkânını bulmadan hareket etmek zorunda kaldı. Belki de müteakip senelerde,

Zacharias'ın Runeberg'e karşı kendini mütemadiyen minnettar hissetmesi bundan ileri geliyordu. Finlandyanın büyük şairi şerefine verilen her ziyafete, Zacharias gidiyor, ekseriya söz alarak sevgili öğretmenine candan bağlılığını ifade ediyor, Kendisine, büyümlü müzikle aynı zamanda, dünya tarihini öğreten bu büyük deha, harikalar dolu dünyasını gözlerinin önüne serdiği için şükranlarını sunuyordu.

ROMANTİK

Zacharias, Kuddnäs'da cenuba bakan çatı odasında bay Blank'tan ders alırken, kendisiyle aynı yaşta olan oyun arkadaşı amcasının kızı Mathilde Lithen'e adam akıllı tutulmuştu. Uleaborg'da geçirdiği senelerde, okuduğu roman kahramanlarının sevgililerine yazdığı gibi o da esrarlı rümüzlerle mektuplar yazmış, kız kardeşi Sofie vasıtasıyla sevgilisine göndermişti.

Her zaman, memleketi Kuddnäs'e dönerken, Mathilde'nin kendisini aldatıp bir başkasını sevdiğine dair içinde üzücü hisler belirirdi. Kitaplarda kadınların hercailiği ile vefasızlığına dair çok şeyler okuduğundan, kızı bulup gözlerinde, Nykarleby'li bir yerli delikanlının yahut da esrarlı ve meçhul bir memleketten çıka gelmiş her hangi bir şövalyenin hayalinin bulunmadığını anlıyamıyınca kadar kalbi korkuyla çarptı.

1832 senesinde Mathilde Stockholm'da bir pansiyona gidecekti. O zaman Mathilde, ona, ne kadar başdan çıkarmak için çalışsalar bile bir İsveçli'nin kendi kalbine giremeyeceğine dair yemin etmiş, sadakatinin nişanesi olarak kendisine bir kırmızı yüzük hediye etmişti. Bu

yüzüğü Zacharias, Runeberg'in yanında bulunduğu bütün bir kış, yeşil bir kordelaya sarılı olarak, yeleşinin cebinde taşımıştı. Hâtıra defterine, ona ait hasret dolu yazılar yazıyor. Ona tahsis ettiği bir gün de şehir dışında bir kayalığa çıkıyor, tabancasını üç kerre havaya boşaltıyordu. Tabii kız kardeşine yazdığı mektuplara koyduğu gizli pusulaları, kardeşinin kimseye sezdirmeden amcasının kızına verdiğini, zikretmek bile lüzumsuzdur. Zacharias liseyi bitirince, hayatta kendisini şimdikiine nazaran daha büyük vazifeler beklediğini anladı. Şimdi artık çocuklara yakışacak olan kâğıt bebekle oynamaktan, hortlak kıyafetine girip hizmetçi kızını korkutmak, yoldan geçenleri kar topuna tutmaktan vaz geçmeli idi. Ama hâtıra defterlerini tutmakta devam ediyor, küçük kütüphanede hâlâ çalışıyor, eskisi gibi yeşil kordelâsını göğsünde taşıyor, sevgilisini özleyip duruyordu. Başka türlü de yapamazdı.

Kızın Stockholm'de bulunduğu 1833 senesi yazı Nykarleby'de ne kadar boş ve sıkıcı geçiyordu. Günler bir türlü bitmek bilmiyordu.

Büyük baba Turdin'in yanında, güzel bir adam, kelimanın tam mânasiyle kavalie, romantik yaradılışlı cesur, cazip derin bir melânkolye tutulmuş olan Henrich Backman isminde bir muhasebeci oturuyor ve Lythenin yanında da becerikli vicdanlı, biraz kuru fakat fevkalâde hoş, vefakâr bir arkadaş olan Albert Dyr isminde bir adam oturuyordu. Her ikisi de ev sahipleriyle akraba oldukları için aile efradı gibi muamele görüyordu. Zacharias evde bulundukça onlar ile seve seve sohbet ediyordu. Boş zamanlarını Albert Dyr ile balık av-

lamak, yahut da Alexander Lithe'nin ölümünden sonra, kendisinin en iyi bir dostu ve sıradışı olan Heinrich Backman ile sohbet etmekten hoşlanıyordu. Ama hiç bir şey Mathilde'nin yerini tutmuyordu; Sonbaharda Helsingi'ye hareket etti. Hâlâ yüzüğü göğsünde, vefası gönlünde saklı idi. Yüksek mektep talebesi olarak ilk sömestri okuyacaktı. Çalışmaları, hasretini biraz azaltıyor ama tamamen gideremiyordu. Artık Runeberg'in yanında oturamıyor, şimdi, hayatı, bu büyük adam ve şairle bir arada yaşadığı zamanlardaki gibi heyecanlı bulmuyordu. Şimdi Blank ile beraber bir odada oturuyor ve yüksek tahsil talebesine has bir hayat sürüyorlardı. Öğle vakti dışarıda yemek yiyorlar, sabah kahvaltısı ile akşam yemeği için ev sahibesi onlara bir şeyler hazırlıyordu. Gündüzleri Zacharias tıbbı başlamadan evvel, vermek zorunda olduğu felsefe imtihanına hazırlanıyordu. Ama çalışmasından memnun değildi. Başarısını biraz müphem görüyor, henüz tek başına çalışacak kadar kendisini olgun bulmuyordu. Akşamları ekseriya arkadaşları misafirliğe geliyordu. Geçen sömestr. Zacharias'ın iskambil oynamasına fevkalâde kızan Blank, şimdi gece yarılara kadar oyun masalarından kalkmıyan bir kumarbaz olmuştu.

Oyunlara iştirak etmiyen Zacharias'ın bu değişmesine kızıyordu. Günler neşesiz ve monoton geçiyordu. Heyecan duyulacak ufak bir hâdise bile olmuyordu. Nasıl olur da Zacharias'ı alevli bir özlem tutuşturmasın! Şunu da açıkliyalım ki sessiz ve monoton hayattan usandığı zaman, özlediği yalnız Mathilde değildi. Şimdiye kadar Nykarleby'de 1833 senesinde olduğu gibi Noel bu kadar çok balolarla bu kadar çok tenevvü ve ihti-

şamla kutlanınamıştı. Büyük baba Turdin güzel kızı Augusta'yı şehir suları temizleme ekibi başkanı yakışıklı ve kibar bir baron olan Rosenkamp'f'a vermiş, Düğün yapmıştı. Böyle bir düğünü Nykarleby şehri Nykarleby olalı görmemişti. Bütün noel boyunca eğlenceler birbirini kovaladı. Uleaborg'daki Finli akrabalar da huzurlarıyla, bu eğlencelere şeref vermek için geldiler, ama Mathilde yoktu. Zacharias da bu eğlencelerin tadını tamamiyle çıkarmıyordu. Acaba o niçin gelmemişti? Şimdi kendisine boş görünen her şey, onunla canlanarak bir mânâ kazanacaktı. 1834 sömestrinde Mathilde, Stockholm' da iki sene kaldıktan sonra geri dönecekti. Haziran başlangıcında Zacharias Kuddnäs'e geldiği zaman, o hâlâ dönmemişti. Sonsuz özlem, bitmiyen huzursuzluk! Acaba hakikaten o gelecek mi idi? Acaba nasıl dönecekti. Acaba bu saf Finlandyalı kız, güzel ve masum kızlara kurulan iğfal tuzaklarına tutulmaktan kendini koruyabilmiş mi idi? Nihayet kızın gelmesi yaklaşınca Zacharias sonsuz bir sevinçle piyanonun başına oturmuş, Franz'ın "Bu Hayal, Bu Güzel Hayal" isminde eserini çöşarak çalmış ve bütün evi inletmişti. Ama az sonra çalmaktan vaz geçti çünkü parmakları gevşemiş, tuşların üstünde durakalmıştı. Korku ve ümitsizlik onu sarmıştı. Mathilde Stockholm'da genç bir prensle tanışmış olsaydı, yine acaba sadık kalacak mıydı? Ne mânasız bir işkence! Nykarleby'li Mathilde'cik teshir edici genç bir prensle nerden tanışacaktı? Acaba bu imkânsız mıydı? Umulmıyan hâdiseler vukubulmaz mı? Zacharias bu özlem senelerinde, mevzularında Mathilde'nin kahraman rolü oynadığı bir çok küçük hikâyeler ve romanlar yazmıştı. İşte birden bire, bu hikâyelerden birini hatırlardı.

"Evvel zaman içinde Finlandya'da şimdiki zaman köylüsüne nazaran çok zengin çok nüfuzlu bir köylü yaşamış. Günün birinde İsveç kralı oradan geçiyor. Bu çok zengin köylüyü de ziyaret ediyor. Bir Fin köylüsü evinde, ummadığı bir şekilde izaz ve ikram edilip ağırlanıyor. Bu fevkalâde izaz ve ikramdan memnun kalan Kral Köylüye bir dileği olup olmadığını soruyor. O zaman ihtiyar köylü kızlarının en güzelini saraya götürüp orada diğer hizmetçilerle beraber yetiştirilmesini rica ediyor. "Zacharias şimdi piyanonun başında bunu hatırlayınca gülümsedi. "Güzel Hayal, Bu Güzel Hayal" i çalmak için ellerini tuşa götürdü ama bir kaç dakika sonra hayallerine devam etmek için ellerini aşağı sarkıttı. "Fin köylü kızı büyüyor geliyor sarayın en güzel kızı oluyor. Nihayet Kral oğlunun buna göz koyduğu anlaşılıyor. Bu genç prens, insanın tasavvur edemeyeceği kadar hülyalı, güzel, yiğit, hasılı büyük bir kral olmak istidadındadır. Bu kral oğlu şimdi bu kızı isterse, kız buna karşı koyabilir miydi? Kendisine bağlılık yemini ederek hediye ettiği yüzüğü göğsünde taşıyan kaba bir Fin köylü delikanlısına sadık kalabilir miydi?" Zacharias içini çekti. "O güzel, o güzel hayal" i kendisine cesaret vermek için bir daha çaldı. Bu güzel masala bir türlü uygun sonuç bulamıyordu. Zihni bir kaç saniye daha bununla meşgul oluyor tekrar aklına yeni bir mevzu geliyor. Büyük harpte Finlandya'da anasını babasını kaybeden, Fin asil kadınlarının evine alınan fakir bir kız çocuğu tasavvur ediyor. Bu kadının kocası yavaş yavaş kuvvetleniyor itibar görüyor, kendisine en büyük mevkiler veriliyor zamanla nüfuzu krala nazaran daha çok artıyor. Bu adam ile karısı tabii Stockholm'da otu-

ruyor. Evlatlıkları, fakir Finlandyalı kız da hâlâ onun evindedir, ve çok güzel bir kız olmuştur. Bir gün kralın nedimlerinden biri onu görüyor, krala gösterilmek üzere tertibat alınıyor, kral hayran olmuştur. Bu genç Fin kızı, arzu etse İsveç'in gözdesi olabilirdi. Ona, iktidar, zenginlik, mühteşem elbiseler; yüksek sosyete iyi bir hayat vaad ediliyor, acaba kız bunlara karşı koyabilecek miydi. Aşık kral, neşeli yakışıklı, hoş bir adamdı. Acaba hakikaten mukavemet edebilecek miydi? Zacharias şarkısını hararetle çalarken, heyecanı açıkca belli oluyordu. Tesadüfler oraya bir kurtarıcı gönderecekti. Namuslu bir Fin delikanlısı, korkak saray erkânından kızı kurtarmak için çıka geliyor. Zachariaas işi bu raddedeye getirince muhayyalesi duruyor işlemez bir hale geliyordu. Şimdi Mathilde için yazdığı bir masalı düşünmeğe başlıyordu. "Kral Adolf Frederik'nin hüküm sürdüğü devirlerde, deniz kenarında küçük bir Fin şehrinde zengin ve itibarlı bir tüccar vardı. Bu adam mağrur ve ikbalperesttir. Kızlarının en güzel olan, küçük kızını başkentte yetiştirmek istiyor. Onu tanımış bir ailenin yanına pansiyoner olarak veriyor. Orada kız müzik, dans Fransızca öğrenmek suretiyle adam akıllı yetişiyor. Bu esnada güzelliği her tarafa yayılıyor. Stockholm delikanlıları ona kur yapmaya başlıyorlar. Bunlar arasında, en asil aileden yakışıklı güzel mükemmel bir kavalıya olan bir Kont oğlu, kendisinin kitara hocası olduğunu söyliyerek ona bir kaç ders vermiye muvaffak oluyor. Zacharias birden ürperdi. Bu tehlikeli ve iğfal edici derslerin sonu neye varacağını tasavvur edemiyordu. O sırada kız kardeşi Sofie kapıya geldi onu akşam yemeğine çağırdı. On iki temmuzda yavaşça limana giren bir Nykarleby vapuru-

nun güvertesinde nihayet Mathilde'yi gördü. Kız, tuz ve un çuvalları arasında mesut ve heyecanlı duruyordu. Bu küçük çocuk şimdi serpilip genç bir kız olmuş, bu kasabalı kız bir büyük şehir hanımı halini almış, güzelleşmiş göz kamaştırıcı, büyüleyici olmuştu. Kız karaya çıkınca, Zacharias kızı selâmlamaya bile cesaret edemedi. Akrabaları kızın etrafını sardığı sırada, Zacharias bir kenerda duruyordu. Mathilde'nin, babası üvey annesi kız kardeşiyle selâmlaşırken gözleriyle etrafı araştırması yüzünde görülmemiş bir hasret ifadesinin belirmesini Zacharias'ın fark etmesi acaba doğru mıydı? Acaba bu müşahedesi gerçek miydi? Buna inanmıyordu. Ama kız ona koşarak kendinden geçmiş bir vaziyette, onu kucaklayıp öpünce bütün tereddütleri silindi. Ne genç bir prens, ne bir zarif kral, ne de bir hülyalı asilzade onun kalbini fethedebilmişti. Demek ki kız onundu hâlâ kendisine aitti.

2

Nykarleby sahillerine yakın Alörn adında bir ada vardır. Ağaçları bol, koruları zengindir, nefis çilek tarlaları, balık avlanacak uygun kıyıları, çok sevimli koyları, güzel gezinti yerleri vardır. Çok eskidenberi Nykarleby halkı bu adayı sayfiye yeri haline getirmişti. Yazın sıcağından ve sineklerinden kurtulmak için oraya kaçıyor, masum bir şeklide eğleniyorlardı. Topelius'un annesinin genç kızlığında, doktorun orada, yalnız kalaslardan yapılmış duvarsız döşemesiz bir evi vardı. Bir duvarın yanında bir yatak ve bir de taşdan ocağı vardı. Bütün mefruşat bundan ibaretti ama kapısı zengine fakire açıktı. Yağmur yahut fırtına olunca burası Nykarleby

halkı için bir sığınak olurdu. Gecelemek isteyenler, taze taze kaya balıklarını kızartırlar, ottan yumuşak bir yatak da uyuyabilirlerdi. Şehir halkı ile tıklım tıklım dolan bu evde sade ve tekelişsüz bir hayat sürülürdü. Büyük bakır bir kapda müşterek kahve pişiriyorlar, beraber oynayıp eğleniyorlarlar yerde bir hasır üstünde birlikte yatıyor, yaşlıları da duvarların yanında sedirde güzel yataklar üzerinde uyuyorlardı. Eski ev, hakikaten vazifesini yapıyordu. Eğer bu evin şahit olduğu maceralar, eğlenceleri neşeli ziyafetler, burada olup bitenler bilinseydi, haftalarca güzel bir konuşma mevzu teşkil ederdi. Ama yıllar geçtikçe evi ziyaret edenler azaldı. Zira şehirliler, kendilerine küçücük yazlık sayfiye evleri yapmaya başlamışlardı. Herkes, içinde rahat oturabileceği bir eve sahip olmak istiyordu. Bu küçük evcikler çok basit idi. Hayat da, vaktiyle eski evde olduğu gibi sade geçiyordu. Oynuyorlar, çilek topluyorlar, su kuşlarını avlamaya gidiyorlar, balık tutuyorlar, tenbel tenbel yeşil çayırların üzerinde yatıyorlar, ay ışığında gezinti yapıyorlar, suların üzerinde mehtabın günüş çizgilerini temaşa ediyorlar, kıyafetlerini tebdil ediyorlar, hasret dolu şarkılar söylüyorlardı. Şehirden bir misafir gelince, hemen sade bir şekilde yapılmış kır yemeğine davet ediyor, zaten yemek meselesi burada ciddîye alınmıyor. Buraya dinlenmek ve asude bir hayat sürmek için geliyorlardı. Kuddnäs halkının adadaki sayfiye evleri yoktu ama oradan ot biçmek hakkına sahiptiler, bazen bu işe nezaret etmek için bütün aile oraya giderdi. Sonra Lithen'da kalırlardı. Zacharias bu şekilde adada nefis asude tekelişsüz bir hayat süreceğine inanıyordu. Mathilde'nin geldiği yaz, doktor Topelius'un karısı da,

adada yazlık sayfiye kiralıyarak bir kaç ay kalmayı düşündü. Zacharias bunu tatilin büyük bir lütfu olarak kabul etti.

Böylece Mathilde'yi haftalarca her gün görebilecekti. Alörn'de ziyaret gezilerine yahut da toplantılara gitmeye lüzum yoktu. Burada insan her zaman tanıdıklarla karşılaşılıyor, Orman, çilek tarlaları, balık tutma yerleri, kabul salonları vazifesini görüyordu. Burada herkes bir tek ailenin ferdi gibi idi. Zacharias, daima amcasının kızı Rosalie ve Mathilde ile beraberdi. Buna da hiç bir kimse şaşmıyordu. Herkes, Zacharias'ın onlara kavayelik yapmasını tabii buluyordu. Mathilde'nin bulunduğu yerde bulunmak Zacharias'ı mesut ediyordu. Onun yakınında olunca, hayatını parlak bir ışık dolduruyordu. İster ıssız ay ışığında gezsinsinler, ister mercimek ayrıklaşınsınlar, ister ona özlem dolu bir şiir okusun yahut da tabak kurulamasına yardım etsin, Zacharias bütün bunları çok ulvi çok cazip buluyordu.

Ama şimdi bir yandan korkusu da yine devam ediyordu. Mathilde Stockhöl'm'den döndü döneli herkes ona hayrandı. Benimsemiş olduğu tavru hareketi, letafetini arttırıyor, hattâ kendisine mukavemet edilmeyen Henrich Bakman bile ona kur yapmağa başlamıştı. Zacharias buna kalbi çarpa çarpa bakıyor, Mathilde, onu sevecek olursa kendisi aradan çekilecek, aralarında rekabet olması doğru değildi. Hattâ Albert Dyr'da ev sahibinin güzel kızına tutulmuştu ama Zacharias buna karşı fedakârlık etmek aklına gelmiyordu. Dyr hiç bir zaman Mathilde'yi mesut edemezdi. O, fevkalâde becerikli idi ama kuru rakamlarla uğraşan bir adamdı, üstelik masum

şekilde eğlenemiyor, mütemadiyen kıskançlık ve hiddeti yüzünden Alörn'deki topluluğun neşesini kaçırıyordu. Bütün endişelerine rağmen, Zacharias Mathilde'nin kendisinden hoşlandığını hissediyordu.

Zacharias onu can ve gönülden sevdiği için bir saadet denizinde yüzüyordu. Adadaki hayat yalnız Mathildeye karşı doğan aşktan ötürü bu kadar şahane değildi.

Eskiden olduğu gibi sonraları da, bu kaba kalaslardan yapılmış olan ev, bir çok Nykarleby'linin aşk maceralarına sahne oldu. Orada alevli nazarlarla bir birine bakarak, tatlı tatlı konuşuyorlar, serenadlar söylüyorlar, koruluklar ve ormanlarda, hâlâ akisleri kalan aşk şiirleri okuyorlardı. Ne kış fırtınaları, ne son bahar yağmur sağnakları, adayı saran sevginin güzel kokusunu silememiştir. Adanın sahip olduğu bütün bu hususiyetler çeşitli zamanlarda muhtelif şekillerde ifadesini bulmuştu. Bazan hayattan alabildiğine zevk alma, bazen de çocukca eğlenmek istiyorlardı. Şimdi de 1830 da mavi gözlü, hülya dolu bir romantığe bürünüyordu. Şimdi Matilda'ye olan sevgisi, bir sihirbaz değneği gibi Zacharias'ın gözünü gönlünü büyülemişti. O, havadaki büyü hissediyor, romantığın mucizeli dünyasını temaşa ediyor, rüyasında bile görmeyi tasavvur edemediği, yalnız kitaplarda okuduğu güzellikleri ve maceraları, etrafında, umulmıyan bir hakikat gibi görünce, hayranlıktan kendinden geçiyordu. İşte o zaman yaz gecesini, şapkasına güller takılmış altın buklelerle ormanda otururken görüyor. O anda kumral

Artus'un (1) gül koruluğunda altın borazan çaldığını duyuyor, o anda tacı yıldızla süslü (2) Felicitas, sahilde bir burun üstünde duruyor, hasretle masal kiralını gözlüyordu. Oh ne güzel saatler ne güzel günler. Zacharias, çam ağacını fıstık ağacına, kızıl ağacı zeytin ağacına çeviren bir ışıklı hava ile kuşatılmıştı. Bu ışıқта mânasız bir oyun, bir kahramanlık addediliyor, bir kaya balığını avlamak taliin büyük bir lütfu sayılıyordu. O ışıқта talebeler ile muhasebeci, seyahate çıkmış şövalyelere, Nykarleby'nin temiz saf ev kızları, neşeli semavî mahlûklara çevriliyordu, o ışıқта, Mathilde'ya dair çocukluğunun hasret dolu zamanlarında yazdığı hikâyeler, hülyalı güller ile süsleniyor uzuyor; genişliyor, tanınmıyacak kadar güzelleşiyordu.

3

Zacharias Helsinki üniversitesi salonunda oturmuş; Profesör Rein'in Fin tarihi hakkındaki ilk dersini dinliyordu. O, bütün kış boyunca, bir daha toparlanarak etrafında cereyan eden hâdiselere karışamıyacağını sanmıştı. Başkentte etrafındaki her şey ona mânasız ve değersiz görünüyordu. Hayatın tadını aldığından beri, ruhunu olgunlaştıran, eski muhteşem günleri yeniden yaşamak için Nykarleby'yi özliyordu. İnsanların burada sükûn ve huzur bulmasına şaşıyordu. Hiç bir mâna ifade etmeyen bu büyük âlemden kaçmak, kendisi için her şey ifade eden küçük âlemine dönmek istiyordu. Bu

1. *Efsanevî Kelet Kralı.*

2. *Saadet ilâhesi.*

hissin, aşk yüzünden meydana gelen, bir yanılma olup olmadığını anlamak için, sık sık kendini yokluyordu. Yine de haklı idi. Nykarleby'de kendisi için en lâzım ve en mühim olan şey mevcuttu. Dersin başlangıcında bir müddet ilgisiz bir vaziyette oturmuş, fakat sonradan hatibin sözlerini, hararetle bir alâka ile dinlemeğe başlamıştı. Kendi öz vatani olan Finlandyanın mukadderatı, ilk defa bir bütün olarak gözlerinin önüne serilmişti. Eskiden o, Finlandya tarihini İsveç tarihi ile beraber ara sıra dinlenmişti. O, şimdiye kadar İsveçi, kudretli, akıllı kahraman parlak bir önder olarak tanınmış, Finlandyayı ise, yaptığı işleri anlatmaya bile değmiyen bir zavallı peyk olarak görmüştü.

Ama Profesör Rein'in derslerinde kudretli İsveç şövalyelerinin silâh arkadaşı olarak belirtiliyor Kahraman İsveç'in yanı sıra sessiz ve emin bir şekilde döğüyor, her iki milletin can alacak noktalarına indirilmek istenen bir çok darbelere sonsuz bir fedakârlıkla mâni oluyordu. Zacharias önce bu manzara karşısında şaşırmış ama sonra hazla dinlemeye başlamıştı. Akşam el ayak çekilip, çevresi sessizleşince, muhayyelesi eskisi gibi işlemiyordu. Onun muhayyelesi artık cenup ve şarkdaki arzı mukaddesde dolaşıyordu. Muhayyelesi, Storkya tarlalarına çavdar ektiriyor, Limingo otlağında hayvan güdüyor, demir ve katran yüklü yelkenli gemiler ile Alands denizinde seyahat ediyordu. Hakikaten bu, Zacharias için çok güzel bir keşifti. Memleketinin tarihinde büyük şeyler vardı, muhayyelesi onlar ile beslenebilirdi. Bu tarih, romantğin mavi ihtişamı ve altın bulutları ile taçlanmış olarak meydana çıkıyordu.

Nihayet noel geldi. Zachariaas Kuddnäs'daki evine döndü. Dönüşde o, hülyalı bir yaz gecesi yerine, kar, kısa gün ucun geceler, çıp çıplak ağaçlar, donmuş bir deniz şiddetli bir kışla karşılaştı Zacharias Mathilda'yı görmeden önce heyecandan kalbi duracak gibiydi. Yaz rüyaları âleminin kraliçesini acaba nasıl bulacaktı? Geldiği gün onu ziyaret etmek için şehire gitti. Onu mutlakda, çörekler, noel kurabiyesi, pastalar ve yağlı kurabiyeler arasında buldu. Saçları ile yanaklarına bir az un bulaşmış, güzel kolları dirseklerine kadar sıvanmış, sevimli yüzüne alevin akisleri vurmuş, hamur iyi mayalanmış olduğundan yıl başı kurabiyelerinin nefis kokusu gözlerini saadet ve gurur ile parlatıyordu. Noelin bütün sevinci Zacharias'ı sarıyordu. Yaz hülyaları kraliçenin kaybolmıyarak, şimalde bulunduğunu gördü. soğuk karanlıklar içinde, kışa tahammül etmek için, insanlara kuvvet kaynağı olarak orada duruyordu. Mathilda eskisi gibi orada duruyor ama şimdi başka bir adı vardı. Bu anda neşeli sözler söyleyen, hediyeler, ışık, yakacak şeyler, dağıtan sulh ve sükûn dileyerek, önünde tekeler koşulu yanında bayraklar ve meşaleler bulunan arabasında neşeli ve mukaddes bir noel Kraliçesini andırıyordu. Zacharias eve gideceği zaman Mathilda onun boynuna sarıldı, tabîî unlu on parmağının izi sırtında kaldı.

Kızlar caketini fırçalamak istediler, ama Zacharias mâni oldu. Bütün şehir halkı, onu bir kızın kucakladığını anlamalı idi. Caketinde unlar, ruhunda uzun kış gecelerinde biriktirdiği romantik hülyalar ile Zacharias Kuddnäs'e döndü.

HAKİKAT

1835 yazında doktorun hanımı bayan Topelius kızı ile Sonnes'deki baron Rosenkampf'ın şövalye çiftliğine gidiyor. Aynı zamanda Zacharias da Alörn'ne Lithe'nin yanına çağrılıyor. Zevk ve saadeti her zaman aynı şekilde tatmak acaba tehlikeli değil miydi? Mevzubahis olan Alörn olduğuna göre bu tehlike mevcut olamazdı. Orası yine eskisi gibi bahtiyarlar adası idi. Mathilde'de her zamanki gibi büyüleyici tatlı ve melek haliyle adanın ihtişamını teşkil ediyordu. Zacharias geçmiş senelere nazaran kendini daha mesut hissediyor, adayı daha çok benimsiyordu. Gençlerin masum eğlencelerine katılıyor, vaktini boş yere geçirmiyordu. Diğer insanlara bir neşe kaynağı olan bu eğlencelerin ifade ettiği mâna, Zacharias için bambaşka idi. Muhayyilesi burada geliyor, burada bu mavi gökte büyülü bir rüya âlemi yaratıyordu. Bu âlemin, çok zengin çok renkli olmasına rağmen, onu yazmak yahut ondan bahsetmek istemiyordu, ama bütün bu yalnızca geçen saatler büyük bir vecd içinde ruhunu dolduruyordu. Henrich Backman da bu yaz birkaç genç arkadaşıyla adada oturuyordu. Hayat, bu adada, sabahatan akşama kadar devam eden yalnız bir neşe sarhoşluğundan ibaretti. Herkes mümkün olduğu kadar biraz daha eğlenmekten başka bir şey düşünmüyor, herkes biraz daha sevimli görünmeye çalışıyor, hepsi de, bugün adayı saran, düşünce ve hülyaları, şiire çeviren bir büyüye kendini kaptırmıştı.

Zacharias'ın ara sıra canını sıkan şey Lithen kardeşlerin kendisine arkadaşça, iyi muamele etmelerine rağmen, onun 17 yaşında olup iki seneden beri üniversite

talebesi olduğunu bilmemezlikten gelmeleri idi. Hâlâ ona, Kuddnäs'daki mektep arkadaşı gibi muamele ediyorlar, hattı hareketlerini tâyin ediyorlar, ava gitmek istese gülüyorlar, kendilerinin, bütün tehlikeli arzularının yerine getirilmesini istiyorlardı. Bütün bu istekleri yerine getirmek kolaydı. Onu üzen hâlâ, onların kendisine bir çocuk gözüyle bakmaları idi. Hiç yoksa Mathilde, kendisini daha iyi anlıyabilirdi. Onun için yaşayıp nefes aldığını biliyordu. Mathilde çok hassas çok masumdu, ama Stockholm'e gitmeden evvelki çocukluk hisleriyle, şimdiki hisleri arasındaki farkı anlaması lâzımdı. Bir yaz sonu akşamıydı. Dans etmişler, sonra dinlenmek için Lithe'nin evinin önündeki pilaja uzanmışlardı. Ay ışığı titrek günüş bir köprü gibi suların yüzünde uzanıyor, hafif bir rüzkâr parlak dalgaları kaldırıp indiriyordu. Tam şiir dinlenecek andı. Zacharias'dan, ya Tegner'in "Arel" i yahut da Runeberg'in bir şiirini okumasını ısrar ile istediler. Zacharias bir az düşündü, sonra kararsız, bir sesle muntazam mısraları serbest mısraların takip ettiği bir şiir okumağa başladı. Şiir, sessiz bir gecede mavi gökte yorgun giden ay ile, acı şikâyetli sesleriyle, mütemadiyen sahile çarpan dalgalar arasındaki bir konuşmayı tasvir ediyordu. İkisinden başka her şey, bu gecede derin bir sükûte varmıştı. Ne bir ses ne nefes duyuluyordu. Rüzgâr hayaletler gibi sessizce ormanda esiyor, bütün yapraklar, ağaçların doruklarında uyuklamışlardı. Dünyada huzur hüküm sürüyordu. "Ey dalga! Derinlikte, orda niçin hıçkırıyorsun, Bütün tabiatın sükûta kavuşarak, yalnız benim hülyalı ışığımın ortalığı sardığı bir zamanda tek başına niçin huzursuz ve şikâyetçisin?" diye ay birden bire sordu. Dalga, gökün gü-

müş kraliçesine, her zaman şikâyetli içini çekerek, kabarıp indiği için kızmamasını söyledi. O, Daima parlak gök kubbesini özlüyor, sert karanlık arzın derinliğine bağlı kaldığı için şikâyet ediyordu. Ay, sonsuz bir merhametle "Derinliğin, rüzgarın kız kardeşi yas tutma! Sen sahilde uzun zaman bağlı kalacaksın, bağrında vakti gelince zincirlerini koparıp kendini kurtaracak kudret vardır." dedi Ayın bu sevimli sözleri üzerine dalgaların hasreti yatıştı. Bu andan itibaren sakın rahat sahile vurmaya başladı. İşte onu gösteren mısralar:

*Gün bitti akşam oldu işte tekrar
Ay yüksekte ölgün bakıyor,
Beyaz alının çevresinde sessiz ve havadar
Gümüş ışıklı bir sis örtüsü uçuyordu.
Ve bu gümüş ışıklı zarif örtü,
Özleminden kurtardı dalgaları
Tek başına dünyada şikâyet ediyorken.*

Zacharias şiiri bitirince etrafı derin bir sükût kapladı. Bir müddet sonra Rosalie "Şiir kimin, senin mi?" diye sordu. Zacharias önce inkâr etmek istedi ama sonra kendisinin olduğunu itiraf etmek mecburiyetinde kaldı. Mamafih, o bu şiiri Helsinkî'de ilkbaharda yazmıştı ama bu geceye uygun düştüğünü söyledi. Rosalie açık bir tonla "Şimdiye kadar yazdığın şiirlerin en güzeli" diğeri bir kız da "İnsan şiiri dinlerken kendini bahtiyar hissediyor, göklerde bir âlem olduğunu anlıyor" dedi. Mathilde önce bir şey söylemedi. Uzun uzun araştırmacı nazarlarla Zacharias'a baktı.

"Bu düşünceler sana nereden doğdu bir türlü anıyamıyorum" diyordu. Sesinde mütevazî bir ton vardı.

Zacharias kendisinin artık eski mektep arkadaşı olmaktan çıkarak başka bir adam olduğunu anlaşılmadı mı diye düşündü. Kızın yüzünün ifadesine dikkatle bakıyordu. Mathilde birdenbire ciddileşerek ağlamağa başladı. Herkes şaşırarak, hasta mısın, diye sordu. Böyle yaşıyacağıma keşke ölsem diye hıçkırdı. Rosalie "Niçin sevgili Mathilde?" dedi. Her zaman sakın duran bu kızcağız, yanında bulunan delikanlının, kendisinin takip edemiyeceği kadar yükseğe çıkmak kudretine sahip olduğunu hissetmişti. Bir kaç gün sonra Alörm'de yaz sona ermiş şehre gitmek için sandallara binilmişti. Adadan ayrılırken bütün gençler ağladı. Başka ne yapabilirlerdi. Burada yaşadıkları muhteşem romantik hayatın bir daha geri dönmiyeceğini biliyorlardı. Aşk, hürriyet, gençlik tabiat güzelliği, istek, huzur, insan hepsini bir daha bir arada nerede bulacaktı? Adadan evlerine dönenlerin hepsi, Zacharias hariç eski işleriyle uğraşmaya başladılar. Bu sonbahar o, evde çalışmak istiyordu. Evde, aynı Helsin'ki'de çalıştığı gibi niçin çalışmasın? Burada kalacak olursa, çalıştıktan sonra, inkişafına fevkalâde elverişli olan, istediği gibi bir hayat sürebileceği, bir çevre de mevcuttu.

2

Bundan sonra Zacharias 1836 Ocak ayında Helsin'ki'ye döndü. Geçen zamanı düşününce kendisinde hoş bir intiba uyanıyordu. Muhakkak günde bir kaç saat okuyordu. Ama okumasını bitirince kitaplarını etajerin üstüne fırlatarak şehre, Lithe'nin yanına koşuyordu. Her akşam onun yanına gitmek, caddede aşağı yukarı gezinerek penceresine bakmak, onu zor bir duruma soku-

çok üzüyor, hem çok kızdırıyordu. Annesi bütün güz kendisiyle beraber yaşıyacağını ümit etmişti.

Zacharias evde, annesi ile kızkardeşinin yanında hiç oturmuyordu. Şimdi Zacharias kendisini köle menzelesine indiren, sevgisine hâkim olamayışını boş bulmuyordu. Bu sonbaharın en güzel zamanları Rosalie ile Mathilde'nin Kuddnäs'e gelip kendi evlerinde geceledikleri günler oldu. O zaman çocukluğa has, o haleti ruhiye yeniden geri dönmüş. Zacharias'ın talebelik zamanında yazdığı vazifleri gözden geçirmişler, mektep zamanına ait yapılan küçük beceriksizliklerini hatırlamışlar, Zacharias'ın eskisi gibi şuruplu bon bon pişirmekte usta olup olmadığını sormuşlar, unutmadığını isbat etmesini istemişlerdi. Hattâ Zacharias sabahleyin tepsi ile çıka gelmiş kızlara kahve getirmişti. Bu da kimsenin garibine gitmemişti. Ona aldırış etmiyorlardı. Onun da kızdığı nokta bu idi. Bakman ile Dynrè yaptırmak istemedikleri şeyleri, kızlar kendisine acaba niçin reva görüyorlardı? Kendisinin artık ufak ve mânasız bir çocuk olmadığını acaba onlara gösteremiyecek miydi? Helsinki'de kendisine tıpkı böyle muamele edilmiyor muydu? Orada da kendisine kısa pantolon giyen süt kuzusu gibi bakılıyordu. Acaba insanlar kendisini niçin çocuk addediyorlar diye uzun uzun düşündü? Belki de dış görünüşünden ileri geliyordu. Bir az dik ve sert duruşlu değildi ama boy bakımından kendi yaşındaki arkadaşlarından farkızdı. Çeviklik bakımından da onlardan geri kalmıyordu. Ata binmek, balık avlamak, ava gitmek patinaj kaymaktan diğer arkadaşları kadar zevk alıyordu. Mеч oynuyor, spor yapıyor, dans ediyordu. tabii karışık işlere girmiyor, yiyip içiyor, dürüst bir hayat

sürüyordu. Bu da çocukluktan ziyade ruh olgunluğunu gösteriyordu. Mamafih bir şeye hak veriyordu. Onda, kendisini dünyaya karşı yabancı yapan bir şeyler vardı. Belki de, diğer insanların kendisini çocuk bulmaları bundan ileri geliyordu. O, düşünceleriyle, kendisini çeviren bir hayatın dışında bambaşka bir âlemde yaşıyordu. Romantizmin mavi havası içinde bulutlar ile sarılmış olarak yaşamak istiyordu. Şimdi birden bire bu vadide bir hayli ileri gittiğini fark etti. Hoş zamanlar yaşamıştı ama artık sonu gelmeliydi. Şimdi ruhu, hakikate, akla, işe, arkadaşlarıyla düşüp kalkmaya ackmıştı. Artık olgun bir ruhla meydana çıkmak istiyordu. Şimdi artık iskambil oyunlarından kaçmıyor, fırsat buldukça kendisi de katılıyor, akıllı ve ihtirassız oynuyordu. İçki masalarında da aynı şekilde hareket ediyor. İçiyor ama ölçüyü kaçırmıyordu. Bahar gelip eve döndüğü azman Mathilde'yi yine eskisi gibi sevdiğini hissediyordu. Ama yeni hayat tarzının, kendi inkişafı üzerinde bıraktığı tesir belli oluyordu. Lithen kardeşler onu soğuk ve acayip buldular. Zacharias biraz daha ciddî davranıyor, kızlar da bunu Helsinki'de bir kıza tutulmasına yoruyorlardı. Bu esnada o aklını fikrini hep Mathilde'ye kaptırmış, kendisini son derece bedbaht hissediyordu.

Bu yaz kısa bir müddet kalmak üzere Alörn'e gitti. Rosenberg Kuddnäs'de bulunuyor, o da evde oturmak zorunda kalıyordu. Bugün yine adaya doğru kürek çekerek Lithe'nin evine gitti. Evde gençler kaynaşıyordu. Sık sık her zaman oynadığı gibi yine körebe oynadılar. Zacharias dikkat etmedi. Mathilde'yi başka birisi yakaladı. Buna canı sıkılan Mathilde, kızgınlığını

ona belli etti. Şimdi Zacharias Mathilde'yi garip buluyordu. Bu yaz Mathilde'nin isim gününde, Zacharias, lâzım gelen alâkayı göstermeyince, kız fevkalâde hidetlendi. Ancak aralarında bir çekişme olduktan sonra barıştılar. Zacharias eve döner dönmez, Mathilde'yi tekrar özlemeye başladı ama buluşacakları zaman aralarında neler geçeceğini kestiremiyordu. Bu korkunç bir şeydi ama rüyalı yaz gecelerinin kraliçesi, karanılık kış gecelerinde kendisine neşe kaynağı olan Mathilde, doğruyu söylemek lâzım gelirse, vaktiyle kendisini hülyalarının mucizeli ışıklarıyla süslenmiş olan kıza, artık tamamiyle benzemişti.

3

1836 kış sömestrinde, Zacharias bir burs elde etmek için, üniversite bursundan istifade etmek isteyen her talebeningeçirmek zorunda olduğu, kolay bir imtihana girmek istiyordu. Annesinin Kuddnäs'de hali vakti yerinde idi. Ama her zaman nakiit para bulmak zordu. Annesi, Zacharias'ın Helsinki'de kalması, baba mirasının dibine darı ekiyor diye şikâyet ediyordu. Burs alarak kedisini bir az masraftan kurtarmasının iyi olacağını söylüyordu. Zacharias yapılacak imtihanı kolayca kazanacağını ümit ediyordu. Üç seneden beri üniversiteye devam ediyor, derslerine adam akıllı çalışıyordu. Günde altı yedi, hattâ sekiz saat kitap okuyor, bir gün bir saat noksan okusa ertesi gün telâfi ediyordu. Runeberg'in yanında oturduğu zamanlarda olduğu gibi tam saat yedide kalkıyor, saat dokuzda kahvaltı yapıyor, saat 2,5 da, halası, Baron ile evleneli Baron Rosemkampf'in evine öğle yemeğine gidiyordu. Yemekten sonra halası

ile çene çalmak için bir az kalıyor, tam saat 4 de çalışmasına dönüyordu.

Bir yere davetli değilse, akşam bir gezinti yapıyor, tam dokuzda yemek yiyor, onbir buçukta yatıyordu. Bu çok uzun çalışma zaman değildi ama Zacharias'ın derslerinden maada hâtıra defteri tutmak, karakter tetkiki yapmak, küçük şiirleri defterine geçirmek, roman okumak, piyano çalmak, azası bulunduğu bir kaç müzik derneğine gitmek, meç ve spor yapmak, Rosenkamf'ın sık ısk ziyafetinde bulunmak, tiyatroya gitmek, halk toplantılarına iştirak etmek için daha çok zamana ihtiyacı vardı. Derslerine gelince, Lâtinceye daha fazla zaman ayırıyor, diğerlerine de mektepteki gibi çalışıyordu. Runeberg'e lâtince vazifeler hazırlıyor, profesör Gyldin'nin seminerlerine iştirak ediyor, fevkalâde iyi bir hatip olan profesör Linsen'nin hususî ve umumî konferanslarına gidiyor bundan maada Ovid Cicero, Sneca'yı birbiri peşinden okuyordu. Hem Üniversitedeki umuma ait lâtince mübaheselere, hem de Örterbott bölümündeki lâtince münazaralara katıl yordu. Bundan başka Yunancaya da oldukça fazla zaman ayırmıştı. Bu branşa ait hususî konferanslar dinliyor, İlyada'yı sonuna kadar okuyordu. Önce profesörle beraber çalışmış, sonra bu muazzam eseri tamamen kavrayabilmek için, tek başına bir daha okumuştı. Bu iki branşın yanı sıra müstakbel doktor sıfatıyla Bonsdorffun nezareti altında lâboratuvar çalışmaları na başlamış, profesör Sohlborg'ın jeoloji ile Botanik dersine gidiyordu. Bunlardan başka profesör Tengstromin'in felsefe, profesör Blomquist'in edebiyat tarihi, profesör Hallström'ün fizik konferanslarına gidecek kadar vakit bulabilmiş ve mükemmel bir pro-

fesör olan Rein'in konfranslarını hiç kaçırmamıştı. Müstakbel doktor, yeni çağ tarihinin kendisine çok lâzım olmadığını bilmesine rağmen, bu derse karşı fevkalâde alâka duyuyordu. Başlangıçta profesör Rein'in yanında imtihanını pek iyi derecede vermeye muvafık olmuştu. Ama Zacharias bütün dersleri, imtihan vermek için değil, kendi zevki için okumuştı. Lâtince gramer çalışırken ara sıra dudaklarında bir tebessüm belirmesine sebep oluyor ama bir bakıma da kendisini yetiştirdiği için çok faydalı buluyordu. Lâtin dilindeki sentaks kaidelerini İsveç diline tatbik ediyor, her yere hükmeden romalıların faziletleri, kendi nefesine hâkim olmada, lâtince münazaralar, topluluklar karşısında konuşmada kendisine yardım ediyor, klâsik edebiyat onun için estetik bir örnek teşkil ediyordu. Tarih ile tabiiyeyi de kendi arzusuyla okumuştı. Tarih muhayyelesini besliyor, mektepte şimdiye kadar görmediği, tabiiye, gözlerine yeni âlemler açıyordu.

O şimdi bunları kendisine, insan kaderi ve hâdiseler hakkında bilgi veren romanları Uleaborg'da okurken duyduğu ihtirasla okuyordu. Ama şimdi yalnız hoşlandığı branşlardan değil aynı zamanda, vaktiyle sathî olarak okuduğu Fransızca, Almanca, aritmetik, geometriden imtihan verecekti. İmtihan yaklaştıkça Zacharias'ın huzursuzluğu arttı. Zor bir işe girdiğini anlamıştı. İyi bildiği branşlara, çok iyi bir not almak üzere hazırlanmamıştı. Sathî olarak uğraştığı dersler ise böyle bir kaç hafta içinde hazırlanacak vaziyette değildi. Bu durum karşısında üşenmedi sabahın üçünden gece yarısına kadar çalışıyordu. imtihan korkusu vücudunu çok sarstığından ara sıra kendini "acaba hasta mıyım?" diye yok-

luyordu. Durmadan dinlenmeden hazırlanmak istediği ilk imtihandan önce, Blank'ın eski ev sahibi yüzbaşı Thunberg ile karısı çıka geldiler. Bu aile ara sıra onu pazarları davet ederdi, bu insanlara karşı bundan dolayı Zacharias kendini minnettar hissettiğinden, tabii onları ağırlamak, eğlendirmek zorunda idi. Zacharias ancak onlar gittikten sonra okumağa başlayarak sabaha kadar çalıştı. Sonra elbisesiyle kendini yatağa attı. Hazırlık imtihanına girinceye kadar, Euklidi okumak için tekrar saat üçde kalktı.

Şimdiye kadar böyle bir gün görmemişti. Saat dokuzdan bire kadar, onu korkunç bir muallim Fransızcadan imtihan etti. Gecedен beri ölesiye yorgun olduğu için, ateşler içinde yanıyor kendini toparlayıpta sarıh sevaplar veremiyordu. İşler aksi gidiyordu. Öğle tenefüsünde tam istirahat edeceği bir zamanda, Kuddnäs'dan gelen bir mektubu okudu. Annesi imtihan neticesini merak ettiğini yazmıştı. Rüyasında oğlu hiddetle yanına gitmiş, profesörlerin kendisine burs olarak bir lira tahsis ettiklerini anlatmıştı. Keşke mektubu okumasaydı. Annesinin rüyasını imtihanı kazanamayacağına yoruyordu. Tam saat üçde aritmetik ve geometri imtihanına girince, o kadar perişan bir duruma düştü ki, imtihanı başka bir güne bırakıp bırakamayacağını sordu. Profesör ricasını kabul etmedi. Akşamın dokuzuna kadar imtihan oldu. Diğer günler de çok çetin geçti. Tarih profesörü Rein'in önünde verdiği imtihan fevkalâde iyi geçti. Umumî imtihana kadar tekrar kendini toplamıştı. Hiç bir muallim onu şaşırtamıyordu. Ama netice gayet mütevazi oldu. Aldığı notlar çok azdı. Üniversiteden cüz'i bir burs aldı. 11 lira beş kuruş dört metelik. Tabii

bununla delikanlının tatmin olamayacağı kendiliğinden anlaşılır. Eskiden mektepte daima birincilik kazanıyordu. 15 yaşında iken Runeberg'in yanında çok muvaffakiyetli bir imtihan vermek suretiyle iyi dereceli bir diploma almıştı. Memleketinde bir çok anma törenlerinde yazdığı şiirler ve makaleler ile tanınmış çok kabiliyetli bir genç olarak biliniyordu. Burada nasıl oluyor da iyi numara alamamış, az bir burs koparmıştı. Acaba fikren gerilmiş miydi? Kafası yüksek tahsile müsait değil miydi? Mamafih bu olayı ehemmiyetli bulmıyarak, kendini teselli ediyor. İmtihanda muvaffak olmamış değildi, o halde niye üzülmüyordu. İmtihanı kazanmıştı ama izzeti nefsi fazla kırılmıştı.

Şimdi bu kırılmış izzeti nefisle sonuna kadar tahammül etmek icap ediyordu. Bu da zordu, mamafih bütün bu üzgünlükler arasında kendisinde yeni bir fikir belirliyor. Belki bu netice kendisi için iyi bir ders olacaktı. Esas branş imtihanlarına iyi hazırlanmadan girmeyecek, kendisini adam akıllı toparlayacaktı.

Son senelerde akli fikri Mathilde'de kalmıştı. Onun yanında bulunmak için, geçen yaz evde kalmıştı. Bu durumda, okuyarak ilerlemek mümkün değildi. Bu çocukluktan vaz geçmezse, küçük bir şehrin mşhur adamı almaktan daha ileri gidemiyecekti. Mathilda'yı sevmesine kimsenin itiraza hakkı yoktu ama iradesine hâkim olmalıydı, kız, kendisine engel olmaktan çıkmalı idi. Zacharias bu düşüncelerle memleketine döndü. Noel tatilinin, eskileri gibi geçmemesi, bu sebepten ileri geliyordu. Bir pazar günü Litten'in yanına gitti. Akşam dokuza kadar orada kaldı. Tekrar kendisinde, eski duy-

guları hissediyordu. Orada, bütün tedbirlerinden vazgeçiyor, bu iyi insanların yanında kendisini huzur içinde hissediyordu. Ama bir az sonra Nykerlaby'de serseri bir hayat sürmeye başlıyor. Yılbaşında sabah üçe kadar iskambil oynuyordu. Mathilda'da bundan dolayı ona serzenişte bulundu. Bir kere, yine sabah altıya kadar devam eden bir eğlenceye iştirak ettiğinden, Mathilda'nın öfkesi bir kaç gün yatışmamıştı. 1837 yaz sömestrinde, Zacharias evine döndüğü zaman, ilk aşkının acaip bir şekilde kaybolarak, düpe düz kalbinden silindiğini hissetti. Mathilda'dan hoşlanıyordu ama artık kendisine eskisi gibi kıymet vermediğini, onu bir az geri bulduğunu gizlemiyordu.

Mathilda'ya karşı bağlarını kaybetmiş, Alörn'ün bütün eğlence, bahçesi sararıp solmuştu. Güller kaybolmuştu, içinde ve çevresinde, bir yalnızlık, bir soğuma vardı. Yaz gelmişti ama en ufak bir goncayı açtıracak kudrette değildi. Bahtiyarların romantik adası denize gömülmüştü.

L İ R İ K

Kız kardeşi Sofi'nin Emilie Lindquist isminde iyi bir arkadaşı vardı. Bu kız musikiye oldukça meraklı idi. Musikiden hoşlanan Sofi ile beraber piyano çalmak için sık sık Kuddnäs'a geliyordu. Emilie sevimli küçük bir kızcağızdı.

Zacharias'dan dört yaş küçüktü. Zacharias şimdiye kadar onu tetkik etmemişti. Babası Ishak Lindquist Nykarleby'nin zengin tüccarlarındı. Zacharias, bu kız sevecek olursa annesinin hoşuna gideceğini sezmişti.

Ama annesini bu şekilde sevindirmek aklından geçmiyordu. 1836 yazında Mathilda ile arası soğumaya başladığı zaman, bir toplulukta Emilie ile karşılaşmış, büyük bir zevkle aşağıdaki şiiri yazmıştı.

(1) *Ihlamur dalına bir kuş konmuş ötüyordu.*

*"Çok sevimli bir kuşum,
Hem çalar hem öterim;
Ama kalbimi kim çalacak bilmiyorum.
Kim çalacak,
Belki o şimdi tarlada korulukta
Uzak ormanlara doğru uçuyor"*

Ama bu güzel kuşu yakalamak niyetinde değildi. Bu işi istikbalde, kıza adamakıllı tutulmuş olan harp okulu talebesi Emil Lundmark'a bırakıyordu.

Nykarleby'nin küçücük kızları, bu arada insanı şaşırtacak kadar serpiliyorlardı.

İnsan onları açılmamış koncalar gibi bırakıyor, bir senesonra açılmış güller gibi buluyordu. Yaz tatilini geçirmek için Zacharias 1837 senesinde Kuddnäs'e dönünce, Emilie onbeş yaşına basmış, o kadar güzelleşmişti ki, Zacharias şaşırıp kalmıştı. Şimdi onun uzun mevzun bir endamı, serbest bir tavrı hareketi, nefis bir cildi, güzel yüzü, insanın tasavvur edemeyeceği kadar şahane gözleri vardı. Musikide de oldukça tekâmül etmişti. Çaldığı parçalara duygu ve ifade verebilmesi, Zacharias'ın gözünde küçümsenecek bir şey değildi. O, artık kimsenin ehemmiyet vermediği yaramaz bir kızca-

(1) Kızın soy adı olan Lindequist, *ıhlamur dalı* demektir. Şair kelime oyunu yapmıştır.

ğız değildi. Bütün Nykarleby'nin delikanlıları, Hainrich Bakman da başta olmak üzere, nasıl bir zamanlar Stockholm'den dönen Mathilda'ya tutulmuşlarsa, şimdi de hepsi birden Emilie'ye aşık olmuşlardı. Bu sene, güneşini kaybeden Zacharias, kalbine, acaba Emilie karanlık geceme yıldız olabilir mi diye soruyordu. Kalbinden sevgisi silinince, güneşi de kaybolmuştu. Mathilda'yı sevdiği müddetçe, ruhu zengin bir hayatla dolmuş taşmıştı. Ama şimdi boş ve sessizdi. Bu yaz, bir yaz gecesinin ormanda sessizliğini tasvir eden bir şiir yazmıştı. "Ardıç kuşu ile baykuş uykudadır. Ayı kurt, kartal istirahatata çekilmişler, rüzgâr bile uyuklamıştı. Ay ve yıldızlar ormanın derinliğine sızıyor. Orman şimdi, sessiz karanlık, metrik bir vaziyettedir." Şiirin sonunda Zacharias kendini, buna benzetiyor. İçini parçalayan canavarca istekler artık uyuklamış, bununla beraber kalbinde sevgi, ümit inancı namına ne varsa hepsi uykuya dalmıştır. Bu mezar sükûtu içinde geçmişteki fırtınayı, heyecanı, korkuyu, şüpheyi, hülâsa kalbine yaratıcılık kudreti veren her şeyi özlüyordu.

Lithen bu sene seyahate çıkmış, Alörm'deki evi bom boş duruyordu. Lindquist'in adada bir sayfiye evi vardı. Bir gün Zacharias, bir arkadaşıyla beraber, kayıkla ona misafir gitti. Şimdi Zacharias kıza çiçekler topluyor, çiçekler devşiriyor onun hatırı için oyunlar oynuyor, onunla kıyıda geziyor, dalgalarda ay ışığının parlaltısını seyrediyordu. Hâdiselerin cereyanı hiç bir birine benzediği halde, Zacharias her şeyin aynı şekilde tekerrür etmesine şaşırıyordu. Emilie'yi sevip sevmediğini bile bilmiyordu. Helsinki'ye hareket etmeden bir kaç gün evvel, Mathilda ile kız kardeşi geri döndü. Mathilda tekrar

kendisinin, garip bir şekilde değişmiş olduğunu söyledi. Kızın yüzüne bakınca, ne kasedettiğini hemen anlamıştı. Başkasını sevdiği için kendisine karşı soğuk davranıyordu. Zacharias, bu defa, bu iddiayı hiddetlenerek reddedemiyor, aksine olarak kızın bu kesin görüşüne hayret ediyor, kendisine karşı eskisi gibi hareket ettiğini söylüyordu. Mathilda ile olan münasebetleri bakımından şimdi büyük bir tereddüt içinde yaşıyordu. Ne nişanlanmışlar, ne yüzük takmışlar ne de sadakat yemini etmişlerdi. Orta yerde bozulacak yahut vaz geçilecek bir şey yoktu. Bazen aşkının tamamen söndüğünü, bazen de sevdiğini zannediyordu. Kat'i olarak bildiği bir şey de, artık onun için şiir yazmaktan tamamen vaz geçmiş bulunmasıydı. Buna mukabil Emilie'yi terennüm etmeyi deniyordu. Bunun için, geçen yaz yazdığı şiiri tekrar ele almış, yeniden değişiklikler yapmıştı.

Bir kuş ıhlamur dalında ötüyor

Ihlamur dalında

"Ben sevimli bir kuşum

Hem çalar hem söylerim;

Gitti sevgilim çok iraklara

Çok iraklara

Benden uzaktadır koruluklarda tarlada

Şimdi ormana uçup giti"

Tanrının meleği derin huzur içinde

Derin huzur içinde.

Bulut üstünde oturmuş dinliyor

Ve akşamleyin yavaş yavaş şarkı söylüyordu.

"Ey küçük kuçcağz ıhlamur dalında

Ihlamur dalında

*Tanrı sonsuz bir sevgiyle kavuşturacak
Çok güzel çalıyor ötüyorsun;"*
Kuş yine ötmekte - maceraları
Maceraları

Sevgili geldi mi bilmiyorum
Meleğin de bilmediği gibi.

Bu şiire Zacharias "Kuşçağızın şarkısı" diyordu. Fevkalâde bir şey değildi. Bir az kuş cıvıltısı o kadar, ama kendisi bu şiirden çok hoşlanıyordu. Dört yerinde Emilie'nin ismi geçtiği için onu seviyordu. Kuş ötüşünden bahsedilince Emilie'nin şarkı söylediğini duyar gibi oluyor, müstezad tarzında yazılan bu şiirde, Emilie'nin büyülu varlığını belirtiyordu. Yalnız kaldığı zamanlarda şiiri kendi kendine yavaş bir sesle okurken hoşlanması, belki de aşktan ileri geliyordu.

2

Eski şehrin, cenup kısmında ıssız taşlık bir arazide kurulduğu için, Yenişehir ismini alan bir mahalde Österbott bölümüne ait loş bir salonda 1837 senesi kasımın başında bir kaç talebe toplanmıştı. Zacharias aralarında oturmuş, onlar gibi niçin çağrıldıklarını öğrenmek için idare amirini bekliyordu. Zacharias'ın etrafında, dünyada Fin Österbott bölümünde talebe olmaktan daha zevkli bir şey bulunmadığına inanmış, mağrur kabiliyetli delikanlılar oturuyordu. Bu bölümdeki talebeler, Üniversitenin diğer sekiz bölümüne nazaran, memlekete daha büyük ve meşhur adamlar yetiştirdiklerine inanıyorlardı. Porthan, Franzen nihayet Runeberg gibi şahsiyetlerin bu çevreden yetişmesi, onların kanaatlarını

kuvvetlendiriyordu. Bu durumların:n verdiği gurur ile, şereflerini her şeyin üstünde tutarak, Üniversite amir ve memuru ile teması uygun bulmıyan bir aristokrat talebe çevresini meydana getirmişlerdi. Kendi üstünlüklerini bilen bu güzideler sınıfı lâalettayin hiç bir memur ile konuşmak istemiyor, kimseden en ufak bir akıl dersi almıya tahammül edemiyor, sade giyiniyor, mütevazî yaşıyordu. Uzun bir sömestr boyunca yapılan tahsil masrafları, 100 liraya kadar çıktığından lüzumsuz masraflar bahis mevzuu olamazdı. Talebelerin babaları, kendileri Abo'de okurken bu paranın üçte birini sarfetmiş, daha evvelki nesile bir ton buğday bir batman yağ bir kaç lira yetmiş olduğundan, hayat pahalılığından şikâyet ediyorlardı.

Talebenin bir kısmı, kasaba terzisinin ihtimamla, sanatkârane diktiği, Üniversiteye de elverişli elbiselerini giymiş, büyük bir ekseriyeti de Hensinki'nin birinci sınıf terzisi Polnaquist tarafından dikilmiş çeşitli kıyafetler ve üniformalar ile bezenmişti. Bu elbiseler içinde talebeler bir az da zarif görünüyorlardı. Nordin ve Hamelius fabrikalarında imal edilen, pek çoğunun giydiği ayakkabılar, kaba ağır çizmeleri ortadan silmişti. Eldiven giymek israf sayılıyor, buna mukabil zarif ucu yuvarlak baston kullanılıyordu. Bundan kinaye olarak, bu bastonu kullananlara fasulye sıırığı yahut, İspanyol şovalyesi deniliyordu.

Zacharias, garip bir ön sezişle, bugün bir felâketle karşılaşacaklarını hisetmişti. Etrafta huzur içinde oturan arkadaşlarına göz gezdirince, biraz onlara acır gibi

bir his duydu. Yüksek sesle onları ikaz etmek istiyordu. Düşünceleri niçin böyle kederli bir istikamet almıştı? Birden bire, bu bölümde, beraber kutladıkları ilk sömestr aklına geldi. O zaman yine kasım ayı idi ama vaziyet bım başka idi. Ruhu üzen, karanlık, hiç bir şey yoktu. Bilâkis, neşe, itimat, hayranlık vardı. Rektör Malartin ile Runeberg ve diğer misafirler gençlere katılmışlar tatlı tatlı sohbet etmişlerdi. Kutlama törenini Snellman bir konuşma ile açmış, üniversitedeki, bu çeşitli, millî bölümlerin faydasından bahsetmişti, bu bölümlerin talebeyi düzenleme bakımından, birbirinden ayırmak için kurulmadığını, bilâkis bunların kendi ailelerinin yerini tutacağını sevgiyle dikkatle talebelerin gidişatını gözönünde bulundurarak, yardım etmek, aynı çevrelerden olanlara, büyük bir topluluğu teşkil ettiklerini telkin etmek için mevcut olduğunu ifade etmişti. Snellman'ın, bu mevzuu ele almasının sebebini herkes anlamıştı. Orada bulunan üniversite otoritelerine, bu bölümün ehemmiyetini tanıtmak istioyrdtu. Vazifesini adam akıllı yapmıştı. Herkes onun akli ile, zekâsına hayran olmuştu. Bu geceyi unutturmayacak bir hâdise de, Franz'ın tablosunun bu bölüme verilmiş olması idi. Lille şiirler okudu. Franz'ın, talebelik şarkısı dağ tıldı, sonunda rektör ayağa kalkarak vaktiyle kendisinin hocası olan bu asil insan ve büyük şair hakkında hayranlık duygusuyle konuştu. O zaman bu büyük adam hem Finli, hem de kendi çevrelerinden yetişmiş olduğu için, bütün gençlerin kalbi sevinçle heyecanla çarptı. Zacharias, çevrenin verdiği coşkunluk içinde, ilk defa olarak hürriyet ve kudretin ne demek olduğunu o anda hissetmişti. Birden bu düşünceler kafasına yığılınca küfür etti. Elllerinde iktidarı

tutan bu şahsiyetler, gençliğin böyle anlara ne kadar ihtiyaç duyduğunu acaba anlamıyorlar mıydı? Etrafındaki arkadaşlarına baktı. Onlar her hangi bir sebeple bölümlerinden ayrılırsalar, hayatları nice olur, Helsinki'de nasıl yaşarlar diye düşündü. Şüphesiz İsveçli bayan Wahllund'un senato meydanındaki lokantasına benzer, oldukça rahat bir kaç lokanta daha vardı ama, bu fakir talebeler oralarda her gün yemek yiyebilirler miydi? Bu talebeler, bermutad yemeklerini, bir oburu doyuracak kadar bol yemek veren Bayan Christen'in ve Bay Petrell'nin temiz ve ucuz lokantalarında biftek ve pilâvlarını yiyorlardı. Bir talebe nadiren akşam yemeğini dışarıda yerdı. Sabah kahvaltısı ile akşam yemeğini ev sahibi hazırlardı. Bundan başka da İsveç pastahanesi, birkaç lokanta ve meyhane vardı.

Zacharias'ın etrafındaki talebeler, dim dik biraz da çalımli oturmuş, hiç biri büyük bir felâketi hissetmemişti.

Österbott talebeleri birbirlerine inanıyorlar, her şeyi yapmak hakkını kendilerinde görüyorlardı. Akademi idarecilerini, polisleri, kızdırmıya yarıyan bir nesne telâkki ediyorlardı. Zacharias hakikati teslim edem bir adamdı. Akademi idarecilerinin memnun olmamaları için kâfi derece sebepler mevcut olduğunu biliyordu. Bir kaç kere, bir sürü talebe punç içmiş sonra da tiyatronun galerisinde münasebetsiz vaziyetler ihdas etmişlerdi. Bunların ele başları kimdi? Tabii Österbott bölümü talebesidir. Profesörlerle alay edilmek istendiği zaman ele başı kimdi? Daime Österbott talebesi. Rektör yahut Genel Sekreter, işi biraz sıkı tuttukları zaman, talebe hür-

iyet ve haklarını kati surette korumak için ileri atılan
imdi? Elbette şüphesiz Österbott talebeleri idi.

Şiddetli yasağa rağmen bir sürü talebe, caddede
geceleyin şarkı söyleyip geçer, yahut devriye gezen po-
lislerden, şehirde dolaşmak üzere at istiyenler muhak-
kak ki Österbott talebeleri idi. Rektörün veya Öster-
bott Yönetim kurulunun bunları dizginlemek istemesini
tabii karşılamak lâzımdı. Altı yedi sene evvel bu bölü-
mü ikiye ayırmak için bir karar alınmış ama tatbik edi-
lememişti. Österbott talebeleri, şimdiki rektörleri başla-
rında bulundukça bölünmeyeceklerine dair vaat almış-
lardı. Bu ayırma kararının fevkalâde hiddetle karşılan-
dığı kendiliğinden anlaşılır. Bu kuvvetli bölüm, ikiye
ayrılarak Üniversitenin diğer bölümleri gibi zayıf bir
hale gelmelerini nasıl razı olabilirlerdi. Eğer böyle bir
emri vaki ile karşılanacak olursa, artık hiç bir Österbott
talebesi toplantıya gelmiyecekti. Bu talebelerin yaşayış-
ları çok mütevazi olmasına rağmen, bir çoklarını başta-
rık çıkarmak fırsatlar, hâdiseler olabilirdi.

Bir talebe sabahtan akşama kadar kiitapların üze-
rine kapanmış çalışırken, diğeri Bilardo masından ayrıl-
mıyor, Zacharias bir kasabadan Üniversiteye gelen on
bir talebeden, sekizinin tamamen mahvolduğunu, yani
çarçabuk uçuruma yuvarlandığını duymuştu. Eğer bu
bölüm olmasaydı muhakkak on bir talebe de aynı yol-
gidecekti. Senato erkânı, bu bölümü dağıtmadan evvel
uzun boylu düşünmeleri lâzımdı. Orası, gençleri kitap-
lar okuyarak hayata hazırlayan, dans hocalarının elin-
den kurtaran biricik yerdi. Yeni gelen gençleri başta-
rık çıkarmamaları için, on suçlu talebeyi uzaklaştırırlarken.

Zacharias da bölümde bir kaç kere bulunmuştu. Zacharias bölümde bulunduğu sırada bunun esas şefi olan Nervander, yabancı memlekette bulunduğu için, yerine bir temsilci tâyin edilmişti. Snellman bu vazifeyi sene-lerce ifa etmiş, bölüme hakikaten iyi hizmetler sağlamıştı. İsveç ve Lâtince ile münakaşalar yaptırmış, bir müzik derneği kurmuş, el yazması bir "millet" gazetesini çıkarmaya başlamıştı. Haftada iki defa yapılan toplantı kalabalık oluyor, o zamanlar, bu bölümün ikbal devresi idi. Hepsinden güzeli, ocak ve şubatdaki uzun sömestr tatili idi. Bu sömestrlere ait Zacharias'ın çok tatlı hâtırları vardı. Runeberg daima aralarında idi. Bütün gece onu kutlar ve savgı gösterirlerdi. Böyle bir kutlamada Zacharias ilk defa olarak Rune'in "Kugu" ve "Kaynak" ismindeki şiirlerinin şarkı halinde söylediğini duydu. O zaman Zacharias Finlandya ve finlandyalılara fevkalâde şerefler kazandıran büyük Porthans ve Finlandya büyükleri hakkında yapılan konuşmalarda bulunmuştu.

Böyle bir kutlamada sert Snellman, Vatan üstüne şiirler okumuş, başka bir kutlamada da Stenbük'in kardeşlik şarkısını müzik derneği okumuştur. Böyle bir toplantıda Finlandyanın şerefi, üniversitenin iftihar ettiği, Österbott bölümünün ışığı Runeberg, eski talebesi olan kendisiyle dostluk şerefine kadeh dokuşturmuştu. 1836 senesinde Nervander geri gelerek vazifesine yeniden başladı. Daha ilk anlarda, yokluğu esnasında, Bu huzursuz talebelerine, Nasıl muamele edileceğini, unutmuş olduğu göze çarpıyordu. Talebeler onda mutlak bir hakimiyet hissinin doğduğuna kanaat getirirerek toplantılara gelmediler. Nervander kızdı, alâkasızlıktan ötürü

şikâyet etti, böylelikle vaziyetin daha vahim bir maceraya dökülmesine sebep oldu. Ancak bir ay geçmişti ki artık tahammülü kalmadı, istifa etti. Şimdi de dekan onları bir toplantıya çağırmişti. Herhalde bölüme yeni bir şef seçmek bahis mevzuu olacaktı. Mutlaka Snellmen seçilecekti. Böylelikle bölüm iyi eller ile idare edilecek, mesut zamanlar geri dönecekti. Zacharias, etrafında oturanların hep bu fikirde olduğunu hissediyordu. Hiç kimsede ufak bir korku yoktu. Yalnız kendisi, bir felâketi acayip şekilde sezdiği için üzüntü duyuyordu. Nihayet bölüm başkanı geldi, çekici eline aldı ve sükûnete davet etti, k sa ve açık olarak dekanlıktan istifa ettiğini Österbott talebelerine bildiriyor. Rektör ve Senato, bölümü iki küçük kısma ayırmağa karar vermiş, kendi mevcudiyeti biricik engel teşkil ettiği için bu şekilde hareket etmişti.

Bunun üzerine hemen, cenup yahut şimal bölümlerini seçmeleri için orada bulunanların isimlerini okumaya başladı.

Zacharias etrafına baktı. Bu inadçı, çabuk kabaran Österbott talebeleri, beklenilmeyen bu karardan şaşır-
mış, o anda ne yapacaklarını bilmeden sessiz oturuyorlardı. Hiç kimse itiraz etmek için ayağa kalkmadı. Hepsinin hiddetten yüzleri kıpkırmızı kesilmiş ama hiç birinin ağzından küfür çıkmıyordu. Hiç kimse bunu hissetmemişti. Hiç kimse bu felâkete mâni olmak için çabucak bir şey düşünemiyordu. Hiç kimse dekanın yüzüne hain diye bağırılamıyordu. Vaktiyle çok sevilen bir adamın, şimdi otoriterin emrini yerine getirirken görmek, ne aşağılık bir şeydi. Hepsi birden karşı koymanın imkânsızlığı yüzünden ıstırap çekiyordu. Kumandanla-

rının hiyaneti yüzünden, silâhları düşmana teslim edilen, bir kale muhafızlarının düşünceleri böyle olabilirdi. Dümeni zalimlerin idare ettiği bir memlekette, hayat işte böyle idi. Bu bölüm, uşak menzelesine indirilen bir memlekette, hür düşünebilen biricik topluluktı, işte bundan ötürü zararsız bir hale sokulacaktı. Bu Österbott talebeleri, bölümlerini tutmaları, kuvvetleri bakımından tahammül edilemez olmuştu. Zacharias'ın kafasında fikirler birbirlerini kovalıyordu. O, her zaman olduğu gibi, onlardan her hangi birinin ne söyleyeceğini biliyordu, onlardan daha akıllı idi.

Onu, hiddet ve hürriyete olan alevli istek sarmıştı, ayağa kalkarak, içini boşaltacak olursa, Österbott bölümünün hiç yoksa şerefle kapanacağını umuyordu.

Ağzından bir kelime çıkmıyordu. İçi yanıp kavrulmasına rağmen, duygu ve düşüncesini anlatamıyordu. O da diğer arkadaşları gibi sessiz sedasız oturuyordu. Bu arada dekan sükûnetle isimleri okumaya devam ediyor, Akademi talebelerinden Nykarleby'li Zacharias Topelius'u cenup Österbott bölümüne kaydediyor. O akşam Zacharias eve dönüp odasına girince, içi kasıp kavruluyor, alev alev yanıyordu. Kalemini ateşe batırmak ve bir şeyler yazmak istiyordu, kudretli şimşekler gibi, sözlerle geceyi aydınlatmak, esaret zincirlerini kırmak müstebid hükümdarı tahtan indirmek istiyordu. Ama yazamadı. İktidarsızlığının verdiği derin bir ıstırapla kalemi elinden bıraktı.

1836 senesinde Zacharias iki şiir yazmıştı. "Gencin seçtiği yol" ismini taşıyan birinci şiirde, hayatın ka-

pısını bekliyen meleğin, gence iki yoldan birini seçmesi için teklif yaptığı nı gösteriyordu. Birinde onu sarp yüksekliklerde savaş ve zater bekliyor, diğeri ise yolcu için hiç de fazilet istemiyen, daima sislerle örtülü derin vadiye gidiyordu. Genç, seçeceği yol için ufak bir tereddüt göstermedi.

*Ey melek hiç bir zaman lütfunu benden esirgeme
Beni hayatın sefil yollarında yürütme!
Ben yükseklikleri seviyorum, yüksekleri seçiyorum.
Hayatın zevki benim için mücaadele,
Ve kazandıktan sonra ebedi sükûndur.*

İkinci şiiri "Dünya Denizinin Yelkencisi" ismini taşıyordu. Bu şiirde Zacharias, Okyanusun uzak bir noktasında sevimli bir adada oturan bir gencin, öz vatanında duyduğu sonsuz özlemle huzursuzluğu anlatıyordu. O, yelkenlerini, insanların tabiatın koynunda uyuklamıyarak, büyük gayeler peşinde ölümsüz ve hakiki bir hayat sürdükleri bir ülkeyi bulmak için açmıştı. Bu, fakülte idarecilerinin kasdî olarak, zorla Österbott bölümünü ikiye ayırdığı zaman, duyduğu alt edilmez mücadele isteğinin bir ifadesi idi. Bütün bahar boyunca huzursuzdu ve her uygunsuzluğu yapabilecek bir durumda idi. Ama buna uyar ateşli sözler bulamamış, arzusunu yerine getirecek kudreti kendinde görememiş, bundan ötürü de çekingen davranmıştı. Ancak kıl cı keskinleşip kıvraklaşınca, savaşa girecekti, Zacharias yazın Emilie'yi görünce, onu geçmiş senelere nazaran daha çok güzelleşmiş bularak, candan tutulduğunu hissetti.

Birdenbire korkunç hiddeti, kendini yeisle bitiren, bir şeyler yapma isteği, kayboldu. Ruhunun bütün kuv-

vetiyle kendini sevgiye verdi. Küçük defterine yazdığı şiirler artık savaş şarkıları değildi. Zacharias vaktiyle Mathilda da yaptığı gibi Emilie'yi de kutsileştirerek birçok vakalarla, maceralara ismini karıştırarak, yazı yazmak aklından geçmiyordu. Emilie'nin tabiatında buna mâni olan bir şeyler vardı. Onda zarif, yumuşak, meleğe benzer bir şeyler vardı, belki de tam bir melekti. Yumuşak ruhunu, renkli hayalleri içinde belirtmeyi, insan kudretinin dışında buluyordu. Kızın, kendisine verdiği duyguları anlatabilmesi için, bakir tabiatın renkleri ile güzel seslerine, kuşların ötüşüne, kaynakların çağlayışına, sessiz yaz günlerinin güzelliğine, güllerin kokusuna ihtiyaç vardı. İlk zamanlar onun için ancak kısa melodilik şiirler yazabildi, sonraları bunlardan başka bir şey yazmadı. Hemde ne kadar zorlukla yaz yordu, vaktiyle zalimlere karşı duyduğu nefreti, hürriyet aşkını ifade ederken de tıpkı böyle olmuştu.

Kalbinde, dimağında, rüyasında bir şeyler vardı, yaşıyor, yakıyordu, işte bunları şiirler, şarkılar haline sokabilse, mutlaka sevgilisinin de hoşuna gidecekti, ama kalemi her eline alışında, ne yazık ki bunları anlatacak uygun, doğru sözleri bulamıyordu. Kendisine örnek olarak seçtiği büyük, kudretli şairler bunları acaba nasıl başarmışlardı? O, Runeberg, Tegner, Franzén, Almquist, Stagnelius'u düşünüyor —Nasıl olmuştu da bunlar, sevgilerini teşkil eden mevzuları ölümsüz sözlerle terennüm etmişlerdi— Zacharias Alörn'de, romantizmle haşır neşir yaşarken alıştığı, biraz, ağır ve şişkin üsluptan tamamiyle vaz geçemiyordu. Bu yaz, gençler güzel bir akşam Kuddnäs'in bir bağçesinde oturmuşlar, nehirde yıyıp sönen ayın gümüş ışığına hayran hayran bakıyor-

lardı. Emilie Lindquist de aralarında idi; Zacharias'a aya dair bazı şeyler sordu, bunun üzerine aklına büyük dürbününü getirmek geldi. Dürbünü Emilie'ye verdi, oda Zacharias'ın omuzuna dayıyarak aya bakmağa başladı.

Onlar böylece dururlarken, Zacharias hatırlıyabildiği aydaki bütün sahraları saymağa başladı. Mare Frigoris, Mare Nuhium, Nare Serenitatis, Mare Nectaris. Bu küçük olaydan, ayın haritası başlığını taşıyan bir şiir yazdı. Bu şiirde, bir gün ikisinin ruhları ayda buluşarak, soğuk okyanus, Nektar dalgaları, ve büyük nehrin kıyılarında dolaşacağını tasvir ediyordu. Bu romantik tâbirler, Emilie'nin kendisine ilham ettiği, duyguları ifade edemiyordu. Bu arada, bu sanat sever genci, büyük seleflerinin çevresine götüren, ciddi muallim çıka geldi. Bu yaz Kuddnäsın en büyük eğlenceleri, temsiller vermektir. Bu temsilde Mathilda ikinci derecede, Zacharias ile Emilie'de sevişen çift olarak baş rolde oynuyordu. Provalarda her şey yolunda gidiyordu, ama bir temsil gecesi Zacharias, rolüne kendini o kadar kaptırmıştı ki, duygularını bakışları ve sesinin tonuyla, açığa vurmuştu. Temsil bitince hepsi mağrur ve memnun seyircilerin arasına karışırken, Mathilda'nın neşesi kaçmış, sessizleşmiş, biraz sonra da topluluğu bırakıp gitmişti. Bundan sonra Zacharias ile Mathilda buluşunca, kız ona şimdiye kadar sakladığı bir yığın paçavrayı yaktığını söyledi, bu paçavradan ne kasedettiğini Zacharias anlamıştı. Bunlar kendi eski mektupları, muammalı yazıları, hediye ettiği çiçeklerle neşeli noel babalarının hâtıraları olan kotıyanlardı. Demek Mathilda, aralarında artık her şeyin bitiğini biliyor, kendiside bunu inkâr ederek, ma-

sum rolü oynayamazdı. Ondan çok af dilemek istedi ama bunu da yapamadı. Aklından şimşek gibi, onu korkutan bir fikir geçti; vefalı çocukluk arkadaşına ıstırap verdiği için, Emilie'ye karşı olan sevgisinin sonucu iyi olmayacaktı. Buna benzer düşünceleri kafasından kovmak istiyordu, ama Emilie'nin kendine karşı beslediği duygularını bilmediği için, muvaffak olamıyordu.

Mathilda kız kardeşinin en iyi arkadaşı idi, bu yüzden Kuddnäs'a sık sık geliyordu. Kız onu her gün memnunlukla görüyordu. Kız ona her zaman sakin bir samimiyet gösteriyor ama hareketleriyle kendisine derin bir bağlılığı olup olmadığını belli etmiyordu. Ne olursa olsun kız onunla karşılaşmaktan çekinmiyor, birçok saatlerini beraber geçiriyorlardı. 'Piyanosunu zevkle dinliyor —küçük piyanist şimdiye kadar kendisine bu kadar minnettar kalan bir dinleyici bulamamıştı— Kız da onun konuşmasından zevk alıyordu. Bu yirmi yaşındaki üniversite talebesi çok bilgili bir gençti. 17 yaşındaki bir kız, heyecanla, öğretmenin derslerini nasıl can kulağıyla dinlerse, Zacharias konuşurken, o da derin bir dikkatle dinliyordu. Bu güz de, Zacharias, Kuddnäs'da evinde kaldı, üç sene evvel yaptığı gibi kendi kendine çalıştı. Şimdi Emilie'ye Kuddnäs'a gelip geceliyor, Zacharias ona şuruplar kaynatıyor, penceresinin altında gezintiler yapıyor, ona topluluklarda rastlamak için yanıp tutuşuyor, hâtıra defterine, Emilie'ye ait yazılarla içini boşaltıyordu, eskisine nazaran fark da bundan ibaretti. Eskisine benzemiyen tarafı Zacharias'ın kendisini emin ve endişesiz hissetmemesiydi, Mathilda'yi severken duyduğu saf saadete bir türlü ulaşamıyordu. Bu yeni sevgi de fırtınada inip çıkan dalgalarla sallanmaya ben-

ziyen, ümit ve şüphe sık sık yer değiştiriyordu. Kati olarak bunu anlamadan kendisini kedere kaptırmak istemiyordu. En son Noel balosunda, Emilie ile Henrich Backman'ınla Française oynadıklarını gördü, Kız kavalyanın önünde eğildikçe, bakışları, şimdiye kadar kendisine bakarken görmediğı, parlaklıkla pırıl pırıl yanıyordu. Şimdi durum açıkça anlaşılmıştı, Emilie kendisini değil, en iyi arkadaşını seviyordu. Sanki kader Zacharias'la alay ediyormuş gibi, tam bu sırada annesi kızı Sofie ile beraber, Rosenkampfi ziyaret etmek için Helsinki'ye gitmeye karar verdi, Emilie'de beraber gelecekti. Bir kaç gün evvel sonsuz bir saadet olarak kabul edeceği bu olay, şimdi kendisine korku ile dehşet veriyordu. Uzun zaman şüphe içinde yaşamak istemediğı için, bir kaç gün sonra Zacharias kumarın saat birlere kadar devam ettiği bir gecede, Backman'ın yanında kaldı. Oyuncular gittikten sonra Zacharias'la Heinrich birbirlerine sırlarını açarak karşı karşıya sabahın yedisine kadar şampanya içtiler. Heinrich Emilie'yi sevdiğini, aşkının da karşılık gördüğünü itiraf etti. Emilie bunu bir arkadaşına mektupla yazmış, o da bu sırrı açığa vurmuştu. Zacharias'la konuşmaktan zevk alıyormuş, ama Heinrich'i seviyormuş. Zacharias Emilie'yi elde etmek için hiç bir teşebbüse geçmemeye karar verdi, hiç bir şekilde arkadaşına rakip olmak istemiyordu. Kendisinin dünyada en içten sevdiği Emilie ile Backman birbirleriyle anlaşırlarsa, sessiz bir feragatla geri çekilecekti. Aynı zamanda Zacharias, şimdiye kadar ruhunu harekete getiren herşeyin, bütün ağırlığıyla kendi üzerine çöktüğünü hissetti. Öldürölmesi icap eden bu aşk o kadar şiddetli •

kadar ezici idi ki, Zacharias bundan sonra yaşayamıyacağını san yordu.

Seyahattan bir gün evvel, Rosalie ile Mathilda vedalaşmak için Kuddnäs'e geldiler. Onlar şehire dönerlerken, Zacharias kızağın kenarına binerek, biraz beraber gitti. Zacharias şimdi hakaret görmüş bir aşkla yaşamının ne demek olduğunu anlıyor, Mathilda'dan af dilemek için sonsuz bir arzu duyuyordu. "Uzun zaman birbirimizi görmeyeceğiz. Allah bilir bu arada neler olur dargın olarak ayrılmıyacağına söz ver" dedi. Daha iyi ifade edemiyordu ama bu bir kaç söz Mathilda ile arasının yeniden düzelmesine yardım etti. Bütün bunlara rağmen Helsinki yolcuğu çok güzel geçti. Zacharias annesiyle kapalı bir kızakta kızlar da diğer bir kızakta gidiyorlar, her at değiştirmede, birleşerek güle eğlene azıklarını yiyorlardı. Gece yarısı ulaştıkları Luppöer'deki otelde bir oturma bir de yatak odasından başka boş yer yoktu. Annesinin gönlü, oğlunu dışarıda pis oturma odasında yatırmağa razı olmadığından, yatak odasına kızaktaki postlardan birin serdi. Kızlar ışığı söndürüp yattıktan sonra, Zacharias odaya girecekti. Zacharias'ın bütün gece gözlerine uyku girmedi, Emilie'nin nefes alışlarını dinliyor, uyuması imkânsızdı. Salimen Helsinki'ye vardıktan sonra, küçük gurup birbirinden ayrıldı. Zacharias eski çalıştığı odaya annesi ile Sofie, Rosenkampfe, Emilie'de amcasının kızının kocası ticaret müşaviröi Borgström'un yanına gitti. Her iki kız hergün buluşuyor, Zacharias onlara şehri tanıtıyor, gezintilere beraber gidiyor, Balolarda, pikniklerde kavelyelik yapıyordu. Böylece Emilie ile hergün birleşiyor, her gördükçe sevgisi artıyor ama şüpheleri de çoğalıyordu. Kız kardeşi

Sofie Mayıs'da memleketine döndü, bu andan itibaren Emilieyi az gören Zacharias kendini daha bedbaht hissediyordu. 16 haziranda Emilie Abo'ya gitti, aynı gün Zacharias "Kaçak" başlığı taşıyan bir şiir yazdı.

*Sen benim için batıda bir gün gibi kayboldun,
Sabahleyin gözlerim seni artık görmedi.*

*Alaca karanlıklar sardığı an çevremi, görmedim
seni artık*

*Gökte yıldızlar gibi soldun kayboldun gittin
Babar rüzgârlariyle çekildin geçtin gittin
Çiçek getiren rüzgâr - seni alıp götürdü,
Ve çevrem şimdi sessiz!*

*Gitti ayrılık göz yaşları bütün
Gül keslerinden inci gibi döküldü.
Ve korudaki kuş üzgün üzgün ötüyor
Kışa, kedere dair.*

*Akşam olunca mutlak her kuş yuvaya döner,
Bulutlar gibi tıpkı gök kubbenin altında,
Yıldızımı ararım. Hayatım, saadetim,
Ne zaman döneceksin!*

Bu mısraları yazdıktan sonra kendini rahatlamış hissetti, nihayet içinde dönüp dolaşan şeyleri ifade edebilmişti.

Bu şiirde, kendi ıstırap dolu duygularıyla ona bir türlü açamadığı ürkek sevgisini ifade ediyor, bu şiiriyle, kızın bütün varlığının, kendi ruhunda uyandırdığı oynak melodilerin yankıları görülüyordu.

Bu yaz Zacharias Nykarleby'ye gitmedi. Altı arkadaş ile beraber Sibboer adasındaki Loparo'ya gitti, iyi

kalbli bir köylünün yanında bir oda kiralıyarak güze kadar orada kaldı. Bunu, rahatsız edilmeden çalışabilmek için yapmıştı, zira imtihanlar yavaş yavaş yaklaşıyordu. Helsinki'ye döndüğü zaman, Emilie Abo'dan geri gelmişti, ona buluşmak için çok az fırsat çıkıyordu, özlemi onu gece gündüz yakıp kavuruyordu. Emilie'nin, bir düğünde geline arkadaşlık edeceğini tesadüfen duyunca, hiç yoksa sevgilisinin gölgesini görebilmek için, akşamleyin, şaşırmış kalmış olan kalabalığın ortasında duruyordu. Bundan az sonra özleminden bitkin bir halde odasında aşağı yukarı geziyordu. Böyle aşağı yukarı gezdiği bir zamanda sanki hasreti dile gelmiş konuşmağa başlamıştı.

Hemen yazı masasına koştu, kâğıdın üzerine kapandı, ne yazdığını bilmiyecek kadar çabuklukla bir kaç mısra yazdı. Sanki bu sözler, başka zaman, güç belâ kafiye bulan kendisine ait değildi. Çoktan hazırmış gibi, hiç düşünmeden tereddütsüz ve serbest, açık olarak yazdığı bu mısraları, kendisine sanki yabancı bir varlık fısıldıyordu.

*Bir hâtıra olaydım zamana bağlanmamış
Her sabah seni takip ederdim.
Hayatım senin sadetine hasrolsa,
Tanrının rahmeti mezarına yağsa!
Seni Koruyucu kollarıma alabilsem
Unutan insanlığa tanıtsam
İsmiini sevgiyle karıştırarak!
Mekâna bağlanmıyan bir düşünce olaydım,
İnerdim kalbinin derinliğine.
Seni uçurum kenarından korur geçirir,*

Taşlı yollarda sana yardım ederdim.

Gölgeler diyarında ki yolda

Oğuldayan denizlerden

Ebedi saadetin parlak sahillerini aydınlattırdım.

O, bu satırları tekrar okuyunca, şimdiye kadar yazdıklarının en güzeli olduğunu anladı.

Sevinçten elini oğuşturdu, derin ıstırap, büyük şairlik istidadını uyandırmıştı. İstırap bir haydut gibi saadetini gasbetmiş ama yerine şairlik kabiliyetini bırakarak, bunu telâfi etmişti.

BÜYÜK SEVINÇ

Ey kızlar, Mathilda, Lithen, Emilie, Lindquist isminiz ne olursa olsun şöyle bir yana durun. Devran sizindi ama şimdi değişti. Şimdi size büyük bir rakip meydana çıktı. Siz onu görmiyorsunuz ama onun sesi en kuvvetli gök gürültüsünden daha yüksektir, doğmamıştır, ölümsüzdür, icratı yoktur ama kahramanları yetiştirmiştir. Dilsizdir, sevenlerine en güzel sözleri, en muhteşem şarkıları öğretir, O bütün fedakârlıklara rağmen bir aç, kızlarla oğullarının kanını içen susuz, kendisi için ölüme gidenlerin ardından gülümseyerek bakan bir zalimdir. O bir ilâhe, bir sis bir buhardır, görülmeden binlercesi önümüzden gelip geçer. Sizi koruyan, yetiştiren, evde yiyecek veren odur, hepiniz ona teşekkürle borçlusunuz ama hiç yüzünü görmediniz. O, misafir olduğunuz büyük bir evde ev sahibidir, ama size hiç rastgelmedi. O görünür görünmez, başkalarının bir kenara çekilmesi kendiliğinden anlaşılabilir mi? Onu görmek için acaba ne yapmalı?

Bütün isimlerin en güzelini taşıyan o, acaba ne zaman, Zacharias'ı kendine kul köle olan sevgili olarak seçmek tenezzülünde bulunacaktır? Vatan öpüşünün, dudaklarını yaktığını, acaba Zacharias ilk defa ne zaman hissetmişti?

1830 Helsinki'si, idrak ettiği tabii güzelliği ile fevkalâde mağrur, bundan ötürü de cazibesini artırmak için suni süslere kıymet vermiyen güzel bir kadını andırıyordu. Her taraftan görülen, deniz adalar, dağlar, parklar yapmaya müsait yerleriyle, Avrupanın en güzel şehirlerini kıskandracak hale gelebilirdi ama bu durumdan istifade etmek için hiç bir zaman teşebbüse geçilmedi. Şehir dışında Tölö, Sporkanse, ve Sörnös de, eskiden kalma bir kaç küçük eğlenece yeri vardı ama bunlardan başka, toplanabilecek, yağmurdan korunacak, yahut da bir bardak su içecek hemen hemen hiç bir yer yoktu. 1830 senesi sonlarında şehir biraz güzeleleşmeye başladı. Ticaret müşavirinin emriyle, şehrin cenubundaki arazide çıplak kaaylar dinamitle atılmak, sayısız ardıç çalılıkları imhan edilmek suretiyle, güzel bir park haline sokuluyor. Orada küçük bir kahvesi olan bir dinlenme evi ile biraz sonra, halkın sık sık toplandığı büyük bir salon inşa edildi. Belki bir çokları bu tesisleri hakikaten hastaların dinleneceği yer olarak kabul etmiş yahut şehirden uzak bulmuş olacak. Hülâsa Helsinki yarımadaına derin bir şekilde girerek, onu hemen hemen karadan ayıran güzel Tölö koyunun bulunduğu, şehrin şimal kısmında, şehir bahçesi denilen yerde yeniden bir eğlence yeri inşa ettiler. Bu eğlence yerinin ismini de, Şehirde uzun zaman en güzel Lokantayı işleten İsveçli bayan Kaisa Wahllund'a izafeten Kaisaniemi koydular.

Bununla iş tamamlanmış değildi, 1840 senesi ortalarında Helsinki'ye gidenler, eski evlerin badanalarının kazınarak yeniden boyandığını, aynı zamanda bir çok yeni yapının süratle bitmek üzere olduğunu görecekti.

Caddeler inceden inceye gözden geçiriliyor, icabeden yerleri tamir ediliyor, kavakların kuru dalları budanıyor güller dikiliyordu. Pazar yerinde eski barakalar yıkılıyor, kaldırılan taşları arasındaki otlar temizleniyordu. Büyük bir hâdisenin yaklaştığı açıkça belli oluyordu. Bütün resmi binalar, her şeyden önce üniversiteye ait olanlar boyandı, tamir edildi. Üniversitenin tam bitişiğinde bulunan ve Senato meydanını dolduran muazzam Nikolai kilisesindeki hummalı çalışmalar, insan bilhassa büyük bir sevinçle müşhede ediyordu. Nihayet iskeleler kalkıyor, istifade edilmesi için kilisenin içini çarçabuk intizama konuyor. Buna çok ihtiyaç vardı, Zira 1640 senesinde Per Brahe tarafından tesis edilen Finlandya üniversitesi, kuruluşunu kutlamak için muhteşem bir tören hazırlıyordu, bu törende de, dini ayin yapmak, ve doktora unvanının verilme merasimi için, bu geniş kiliseye ihtiyaç vardı. Her Finlandyalı, rahiplerle memurları yetiştiren üniversitenin, İsveç zamanından kalan en değerli bir hazine olduğunu biliyordu.

Finlandya Rusların eline düştüğü zaman, bu üniversite olmasaydı, neler olacağını insan kolayca tasavvur edebilir. Fin talebeleri okumak için Petersburg'a gidecek, Rus tesiri altında kalarak, birer yabancı gibi memleketlerine döneceklerdi. Evet üniversite, Fin milletinin en kıymetli bir mirasıydı, kuruluşunun 200 üncü yılını kutlamak için icabeden saygıyı tamamiyle göstermek im-

kânsızdı. Bundan dolayı başşehirde oturanlar, bu törene katılmak için yeni evler yapmak yahut üstünkörü hazırlıklarla yetinmiyordu. Şehirde, çok uzaktan gelecek insanları misafir etmek için, hazırlanmıyan tek bir aile yoktu. Posta paketleri, eyaletlerde oturan akraba ve dostlere gönderilen daviyetlerle dolmuş taşmıştı.

Şehrin bütün terzileri, üniformalar, ayakkabıcıları da, dans ayakkabıları dikiyordu. Büyük ölçüde sipariş edilen, tüller tülbentler geliyor, depolar yavaş yavaş boşalıyor. Aşçılar, lokantacılar lüzumlu olan kasaplık ve kümes hayvanlarını tedarik etmek için çok uzaklara gitmek zorunda kalıyordu.

Akademi mensupları herkesten daha hummalı çalışıyordu. Her yaştaki talebeler ile hattâ saman kafalı olarak telâkki edilenler de, bu kutlamada yapılacak olan büyük doktora törenine katılabilmek için, canla başla çalışarak birbiri peşinden imtihanlara giriyorlardı. Profesörle, muallimler ziyafet nutukları hazırlıyorlar, müzik derneği şarkılar söylüyor, tekrarlıyor, eksersiz yapıyor bütün genç şairler de tören şiirleri yazıyordu, 1840 ilk baharında imtihan veren gençler arasında Zacharias Topelius da vardı. Zacharias için bu çok elverişli idi. Emilie evine döndüğü için, onun şehirde bulunduğunu düşünerek rahatsız olmadan, şubatta başlayıp nisana kadar devam eden imtihanlara hazırlanmıştı. Zacharias çok üstün başarı gösteremedi ama tarih profesörü Rein'den başlangıçtanberi arzu ettiği gibi iyi not almış aynı zamanda hiç ummadığı halde tabiiye profesörü Sahlbomde'de muvaffak olmuştu. Sorulmıyacak ümidiyle hazırlanmış ibranicenin gramerini, bir mümeyyizin inceden

inceye sorması üzerine, Zacharias'ın bu imtihana bir daha girdiği kolayca anlaşılır. Yine mümeyyiz Norsted, onu kimyadan umduğu iyi nottan mahrum etmişti. tatil esnasında bir çok zamanlarını ayırdığı lâtineden iyi not alarak memnun olmuştu. Yunancadan da iyi not almış ama bir kaç hafta daha çalışarak pekiyi almadığına pişman olmuştu.

Zacharias hazırlık imtihanlarını verirken "Hiç Bir-şey Bilmiyorum" başlığını taşıyan küçük bir şiir yazmıştı. Şaşılacak nokta bu manzumede vaktiyle olgunluk verirken, yazdığı şiirdeki fikirlerin hemen hemen aynılarının bulunması idi. Şiir şu mealde idi. Bütün dünyevi bilgiler hiçti, içinde yanan bilgi aşkını tatmin etmiyordu. Yedi senedenberi, imtihan için, bütün bilgileri bin bir zahmetle elde ettiği şu sırada fevkalâde mütevazi idi. Kendi kendine "Bildiğim şey bir hiçtir", "Bütün bilgileri toplayan ben, ben de bir hiçim" diyordu. Mayıs başında imtihanını verdi. Artık meslek tahsili yapacak kadar işi ilerlettiği için seviniyordu. Annesinin nakit para bulması, her sene biraz daha zorlaştığı için, bu lüzumlu idi. Hattâ ara sıra annesinin postaya mektup atacak kadar para bulamadığı oluyordu. İmtihanlar bittikten sonra, annesi oğluna, çok sıkışık duruma düştüğünü, Helsinki'den daha ucuz olduğu için, imtihanla doktora arasındaki zamanda memleketeye gelmesini yazıyordu. Bütün bu şikâyetler arasında anne, oğluna, doktora balosunda bir üniformaya ihtiyacı olduğunu hatırlatıyordu. Eğer oğlu kullanılmış, kendine uygun bir şey bulursa anne memnun olacaktı, bulamadığı takdirde de oğlunun güzel görünmesi için yenisini ısmarlaması lâ-

zımdı. Zacharias mayıs başlangıcında memleketin şimalinde seyahat ederken, her yerde aynı müşahedeyi yaptı. Taşrada da, başşehirde olduğu gibi, yaklaşan tören, mühim bir rol oynıyordu. Zacharias, uzak yerlerdeki idareci rahib, öğretmen, doktorların, vaktiyle çok mesut geçirdikleri günlerin hâtırasını yeniden canlandırmak istediklerini farketmişti. Babaların okumadığı yerde oğullar akrabalar okumuştı, kızlar da hayatlarında, bir kere Doktora balosunda bulunmak için oraya gitmek istiyordu. Bir çok insanlar bu eğlencenin mânasiyle gayesini pek az kavramakla beraber, fekalâde birşeyler olacağını hissederek, buna katılmak istiyordu. Zacharias bu bayram havasını Kuddnäs'e götürüyor, davet edilenlerin hazırlıklarını, Upsaladan 70 talebenin hususî bir vapur tutarak Helsinki'ye gitmek istediğini daha uzun boylu anlatmadığı halde, annesi de herkes gibi eğlenceye karşı derin hayranlığını göstermişti. Hattâ, o şarkılarını çocuklarına beşikte iken söylediği Piskopos Franzen'in merasime katılması ihtimal dahilinde olduğunu duyunca, paraya ait bütün endişelerini unutarak, Zacharias'ın başına defneden çelek konurken, görmek için Helsinki'ye gitmeğe karar verdi. Şüphesiz kız kardeşi Sofie'de annesiyle gidecekti. Belediye azası Lithen'de şaşılacak bir şekilde bu umumi hayranlık havasına kapılarak, karısı ve kızları ile törene katılmaya karar verdi.

Tabiidir ki her iki aile seyahatı beraber yapıyor, temmuzda güzel bir yaz gününde, yedi neşeli insan Nykarleby'nin şehir kapısından çıkıyor. Bu seyyah kafillesinin başında doktorun hanımı ile kızı gidiyor, arkalarından belediye azasıyla hanımı takip ediyor en son arabada Rosalil ile Mathilde bulunuyor, amca oğulları

Zacharias da arabacı mahallinde oturuyordu. Bu uzun yolculukta herkes mümkün olduğu kadar neşeli olmaktan başka bir şey düşünmüyordu. Aşk acıları unutuluyor, hiç kimse bu neşeli yolculuğun havasını bozmak istemiyordu. Yol kenarındaki bir çiçeği bir ateş böceği, parmaklıktan bakan kırmızı yanaklı bir erkek yahut bir lokantada güzel bir kız çocuk, kızları eğlendiriyordu. Yol bir zamanlar Gabriel Toppelias'ın papaz olarak çalıştığı Ihmola köyünden geçiyordu, rahibin dul karısıyla biraz hoş beş ettiler, Tavastehuste, kilise müziği şefi Finuström'u ziyaret ederek Nykarleby hâtıralarını yeniden canlandırıyorlar. Bundan başka davetlilerin çok hayran oldukları, aynı zamanda izaz ve ikram gördükleri iki köylü düğününde bulunmak saadetine erdiler. Çok güzel eğlendiler, düğün halkı ile hiç sıkıntı çekmeden sohbet ettiler. Zacharias bütün bunlar olurken içinde eski aşkına dair ufacık bir kımıldama olmayışına şaşıyordu. Hiç bir şey his etmiyor, eski aşkı, ebediyen silinmiş, ölmüştü. Nykarleby'liler gibi yüzlerce asil aile Hensinki'ye gitmek üzere yola çıkmıştı. Yüksek tekerlekli arabalar sallanarak sarsılarak gidiyor, arabaların sandıkları balo elbiseleriyle tıka basa, torbalar seyahat eşyaları ile tıklım tıklım dolmuş, arabanın içinde ayak uclarında yiyecek paketleri duruyor, arabaların üstünü şapka kutuları kaplamıştı. Böyle arabalarla gidenlerden biri, belki kendi dokurasını kutlayacak, arka tarafta oturan genç kız belki de Doktora balosunda nişanlısıyla dans edecek, arabanın yanında oturan delikanlı da belki doktora imtihanı verecek, önde oturan anne de bütün bu insanların sevincine ortak olacaktı. Otellerde, aynı sebepten yola çıkmış, çeşitli zamanlara ait dostlara

rastladılar. Gevezelik ediyorlar, getirilen bir azık, bir ziyafet eski dostluğu tazeliyor. Memleketlerinde ki durumlarından bahsediyor, kötü tarafları mukayese ediyor, Atlar, sürüler, sığırlar ile övünüyor, kendilerini fevkalâde genç ve neşeli hissediyorlardı.

Ertesi gün, diğer posta menziline erişerek arabalarına dinlenmiş atlar koşmak için erken kalkıyorlar. Erken yola çıkmalarına rağmen, akşamleyin geceliyecekleri otele varınca, ekseriya bütün odalar tutulmuş bulunuyordu. Bunlar ya arabada geceleme, ya da samanlıkta yatmak zorunda kalıyorlardı. Bir çok hallerde vaziyet iyi gidiyor, kederi, neşesizliği geride bırakmışlar, şimdi her şeyi olduğu gibi kabul ediyorlar, münasebetsiz şeylere ağılıyacak yerde gülüyorlardı. Finlandiyanın bütün yollarında, aynı gaye ile insanların kaynaştığını düşününce, cesaretleniyorlardı. Biborg, Kuopio, Uleaborg'un yolları dolup taşıyordu. Finlandya'da, Üniversite ile alâkadar olan bu kadar insan hakikaten var mıydı? Bu kadar yüksek tahsil görmüş insan, bu kadar ilim irfan var mıydı? Yolcuların hayreti başşehirde yaklaştıkça artıyordu. Vatan sanki derin bir uykuya dalmış, bütün insanlar bütün köyler de kendi başına kalmıştı, otuz seneden beri Finlandya'da bir kımıldama olmıyordu. Memleket geçen asrın tahribat ve felâketiyle ölesiye yorgun düşmüş, rus idaresi de onu olduğu gibi bırakmıştı. Onu uykudan uyandıracak hiç bir hâdisse olmamıştı. Ama insan şu yollarda, vatanın canlandığına, hiç yoksa uykudan uyandığına dair bir hisse kapılmıyor mu?

Kim bilir? Belki yollardaki arabaların çıkardığı sesler, belkide posta menzilindeki neşeli gürültüler, uyuyan memleketi otuz senelik uykusundan uyandırmıştı.

Şimdi vatan, uyuklu bir halde, saçları yosun tutmuş, gözleri alımadığı ışıkla kamaşmış ormanın derinliklerinden geliyordu. Güzel uzuvları, kuvvetli ve sağlamdı, yüzü yaşamak arzusuyla gülüyor, ama tembellik hâlâ üzerinde idi. Bu cenuba giden arabalar, eğer merakını kamçılamasaydı, tekrar yapraktan yumuşak yatağına uzanıp uyuyacaktı. Burada, benim de katılmamı ıncap ettiği bir şeyler oluyor diye düşünüyor, çarçabuk çiçeklerden bir manto yapıyor, başına çam kozalağından bir taç giyiyor, diğer insanlarla başşehir koşuyor, şehirli, kasabalı, başşehirde buluşunca bu Tanrıçayı arabalarında hissettiler. Bir başvekilin arabasına gizlice binmiş, yahut basit bir posta arabasının arkasına takılarak mı gelmiş, kimse bilmiyordu, ama hepsi onun kendi aralarında olduğunu hissediyordu. Bu, şehirle köyün birbirine karşı gösterdikleri sevinçle itimattan belli oluyordu. Köylüler başşehire geldikleri zaman, büyüklük ve ihtişamına, terakkisine, imarına hayran olmuşlardı. "Biz Finliler geri kalmış batmaya mahkûm bir millet değiliz" diye bağırıyorlardı. "Görmüyorsunuz bizim de şairlerimiz alimlerimiz, araştırmacılarımız, büyük işlere teşebbüs eden adamlarımız var, zamanın tekâmülüne ayak uydurmuşuz" Başşehir halkı da ücra yerlerde kanun ve nizamı tatbik eden, harbin yaralarını saran, tarlaları yeni mahsul için eken, mümtaz insanları, takdir ile karşılıyordu. Vatani da kendi aralarında hissettikleri için böyle düşünüyorlardı. Vatan çiçeklerle süslü yeşil uzun bir elbise giymiş başında çam kozalağından bir taç, yılların silemediği parlak güzelliğiyle yeni icraata hazır, uğrunda yaşamak ve ölmeye lâayık bir durumda, milletine görünüyordu. 15 temmuz çarşamba günü kutlama töreni

başladı ama bundan bir gün evvel Zacharias Vatanın mevcudiyetini hissetmişti. Piskopos Franzen Abo-Helsinki yolu üzerinde bekleniyor, aşağı yukarı yüz kadar talebe şehrin biraz dışında, Tölör lokantasında onu karşılamak için toplanmıştı. Piskopos arabasının içinde, oradan geçerken, gençler arabayı durdurdular. Önce bütün talebeler Franze'nin şerefine yazılan bazı şarkılar okudular, sonra talebelerin en iyi hatibi Frederik Eygnäus öne çıkarak bir nutuk söyledi. Ona, kendisi ile arkadaşlarının çocukluk hâtıraları, anne babalarının dualarından hiç bir suretle ayrılmıyan, kendisinin fevkalâde güzel şarkılarını, daha beşikte iken dinlediklerini söyledi. Şimdi bu şiirlerin şairini selâmlıyarak hoş geldin diyordu. Frederik Eygnäus böyle konuşurken, orda bulunanlar, belki de bu anın ehemmiyetinden daha fazla hatibin konuşmasından heyecanlanmış bir ruh haleti gösteriyordu. Onlar 21 sene evvel 1729 ihtilâl günlerinde, Franzén'in Üniversite de öğretim görevlisi payesini aldığını düşünüyor, onlar dünle bugün arasında geçen her şeyi, Franzén'in Akademideki unutulmaz muvaffakiyetli faaliyetini, Rusların memleketi zabtetmesini, şairin İsveç'e göç etmesini geride kalanlara, memleketlerini, ilerlemiş milletler seviyesinde tutmaları için yaptıkları çetin mücadeleleri hatırlıyor, onlar Franzén şarkılarının memlekete uyandırdığı yankıları düşünüyor, şimdi bütün bunlara, bu lütüfkâr adamı aralarında bulundurmak, ona Finlandya'nın imtihanı kazandığını göstermek sevinci karşıyordu. Bütün bunlar, hiç kimsenin unutmıyacağı şekilde, bu âna bir ulviyet ve güzel bir heyecan veriyordu.

Frenzen eski Vatanına karşı sevgisinin değişmedi-

ğni söylerken, herkesin gözü önünde, büyülu sözlerle Vatanı canlandırdı. Onlar sanki birden bire sonsuz bir irtifaa çıkmış gibi, fakir ve acınacak olmakla beraber, fevkalâde güzel gölleri, tepeleri, nehirleri ormanlariyle memleketi önlerinde, ayaklarının uclarında görür gibi oldular.

Bu manzara sevinç, ıstırap, derin sevgi duygularını doğuruyor gayri ihtiyari herkesin gözü yaşıyor. Yaşa sesleri arasında Piskoposun arabası gittikten sonra, talebeler uzun zaman aynı yerde durakladılar. Onlar artık yalnız değildi, Vatanı kendi aralarında his ediyorlardı. Hiç kimse, bu aziz ihtiyar aralarında iken, memleket tam kendisine muhtaç olduğu bir sırada Finlandya'yı terk ettiğı için bir tek kelime söylemedi. Ama herkes sessizce şöyle soruyordu: "Kendine manevi bakımdan vatan addettiğın. başka bir memlekete göç eden adam, acaba bu yaptığın doğru muydu? pişman olup geri dönmeyi arzulamadın mı? Yeni Vatanında sana besliyeceğimiz sevgi gösterildi mi? Ruhun, çam ağaçlarının hışirtısından mahrum kalmadı mı?" Talebeler bu soruları sessizce düşünürken, Vatan gözlerinin önünde daha açık olarak beliyordu. Şimdi, onu, biraz önce buradan geçip giden adama kollarını açmış "Beni nasıl bırakabildin" diye soran, seven canlı bir varlık gibi görüyorlardı. Büyük bir evlâdının kaybına yâs tutan Vatanları için, hepsini, birden bire ıstırapla karışık, hoş bir duygu sardı. Onlar Vatanlarını hiç bir zaman yüz üstü bırakmayacaklardı. Bu imtihanı baş eğmeden kazanan, babaların çocukları, ne kadar çok gurur duyuyordu! Neşe ve huzur içinde yaşadıkları yabancı bir memleketten Finladya'ya gelmiş iki ced gösterebilen Zacharias, sanki

damarlarında kiral kanı dolaşıyormuş gibi kendisini hepsinden çok mağrur hissediyordu. Hepsinin aziz bir varlıkta, sevgileri birleşerek, yüz talebe sessizce şehre döndü. Zamanı gelince herkes bu kaybı telâfi edecekti. Finlandya'nın ünü büyük ve sonsuz olacaktı. Ertesi gün, bu uzun törene, Üniversitede ki kutlama ile başladı. Bu, iki yüz senelik tarihi överek herkesin gözüönünde yeniden canlandıran bir anma töreniydi. Perşembe günü ilâhiyet, cuma günü hukuk, mezunları cumartesi günü tabiblerin doktora imtihanları yapıldı, pazar günü istirahat edildi, pazartesi günü unvan alma sırası öğretim görevlilerle, felsefe doktorlarına gelmişti. Öğleden evvel bu merasimler yapılıyor, öğleden sonra ziyafetler çekiliyor balolar veriliyordu. Çarşamba günü 350 kişilik Üniversite mensubu öğle yemeğine çağrılıyor, cuma günü doktorlar Kaisaniemi de yemek yiyor, pazar günü yine Sayfiye evinde bir balo veriliyor, pazartesi günü felsefeciler mesut günün hâtırasını bir ziyafet ve bir balo ile aynı yerde kutluyorlar. Günlerce devam eden doktora törenlerinde, balolarda, verilen lâtince nutuklar, bu vesile ile yazılan şiirlerde bir monotonluk hüküm sürüyordu. Bu hava belki de ormanda biraz evvel uyanarak aralarına karışan yabancidan doğuyordu. O, aralarında bulunduğu andanberi her şey ikinci plâna düşüyordu. Herkes, burada, âlimlerin Üniversiteyi kutlamak için toplandığını unutmuştu. Onlar hakikatte, Vatanın, yarın yeniden doğması için, ümitlerin belirşini kutluyorlardı, "Finlandya Rediviva" yeniden doğan Finlandya. 70 İsveçli talebenin gelmeyeişine, bu kutlamalar esnasında ne kadar çok üzüntü duyular. Rus elçisi son dakikada pasaport vermeyi red etmişti. Onlar

burada olmalıydı, onlar eski vatanlarının mümessili olarak burda bulunmalı, Finlandyanın yeni bir hayata uyanışını görmeliydi, çünkü onlar bunun ne ifade ettiğini bilecek, herkesten çok sevinecekti. Zacharias'ın, doktora vereceği pazartesi günü, önce Üniversite mensupları alay halinde Nikolai kilisesine gitti, sonra merasim başlayarak Franzén'e Profesörlük tacı giydirildi. Rahip bu gün incildeki "nurunuzla başka insanları aydınlatınız" cümlesiyle konuştu. Ama şimdi bütün Vatana hâkim olan fikirler açıkça hissediliyordu. Genç Üniversite mensupları, kendileri için değil, Vatanın şöhreti ve kazancı için çalışacaktı. Kilisede büyük bir hayranlık hüküm sürüyordu. Bu uyanış manzarasını görenler, bir daha ömür boyunca unutmıyacaktı. Hattâ bazı gençler yeminler etti, kati kararlar aldı. Vatana yüce şeyler vadedenler arasında, Zacharias Topelius'da vardı.

"İşte Finlandya'yı seven bir yığın genç" bazıları Finlandya'yı zengin etmek için çalışacak, bazıları şöhrete götürecektir, bir kısmı da onu namuslu, Allahın sevdiği bir diyar yapmaya çalışacaktı. Finlandya'nın hayatını sevince çevirmek, neşeli, samimi, uyanık, öğrenmeye meraklı insanlar yetiştirmek, içini saadetle kanaatin ışıklandırdığı bol bol evler yapmak, hayatı canlandıracak sanatkârlar yetiştirmek, her eve bir gül demeti vermek, memleketi gül bahçesine çevirmek istiyorum" diye Zacharias kendi kendine konuştu. Önce bu düşüncelere gülümsedi, ama bu sözlerle yapmak istediğini, en iyi şekilde ifade ettiğini hemen hissetti. Hayatı, pek az kimseye nasip olduğu gibi, şimdiye kadar mesud geçmiş, buna rağmen ona katlanabilmek için, daima bir neşe bahçesi tahayyül etmek zorunda kalmıştı. Niçin böyle

oluyordu? Niçin o hakikat dünyası yanında bir başka alem düşünmüyordu? Hayat, onu güzel ve tahammül edilir bir hale getirmeliydi. Finlanda'da yaşayan her insan, kendini cenette hissetmeliydi. "hedefim bu olacak, bunun için çalışacağım. Vatanıma borcum bu olacak" diye başını yukarı kaldırarak konuştu.

Doktora merasimini uzun devam etti, öğle yemeği yemek için ancak saat beş buçukta, felsefeciler, Sayfiye evinde toplanabildi, aç kurtlar gibi, gelen yemeklere saldırdılar, sonra da alabildiğine içmeye başladılar. Bütün gün eski ananeden kalma sert üniforma içinde eziyet çekmişlerdi. Şimdi akademik hürriyeti tatacaklar, biraz rahat edeceklerdi.

Ama insan yine de Vatan bakışlarının kendi üzerinde olduğu hissinden kurtulamıyordu. İçlerinden bir tanesi bile çiy hareket etmiyor, hiç kimse, hududu aşmıyor, bayramın neşesini kaçırmıyordu. Ancak daha sonra sabahın beşine kadar devam eden balo başladı. Balonun verildiği salon ne hoş bir manzara gösteriyordu. Bu, Helsingi'de alışılmış balolara benzemiyordu, taşranın bütün güzelleri gelmişti, tereddütsüz buna taşra balosu denebilirdi. Taşralı kız kardeşler, amca kızları, nişanlılar, çok tabii, sağlam ve canlı idiler. Güler yüzlü çapkın bakışlı, duruşları sakindi; elbiseleri gibi hareketleri de taşralıya benzemiyordu ama sevinçleri tabii, varlıkları heyecan vericiydi, dans da her zamanki gibi neşeli geçiyordu. Zacharias başşehirde verilen bu muazzam balolarda, Nykarleby toplantılarının rahatlığı ile samimiyetinin birleştiğini, şimdiye kadar, görmediği bir şekilde hissetti. O, burada, balo salonunda da kendini Tanrının yanında hissediyordu. Birden bire ona her şey mâna do-

lu ve mucizeli göründü. Bu güzel kızlar, Vatanın seçkin habercileriydi. Dansları derin bir mâna taşıyordu. Onlar koruluklarla, çalılıklardan gönderilmiş perilerdi. Vatanın yeniden dirilmesini kutlamak için lâtif bir şekilde dans ediyorlardı. Zacharias sabahleyin geç vakit eve dönüp kendini ölü gibi yatağa atınca, uzun zaman uyu-yamadı. Zacharias böyle yatıp uykuyu özlerken, birden bire kapının açıldığını, çiçeklerle süslü bir manto içinde, başında çam kozalağından bir taç bulunan uzun boylu bir hayalin odasına girdiğini gördü Zacharias bunun kim olduğunu hemen tanıdı. Mütevazi odasında bu yüce misafirin mevcudiyeti onu şaşırttı, ne diyeceğini bilemedi, sessiz hareketsiz kaldı, ama Tanrıça ona yaklaştı. "Yeminini kabul ettim. Bu saatten itibaren benimsin" diyerek eğildi dudaklarından öptü.

M İ S T İ K

Şimali Nyland'ın bir kısmına Samatti adı verilmiştir, güzel ama fakir bir yerdir, arazisi kumluk mahsülü azdır. Orada Balkjärivi gölünün kenarında Paikkeri denen bir kulube vardır. Burada 18 inci asrın başında fakir bir adam 5 erkek olmak üzere 7 çocuk ve karısıyla oturuyordu, kulube küçüktü ama karı koca çalışkan olduğu için elleri ayakları tuttuğu müddetçe aç kalmalarına imkân yoktu. Adam biraz dikiş biliyordu. Çocuklar eve yardım edebilecek çağa gelince, kışın çiftliklere gider dikiş dikerdi. Kulube merdiveninin biraz ilerisinde Iso Mänty adı verilen büyük bir çam ağacı vardı. Onun gövdesine tırmanmak çocukların en büyük zevkini teşkil ediyor, en üst dala çıkabilen de yiğit sayılıyordu. Bir gün baba kapıya çıkınca dört oğulunu

ağaçta gördü, daha yaşlı üçü en üst dallara çıkmış sallanıyor, en küçüğü Elias en alt dala oturmuş okuyordu. Babası "Bak Elias, daha yukarı tırmanmak istemez misin? Orda ne yapıyorsun?" dedi.

Çocuk "din derslerini öğreniyorum" diye cevap verdi. Babası şakayla "Vay canına, daha altı yaşına yeni basıyorsun" dedi. "Aşağı in sana bir caket nasıl teyerlendiğini öğreteyim." Elias ağaçtan indi caketin teyerlenmesini öğrendi, ama bu iş bittikten sonra tekrar kitabıyla çama çıkıyordu, 6 yaşında iken bütün kitabı ezber biliyordu. Çocuk imtihan verirken papazla beraber bütün komşular şaşa kalmıştı. Papaz, çocuğun babasına "Onu mektebe göndermelisin" dedi.

Baba "Göndermek için param yok" diye cevap verdi. Komşular, çocuğun bilgisi üzerinde gösterdikleri hayranlığa son vermeyince, ana baba bir çuval buğday bir küçük teneke yağ, bir kutu salamura balık vererek, Elias'ı Ekenäs'e mektebe gönderdi.

Sammetli'de fince konuşuluyordu, ama Ekenäs'deki mekteplerde ders tamamen İsveç diliyle veriliyordu. Zordu ama yapılması lâzımdı, yapıldı da. Çocuğun din derslerini İsveç diliyle mükemmel bir şekilde öğrenmesi uzun sürmedi. Ama bir kaç sene sonra ana babasının, evde gönderecek ne ekmek, ne yağ, ne de salamura balığı kalmadığından, Elias mektepten ayrılmak zorunda kaldı. Baba, sevgili oğluna "terzi ol, benimle dolaş!" dedi. Her şeyden çok kitaplarını seven küçük Elias içini çekti, ama mütevazı, itaatlı bilgili idi, böylece babasıyla köy köy geziyor, diğer terzilerle tezgâhlarda oturuyor, parmağı sızlayıncaya kadar, teyerliyor, dikiyordu. Ara sıra cebinde bir kitap getiriyor, sabahleyin erken, yahut

akşam geç vakit okumak için bir kenara çekiliyordu. Kış mevsiminde yakacak mumu yoktu ama insan çıra ışığında da öğrenebilir. Babası neşeyle "Elias iyi bir terzi olacak" diyordu. "Muntazam ilik açmak, her yemek yedikçe caketten kopmıyacak kadar sağlam düğme dikmek, oldukça bir sanattır." Bir gün terzi bu şekilde konuşurken, çocuk ağlamaya başladı. Baba "niye ağlıyorsun?" dedi çocuk elbise teyerlemekten çok okumayı sevdiğini itiraf etti.

Baba "Papasla konuşacağım" diye onu teselli etti. Papas "Abu'ye gönder, orada Ekenäs'tan daha iyi öğrenir" dedi. Baba durumu düşündü. Papazın söylediğini her halde düşünmek icabediyordu. Komşulara danışıp onlardan biraz yardım kopardıktan sonra, çocuğu Abu'ye mektebe gönderdi. Müdür ona "söyle bakayım ne öğrendin" diye sordu.

Çocuk, "gücümün yettiği her şeyi" diye Fince cevap verdi. Zira Eknäs'de mektepte öğrendiği, biraz İsveçceyi tekrar unutmuştu. Direktör onu yoklamaya başlayınca, çocuk Fince cevap veriyordu. Direktör "bu olmaz" dedi, "yalnız Fince bildiğine göre mektepte ne yapacaksın? Evine git seni alamam" O zaman da memleketin bütün okullarında tedrisat İsveçce ve Lâtince yapılıyor, buna karşılık fince ile alfabe ve din dersleri öğreniliyordu. Diğer öğretmenler çocuğa acıyıp, Müdürün yanında tezkiye etmeselrdi, geri dönüp terzi olmak zorunda kalacaktı. Bunun üzerine birinci sınıfa devam edip arkadaşlariyle Lâtince, İsveçce öğrenmeğe izin verildi. Bunun için sabırlı çalışmaya ihtiyaç vardı ama yavaş yavaş buna da muvaffak oldu. Ne çareki fakir kulubede her şey suyunu çekmiş, Elias da, yeniden sırt

çantasiyle bir daha mektebe gitmemek üzere eve dönmüştü. Yeniden terziliğe başladı. Babasiyle köy köy geziyor, ama şimdi artık o büyümüştü, işinin ehli hakiki bir kalfa gibi yalnız başına yelek caket dikiyordu. Bir pazar, biraz evvel kiliseden çıkan papaza rastgeldi. Papaz ona tahsilinin nasıl gittiğini sordu. Çocuk ona Makas, dikiş iğnesi ütü tahsil ettiğini itiraf etti. Bu ne demek oluyor” diye papaz bağırdı. Babana söyle pazarları bize gel, Lâtince çalışal m.” Babası razı oldu, Pazarları dikiş dikmediği öğle sonları papaza giderek Lâtince öğreniyordu. Hafta içinde bir saat erken kalkıyor bir saat geç yatıyordu. Bu saatlerde vazifelerini yapıyordu. Şu işe bakın ki iki sene sonra papaz ona, “şimdi Borga’ya gidip lise talebesi olabilirsiniz” dedi. Hakikaten çocuk Borga gidiyor, acılık çekiyor ama derslerini öğreniyordu.

Ama babası ona, kendine elbise diktiği kaba bir kumaştan başka bir şey gönderemiyordu. Yemesi içmesi de lâzımdı. Böylece boş zamanlarında köy köy gezerek, bir ekmek yahut yarım şinik çavdar karşılığı şarkı söylüyordu. Hakikaten, bu şekilde, getirdiği şeyler mukabilinde mühim bir para elde etmişti. Gelirini hesap edince şarkı söyleyerek 30 ton çavdar kazandığını hayretle anladı. Oh bu fena bir şey değildi.

Bundan sonra Elias’ın hiç aç kalmadığı zamanlar oldu. Ama insan ömür boyunca lise tahsili ile kalmaz ya işin içinde yüksek mektep talebeliği de var. Elias Abo’ya gidip, Üniversite de olgunluk imtihanı vermek için, acaba parayı nereden bulacaktı?

Tesadüfen Tavastehus eczahanesinin bir kalfa ara-

diğını duydu. Oraya gitti Lâtince reçeteleri doğru okuyabileceğini söyledi. Talii yaver gitti. Eczahaneye alındı, hap yapmayı, damla hazırlamayı öğrenerek becerikli bir kalfa oldu. Biraz para biriktirdikten sonra, Üniversiteye giderek Yohan Levuwig Runeberg, Yohan Wilhelm Snellman ile beraber talebe oldu. İyi bir zamanda talebeliğe başladı. Elias'ın her zamanki gibi geçinecek parası yoktu ama şimdi 20 yaşında idi, hayatını kazanmasını biliyordu. Yüksek mektep talebesi olur olmaz günlük ekmeğini kazanmak için çocuklara ders vermeye başladı. Bu kolay değildi ama yapılması lâzımdı, yapıldı da 1827 senesinde Felsefe namzedi sıfatıyla imtihanını verip ilk unvanı alabilmesi için, gene talebe olarak 5 sene çalıştı. 1830 senesinde Hekim namzedi oldu. 1832 ilâhiyat imtihanını veriyor, biraz sonra da Kayan da hükümet tabibi oluyor. Artık şimdi geçimini sağlamıştı rahat rahat mesleki çalışmalarına devam edebilirdi. Doktor Elias Lömrät, Nykarleby'deki doktor Zacharias Topelius gibi çok canlı olarak Fin dili ve eski halk şiirleriyle ilgileniyordu. 1832 senesinde, Elias, yazılarını köyde geçiren bir profesörün çocuklarına öğretmenlik yaptığı sıralarda, o çevrelerde Fin efsanelerini dinlemiş, bilhassa eski Fin şarkılarının söylendiğini duymuştu. O zaman bu şiirleri toplamak istedi. Aynı zamanda, memleketin uzak yerlerine kadar giderek, çok eski Fin şiirlerinde büyük bir rol oynaması icap eden, Kahraman Bänämöinen efsanesine ait bir çok şarkılar derleyen genç lisan araştırmacısı Reinhold Becker ile tanışmıştı. Reinhold Becker, Bänämöinen'e ait bütün şiirleri, bir insan, halktan derleyecek olursa, belki muhtelif şiirler arasında bir bağ kurulacağını böylece

eski çağ Fin destanını meydana çıkacağını söylüyordu. Elias bu düşünceyi candan benimsiyerek büyük bir gayretle Bänämöinen'e ait şiirleri derlemeye başladı. Tam bu sıralarda Doktor Topelius hasta yatağında, eski Fin halkının duaları" diye bir eser yayınladı. Ön sözünde, en güzel şiirlerini Karelide derlediğini, ilerdeki dil araştırmacıları için, araştırmalar yapmasını tavsiye ediyordu. Bu tavsiye Elias'ın çok işine yaradı. 1828 senesinde halk şiirlerini derlemek için Karelie'ye yollanıyor. Memleketi yaya gezerek halkla arkadaş oluyor, en iyi halk şairlerinin oturduğu yerleri öğreniyor. Eve bir yığın mahsül ile döndü ama yine de tatmin edilmiş değildi. Müteakip yaz yaya olarak yola çıktı, memleketin derinliklerine gittikçe, halktan daha çok şiirler derliyordu. O, yalnız eski hâkim Bänämöinen'e ait şiirleri ele geçirmekle kalmamış aynı zamanda genç cesur Lämminkäinen, güzel Aino, usta demirci Ilmarinen büyücü lokantacı Pohiyolda'dan bahseden şarkılar derlenmişti.

O bu şiirleri sağda solda buluyor, eve dönüp bunları tetkik ettiği zaman, eskiden bu şiirlerin bir kül teşkil ettiğini bu şiirleri bir araya getirince bir tek destan meydana çıkacağını söyleyen Reinbold Beckerin haklı olduğunu anladı. Elinden geldiği kadar bunları birleştirmeye uğraştı. Bir zamanlar birbirlerinden ayrılan şiirlerin, tamamen birbirine benzediğini iddia edemezdi. Ama çok uzun sabırla çalışarak, bütün milletlerin eski çağ şiirleriyle boy ölçecek bir bütün şiir meydana getirdi, tam 1835 senesinde şiirin en önemli kısımlarını bu olarak milletine eski çağ büyük Kalevala destanını sunmuştu. Bir parça ekmek karşılığı şarkı söylemek zorunda kalan, memleketinde köy köy dolaşarak terzilikle haya-

tını kazanmak için sık sık tahsilini kesecek kadar çok fakir olan Samatti'li terzi çocuğa, bununla milletine ağzına kadar dolu bir gemi altından daha çok değerli bir hediye vermişti.

Elias Lönnrot, Nykarleby'li ünlü doktoru öncü olarak görüyor, şarkı Karelîe de ki Halk şiirleri derlemelerinin, onun verdiği bir örnekten aldığı ilham ve tavsiyelerini tutmakla mümkün olduğundan, muvaffakiyetin büyük bir kısmı için, ona şükran borcu olduğunu kabul ediyordu. İşte bundan dolayı genç Zacharias tabii olarak Kalevala'nın bulunması haberiyle ilgileniyordu. Finceyi iyi bilmediği için, eserin edebi kıymeti hakkında hüküm veremiyordu. Yavaş yavaş bu şarkılar İsveç'eye çevriliyor, Zacharias yalnız bu şiirler için değil, aynı zamanda böyle zengin, orijinal şiirleri yaratan millete karşı sonsuz bir hayranlık duymaya başladı. Çok geçmeden dörder mısralık halk şiirleri yazmayı denedi. Sanki kendisi büyük Saima yahut Ladogar gölleri kenarında yaşayan bir halk şairi imiş gibi, bu çeşit şiirleri çok kolay yazdığını farketti. Ama şiirleri hiç yoksa Kalevala tesiri altında kalmış, aynı zamanda istikbalde seçeceği meslek üzerinde bu destan mühim bir rol oynamıştı. Zacharias bu harikulâde şiirleri okudukça, Fin milletinin vaktiyle, Ossian ve Homerlerle boy ölçecek şairleri yetiştirmesine şaşırıyordu. Şimdi de buna benzer bir eser yaratamayan, kendisinin, kaba, yetişmesi imkânsız bir kitle olarak kabul ettiği Fin milletinden çıkmıştı onlar, ama nasıl olmuş, acaba fince konuşan halkın geri kalması zahiri midir? Bir millete şiir Tanrı vergisi ise, asla bir daha kaybolmazdı? Finliler bilgisizlikle atalet-

ten kurtarılacak olursa, bu kabiliyet yeniden ortaya çıkacaktı.

Fin milletini uyandırmak isteği, Zacharias'ta gittikçe kuvvetleniyordu. Doktorluğu bırakarak bir köyde rahip olmak, bu suretle halkı yükseltmek düşüncesi kafasında dönüp duruyordu. Böylelikle Finlileri daha iyi tanıyacaktı. Halkın içinden sıyrılıp, münevverlerle bir arada bulunmak zevkinden vaz geçerek, bir Werm köylüsü gibi ağır, mahrumiyet dolu bir hayat süren, emsalsiz meşhur İsveç şairi Almquist'in hareketi harikulâde güzel değil miydi? Bu ıssız memleketin şiirini daha iyi tanımak, köylüye bilgi nurunu götürmek, onlardan sabır, tahammül, sadeliği öğrenmek en asıl bir vazife değil miydi? Topelius köylü olmayacak ama rahip olacaktı.

1830 senesi sonlarında memlekette, Zacharias'ın arkadaşlarının da sürüklendiği kuvvetli bir dini ceryan başladı, Pietismle meydana gelen hakiki dindarlığı yaymak için toplantılara gidiyorlardı. Zacharias bu işi ciddi tutan bu hayalperestlere karşı saygı ve hayranlık duymaktan kendini alamıyordu. Bunlardan bir kaçını en iyi arkadaşıydı. Onlar Zacharias'ı yokluyor, fikrini çelerek onu rahip yapmak istiyorlardı. Zacharias kararını sonraya bırakıyor, devlet imtihanını vermeden hiç bir şeye bağlamak istemiyordu. Onu dünya tarihi kadar hiçbir şey sarmıştı. Onda, muhayyelesi, gıdasını buluyor, sevdiği profesör Rein'in bir dersini dinlemek, kendisinde her zaman sonsuz hayaller uyandırıyor. Orda oturup kuru kuru dinlemiyor, aynı hayatı beraber yaşıyordu. O Leipiz muharebesinde bir Fin suvarisi olarak döğüşüyor, sallanan buzlar üzerinde Belt'den geçiyor, hiç

bir tarih Profesörünün bilmediği bir çok işleri kendi başına başarıyordu. Profesör Rein gibi bir kürsüde durup, Finlandya tarihini anlatmak, tasavvur edilmeyecek kadar muhteşem bir taliin lütfü olurdu. Zacharias'ı bir çok meslekler çekiyor, anne babasının çizdiği yoldan ayrılmak, kendisine zor geliyor, kutlama töreninde bile hâlâ kararını vermemişti. Bu kutlama töreninde tarihe olan ilgisi daha çok artmıştı, sonradan sükûne kavuştuğu zaman, hatırlamağa cesaret edemediği, ulvi bir anda yaptığı yemini, ancak Üniversitede bir kürsü işgal etmek suretiyle, en iyi bir şekilde, yerine getireceğine inanıyordu. O zaman, etrafa dağılarak, Finlandyanın istikbalini kuracak gençlere tesir edecekti. Mamafî bu yemini yalnız profesör olarak değil, rahip yahut doktor olarak da yerine getirebilirdi.

Zacharias ağustosta Kuudnäs'e gitiği zaman, hâlâ hangi mesleği seçeceğini bilmiyordu. Memleketin oldukça derinliklerine gidince, onu her ormanlı tepe, her korulu yamaç çekiyor, çağırıyor hissine kapıldı. Birdenbire meslek seçmek çok kolay göründü. O, bu göller ile kayın ağaçları bu nefis manzarada kendini daima alakoyacak bir meslek seçecekti. Serbest tabiata karşı hiç bir zaman, bu kadar özlem duymamış, kendisine bu kadar tesir ettiğini hissetmemişti ama şimdi anlamıştı. Aynı zamanda bütün şüphe ve tereddütleri siliniyor, gideceği yol birdenbire açık olarak önünde belirliyor. Artık kendisine en uygun olanı aramıyacağı için mesuttu. Büyük bir vuzuhla, karar verdiği zaman, Kuortane'deki Kahra posta istasyonunun yakınında bulunuyor, bu yerle yaklaştıkça, içindeki ses, buraya yerleşmesi için daha yüksek bağıırıyordu, Kahrada gördüğün güzel kıza

hâlâ hatırlıyor musun?" diye içindeki bir ses ona soruyordu. "Ey güzelliği ve şiiri özleyen insan, bu iki şeyi, mahcup mavi gözlü şu kır çiçeğinden başka nerde bulabilirsin? Elde edemediğin Emilie istisna edilirse, tanıdığın bütün kızlar gösterişe yönelen bir terbiye ile bozulmamışlar mıydı? Hepsi süsülü, değersiz, fazla heyecanlı değil mi? Bugün Fin köylüsünden başka, bozulmamış sıhhatli insan nerde bulunabilir? Bu Kahralı kız halktaki, sıhhat, temizlik, şiiri kendinde toplamamış mıydı? Düşün bir kere, bu kır çiçeğinin kalbini kazınmak istiyorsun, bir kaç sene sonra, onu olgun bir kadın yapar, tekâmülü dikkatle takip edersen, acaba zamanla o, diğerlerine nazaran sana daha idael zevce olmaz mı? Bu sessizlikten hoşlanarak, yabandaki evini, güzellik ve sevimliliği ile, bir neşe bağçesine çevirmiyecek mi? Bu sesler kendisine hitap ederken Zacharias'a ne hoş bir sükûn gelmişti. Bunun kendisi için en uygun bir şey olduğunu açıkça hissetti. Hayatın çılgın neşesinden isteyerek vazgeçecekti, onlar artık kendisini çekmiyordu. Hişırtilı kayın ağaçlarının nefis gölgesinde, sessiz dere kenarında, sevgili hayat arkadaşının yanında sakin bir evcik yapacak, sazını çalacak, sürüsünü güdecek, elinden geldiği kadar insanlığa yardım edecek, bu şekilde yaşamasına şaşanlara da gülecekti. O anda yaklaşmış, yoluna çıkan çiçeğe, yıldıza, bütün güzelliğe hayran olurken, pek az tanıdığı güzelliği hakkında pek az bilgisi olan Kahra'nın Gretesini daha canlı olarak tahayyül ediyordu, Onu, Zacharias pek az görmüştü. O kadar güzeldi ki hiç bir erkek ona iltifat etmeden yanından geçmezdi, Zacharias, onu hiç bir zaman, şimdiye kadar böyle tahayyül etmemişti. Bunda, hiç bir şeyi gayri tabii

bulmüyordu. Daha evvel niçin böyle düşündüğünü anlamıyordu. İlk teşebbüsü yapmaya katiyetle karar verdi. Onun için hayat muammasını çözerek bundan daha iyi bir şekil yoktu. Annesi, önce belki biraz şaşırarak, ama sadelik ve becerikliğe kıymet verdiğiinden, plânı güzel bulacaktı. Zacharias Kahraya gelip Greteyi sorunca, hayretler içinde, bu yaz nişanlandığı Hangolos isminde bir köylü ile evlendiğini öğrendi, Greteyi Kuddnäs'daki evde yetiştirmek, sonra bir rahip evine beraber yerleşmek; rahiplik imtihanını vermek gibi hayalleri çarçabuk tahakkuk edeceğini sandığından, şaşırmış kalmıştı.

Şimdiye kadar, bir hayalin hakikat olmasını, bu kadar hesaba katmamıştı. Ama şimdi şaşırmış kendisine yüksek sesle gülüyordu. Hakiki bir ıstırap, yahut hayal kırıklığı bahis mevzuu olamazdı. Kahra'dan ayrılırken, kendi kendine bunu bir hayal olarak kalması daha iyi oldu diyordu. Kızın nişanlısını ismi çok hoşuna gitti. Hakikaten bu isim güzeldi. Hele şiire ne kadar uygun gelecekti. Evine gelince Zacharias "Yol Üstü Hülyası" diye bir şiir yazmayı denedi. Mevcut olan ama fazla kıymet ifade ettiğini hiç kimsenin bilmediği, kendisi için bir hakikat olan şeylere aklı takılıp kalmıştı. Şöyle yazıyordu. "Evde dışarda, kuşun uçuğu, güneşin doğduğu, fikrin biran dolaştığı çok uzaklarda bir köy evinde bilmediğin tanımadığın biri oturur. "Orda bir göl, bir koruluk, bir düzlük, bir orman, bir kilise, bir köy belki de bir şehir var; bu göl kenarı, bu koruluk, bu düzlük bu orman, bu kilise bu köy yahut bu şehirde görmediğin güzel kızlar oturur, onların arasında şimdiye kadar tanımadığın biri var. Şimdi onun kim olduğunu bileceksin! O, bir mayıs sabahıdır, kokan bir çan çiçeğidir, sessiz bir gölün üs-

tünden geçen sevimli bir nağmedir, kimi kastedtiğimi hâlâ anlamadın m.?"

Zacharias böylece bir kaç yazı yazdı. Korulukta bir çok çiçekler arasında, ismini bilmeden, onunla karşılaşmasından bahs ediyordu. Sevgilisinin yolunu bulmak için havaya tuzaklar kurmuş, birçok rüzgârlar, ay ışığını yakalamış, ama sevgilisi kaçarken, çiğneyip geçtiği otlardan biriciliği bile görememiş, o nişanlısını isimsiz, şekilsiz, doyulmaz, ifade edilmez olarak tasvir ediyor, onu daha çok, gül kokan gecenin sırlı örtüsü içinde seviyordu. Sevgilisinin dudaklarından öperken, onu birisi görse, bu isimsiz bir şekil alacak, bundan dolayı, hemen acıdan ölecekti. Zacharias bunları yazarken, kıvrak cümlelerin güzelliğine, muhayyel sevgilisini tasvirde gösterdiği melankolik ahenge hayran olmuştu. Gönlünde gizlenen hayal böyle zarif böyle inceydi, onun hayal olduğunu bile söylemek istemiyordu. "Bir sabah erken Nerkisin sevimli, melankolik kokusunu genzime çekerek kendi kendime şöyle dedim: İşte aradığım orda!" diye yazıyordu, uzanan çevremde zambakların, yaprakların gülüşüklerini ve birbirine şöyle fısıldaşdıklarını sanıyorum: "Onun şimdi kim olduğunu biliyoruz, işte o!" bu cansız şeylerin bo, yere öğrenmek istedikleri gizli hayalleri ifşa ettiğim için kendimden ve bu sözlerden korktum, çok ırlara kaçtım, bu ifade edilmiyeni, ifşa edecek biricik kelimeyi bile söylememeye yemin ettim. Nihayet, Zacharias, bu hayal üzerine yazdığı aşk şiirinde, kendi dehasını, ruhun derinliklerinde bütün hayalleri doğuran o kudreti övüyordu. "Ey isimsiz, vucutsuz, sessiz sevgili; sen alevli bir kalbin yarattığı, gül yanaklı, sıcak kanlı, boş bir hayal, bir vehimden ibaret değil-

sin. Senin hayat, güzellik, aşk olduğunu biliyorum ama hiç kimse varlığını, her hangi bir sözle anlatamaz. En yüksek ve en güzel olan bu şey, nasılkı bir faninin kucaklanmasından daima kaçarsa, seni ifade etmek de öylesine dudaklarımdan uçuyor, seni ele geçirsem mahv lup gideceksin, ama her zaman yine de yanımdasın; gece gündüz parlak yüzünü ta yanımda görüyorum, nereye gitsem hayalin titreyen bir gölge gibi üzerimde uçuyor. Seni tanıyor muyum? Sen ruhumun tanıdığı bir şeysin! varlığın koku, renk, sesle birleşmez, ama bütün bu parlak güzellikler senden başka bir şey değildir. Zacharias Topelius bunları yazarken, ruhun derinliklerini tetkik ederek, her şeye nüfuz eden, Tanrı ile olan bağlarını güzel sözlerle ifade etmek istiyen  sdat mistiklerden biri gibi hareket ettiğini acaba biliyor mıydı?

Zacharias bu g z de bir şiir yazdı, bu manzume onun mistizme ne kadar tutulduğunu gösteriyor: "şiir ve Hakikat" ismini verdiği manzumenin işte bir kıtası:

*Hayatın rüyasına uyanıklığına kim dayanabilir?
İnce bir çizgi ayırır bunları birbirinden,
Engin denizin gökle birleştiği görülür
Hakikat sınırlarını kimse göremez.*

Bu ve buna benzer şiirlerden Honglaları meydana getirecekti, eser, hafif, ihtizazlı, nefes gibi ılık şiirleri içine alacaktı. Onlarda kır taflanları kokacak, onlarda Kahra'nın mavi gözlü kıızı g l msiyecek ve ruhun derinliğinden fışkırıp, ifade edilmiyen mistiğin ebedi büyüsü, bu şiirleri saracaktı.

Ekim sonunda Zacharias Helsinki'ye dönerken, Kahra'ya uğradı. Kanaatine göre kendisi için bahis mevzuu üç meslekten hiç birini tam olarak uygun bulmadığından, halen hayatta gideceği yolu seçmek zorlağıyla karşı karşıya bulunuyordu. Hele muharrir olmak düşüncesi çok zor geliyor, kendi kendine söylemeye bile cesaret edemiyordu. Kahra'ya yaklaşıncı, geçen seferki düşünce kendini yeni baştan sardı, köy, basit tabiatla, bozulmamış Fin halkı ile beraber yaşamak özlemi... O köylüleri, Başşehre gidip gelirken azıcık Fincesiyle sohbet ettiği posta arabacısını düşündü. Bütün bu adamlarda, Zacharias olgun bir akıllık ile bir saflığın karıştığını görüyor, bundan başka, bunların tabiata bağlılıklarını yüzünden dillerinin tasvir bakımından çok zengin olduğunu anlıyordu. Bu ilgili ve derin mâna hem yumuşak hem vahşi olan şey, kısaca bu şairane hatlar Fin halkında olduğu kadar, hiç bir millette görmemişti.

Zacharias onlar gibi olmak, Onların yanında eski Fin hikmetlerini öğrenmek istiyordu. Zacharias, tabii, damarlarında İsveç ve Fin kanının dolaştığını düşünüyordu, eğer ince elenecek olursa Yahudi ve Slav kanı da vardı. Soyları Uleborg çiftliklerindeki bir Finliden türemiştı. Bu anda Zacharias, kendini, eski vatanını bulmuş bir firari gibi hissediyordu. Fin halkına karış diyen, damarlarındaki kandı. Kahra'ya yaklaştıkça hasreti daha kuvvetli bir şekle bürünüyordu. Yine çiçekli süpürge otu, kuru yaprak, çağılıtlı dere, hışırtılı otlardan, fısıltılar duyuyordu; buraya, bize yabana gel burada sana hiç kimsenin söylemediği şarkıları öğreteceğiz, kendini Fin Milletinin aydınlanmasına asilleşmesine hasret, mükâfatsız kalmıyacaksın! Geçen sefer hiç bir

şey düşünmeden çarçabuk geçip gittin? Niçin Kahra'nın güzel mavi gözlü kızını elde etmek için uğraşmadın? bakışlarından anlamadın mı? Onun nişanlandığı köylüyü sevdiğine inanma! Ona koş! O seni seviyor, orman onun hasretiyle dolmuş, süpürge otları göz yaşlarıyla ıslanmıştır. Onun, bu dünyaya bir daha görünmesi lâzım olan Finlandya'nın ilham perisi olduğunu bilmiyor musun? Onu, Aino Bänämöinen şiirlerinde terennüm etmiştir, kırın süpürge otlarına, güzellik büyüsüne veren o kızı elde etmeğe uğraş! diyen sesler kulaklarına aksederken, Zacharias'ı derin bir emniyet ile huzur kapladı. Şimdi gene aynı şeyleri düşünüyordu. Bu köylü Hangolo'yu rakabet edecek, mağlup edecekti. Güzellik, mahçubiyet ve sevimliliğini takdir ettiği Kahra'nın kır çiçeği kendisinin olacaktı. Hiç kimse bunun ilham perisi olduğunu bilmiyordu. Hiç kimse onunla evlenmek ihtiyacını, kendisi kadar duymıyacaktı. İlham perisiydi, ilâhi idi, şiirdeki mistik o idi. Onu hiç bir zaman başkasına vermiyecekti. Hava yağmurlu idi ama Zacharias çiftliği görünce güneş bulutlardan sıyrıldı. O bunu iyiye yordu. Kahra'da, geldiğini anladılar, kasketinde kiparlık armayı gören bir adam, bir telabe geliyor diye haber verdi. Zacharias kamçıyı şaklatarak avludan içeriye girdi. Pençerede ev sahibesiyle hizmetçiler durmuş, dışarı bakıyorlardı. İşte daha küçücük bir çocuk iken, buradan bir çok defalar geçen bir talebe "işte kayın ağacından eski piposu, köpek balığı derisinden çantası, tabancaları yine yanında; diye söylediler. Zacharias'ın gelşinden memnun oldukları anlaşıldı. Çocuklar ile genç kızlar, arabanın etrafında toplanmışlar her zaman kendilerine dağıtılan güzel şeyleri bekliyor-

lar. Bu esnada onun yapacağı şakalar için önceden gü-lüyorlardı. Arabadan atladı, içinde azık bulunan çanta-sını dışarı çıkardı. Kalabalık arasında kendine neşe ile yol açarken hepsine ayrı ayrı dikkatle baktı. Güzel Grete aralarında yoktu. Bekleme odasında hancı onu karşıladı. İhtiyar adam içeri girerken herkes gibi yüzü sevinçten parl yordu. Onlar uzun zamandan beri dosttular, bir birlerinin ellerini kuvvetle sıktılar. Sonra Zacharias kon-yak şişesini ç kardı, hancı hissesini aldı, gevezeliğe baş-ladılar. Gene bay Helsinki'ye gidiyor" dedi. "Acaba bil-giye doymuyacak mı? Kuşların dilini mi öğrenmek isti-yor?" Buna benzer şakalar genç talebe her zaman işiti-yordu. Adeti olduğu üzere şöyle cevap verdi. "Hepsi bundan ibaret olsa çoktan bitirirdim ama şimdi yaşamak sanatını öğreniyorum" bir müddet öteden beriden geve-zelik ettiler .Nihayet köylü çok mânalı bakışla şöyle söyledi: "Greta'yı bu sefer görmiyeceksin Hangola ile evlendi, ama kızın sevdiği o miydi Allah bilir." Bu sözleri dinlerken, kendine ekmek kesen genç talebenin eli titredi. Bir tek kelime ile bile cevap vermedi. Ye-meğini yarıda bıraktı, eşyasını paket yapıp hareket etti, uzun bir yol aldıktan sonra derin bir baygınlıktan ayılır gibi oldu. Muhakkakki kafasına şiddetli bir darbe yemiş ve saatlerce sersemlemişti. Şimdi kendine gelince, derin bir acı onu sarmış ruhla bedeni ıstıraptan kıvrı-nıyordu. Bunu beklemiyor muydu? Birden bire çılgın gibi olmuştu. Bu ıstıraplı yakıcı özleminden az kaldı mahvolacaktı. Geriye dönecek bir an için olsa bile Grete'yi görecekti. Hiç bir zaman böyle bir ihtiras onu sarsmamıştı. Ne Emilie ne Mathilde kendisinde böyle bir özlemi uyandırmamıştı. Bu, insanı çığrından çıkar-

tıp mahvolmanın günahkâr kullarına atan kasırgalardan biri idi. 1840 kasımında akşam geç vakit Zacharias, Helsinki'deki odasında aşağı yukarı dolaşıyordu. Çok heyecanlı ve ümitsizdi, ellerini uğuşturuyor kısa kısa ahlarla inliyordu. Birden bire bir iskemlenin önünde diz çökerek Tanrıya dua etti. İstirap çekip mücadele edeceğine dair birden bire sanki ilhamı gelmiş ve kendisine ait değilmiş gibi, dimağında bir fikir şimşek gibi çaktı. "Bu imkânsızdır" diyerek odanın ortasında durup kaldı. "Böyle bir şey olamaz." Bu esnada memleketi olan Kuddnäs'de, ihtiyar Brita Kiviraca'yı ve onun, bir birinden hoşlanmıyan kadınla erkeklerin büyü ile birbirini sevdiklerine dair anlattığı hikâyelerini hatırladı. Bu büyüler sevmiyenin kalbinde o kadar kuvvetli sevgi yaratıyordu ki tatmin edilmezse iş ölüme kadar gidiyordu. Zacharias başını salladı. Düşünceleri kafasından söküüp attı. Buna inanmıyordu.

Muhakkak bütün mistik şeyler onu çok çekiyordu. O, muhayyelesini işletip sonra şiire çevirmek için kehanet, falcılık, hayaletlere dair şeyleri dinliyordu. Su perisine, cüceye, aşk büyüsüne, her hangi eski Fin sihir sanatına inanmak hiç bir zaman aklından geçmemişti. Çarçabuk yazı masının başına oturdu, içinde doğan kötü düşünceleri kovmak için kalemini eline aldı. Yazdığı şey bir dua idi.

"Ey Tanrım, karanlıkta bana acı!

Karanlıklar içindeyim şafak sökmesine rağmen

Susuzum, ben zavallıya su ver.

Dünyada günahlarına rağmen ölümden korkan bana.

Herkes hayatını bir hoş süsleyebilir

*Gençliğin parlak ateşiyle gülebilir,
Beni rüzgâr yerlere seriyor,
Gökün yıldızlarını, gecenin derin karanlığı
söndürüyor."*

Yardım ve tesselli için Allaha sığınıyordu, hiç bir zaman Tanrı özlemine, bu karanlık kuvvetlerin kendini sardığı an kadar kuvvetli duymamıştı. Bu vakadan sonra asla rahip olmayacaktı, bunu iyice anlamıştı. Doktor da olmak istemiyordu. Kendisini, hakiki sevebileceği bir şeye vakfedecekti. Bir kaç gün sonra tarih esas branş olmak üzere, felsefe bölümü imtihanı vermek üzere Profesör Rein'ne başvurdu. Çalışmak onu hem firenlileyecek, hem de kurtaracaktı. Artık saadeti peşinde koşmayacak, Vatanına hizmet etmek için ihtiraslarına gem vuracaktı. Kendini her zaman için Vatan hizmetine hasretmişti. Onun için başka bir şekilde saadet bahis mevzuu olamazdı. Noel tatili gelince, Kahra üzerinden memleketine dönüyordu, ama bu sefer Greta'yı görmek için kendine daha fazla zaman ayırdı. Bu karşılaşma yüzünden fazla huzursuzluk duyuyordu, ama başka türlü olmasına imkân yoktu, Mutlaka görmesi lâzımdı. Hayalden bir ağ içine düşmüş, kendi kendini bile artık anıyamaz olmuştu. Sevdigi bu basit kızı görürse, gerilmiş hislerinin yatışacağını zannediyordu. Hele bir kere bu kızın yakınında kalabilse, bu sevginin geldiği gibi çarçabuk gaip olacağına inanıyordu. Hiç olmazsa düşüncelerini saran şeytani hisler silinecekti. O, yine kendisi için lâtif kır çiçeği ve masum bir Finli kız olarak kalacaktı. Ama beraber kalmaları umulduğu gibi olmadı. Bu Kahra'nın Greta'sinde büyü kudreti bulunacağı kanaati, onda daha fazla kuvvetlenmeye başlamıştı. Kız

onu öylesine çileden çıkardı ki elini memnu meyvaya uzattı, bir tesadüf, yahut kendisinin zannettiği gibi Tanrı onu kurtardı. Bu günden itibaren, Kahra'dan geçmekten hoşlanmıyor kendine başka bir yol seçiyor. Özlemin-den yıllarca kurtulamıyor ve Greta'yı ilk gördüğü andaki gibi temizlik ve saflığın sembolü olarak görüyor; onun için yazdığı şarkının tatlı sıcak bir ahengi vardı. 1841 baharında şöyle terennüm ediyordu:

"Ey benim lâtif, sevimli, sıcak,
Iraklarda kalan kızım,
Bu akça ağacın
Aşına gölgesine birkez daha otursan!
Bu deniz kenarında
Dalgaların yıkandığı koyda olaydın.
Ve bu lâtif ayın
Pırıl pırıl güzel ışığında
Yavaşça göğsünde dinlenirdim!
Ama sen çok iraklara gittin,
Uzak ıssız yabancı bir diyardasın!
Gökte parlıyan yıldızlar,
Bana istifhamla bakıyorlar.
Deniz dalgaları sevimli fısıldaşıyor,
Rüzgâr bana soruyor niçin matem tuttuğumu,
Neye yalnız olduğumu?
Ve ellerimi koyuyorum,
Özlemle kalbimin üstüne dua ediyorum!
Iraklardaki sevgilimi tekrar gönder,
Lâtif çiçeğimi ver diye,
Onun gözlerinin parlaklığında
Gözümün gönlümün sevgilisi aksetsin!"

*Kalbimin bu son iniltisini,
Onun kalbine akıtayım!
O zaman artık matem tutmayacak,
O zaman artık hiç şikâyet etmiyeceğim.*

Başka zamanlarda o, Kahra'nın Greta'sını kendisini takip edip rahatsız eden, baştan çıkarmak isteyen kötü bir varlık olarak düşünüyordu. Onda, Karanlık, şeytana has bir şeyler bulunduğunu hissediyordu. O, eski zamanlarda, günahkâr dünyanın zorluklarına karşı savaşan bir hırstıyan azizi gibi, kızla mücadele ediyordu. Böyle anlarda, peşini bırakmayan kızla, ihtiraslı bir şekildle konuşuyordu. "İşte yine yanımdasın, seni korkunç kız ben ölümden kaçır gibi, ıstıraplarla kıvrınarak, kanlar içinde, mahvolmuş vaziyette, senin yüzünden karanlık gecelere sığdım; ben senden fırtınadan kaçır gibi kaçtım, ölmeyi daha çok istiyordum. Hal böyle iken sen hâlâ yanımda duruyorsun! Ey vahşi arkadaş beni bırakma, aşkımızın fevkalâde rüyasını düşün, sıcak mukaddes göz yaşlarını düşün, dışarda, kırdaki akşamleyin özlemin alevli ahlalarını düşün! Huzurumuzu kaçıran, geçmiş karanlık günahını, hatırlatmaktan gayri vazgeç, vazgeç. Bütün gülleri, göz yaşlarını ve bütün çılgın hasretimin ahlalarını Lethe'nin dalgalarına fırlattım gömdüm, onları hayatımdan söküp attım. Ey hiç bir şeyi ifade etmeyen mücadeleciler her şey boşuna, eski aşkın kızıl alevli hâtıraları, kurtulması imkânsız hayaletler gibi seni her yerde takip ediyor, seninle mezara girecek, ruhunu ebediyen saracak. Eğer söylediğin gibi beni sevdin, bana kalbini verdinse, yalvarıyorum sana benden kaç, bu huzur dolu hayatı kül haline getirecek alevleri uyandırma!" Bu

hâtıra, ölümsüz güzel bir şiir haline gelinceye kadar onu bırakmıyacak gibi idi. Bunu yazmak için bir hayli uğraştı, denedi. Ama 1845 son baharında muvaffak oldu.

Güzel, mükemmel şekilde "Yolculukta Bir Talebe" şiiri meyadan geldi. Bütün mistizm bertaraf edilmiş, şiir taze, canlı, hakikatın ta kendisi idi. Sonuna ilâve ettiği trajedi ile şiir büyük ve asıl bir sanat seviyesine yükseliyordu.

HELSINKİ GAZETESİ

1841 güz sonlarında geveze ihtiyar bir kadın (1) ölüm yatağındadır. Durumu hakikaten çok fenadır. Kimse artık onu mutadı veçhile, çarşamba ve pazar günleri bütün şehir haberleri yaymak üzere Wasenius'un kitapçı dükkânında göreceğini ümit etmemektedir. Bahis konusu olan ölümle Helsinki pek az ilgileniyor, doğrusunu söylemek lâzım gelirse bu alâkasızlığa hak vermek lâzımdı. O, gençliğinde bazen Devletten bir unvan, bazen bir Waladmir nişanı alarak hoş sürprizlerle çıktığını herkes biliyordu, ama çoktan maziye karışmıştı. Şimdi bu basit ihtiyar, şehrin içinde dolaşıyor, ve eski Fransız gazetelerinden apardığı rezalet hikâyelerini anlatıyordu, bir kimse, bu harekete itiraz edecek olsa, üstelik ona karşı kabalıktan kaçınmazdı. Her halde yaşlı olmasından olaçaktı. Bu yüzden bir tek hatasını bile görmek istemiyordu. Senelerce aynı mevzuu münakaşa

(1) İhtiyar kadınla Helsinki gazetesi kastedilmektedir.

etmesine rağmen, son sözü yine o söylemek istiyordu. Hiç kimse onun kadar arkadaşsız ve terk edilmiş değildi, zavallı hastanın vaktiyle gösterdiği başarıları, unutmıyan, her ne pahasına olursa olsun onu yaşatmak isteyen, Üniversite kitapçısı, tâbii konsül Wasenius onun koruyucusu idi. Ona "dostum" diyordu "ne ömrünü tamamladın ne de sende ihtiyarlığın zafiyeti var, senin tadın yok, bunu sana temin edecek, kendine yeni bir aşçı kadın bul. Seni sıkıntıya düşüren sebepler bundan ibarettir." İhtiyar kadıncağızın fikirlerini sorup öğrenmeden, onun idaresini eline alacak, onu sıhhatli, bir hayata kavuşuracak bir insan arıyordu. Kuvvetten düşmüş, fena şöhret almış bir şahsiyete yardım etmek için, kendisinde ufak bir arzu duyan bir insanı, bulmak için uzun zaman beklemeyi göze almıştı. Ama aralık başlangıcında ısk giyinmiş bir genç bay elinde bir tomar yazılı kâğıt ile birden bire çıka geldi. İsmi, durumunu söylüyor, meslek imtihanını verinceye kadar, hayatını kazanmak mecburiyetinde olduğunu anlatıyor, açık bulunan yere kendi tâyininin mümkün olup olmadığını Konsül'e derin bir saygı ile soruyor, bir çok insanlar ile düşüp kalkan, bundan başka çok akıllı, uyanık bir adam olan Konsül Wasenius, kendi üzerinde bırakacağı intibai anlamak için gözlerini ziyaretçiden ayırmıyordu. Gözler derin gölgeler gibi idi, ama içlerinde üst sathakseden, tehlikeli bir parlaklık vardı. Dudağında müstehzi bir tebessüm vardı, bunların dışında, yüz hatları ince ve güzeldi. İnsanda bir an güzel fakat müteakip an çirkin intibai bırakan bir görünüşü vardı. Boyu orta ama ince ve zayıf olduğundan, insanda vucutsuzmuş, hemen hemen bir gölge imiş gibi bir his uyandırıyor.

Karşısında bulunan kimsenin alelâde bir adam olmayıp hakkında acele hüküm vermenin imkânsız olduğu düşüncesi, birden bire Konsul'ün kafasından geçti.

O bir masaldaki cüce, bir cin, bir hayalet değildi ama daha fazla kendisine biraz hava gibi seyyal olan bir şeyler vardı. Konsul bir an kendi kendine acaba caketî altında kanatları var mı diye sordu, sonra bu acaip düşünceye gülümsedi, hemen kendini toparlayıp onunla konuşmaya başladı. "Sayın talebe, bahis mevzuu olan şeyi biliyorsunuz" dedi. "Helsinki gazetesine yeni baştan can verilecek. Tamamiyle ölmek üzeredir.. Şimdi beş yüz abonemiz var, bir kaç sene evvel bin ikiyüzdü." Ziyaretçi durumu tamamiyle bildiğini söylüyor ama Konsul izahata devam ediyor. Gazeteyi ilân ve haberler için çıkarıyormuş, zira Finlandya'nın buna çok ihtiyacı varmış, ilk haberleri, unvanları, terfileri yazdığı müddetçe gazete umumun rağbetine mazhar olmuş. Mamafih gazete için helvacı kâğıdı diyorlardı, ama bu pek üzülecek bir şey değildi. Bu arada Hükûmet resmi haberleri, kendi gazetesinde yayınlamadan evvel neşrini yasak etti, bundan sonra aboneler azaldı. Şimdiki muharrir de oyukuyucuların alâkasını çeken cazip bir şey yazamadı. Aksine Fransızcadan çevirdiği açık saçık hikâyeler, can sıkıcı polemikle okuyucuların büyük bir kısmını kaçırdı. Esrarlı genç bay, gazetecinin yaptığı işi, tesirini senelerden beri tamamiyle bildiğini söyledi. O da Fransızcadan yapılan tercümeleri hoş görmiyor ve münakaşaları lüzumsuz buluyor, onun yerine memleket fikirlerini yaymak, geniş bir çevreyi yetiştirmek, ahlâkı düzeltmeyi kendine şiar edinmesini istiyordu. Wesenius sabırsızlanarak şüpheyle sözünü kesti.

"Bay talebe siz benim ihtiyar geveze kadını mı yaşlı bir öğretmen hanım na çevirmek istiyorsunuz."

"Böyle bir şey istemiyorum, ben onu, Finlilere Finlandyayı gül bahçesine çevirmeyi öğretecek bir bağçıvan kadın yapmak istiyorum." Bunun üzerine Konsul cevap vermedi. Karşısında duran adamın yüzünü tetkik etmeye başladı. O yüz hem ihtiyar hem de genç, hem olgun hem de çocukça idi. Karşısında hakiki bir insan bulunmadığı düşüncesi bir daha aklından geçti. "Bu bir hayalettir." diye düşündü. Teklifi de ret etmeği çok istiyordu, ama bir yandan ihtiyaç büyüktü, Finlandya'da muharriklik yapan insanlar azdı. Tanınmış bir muharirin gazetesini üzerine almasını da bekliyemezdi. Kolayca bir karara varmak için "Bir şeyler yazdın mı?" diye sordu, bunun üzerine iş isteyen adam eğilerek Konsul'a bir tomar kâğıt verdi ve çekilip gitti. Konsul tomarı açınca, geçen sömestr ders olarak verilen, Österbott arazisinin tasvirini buldu. Konsul yazıyı okumaya daldı. Ciddiyet, vuzuh, bilgi, akıcı bir üslûp vardı, istediği her şey onda mevcuttu, ama bir türlü karar veremiyordu, yukarıda bahsi geçen adamın görünüşünü hâlâ kavrayamamıştı. Ertesi gece Konsul güzel bir rüya görmüştü. Kendini Kaisanimius'da lokantanın önünde kayın ağaçlarının arasında dururken görüyor, ama burası ne kadar değişmiş ve güzelleşmişti! Ağaçların yüksek gövdeleri eskisi gibi idi. Ama gövdeden dal uçlarına kadar güller sarılmıştı. Yollar boyunca dalları bir biriyle kavuşarak çardak teşkil eden gül fidanları vardı. Bütün çalılıklar muazzam gül bağçelerine çevrilmiş, bü-

tün k'rlar ufak büyük beyaz sarı gül açan fidanlar ile dolmuş ve koyu kırmızı çiçeklerle kaplanmıştı. Konsul şaşkın şaşkın bu çiçek ihtişamı karşısında dururken, daha enfes bir şey görüyor!

Büyük bir gül fidanının yapraklı dalları birden bire hışırtıyla bir birinden ayrılıyor. Bu süretle meydana gelen kemerli kapıdan bir sürü mini mini, ufak periler meydana çıkıyor, periler padişahı hanımiyle dans ederek önde gidiyor, onları güzel giyinmiş kadınlarla erkeklerden ibaret uzun bir alay takip ediyordu. Bunlar hiç şüphesiz gün dönümü bayramını, bir dansla kutlamak için Kaisanienis'e gelen periler padişahı Oberon karısı Titania ve saray erkânı idi. Rüya gören adam, periler alayında açık bir huzursuzluk hissediyor, bu esnada, kendisini buraya getiren tesadüfe şükrediyordu. Geriye bakıyorlar, fısıldaşıyorlar, bir birlerine bir şeyler soruyorlardı. Aralarında birini aradıkları açıkça belli oluyordu. Konsul aranıp sorulan kim olduğunu derhal anladı. Bu bütün perilerin dostu, güllerin koruyucusu şakacı, çalgıcı Puck idi. Onun mutalaka bu merasimde bulunması lâzımdı. Onsuz Oberon sarayında ne yapılabilirdi? Birden bire Titania bir çılgık attı. Kaisamianius'deki beyaz kayın ağaçların bir doruğunu işaret etti, bütün periler geri dönüyor Konsul da beraber, hepsi bakışlarını aynı noktaya çevirmişti. Hakikaten Puck burada çok kenarda sallanan bir dalın üzerine oturmuştu. Bu şakacı adam çok şık giyinmişti. Başında bir talebe kasketi vardı. Yelek ile pantolon giymiş, yakalığı ve kolları anlatılmıyacak kadar güzel ve zarifti. Talebeler çalırken yaptığı gibi ceketi çıkarıp atmıştı. Sırtındaki beyaz gömlektен renkli kelebek kanatları çıkıyordu. Hakika-

ten yukarda, dalda oturan bu küçük adamı seyretmek zevkine doyulmaz bir manzara idi. Bacak bacağa atmış, kaz tüyü kalem ile, önündeki kâğıda bir şeyler karalamakla meşgul görünüyordu. Görünüşe göre, periler padişahı Oberon ile erkânın aşağıda durup, kendisine baktığından habersiz bir halde, hiç aldırış etmeden işine devam ediyordu. "Acaba niyeti ne, gene nasıl bir müziplik düşünüyor" diye periler bir birine soruyordu. İçlerinden biri "Ah!" dedi "Biliyorum biliyorum gazetesi için yazıyor, Puck muharrir oldu. Böylece gazetesini Oheron'un sarayında alacağız." Bunun üzerine bütün periler, anlaşılmıyacak kadar kolay ve çeviklikle ağaca tırmanıp, arkasından kâğıdı tetkike başladılar. Bu esnada kendisine sokulanları dağıtmak için, yazan adam başını kaldırdı, Konsul hemen esmer ince yüzü, derin gözleri, değişen yüz ifadesini tanıdı. Bunu da zaten bekliyordu, Puck, gazetede kendisinden bir vazife isteyen talebeden başkası değildi. Bacaksızın dizlerindeki kâğıda ne yazdığını görmek için kendisinin ona yaklaştığını hayretler içinde fark ediyor, kâğıdın üst tarafında süslü harflerle yazılmış "Helsinki Gaztesi" ibaresi bulunuyordu. Hakiki gazetenin her nüshasında, başlık altında güzel bir lâtince hikmet yazılı idi.

Quid verum atque decens curo et rogo "Hakikat ve dürüst olan şeylerle ilgileniyor ve meşgul oluyorum." Konsul bu hikmeti seçmiş, gazetesi için bundan başkasını istemiyordu. Ama burda küçük adam kaz tüyü kalemiyle yep yeni bir şey yazmıştı. "Bu memleketi gül bahçesine çevirmeyi arzu ediyor, söz veriyorum." Konsul yazıyı okur okurmaz Puck başını kaldırdı, ona bir burun kıvırdı, o zaman periler kahkahalarını tutamadılar.

Konsul, onlara kendisiyle alay etmemelerini, duygusuz bir adam olmadığını, kendisi de onlar gibi her şeyi muvaffık bulduğunu söylemek istiyordu. Ama bu sonsuz kahkahalar bir türlü bitmek tükenmek bilmiyordu, nihayet Konsul öyle şaşırdı, öyle kızdı ki uykudan uyandı. Ertesi gün, yeni y lda Helsinki gazetesindeki muharrirlik vazifesine başlamasını Zacharias Topelius'a bildirdi.

N İ Ş A N

1842 yazı, gündönümü bayramı idi. Zacharias Topelius bir posta arabasına binmiş tozlu yollardan Kudnäs'e gidiyordu. Henrik Backman başta olmak üzere, ihtimalki başka bir insanın memlekette kendisini hasretle beklediğini bildiği halde, bu yaz eskisine nazaran evine geç döndü. Henrik Backman Nykarleby'den ayrılarak, Finlandya'ya nazaran daha iyi bir geçim temin edeceğini umduğu Hamburg'e gitmek istiyordu. Bunu Zacharias'a yazmış, Belki de Finlanda'yı ebediyen terk etmeden önce kendisine veda edebilmesi için, memlekete çabuk dömesini ısrarla rica etmişti. Zacharias buna bir türlü muvaffak olamamış, böylece memlekete dönmeyi bir haftadan öbür haftaya atmıştı. Nihayet yola çıktığı zaman yaz gün dönümü bayramı ile temmuzun ilk günleri geçip gitmişti. Şimdi yolculuk esnasında Henrik Backman'ı derin bir üzüntü ile düşünüyordu. Tam on seneden beri dost olup, sevdiği bu güzel yakışıklı delikanlı, her şeyi kendisine tamaiyle açık yazıp konuştuğu biricik adam demek onu terk edecekti. Kalplerinin böyle birleşmesinde artık ne gayesi olabilirdi? Henrik Almanya'ya göç edip bir daha bir birlerini görmeyince dostlukları da gaip olacaktı. Çocukluk, ve gençlikte kalb-

lerinden doğup inkişaf ederek, kendilerini, koruyacak, kardşce yardım edecek duyguların temelleri şimdi çökmüştü. Vaziyet böyle olduğundan, Zacharias, Henrik hayatıma acaba niçin karıştı diye kendi kendine mütemadiyen soruyordu. Ondan ayrılmak Emilie'den ayrılmak mı demekti? Beraber şampanya içtikleri zaman, Henrik'in Emilie'ye karşı duyduğu sevgisini itiraf etmesi üzerine, kendisi de bir şövalye feragatiyle, ona engel olmayacağı nı, kızı elde etmek için uğraşamayacağına dair söz vermişti. Üç buçuk sene, kalbi kıza karşı duyduğu vefa, aynı zamanda vefasızlıkla ıstırap çekmişti. Henrik, Emilie'den kendisini ayırmasa Kahra macerası ortaya çıkmıyacaktı. Henrik Emilie'ye bağlanıp, evlense onu mesut etseydi, Zacharias'da o macerayı sükûnet ve tevekkülle düşünebilirdi ama Henrik sonraları Emilie'yeyi tamamen unutmuştu. Şimdi o, Emilie'ye nazaran daha fazla mirasa konması muhtemel olan Nykarleby'li Mia Hormnarin'e aşık olmuş, onunla evlenmek istiyordu. Zacharias'a acı ve mânasız görünen bu idi. Zacharias elini yeleğinin cebine götürdü, orada Henrik'in siparişi üzerine, Mia Harmnarin'e aldığı yüzük bulunuyordu, bu yüzük gizli sevişmelerinin bir remzi, bir nişanesi olacaktı. Demek bu sefer işi ciddi idi. Eskiden, Emilie bahis mevzuu olduğu zamanki gibi değildi. Arkadaş'na lânet edemezdi. O hercai tabiatlıydı, bugün birine yarın başkasına tutuluyordu, başka türlüde yapamazdı, acaba o Zacharias'ın sevgisine niçin engel olmuştu? Şimdi Henrik her şeyi düzeltmek istiyordu. Her ne kadar açık olarak yazmadı ise de kendisiyle Emilie'nin arasını düzeltmeyi bir şeref vazifesi telâkki ettiğini Zacharias'a anlatmıştı, gitmeden önce her iki-

sini mesut bir şekilde birleşmesini görmek istiyordu. Mektubunda "Gel, temin ederim ki Emilie seni seviyor, geçen baloda onunla kanuştum. Hep senden bahsettik; kalbini sana vermek istiyor. Gel aklını başına topla! Hakkından vazgeçme; memlekete dön evlen! Kendisinin bıraktığı yerden, Zacharias'ın başlayacağına nasıl inanmıştı? Zacharias buna inanmıyordu. Emilie'yi sevip sevmediğini bile bilmiyordu. Kalbine, buna dair bir şey sorsa, sessiz kalıyor, artık cevap veremiyordu. Adeti olduğu gibi, buna dair ruhi durumunu gösteren, "Dü-mendeki adam" ismindeki şiiri yazdı. Eski aşırı bir tapınmadan her hangi bir ufak eser bulunmayan şiirde alayla şöyle deniyordu:

*Binlerce defa yemin etmiştim,
Lotta sandalı idare etsin diye,
Ama çarçabuk pişman oldum,
Kendim sevkettim onu ileriyle.*

Her hangi bir saygıya lüzum görmeden Lotta'nın şimal denizinin dalgaları gibi soğuk olduğunu söylüyor, cesaretini toplayıp hiç bir şeye aldırmandan engin denize açılmak istediği zaman, kızın bitkin bir vaziyette ona boyun eğmesini daha sert tarizlerle ifade ediyordu. O hâlâ dümende yalnız bulunuyor, geminin nerelere gidip dolaşacağını Allahdan başka kimse bilmiyordu.

Kendi kendine, bütün bunların bir sebepten ileri geldiğini itiraf ediyordu; Emilie, arkadaşıyla evlenmediği için kendisiyle evlenecekti. Zacharias, Henrik'in hercaılığı yüzünden, Emilie'nin Helsinki'de tanıştığı bir adamla nişanlandığını biliyordu. Ama nişan tekrar bozulmuştu. Geçen sonbahar Zacharias Emilie ile beraber bulunduğu zaman, kızın hâlâ Henrik'i sevdiğini anla-

mişti. O zamandan beri Zacharias Emilie'yi görmedi. Noel tatilinde Helsinki'den ayrılmıştı. Yolcunun dudagında gayri ihtiyari bir tebessüm belirdi. Gazetede muharrir olmak gibi ufak bir maceraya atıldığı için noelde memlekete dönememişti. Bu da herkesin gözünde çok ehemmiyetsiz bir şeydi ama kendisine güzel ve cazip geliyordu. Tam bu esnada doğruldu, Şimdi, kendisini, son defa bu yoldan geçtiği zamana nazaran barm başka bir adam hissetmiyor mu idi? Hür ve bağımsız genç bir adam sıfatıyla, annesine para bakımından yük olmadan, hayatını kazandığı belli olmuyor muydu? Muhakkak ki insanda bağımsızlık kadar iyi tesir bırakan bir şey yoktur, şüphesizki muharrirliği para bakımından sevmiyordu. Bir vecd anında memleketi için yemin etmişti. İnanmaya cesaret edemiyordu. ama bu yemini yerine getirmek için bir yol bulmuş gibi idi. Birden bire Österbott bölümünün, çok eski bir sömestr sonu kutlamasını hatırladı, Österbott talebelerinin sık sık olduğu gibi, idare ile aralarında yine ihtilâf çıkmış, altı talebe ehemmiyetsiz bir sebepten altı ay müddetle, haksız olarak akademiden uzaklaştırılmıştı. Sömestr sonu merasiminde bu altı kurbanı nesir ve şiirle terennüm edecekti. Snellman'ın teklifi üzerinde Zacharias'da bir kutlama şiiri şiiri yazmıştı. Üç küçük mısraı çok beğenilmişti. Zacharias kalbi çarparak şiirlerini yazıldığı kâğıdın, orda bulunan akademi erkânının ellerinde dolaşarak Runeberg'e geldiğini gördü. Runeberg şiirleri okudu ve Zacharias'e gülümsüyerek başı ile işaret etti. Merasimden sonra bha son şiirinin güzel olduğunu, Zacharias şiir denemelerini kendine gösterirse, zevkle gözden geçireceğini söyledi. Bu muvaffakiyetinden dolayı el yazması "Milli Gazete"

nin idaresini Zacharias'a verdi. O da bu işi zevkle kabul etti. Memleketi olan Nykarleby'de evvelce, ona benzer bir gazete çıkardığından, bu işin kendisi için biçilmiş bir kaftan olduğunu söylüyordu. Ama neticesi beklediği gibi çıkmadı. Arkadaşları Zacharias tarafından yazılan gazete muhteviyatını çocukca buldular. Onun, herkese sessizce alay mevzuu olan bazı duyguları vardı. Bu alaylardan sanra gazetenin idaresini bıraktı ve artık bir millî şair olarak bir daha meydana çıkmadı. Memleketi Nykarleby'de devamlı olarak gazete idare etmiş ve merasim şiirleri yazmıştı ama Helsinki'de bir şey neşretmemiş, hattâ kutlama törenine bile bir şey yazmamış, geçen son bahar sömestr kutlamasında bir konferans vermeyi üzerine almış muvaffak da olmuştu. Mevzu olarak memleketin Österbott havalisini ele almış, bu işi muvaffakiyetle sona erdirmek için, geniş şekilde incelemeler yapmıştı. Konferans mânevi bakımdan zengin ve alâka çekici olduğu için, övülmüştü. Bundan başka bu konferans, ona dahafaz'la bir fayda sağlamıştı. Zira Konsul Wasenius'e verip kendisini gazete idarecisi yapan bu yazı idi, bundan başka 1841 senesi hadisesiz ve can sıkıcı geçmişti. Günün yeknasaklığını bozan, annesinin ara sıra Zacharias'ın geçimi için para nereden bulacağına dair yazdığı şikâyetli mektuplarıydı. Zavallı kadına acıyordu ama ağır yük altına annesi istiyerek girmişti. İlk muallimi, dayısı Franz Michael ölmüş, onu zavallı kızını Fanny'yi yanına almıştı. Annesinin üvey kardeşi Gustaf Turdin iflâs etmiş, onun karısı da Kuddnäs'e yanlarına gitmişti. Zacharias böyle mektupları aldıkça kamçıyle dayak yer gibi oluyordu. Eskisine nazaran daha çok çalışmak istiyordu, bu arada para kazanmayı da

düşünüp niyet etmişti... Zacharias hayallerinden silkindi. Hedefe ulaşın ş, araba Kuddnäs'e giden bulvara dönmüştü. Birden bire derin bir korkuya tutuldu. Memleketine dönmekte geç kalmış, belki de Henrik şimdi ayrı-
lıp gitmişti. Ne yazık ki daha evvel gelememişti. Emile'ye aıt düşüncelerle aynı seyahatı geciktirmişti? Çocukluk arkadaşı Henrik'i Finlandya'yı terk etmeden evvel görmek bahis mevzuu idi ise, memleketine daha evvel dönmemekle abdallık yapmıştı. Zacharias evin önünde durduğu zaman annesiyle k z kardeşi onu karşıladı. Bı istikbalde, onların sevinçli görünmediklerini Zacharias çarçabuk anladı.

"Anne geç kalmadım ya? Yoksa Henrik seyahata ç ktı mı?" diye sordu. Annesi "Evet" dedi "gitti ama Hamburg'a değil." Zacharias onun sesinin tonundan büyük bir felâket vukubulduğunu anlamıştı. "Henrik öldü mü?" diye bağırdı. Acı hakikat böyle idi, Arkadaşı soğuk almış, haddizatında tehlikesiz seyreden bir grip-ten sonra sokağa erken çıkmış, bir kaç gün sonra da ölümün pençesine düşmüştü. Zacharias memlekete dönerken, oda toprağa tevdi edilmişti. Nykarleby bu neşeli zinde gence son ihtiramını göstermiş, mezara kadar onu takip etmişti. Aynı gün Zacharias mezarlığa gitti, ısmarladığı nişan yüzüğünü arkadaşının mezarına attı. Kalbi yeis ve acıyla dolmuştu. Finlanda'da, bütün narin ve zaifleri koruyan Tanrı, kırılabacak bir fidan gibi olan arkadaşını, olgunlaşıp yetişmesi için, acaba niçin himayesi altına almamıştı? Henrik Backman'nın Kuddnäs'de oturan ihtiyar annesiyle hasta kız kardeşine doktorun han mı bakıyor, Zacharias'la kız kardşesi Sofie'de müteakip günlerde merhumun zavallı nişanlısı Mia Mam-

marin ile meşgul oluyordu. Bir akşam üçü, Zacharias, Sofie, Mia Hammarin ailesine ait sayfiyede geceleme için Alörn adasına kıyıyla geçti. Zacharias, Mia ile Henrik Backman hakkında konuşmaya başladı. "Demek Henrik öleceğini biliyordu. Daha iyi ifade etmek lâzım gelirse, kendisinde, bizi ebediyen terkedeciğine dair bazı hisler vardı. Sanki uzak bir seyahate çıkacağını biliyordu. Sevdığı bütün insanlarla vedalaşmıştı. İyi bir hâtıra bırakmak için her şeyi yoluna koymak istiyordu. Bana dikkate değer mektuplar yazdı. Bundan dolayı onun matemini ümitsiz olarak tutmıyalım. Ona haksızlık olur. Zacharias böyle konuşurken, kamışlarında olta bulunan, iki kızın oturduğu bir kayık onlara yaklaştı. Bu Emilie Lindquist ile kız kardeşi Thilda idi. Zacharias bu yaz Emilie ile buluşmamıştı. Zacharias beklenmedik bir zamanda Emilie'yi görünce, her şeyden evvel kızın ne kadar çok ıstırap çekmek zorunda kaldığını düşündü. Kendini ve kızla münasebetini düşünüyor. Biraz sonra iki kayık yan yana gelmişti. Emilie'nin ellerini elleri arasına alınca kızın titrediğini hissetti. Başını kaldırdı. Emilie'ye bakınca, kızın kendisini sevdiğini anladı. İstiraplar arasında kendisini mesut hissediyor, bu hoş ve teselli edici bir şeydi. Hedefe yaklaştığı şu sırada, nefretle ondan kaçmıyordu. Belki şimdi Emilie'nin sevgisini kazanmanın ne büyük değeri ne büyük bir kıymet ifade ettiğini eskisinden daha iyi anlamıştı. Saadetin bu büyük lütfunu sonsuz bir tevazu ve şükran ile kabul etti. Bu akşam Emilie ile yalnız başına konuşamadı. Sessizce oracıkta oturmuş içinden "Benim, o benim, nihayet benim, yalnız benim!" diye tekrarlıyordu. Artık şüphe ve tereddüddü kalmamıştı. Muhakkak ki sevgisini kabul ede-

cekti. Onu eskisi gibi güzel, elde etmeye lâıık buluyor, saadetini böyle sükûnetle düşünebilmeesine şaşıyordu. Bu hâdise üç yıl evvel başından geçse, sevincinden belki de çılgına dönecekti. Böyle sessiz oturup diğer insanlarla konuşmaya tahammül edemiyecekti. Çılgın duyguları belki onu boğacaktı. Emilie'nin ayaklarına kapanıp tozunu öpebilirdi.

Üç sene evvel kızı çılgınca severken, karşılık görmemesi onu biraz üzmekten geri bırakmıyordu. Böyle sakin ve cesaretsiz olmasını kendisi de kavrayamıyordu. Acaba onu sevmiyor mu idi? Bütün kalbiyle kızın kendisine ait olduğuna inanıyordu. Onu bu inançtan ayırmak, kalbini göğsünden söküp atmak demekti. Ertesi sabah çok erken bir kayığa bindi ve açıldı. Çok uzaklara gitmedi. Sahil kayalıkları arasındaki bir koya gizlendi. Orada saadetini düşünmek için kayığın içinde arka üstü yattı. Düşünüyordu ama bambaşka bir şekilde. Şimdi, eskisi gibi Emilie'nin gözlerini, saçlarını, müziğini, söylediği bir kaç sözü değil, tamamen pratik şeyler aklından geçiriyordu. O, kızın babası tüccar Isak Lindquist'den kızı istemey gittiği zaman, her ne kadar bir kadını geçindirecek vaziyette değilse de, kendi ekmeğini kendi kazandığını söylemesinin iyi olacağını düşünüyordu. Helsinki gazetesi ufak ebadda çıkıyor ve az abonesi vardı ama bu o gazeteyi geliştirip kültür kaynağı haline getirecek, güzel bir hale sokacaktı. Çarçabuk sandalda doğruldu. Nasıl oluyordu da böyle bir sabah, gazeteyi düşünebiliyordu? Sevgilisinin düşüncesiyle, bu gün niçin dolup taşmıyacaktı? Sakin bir zevkle Emilie'nin hayalini gözlerinde canlandırmak için tekrar sandala uzanıyor ama düşünceleri şaşılacak bir şekilde aklından

kayıyordu. Üniversitede kalıp doçent olabilecek miydi? Maalesef bu olmayacak, belki köyde bir öğretmenlik ile yetinecekti! Tekrar doğruldu fikrinin aldığı istikâmete şaşıyordu. "Her halde Emilie'yi sevmiyorum" diye kendi kendine söylendi "Neden bambaşka şeyleri düşünüyorum da, onu düşünmüyorum?" Ama kendisine rağmen kalbi çarçabuk isyan ediyor; onu cezalandırıyordu.

"Bunun, aşkın hakiki bir alâmeti olduğunu anlamıyormusun? Aşk da, saman çöpleri taşıyarak candan sevdiğine s cak bir yuva kurmak ister. Nihayet Zacharias, Emilie'ye karşı sevgisinin şekil değıştirdiğini anladı. Ona karşı ihtiras değış şefkat duyuyor, ânin, geçici zevklerini istemiyordu ama bütün hayat boyunca onu sadakatle sevebilecekti. Bu, kalbinin ona hissettirdiğı hoş bir süprizdi. Bu kalb, bir çocuk gibi inatçı, hercai vahşı idi, onu dizginleyip, ıstırap çektirmek zorunda kalıyordu ama şimdi, güzel bir olgunluk ve kemâle ulaşmıştı.

Zacharias sandalla geri döndüğx zaman bir arkadaşısı ona nerede olduğunu sordu, "Ben denize açılarak mesutlar adasını arad m" diye cevap verdi ama bu fikri kendisi de eskimiş ve romantik buldu. Romantiğı genişlemiş bir elbies gibi görüyor, kendisinin ciddi, derin duygularına uymuyordu. Öğleden evvel tesadüfen Emilie ile karşılaştı. Bu arada Zacharias farkına varmadan, bir eldiveni Emilie'nin önüne düştü. Kız eldiveni kaldırdı. Eldivenin bir parmağında sert, yuvarlak bir cisimin bulunduğunu hissederek onu sessizce alıverdi. Zacharias buna dair bir şey sormadı. Ancak akşamleyin eldiveni geri al nca, içindeki alınmıştı. Akşamleyin Lithen'i ziyarete gitti, ve güzel koruluğun hafif aydınlığında, Emilie ile kol kola eve döndüler. Zacha-

rias Emilie ile Henrik Backman'a dair konuşmuş, bütün gün, ölünün ruhu kendi etrafında uçuyormuş gibi bir hisse kapılmıştı. Bundan dolayı yüzüğünü Emilie'ye vermişti. Arkadaşının, kendilerinin birleşmesini candan istediğini kati olarak biliyordu. Bu da, her ikisinin tutukları yası zedelemiyordu. Sessiz gecede, yan yana uzun zaman yürüdüler. Emilie, Zacharias'a ifadesi kolay olmayan bir şeyi söylemek istiyordu, evet Zacharias'a kendisini niçin sevdiğini söylemesi lâzımdı, bir başkası kendisini terk ettiği için, onun kollarına atıldığını sanmamalıydı. Bu aşk, arkadaşının, kızı sevdiğini öğrendiği zaman, Zacharias'ın şövalye fedarkârlığı ile sevgiden feragat ettiğini, Henrik Backman'ın Emilie'ye anlatmasıyla doğmuştu. İşte kızın, onu sevmesine sebep olan şey, Zacharias'ın kendisine hâkim olabilmesiydi. Zacharias kaderini tatlı cilvesini anlamaya başladı. Henrik Backman'nın kendi hayatına niçin karıştığını artık sormuyordu. O olmasaydı bu sevgiliyi elde edemiyecekti.

R A K İ P

I

İ S T İ B D A T

Zacharias Topelius Helsinki gazetesinin idresini eline aldığı zaman, her halde kendisini, şövalye kılıcı verilen bir orta çağ muhrîbi gibi his etmiş olacaktı. Şimdi dünyaya istediği gibi şekil verecek silahı eline almıştı.

Onun şövalye kılıcı, tabiri caizse, en ufak ve en ehemmiyetsiz olanlardandı. Helsinki gazetesi haftada

iki defa çıkıyor ve küçük ebadda idi. Büyüklüğü bir tabaka kâğıt kadar bile değildi. Her sahifede iki sütün vardı, dört sahifeyi geçmiyordu; gazetenin yarıdan daha fazlasını, birinci ve sonuncu sahifesini aile ve ticaret ilânları dolduruyordu. İçindeki az alâka çeken dört sütünü, muharrir bütün güç ve kuvvetiyle dolduracaktı. İnce yazılar ve sütünlar bir birini tecavüz etmeden basıldığı için, bu dar sütünların, geniş bir yazıyı içine aldığı işaret etmek lâzımdır. Helsinki gazetesi idarecisinin yardımcısı yoktu. Bu bakımdan her şeyi tek başına yapmak zorunda idi. Bundan da bütün işlerin ne kadar zor olduğu anlaşılır. Bunun iyi tarafı da vardı. Zacharias gazeteyi istediği gibi çıkarabilirdi.

Her hangi bir itirazla karşılaşmadan plânlarını tatbik edebilirdi. İlk andan itibaren çok iyi anladığı bu plânı göstermek için, makalelerin altına bir düstur olarak koymadı. Yine eski Guid Verum ilah. cümlesini bıraktı. Diğer yandan fikirltrini kuru sözlerle ifade etmiyordu, Onlar ruhunun derinliğinden kopuyor, ifade ettiği her şeyde izini belli ediyordu. Belki de o, ender olarak, sırf şiiryazmak için şiir yazıyordu. O şiir yazdığı zaman halk terbiyecisi oluyor, şair olduğu zaman da halkı terbiye ediyordu. Bu, onun tabiatının derinliklerinde mevcuttu. O, bir eserde hiç olmazsa bir nesirde yetiştirici teşvik edici bir şeyler bulamazsa onu önemli saymazdı. Bir memleketin gül bağçesine dönmesi için, halkın bir birine olan münasebetinin iyi olması lâzım gelir. Bu bakımdan insanları bir birine tanıtmak, köylülerin güzel hususiyetlerini öğretmek lâzımdı. Hal böyle iken, köylü ile şehirli bir birine tamamen yabancı gözlerle bakıyorlardı. 22 Ocak 1842 tarihli Helsinki gazetesi, kuzey

Finlandya'da rahibin evinde küçük bir akademi kurulduğunu bildiriyor, yazı şekli bambaşka olmakla beraber, Bu Hugo Lövensjerna'nın av köşkünde kurduğu konseye benziyordu. Bu akademinin azaları rahibin dört çocuğu, Henrik, Emma, Thildra ile Marie idi. Aynı zamanda babasının muavini, yardımcı rahip olan genç Henrik, akademide olan biteni yazacağına dair söz vermiş, vadini tamamilyle yerine getirmişti. Bazan Rüneberg'in noel konuşmasından bahsediyor, bazen kadınların siyasetle olan münasebetinden söz açıyordu.

Bu yazılarına bir karşılık olmak üzere yukarıda adı geçen Henrik'e, Helsinki'den ara sıra prensin ziyareti, yahut tiyatro hayatını tasvir eden mektuplar gönderiliyordu, genç muharrir, bu şehirle köyü bir birine tanıtmaya denemelerini, halkın nasıl karşılayacağını heyecanla bekliyordu. Gazetesi halen, kapanmak tehlikesine maruzdu. Her şey, okuyucuların kendisini anlaması, iyi niyetlerini kabul ederek, onu korumasına bağlı idi. Ekseriyet bu güzel niyeti muhakkak ki pek az anlayacaktı. Bir çokları Hensinkigazetisini, çocuklar tarafından çıkarılan el yazması bir gazete gibi görüyordu. Ama gazetenin çığırtağlığı, açık saçık hikâyeleri tamamen bertaraf edilmişti. Aboneler azalmamış aksine çoğalmıştı. Zacharias ne ilerleyebilmiş ne de muvaffakiyetsizliğe uğramıştı. Maamafih altı ay sonra Henrik'in akademisini dağıtmıştı, haberleri bir az can sıkıcı ve çok yeknasakdı. Müteakip sonbaharda Zacharias yeni bir tecrübe yaptı. Dünyanın gül bağçelerinde, masumane, neşeyle, teklifsiz bir biriyle münasebette bulunmak bir âdettir. Zacharias okuyucularına, böyle sevimli ve samimi bir üslup arıyordu, o büyük ve küçük hâdiseleri soğuk ve kuru bir

şekilde anlatacak yerde, Gürcistan'de Rus hizmetinde çalışarak memleketinin haberlerine hasret çeken Leopald'a eğlenceli mektuplar yaz yordu. Bu şekilde Zacharias okuyucularını usandırmaktan korukuyor, ayda bir gazetede ona, hava, mahsul, gezici artislerin temsillerini, unvan verme, doktoralar, en yeni modaları, canlı tatlı bir üslûpla anlatan mektuplar yazıyordu. Tabii bu, bazı itirazlara yol açıyordu, bir kısım insanlar bu kadar samimi yazıları gazetelerinde görmeğe tahammül edemezlerdi. Ama yine bazıları bundan hoşlanıyor kendi kendilerine sessizce "Helsinki gazetesindeki bu genç adam haberleri hakikaten çok hoş bir şekilde veriyor, acaba biz niçin onun gibi açık ve tabii olamıyoruz?" diye düşünüyorlardı. Hakikaten bu mektuplar büyük bir ilerleme ifade ediyordu. Herkes "Son mektubu okudun mu?" diye birbirine sormaya başladı. Şu mesele hakkında yazılan şey gözüne ilişti mi?" yahut şöyle de söylüyorlardı: "Doğrusu bu gazeteye abone olmaktan vaz geçecektim ama mektuplardan dolayı bir sene daha yeniliyeceğim. 1842 -1843 senesinde netice sevindirici idi, aboneler çoğalmaya başlamıştı. Yeni idareci elinde, gazete bir sene daha kendini korumuştur. Yeni muharrir plânını yorulmadan takip ediyordu, bir gül bağçesinde, her şeyi, iyi tarafından görmek; bütün yapılan çemekleri farketmek, hayatı zengin ve hoş yapan her şeyi desteklemek lâzım geldiği tabiidir. Bundan dolayı, memlekette iyi mahsül, yeni bir vapurun ilk sefere çıkması, iyi bir tiyatro temsili, güzel bir edebi eser yayınlaması, gazetede sonsuz bir saadet ve neşe ile karşılanıyordu. Bütün bunlar Zacharias'ın yarattığı samimi dünyada iyi ve hoş görünmeliydi. Büyük bir ti-

tizlikle, okuyucularına, iş verenlerin, işçilere iyi muamele etmesini aynı zamanda, işçilerin iş verenlere karşı iyi davranmasını anlatmak istiyordu. Bundan başka, zengin olup rahat ve neşe içinde yaşayan, fakir bir insanın da biraz eğlenmeye ihtiyacı olduğunu unutmamalıydı. Bunun için Fince konuşan halk kitleleri de bu cennete almak lâzımdı, o, kendisini parmaklık önünde dururup içeriye, aralıktan bakan fakir bir çocuk gibi hissetmemeliydi. Finli kardeşlerinin işlerini ele alarak, Kanteltar, Kalevale gibi nefis şiirleri yaratan, halktan bulunması lâzım gelen geniş kabiliyetleri inkişaf ettirecek fırsatları vermek, tamamıyla münevverlerin vazifesi idi. Bütün bunların tatbiki, genç muharrir göre gayet kolaydı. Bunun için ufak hüsnü niyet lâzımdı. Helsinki gazetesine göre, nasıl ki bir bağçıvan ağaçlarını hiddetlendiği için değil, onların daha güzel olması, için budarsa, dünyada olan şeyleri mümkün olduğu kadar güzelleştirmek için sabır ve samimiyete ihtiyaç vardı, böyle insansever fikirlerle gazete bir sene daha yazılmalıydı. Bazı insanlar bu yirmi altı yaşındaki muharririn gençlik ve hüsnü niyetiyle alay ediyorlardı ama kafalarına bir çok fikirler soktuğunu anlıyorlardı.

Gayesini tahakkuk ettirmeyip, fikirlerine baskı yapan, ara sıra açık yazdığı için, tesirini hiç mesabesine indiren bir rakip bulunduğu için o fevkalâde kızıyor-du. O zamanlar Finlandya'da sansürden geçerek altına "Müsaade edilmiştir." ibaresi bulunmayan hiç bir gazete neşredilmezdi. Zacharias'ın gazetesini sansür eden adam, Helsinki gazetesinin tabii ve neşeli üslûbunu, başkalarına nazaran, daha az anlayacak kadar ciddi ve ihtiyatlı idi. Günlük masum şeyleri, bir kimsenin güzel

ifade etmesi için bu kadar sıkıntıya katlanmasını anlamıyordu. Tehlikeli kışkırtıcı fikirleri, tatlandırıp tanıtmıyacak bir hale getirdikten sonra, muharririn neşrettiğini zannederek, onu şüphe altında bulunduruyordu.

1842 baharında, herkes tarafından sevilen Veliaht büyük prens Alexander'ın memleketi ziyaret edeceğine dair Finlandya'da bir şaiya dolaşınca, Topelius duyduğu sevinci, daha önce gazetesinde yazıp yazamayacağını sansörden sordu. Sansörü çarçabuk korku aldı. "Sevinç" kelimesi fenaya da yorumlanabilirdi. Zacharias'ın prensi sevdiğini, onun geldiğine sevineceğini aklına bile getirmezdi. Ona, resmi gazetede yayınlanıncaya kadar bu sevincin Helsinki gazetesinde neşirini, tehir etmesini sert bir şekilde bildirdi. Genç muharrir bunu ancak kendisi gibi prensi de alâkadar etmediği bir zamanda, ancak prens bütün bir gün şehirde kaldıktan sonra, yazabildi. Yine bir sefer dışarda bir Rus askesrinin buz kırılıp içine düştüğünü kısaca yazmak istiyor, o zaman sansör tekrar korkuyor. Bu esrarlı ve kışkırtıcı ifade ile acaba bütün Rus hâkimiyetinin buzlara gömüldüğünü söyleyip söylemediğini kim bilirdi? Bu haberi yazmayı yasak etti. Zacharias'ın, bir daha bir hata yapmamasına meydan bırakmamak için, şu sözlerle çarçabuk ona ihtar etti. "Bir Rus postacısının kurtlar tarafından parçalandığını duysan bile, haber sende kalsın! Çünkü bir Rus askeri kurtalar tarafından parçalanamaz."

Gazetenin, basılmadan önce bütün yaprakları çizilmiş olarak geriye dönmesi hem muharrir hem diziciyi çok zor bir duruma düşürüyordu. Çarçabuk yeni bir yazı nereden bulunacaktı? Sahifeyi doldurmak için berbat olsa da eski bir hikâyeyi koymak lâzımdı. Yine

de bunlar ufak şeylerdi. Posta işlerini metheden bir makale yazması, üzerine sansür tarafından, buna neşredilmez ibareesi yazılmış, bir iki hafta sonra Umumi Vali tarafından, İmparatorluğa ait makamlar için methiye bile olsa Fin gazetelerinde yazılmaması için emir verilmişti. Elinde pırıl pırıl kılınca olup, sallıyamıyan bu dünya ıslahatçısının durumunu insan tasavvur edebilir mi? Bir memura tarizde bulunmıyacak, devletin yaptığı bir şeyi münakaşa edemiyecek, hiç bir şey yapamıyacak, yapamıyacaktı. Sansürün endişe ve dikkatle tetkik edeceği uzun makalelerden vaz geçecek, süslü şeyler, masallar, şiirler, bilmeceler yazmağa alışmak lâzımdı. O zamanki bir gazetecinin hiç şüphesiz biraz da şair olması lâzımdı.

1843 nisanın birinci günü, içinde şeytanın ismi geçen uzun bir makale yazmıştı. Sansür her halde şeytanı korumak maksadiyle olacak ki tam, basılacağı sırada makaleyi baştan başa çizmişti. Gönderilen bir hikâye bunun yerine konuyor, gazete mutattan bir saat geç çıkıyor, halk da bu geçikme ve fena münderecatından dolayı memnuniyetsizliğini izhardan kaçmıyor. Mütetkip nüsha gazete idaresinin kafiyele olarak yazdığı aşağıdaki af talebi ile çıkıyor.

"Ey bizi seven aziz okuyucular
Cumartesi bazı tesadüfler yüzünden
Bu hâdise bir saate mal oldu
Gazete bir saat geç çıktı bir çokları buna üzüldü.
Korkunç bir kalabalık dükkânın önünde duruyor,
Her şeyden çok gazete alınan yerde.
"Burada yok mu?" "Burada yok mu?"

"Şimdiye kadar böyle bir şey işidilmiş mi?
 Siz, bize kontrol etmek için boşunamı geldiniz?
 Ey güzel kızlar, ey şerefli insanlar?
 Ama durun — vaziyeti şimdi anlar gibi oluyorum!
 Demek bu küçük bir muziplik öyle mi? "evet, hem
 de muvaffak oldu,
 Ey halk, biz size bir nisan yaptık.
 İşte işi anlamanız için biricik anahtar!
 Suçumuzu bağışlayın bir daha böyle bir şey
 olmayacak!"

Fin halkı, bu mısraları okuyunca, muammanın anahtarını nerede bulacağını anlamıştı. Yalnız sansür bunu anlamaz göründü. Hiç olmazsa ses çıkarmadı. ama hakikat halde, bütün bunların arkasında kendi hâkimiyetini temin edebilmek için sansür kollanan, o iktidar seziliyordu.

Zacharias hiddetini, az yahut çok akıllı bir sansöre, değil, bilâkis Rus istibdadına çeviriyordu. Finler, Ruslar tarafından ezilen milletler arasında bambaşka bir durum gösteriyordu. Onlar, bir Rus umumi valisi tarafından idare edilmekle beraber, bunun müvavere edeceği senato, finlilerden meydana gelmişti. Dil, din, tedrisat işleri, kanun çıkarma hakkı, hiç müdahale edilmeden muhafaza edebiliyorlar, memurlarını, subaylarını memleket evlâdından tâyin edebiliyorlardı. Bu, Finliler için paha biçilmez bir kıymet ifade ediyor, vakitsiz bir hamle ile bunu tehlikeye sokmayı, her Finli bir cinayet addediyordu. Zacharias'da böyle bir fikir gizlemiyordu. Onun gayesei politik değil, tamamen kültürel, her halde mutlak idareye karşı kendini tehlikesiz hissetme-

sinden olacak ki, faydalı olmak için, yapınak istediği iyiliklere, mâni olunduğundan hiddeti artıyordu. Lü-
zumundan fazla korku; ve itimatsızlık, bütün dolaşmak
istediği yollarda karşısına çıkıyor, hattâ bazan abdalca
can sıkıcı talimat karşı-sında hiddetten kafa tası atıyor-
du. 1844 son baharında, bir akşam tiyatroya gitmişti:
içinde Marseillaise'in söylendiği piyesi bir Alman turupu
oynuyordu. Zacharias eve döndüğü zaman, bu seslerde
uğuldayan hiddetin taze şarabıyla, hâlâ sarhoş gibi idi.
O, kendini harekete getiren bu melodiden kurtulama-
yarak, onun tesiri altında bir Fin Marseillaisi'i yazma-
ya başladı.

*"Hürriyet duygularıyla dolu bir ses gidiyor
Bütün dünya, üstünde cenupta ve şimalde.
Kardeş! Kim yerine getirir bu sesin istediğini?
Zafer için savaşa kim atılacaktır?
Büyüktür, ateşlidir gençliğin kudreti
Milleti için hayranlık duyarak savaşır
Onun zencirlerini koparır.
Mukaddes hürriyet hazineesi için
Ona kalbinin kanını verir
Fin milleti için severek bağışlayın
Hayatınızın son nefesini,
İsim, icraat muhakkak
Şarkıda efsanede yaşar!
Finlandya'nın cesur evlâtları hepinizi
Fikir hürriyeti için savaşa çağırıyor!
Ağır prangalar kırılmalıdır.
Babalarımızın ruhları, onları işaret ediyor
İki kuvvet Finlilerin ruhunu
Zelil köleliğe sürüklemişti.*

*Nasıl ki İsveç bilgisini istemiyorsak
 Ruslardan da öylesine kurtulalım!
 Bayraklarımızı açalım,
 Fikir hürriyeti için!
 Fin dili, halkı, vatani
 İstikbaldeki kudreti için
 Bizleri köle yapan
 Zincirleri kıralım!"*

Bu düşünceler dimağından bir şimşek hızıyla geçince, binlerce defa bir zalime boyun eğerek, senelerce evvel Österbott bölümünün ikiye ayrıldığı, o meşum andan, sansürün son müdahalesine kadar duyduğu hislerin bir karşılığı olarak kendini biraz rahatlamış hissetti. Mısırları yazarken şarkı halinde söylüyordu. Şaşılacak bir vaziyette heyecanlı, aynı zamanda mağrur ve cesurdu, İstiklâl marşının tamamiyle büyüüne kapılmıştı. O, bu heyecanlı sözleri söylerken, Finlandiya'nın eski ve yeni idarecileri İsveçle Rusyaya, artık köleliğin sona erdiğini, Finlandya'yı bağliyan zincirlerden nefret ettiğini, haykırabilmek için sibiryaya sürülmeye hazırды.

Bu marşı gazetede çıkmadı ama talebeler öğrenip hayranlıkla söylemeye başladılar. Birinci mısrağı her imkân bulundukları yerde, ikinci mısrağı ise ancak dinleyicilerden emin oldukları zaman söylüyorlardı. Çok geçneden memurlar bunu öğreniyor, Topelius'a şiirin kendisine ait olduğu meydana çıkarsa, evi aranıp hapse atılacağını, belki de sibiryaya sürülmeyi göze almasını ihtar ettiler. Şimdi Zacharias kendi vicdanına ciddiyetle hitap ederek ne istediğini sordu, sansürle, müstebitlere kinini açıkça söylemek için hakikaten sürgünü, hapis-

haneyî göze almış mıydı? Kendini daha hayırlı vazifeyle işler için koruması lâzım gelmez miydi? Tahakkuku inkânsız bir fikir için kendisini mahv mı edecekti? Şimdi onun gözlerinin önünde, bir vazife, bir hedef vardı. Delikanlılığın hayranlığı, erkekliğin mesuliyet dolu fikirlerine çevrildi.

2

(1) P İ E T İ S M U S

Yıl başı gecesi idi, Zacharias her yıl dönümünde yaptığı gibi, bir melodi söylemek için piyanonun başına geçti. Bu gece 1843 sona erecek, 1844 yılı girecekti. Zacharias yılbaşı akşamını, Emilie'nin akrabası ticaret müşaviri Bergström'ün yanında geçirmiş ama şimdi birkaç saatten beri evinin odasında idi. Nişanlısı ile annesine ait mektupları tomar halinde bağlamış ara sıra bir şeyler okumuş, sonra Emilie'ye mektup yazmış, nihayet yeni seneyi bir dua ve bir şarkı ile selâmlamak istemişti. Ama şarkısını bitiremiyordu. Ruhhaleti buna tamamiyle müsait değildi. Ruhunu elemle hiddet kaplamıştı. Şükranlıktan doğan ubudiyet hislerini duymuyor, Tanrıyı itham etmek istiyordu. "Nykarleby'yi Kuddnäs'i ne hale soktun?" diye sormak istiyor. "Doğduğum şehiri, baba ocağını niçin korumadın? Senin dünyada, yaşanacak, ondan daha güzel yer olmadığını sana söylüy-

(1) 17. asırda Protistan dininde doğan bir ceryan olup, muhtelif kollara ayrılır, dini daha sıkı kaidelere bağlamak ister. Bunun bir kolu dans etmeyi, roman okumayı, bütün dünya zevklerini yasak etmişti.

rum!" Zacharias ayağa kalktı tomar halinde mektupların bağlı bulunduğu masaya gitti. Ağır ağır mektupların üstüne elini koyarak "Kanlı gözyaşları dökebilirdim" diye mırıldandı. "Nasıl oluyor da merhametli bir Allah lüzumsuz ve sessiz ıstırapları dindirmiyor?" mektuplara göz gezdirmenden önce bu şuursuz isyanı duymuştu. Olup biten şeyleri anlayamaz olmuş. Ona, Tanrı en iyi yarattığı nı mahv ediyor gibi göründü!

"Emilie'nin yüzünden kızmıyorum" diyebağırdı. Burada bahis mevzuu annemdir. Bütün bir sene takip ederek işkence ettiler." Yazı masasının gözünü çektikten geçen seneye ait bir paket mektup çıkardı. "İşte o zamanlar başladı" diye mırıldandı. Mektupları okurken ellerinin titrediğini hissediyor. Heyecanından kendisi de korkuyordu.

"Zacharias kendini toparla, Tanrı'na düşman kesilme!" diye kendini ikaz etti. Pietismus bütün memleketi sarıyordu. Aynı ceryan Nykarleby'ye sirayet etmesin mi? Mektupları masaya attı. Hakkikaten Pietismus bütün Finlandya'ya yayılmış olduğundan Nykarleby için yeni bir şey değildi. Altı yedi sene evvel bu ceryan işçilerle hizmetçiler arasında başlamıştı. Tabiidir ki ikinci rahibin kızı Sofie Fönelius ile ticarethanede çalışan bazı kimseler bu cerayana kapılmış ama bunlardan başka hiç bir münevver bunu benimsememişti.

1842 senesinde ikinci rahip en ileri gelen Pietist'lerden R. G. Malmberg'i kendine yardımcı olarak almıştı. Kabiliyetli bir vaizdi. Başlangıçta Zacharias'ın annesi dahil bütün şehir ondan çok memnun kalmıştı. Şimdi kiliseye gitmek bir sevinç bir yücelmedir, diye

yazıyordu. Malmberg'in yaydığı Pietist fikirlere aldırış etmemek lâzımdır. Her akli başında adam, güzel romanlar okumak, şarkı söyleyip biraz dans etmek, yahut insanların arasına katılırken biraz süslenmenin günah olmadığını biliyordu. Mamafih dürüst ve temiz bir hayat süren insanın, başkaca bir sofuluğa ihtiyacı yoktu. İşin bu kadarı çok iyi çok güzeldi ama rahibin vaizlerinin daha sonu gelmeden, telkin ettiği şeyler, Sofie'nin üzerinde derin tesirler yaptığı için, doktorun hanımı endişe etmeye başladı. Sofie, senelerden beri bu ceryana katılmış olan ama Lena'dan, okumak için kitaplar alıyor, hiç bir genç kızın görüşmediği bayan Fonselius'ı sık sık ziyaret ediyordu. Bütün bunlara, doktorun hanımı üzülmüyordu. Pietismus'un yerleştiği yerlerin, yürekler acısı olduğunu biliyordu. Çocuklar, ana babalarına, kadınlar kocalarına isyan ediyordu. Şüphesiz Sofie'ye mâni olmak istiyordu ama bu zamandaki bir çok ana baba gibi, çocukları tarafından itham olunmaktan korkuyordu. Zacharias mektubu okuyunca son cümlesinde annesinin çoğunluk edatını kullandığını farketmişti. Kız kardeşiyle kendisinin çocukluktan beri ne kadar vefalı olarak bir birlerine bağlı olduğunu biliyordu. Bundan dolayı biri Pietismus'ya kapılsa diğ erinin de kapılacağını zannediyordu. Sofie'ye gelince, böylece, pek az evvel rahibe gidip saadeti hakkında konuşmak için annesinden izin almak hakkını kazanmıştı. Kızı, kendisinden bunu rica ederken, annesinin kalbi yaralanmış ama gene izin vermişti. O, ilk anlardan itibaren, diğ er ana babalar gibi çocuklariyle özledikleri ebedi saadetleri arasına girmemeğe karar vermişti. Kızı Pietist olursa, sevdiği halde onu gaip edecekti ama bunda kendi suçu olmya-

caktı. Sofie eve gelince, rahibin kendi durumu hakkında vaız ederek anneye yapılan şiddetli mücadele için, misal olarak kendini ileri sürdüğünü anlattı. Ana baba ıstıraptan ölseler bile onlara müsemaha etmek doğru değildi. Evet doktorun hanımı endişesinde haklı idi. Sofie şimdi sessiz itaatlı idi ama vaıza ciddiyetle iltihak edecek olursa ne olacaktı? Zacharias dudaklarını ısırđı. Annesinin, kızının kendisinden adım adım uzaklaştığını gördüğü zaman, duyacağı ıstırabı düşünmek zavallı Zacharias için çok acı idi. Bir mektubunda doktorun hanımı Nykarleby'de nasıl vaız edildiğini yazıyordu. Son defa da kiliseye gittiği zaman, başlangıçta rahip güzel vaız etmiş, kendisi bundan boşlanmış, ama bu sözlerin, herkes gibi kiliseye gidenleri hiç bir zaman alâkadar etmiyeceğini, ancak ihtida edenlere ait olduğunu, sonradan söylemişti. Daha sonra irşat yolunda ilerlemiş olanlara, ana baba ve kardeşlerine "Benden kaçınız" demelerini ihtar etti. Sonunda cehennem ateşiyle o kadar tehdit attı ki, o, gelişine nazaran daha çok fena duygularla kiliseden ayrılmıştı. Ah bu rahip, ah bu rahip! Zacharias, onun ilk taassup zamanlarında, hayatta bir çok muvaffakiyet gösteren olgun insanları lânetlediğini çok iyi biliyordu. Bir zamanlar kendisi de bu hayalperest adama katılmak istemişti ama annesi buna taraftar görünmemişti! Şimdi Zacharias'ın gözü açılmıştı. Kızının sevgisini muhafaza edebilmek için, annesi ne kadar heyecanla mücadele etmişti. Her bakımdan müsait ve hoş davranmaya uğraşıyordu. Hattâ bir kerede Pietist'lerin toplantısına katılmıştı. Emilie ile beraber Pietist bir aileye kahve içmeye davet edilmişti. İçeriye girdikleri zaman, arka arkaya sıra ile oturmuş

insanlar gördü. Doktorun hanımı bir ayine çağrıldığını çarçabuk anladı. Ama sessizce buna uydu. Her hangi bir itirazda bulunmadan orda kaldı. Malmberg bu gün bizzat gelmişti. Norborg, in vaızı hakkında konuşmasını okudu. Bütün gece Kudus üstüne yazılan ilâhiler okundu. Doktorun hanımı Malmberg'e takdim edilerek, onunla biraz konuştu. Sofie hem mesuttu hem de annesi, ağzından bir kelime kaçırır diye korkuyordu. Anne bu büyük adam karşısında ufacık bir heyecan bile duymıyor, her şey yolunda gidiyordu. Doktorun hanımı, içine düştüğü topluluğu tetkik fırsatını kaçırmadı. Burasının da hemen hemen diğer topluluklara benzediğini görünce, hayrettetn kendini alamadı. Ev sahibi Nykarleby'den ayrılacak olan Malmberg hakkında bir konuşma yaptı, bunun üzerine Malmberg cevap verdi. Erkekler sedirlerde otururken kadınlar topluluğun mütevazî bir kısmını teşkil ettiğini, ihtiyar hanım fazlasiyle hayrete şayan buldu. Erkekler eskisi gibi kıratatlar, iğneleri, saat köstekleri takmışlar, ama hanımları bütün süsleri atmışlar, hizmetçi kızlar gibi görünüyordlardı. Bunlar fena şeyler değildi, ama mütemadiyen küçük hâdiselere yol açıyordu. Bayan Fonselias'ın yılanı benzetip ürperdiğini söylediği için, Emilie boğa kürkünü giymek istemiyordu. Annesinin noel hediyesi olarak aldığı şapkayı, kadının ciddi şekilde tahammülünün kalmadığını söyleyerek tehdit etmesi üzerine giydi. En fena durum, Sofie'nin saçlarını düm düz tarayıp gezdiği zaman meydana çıktı. Böylelikle bütün Nykarleby, kızın Pietist olduğunu anlamıştı. Hayatın bütün sevinçlerini ortadan kaldıran Pietism'ın Kuddnäs'de yayıldığını öğrendiği zaman, kızları olan bütün aileler, Emilie'nin örnek olmasının-

dan korkmaya başladılar. Doktorun hanımı ile Emilie'yi birden bire terk edilerek, vebadan korkar gibi herkesin kendilerinden kaçtığını anladılar, kimse onlara gitmeye cesaret edemiyor, kimse onları davet etmiyordu. Eğer doktorun hanımı istese, eskisi gibi her şeyi yapabilirdi ama kızından bir türlü vazgeçemiyor, bunu Zacharias pek âlâ biliyordu.

Varsın herkes onu Pietismus'e taptığını zannetsin. Çocuğu kendinde kaldıkça, bunlar, onu alâkadar etmiyordu. Dostlarının, onları ayırmak için bir fırsat kolladığını biliyordu. Annelik sevgisi hiç bir zaman zayıflamıyor, aksine ne olursa olsun kızını daha çok korumak, ona daha çok yardım etmek istiyordu. Herkes, kendileri hakkında dedi kodu yaptığını, yanlarında oturan Turdin ile ihtiyar Backman'nın, bunları duymuş olduğunu biliyordu. Bütün bu gevezeliklere, kızından dolayı üzülen, çoğunu ona söylemiyordu, daha fazla şeyler duymasından korkuyordu. Nasıl oluyordu da Sofia bu kadar sevgi ve şefkatle sevildiğini anlıyamıyordu? Bir noktayı anne yazmıyordu ama Zacharias onu satırların arasından çıkarıyordu. Sofie'nin kalbi annesine karşı soğumuştu. Artık yakınlarını sevmiyordu. Annesinin mücadelesi böyle uzun uzun devam ederken, 1843 baharında Uleaborg'li profesör karisiyle çıka geldi. Bu ziyaretbirler alacaktı. Aynı zamanda, yeğeninin ruhi Lithen iflas etmişti. Profesör de bu iflasa karşı bazı bazı tedbirler alacaktı. Aynı zamanda, yeğenini ruhi durumunu anlamak, Pietismus çılgınlığına dair dolaşan şaiiaların hakikat olup olmadığını öğrenmek istiyordu. Doktorun hanımı bu arada müşkilât çıkardığı için, kızını aydınlatmak üzere yaptığı tecrübeler iyi netice vermi-

yordu, o, eniştesine, insanın, rehber olarak bir akl selime sahip olduğu, başkas nın din işlerine karışmanın doğru olmadığına dair, bir kanaat beslemesi lâzım geldiğini söylüyordu. Tarnıyı tamamıyla inkâr eden kendi oğlunun vicadına hitap ederek onu irşat edememişti. Anne, ihtiyar adamı hakikaten susturmuştu. Ama Sofie bunu ne kadar anlayabilirdi? Bu ne biçim hristiyanlıktı ki böyle bir anne sevgisini yasak ediyordu? Sofie eskisi gibi kendi pietist dostlarına gidiyor, annesini keder ve hasretleriyle baş başa bırak yordu. Zacharias elini kaldırıp derin derin içini çekti, bu hemen hemen bir iniltiyi andırıyordu, gayri ihtiyari, çok eski çağlara ait şu sözler dudaklarından döküldü: "İhtiyar domuzun çektiğı ıstırabı bilselerdi, yavru domuzlar feryat ederlerdi." Zacharias bu anda, bu cümlenin ifade ettiğı mânayı anlamıştı. Annesinin, akrabaları ve bütün Nykarleby'de eski dostlariyle çekişmesini düşünmek, büyük bir meseleydi! Çocuklar na bir zamanlar neşe kaynağı olan, o kadın, şimdi içinde musiki, neşeli gülmek, en masum eğlencelerin yasak olduğı evde yalnız başına oturacak acemi rahipler, diğerk softalar, onun münasebette bulunacağı biricik insanlar olacak! Havasını Kudusa dair ilâhiler, ruh ıstıraplariyle irşat hikâyeleri dolduracaktı. Annesi için duyduğı üzüntüyü bir düşünce, teselliye çeviriyordu: Kuddnâs'e sevinç ve güneş götürecekt, annesine, kendi öz kızının veremediğini vermeye uğraşacak, bir yaratık vardı. Emilie'de pietismus'un sert yumruğunu hissetmişti. Sofie vaktiyle kendisinin en iyi arkadaş ydı. Pietist olduktan sonra, annesi gibi ondan da yüz çevirmişti, ancak her ikisi bu ceryana katılırsa, belki kalbinde onlara biraz yer ayırabilecekti.

Emilie en iyi arkadaşını gaip etmiş, bununla da iş bitmiş değildi. Bütün Nykarleby sanki değişmişti. Bir zamanlar orda mevcut olan, rahat toplum hayatı artık sona ermişti. Şimdi ayda bir toplandılar mı, çekişiyor, münakaşa yapıyorlar bu arada tahammül edilmez bir şekilde birbirlerini gözetiliyorlar ve yakınların hareketleriyle sözlerini itimatsız bir şekilde karşılıyorlardı. Bir pazar sabahı duasında Malmberg yortu günü cumartesi günkü günah dolu eğlencelerden söz açmıştı. Öğleden sonra şehirde hakikaten bir dans tertip edilmişti. Ama burası suyu çekilmiş bir değirmene dönmüştü. Her çeşit canlılık ve neşe gaip olmuş, kızlar ikişer ikişer köşelere çekilerek vâzın ehemmiyeti hakkında konuşup durmuşlardı. Nykarleby'i saran bu can sıkıcı hali Zacharias asla tasavvur edemezdi. Eski bir aileden gelen tüccar Isaak Lindquist, bu yeni cerayanın, hakikaten büyük bir muarızı olduğundan, bu hayalperestlere karşı kuvvetle mücadele ediyordu. Sofie, Topelius'un yalnızca ruhu saadetini müdafaya cesaret ettiği için, Emilie ile arası açılmıştı. Birden bire, baba, Zacharias'ın da kız kardeşi gibi pietist fikirlere sahip olduğunu düşünerek, vaziyet böyle olduğu takdirde, Emilie'ye nişanı bozmaya hazır olmasını söyledi. Emilie büyük bir korku ile Zacharias'a yazıp Pietist olup olmadığını sormuştu. Alacağı cevaptan dolayı endişe ettiğini ilâve etmişti. Zira her pazar kiliseye gidiyor bir kere de rahip olacağını söylemişti. Tanrıya karşı saygısızlık sayılsa bile Zacharias'ın pietist olmamasını bütün kalbiyle temenni ediyor, aksi takdirde kendisine artık bağalanamıyacaktı. Bunun üzerine Zacharias kızı çok kuvvetle teskin edebilirdi, ama onun çevresiyle artık eski huzurunu tekrar veremezdi. Emilie

Kuddnäs'e gelince Sofie çok sert ve anlayışsız davranıyordu. Zacharias hakkında bile onunla konuşmıyordu. Bir kere Emilie, zavallı annesinden ayrılmasının büyük bir hakkısılık olduğu endişesiyle, onu ağlarken görmüştü. Bu işin çabuk olmayacağı ama yakında bu alâkanın tamamen kesileceğini biliyordu. Sonraları Emilie, Kuddnäs'e ancak Sofie'nin evde olmadığını bildiği zamanlar gelmeğe başlamıştı. O Zaman, ağır düşüncelerle odasında oturan doktorun hanımını ziyaret ediyordu. Onunla Zacharias'a dair konuşuyor. beraber gülüyor beraber ağlıyorlar, Emilie şehre döndüğü zaman, Zacharias ile evlenince, ihtiyar kadını çektiği sıkıntıdan kurtarmaya niyet ediyordu. Bu fikre Zacharias'da iştirak ediyor ama, annesinin kalbinde biricik kızı için olan yeri onun dolduramayacağını açıkça hissediyordu. Arkasında, hazan ve ölüm bırakan buzlu bir gece gibi, Pietismus, Nykarleby'i sarmıştı. Bu sene aldığı her mektupta Zacharias, tahribatın ilerlediğini anlıyordu. bu tahribatın işini kolaylaştırmak için diğer felâketlerde yanı sıra ortaya çıkmıştı. Bir çok aileler iflas etmiş, bunlar arasında hem Lithen hem de Zacharias'ın kayın pederi bulunuyordu. Tamamen mahvolma derecesine düşen Lithen'le mukayese edilirse İsaak Lindquist'in durumu daha müsait görünüyordu. Rosalie evdeki ıstıraplardan kurtulmak için kendini Pietismus'ın kollarına atmıştı. Mathilde'de, vefakâr âşık Albert Dhyr ile nişanlanmayı tercih etmişti. Hiç kimse, hattâ Zacharias dahil bunun şuurlu bir izdivaç olacağını düşünmezdi. Zacharias, bu yaz tatili eve geldiği zaman kendini artık pek az rahat hissediyordu. Emilie ile buluşunca kendinde bahtiyarlık duyuyor ama ne büyük değişiklik olmuştu. Neşe-

siz, huzursuz, ahenksiz Kuddnäs! Bayramsız rahatı ka-
mış, masum yaz eğlencelerini gaip etmiş Nykarleby!
Yeniden seyahata çıktığı zaman, geride bıraktığı bü-
tün bu kederli durumlar onu üzmüştü. Acaba niçin böy-
le olmuş neden bu hale gelmişti? İsyankâr ruhun tekrar
kendisinde belirttiğini hissediyordu. Bu pietistler her
şeyden evvel bambaşka bir Tanrıya ait şeyler için mü-
cadele ediyorlar, o şimdiye kadar onları çok takdir et-
miş, hattâ aynı işi yapacak kudreti de kendinde hisset-
mişti. Ama şimdi onunla karşılaşması hemen hemen
korkunç bir şey olmuştu. Helsinki'de gazetesıyla, doğ-
duğu şehirde iyi âdetleri, masum eğlenceleri, rahat bir
hayatı yaymak istediği esnada, memleketini, bütün se-
vinçleri yok eden o felâket sarmıştı. Tanrının gazabı
olan pietismus, kin saça saça tahrip ede ede memleketin
ufkunu kaplamıştı. Tekrar Zacharias kendinden kork-
mağa başladı. "Ben Tanrıya düşman kesilecek yolun
üstündeyim" diye bağırdı. Birden bire her şeyi kavrayıp
vuzuha kavuştu. İçinde büyük bir saadetin sevinci doğ-
du. "Allah da, başka insanlara işkence yapan, bu yo-
baz târiki dünyaları benim kadar sevmiyor" dedi. Tek-
rar neşesi yerine geldi, yerinden sıçrarak doğruldu,
hızlı adımlarla odada aşağı yukarı gezinmeye başladı.
Nasıl olmuştu da bütün güzelliklere kin besleyip, mu-
kaddes bağları koparan, sanki bir hâkim gibi dar gö-
rüşleriyle adalet icra eden, lüzumsuz yeni emirlerle, in-
sanlara işkence veren bu pietisleri, Tanrının hakiki hiz-
metkârları sanmıştı?

"Tanrı da onlara kin besliyor" diye bağırdı.

"Hayır, hayır kin beslemiyor" diye çarçabuk dü-
şüncelerini düzeltti.

“Onları ciddiyet ve gayretlerinden dolayı seviyor. Ama Tanrı, hiçbir zaman, onların gösterdiği yolun, kendine götüren biricik yol olduğunu söylememiştir. Bütün yaratıkları sevmeyi yasak etmeyen Tanrıya, hamdüsena-lar olsun.” Pencereye yaklaştı perdeyi kaldırdı, dışarıya baktı. Gündüzün şehri, fiyorları çok güzel seyredabili-yordu ama şimdi yalnız gecenin karanlığını görüyor, önünde büyük bir dünyanın uykuya daldığını biliyordu. “Beni Tanrıya götüren yol bambaşkadır” diye gülüm-sedi. Ben her şeyi bir gül bağçesine çevireceğim.”

Derin düşüncelere dalarak pencerenin önünde kal-dı. Hedefinin, insanlığın en eski hayallerinden başka bir şey olmadığını biliyordu. Acaba insanlığın hayalleri her zaman hakikate yaklaşmış mıydı? İnsanların bir eğlence bağçesinde huzur içinde beraber yaşayacaklarına dair, sabah rüyaları; cennet hayyalleriyle tefsir edilemez mi? İnsanlığın tekrar vahşiliğe döneceğine dair noktai nazari hiç bir zaman tabii olamaz, insanın şu dünya denilen yolda dolaşarak elde ettiği bilgi, ilim, güzellik ve zenginlik duygusuyla cennetin kapısından içeri girme-si lâzımdır. “Doğrusu da budur” diye Zacharias mırıl-dandı.

“Orada ayrılık gayrılık, lânet yoktur, her zaman bunun için mücadele edeceğim.” Şimdi bu görüşe var-dıktan sonra, zavallı kız kardeşini daha yakından daha anlayışlı olarak düşünebiliyordu. Onun pietist olması şaş lacak bir şey miydi? o acıkmış bir ruhdu, kasabanın sıkıcı günlük hayatı ona ne vermişti? Vakintini dol-durmak için ciddi işlere, canlı bir hayata ihtiyacı vardı. Bunu hiç bir yerde bulamadığı için, kolayca hayalperst-

liğin pençesine düşmüştü. Evet Zacharias bunu pek âlâ anlıyordu. Bu ceryanın da haklı olduğunu biliyordu ama bunun yerine daha büyük daha yüksek daha insani bir şeyler koymak lâzımdı. Daha yüksek daha büyük olanı sokmak istese, acaba kendi kudreti kâfi gelecek miydi? memleketin her tarafında müsamahasızlık hüküm sürüyordu. Kilise vaızında, ailelerde, açık hava toplantılarında, hep müsemmehasızlık telkin ediliyordu. Her yerde bu müsemmehasızlık pietistlerle olmyanları, bir birinden ayırıyor, her yerde dünyaya bağlananlar itham ediliyordu. Buna karşılık, o, dünyada bulunan her şeyi kucaklamak istiyordu. O, hiç bir şeyi inkâr etmiyecek, her şeyi düzelterip Tanrının seveceği bir hale getirecekti. Tekrar dışarıya baktı. Şimdi şehiri, alçak fiyorlariyle, denizin parlak içnce çizgisini gördü. Bu geniş manzara kendisine, yeni baştan cesaret verdi. "Ben de büyük Kürsüdeyim. Benim sesimi de bütün vatanım duyacaktır" diye düşündü. Sonra yazı masasının başına geçti, tahayyül ettiği dünyayı tasvire başladı. Onun dünyasında, doğmalarla işleyen bir kilise görülmiyor, burda inanç, ümit, sevgi mevcut olup, onun ruhunu idare ediyordu. Bu âlemin varlığı her şeye nüfuz ettiği halde kitaplardan öğrenilmiyor ismi bilinmiyordu. Burada, mevcut kanunlara bağlanarak, seçkin bir kudreti meydana getirip, adalet icra eden bir hükûmet yoktur, aksine kanunların mevcudiyeti hürriyetten doğmuş, yapmak istediğini, her zaman bildiği için, emirleri, hükümleri, mecburiyeti olmyan bir adalet sistemi meydana gelmişti. Burada şahıs ve mülk olmayacak; bu, devletin her şeye sahip olması düşüncesinden ileri gelmiyordu, zaten devlet de yoktu, her şey herkesin ola-

caktı. Işık, hava, sıcaklık acaba kimin malı idi? Bütün bunlar bu dünyada yaşayanlarındı, herkese aitti; burada belki sanat ve ilim yoktu, herkes kendi başına yalnızdı, hakikat ışık renkli güneşin parlaklığında birleşiyor, bilgi, iktidar, istek, ebediyen müsavi olacaktı.

3

MİLLİYETÇİLİK

1842 senesi son baharında, üç sene yabancı memlekette kaldıktan sonra doçent Yohan Wilhelm Snellman tekrar Finlandya'ya döndü. İsveç'te muharrir, Almanya'da filisof sıfatıyla büyük başarılar sağladıktan sonra meşhur bir insan olarak memleketine dönmüştü. Hepsi bu kadar değildi. Gelirken, seyahatleri esnasında kazandığı, her şeyin üstünde kıymet verdiği bir şeyi, eşyasiyle beraber getirmişti. Bunda, vatani için her nevi takdirin üstünde değer taşıyan bir fikir vardı, Memlekete dönüşünün gayesei de, bu fikri tatbik mevkiine koymaktı. Plânını sade ve kısaca ifade edersek, Finlandya'nın İsveç hâkimiyetinden kurtularak, tamamen Fin Devleti haline gelmesiydi. Snellman seyahatlerinde, yabancı boyunduruk altındaki memleketlerin nasıl inlediğini, bunların en eskilerinde, hürriyet ve istiklâl için milli hislerin doğduğunu görmüştü. Meselâ, böylece Bohemya'daki çekler, İrlandalılar arasında milli cereyanlar başlamıştı. Belki de devlet işlerine karşı en ufak bir şekilde alâkası olmayan, Finlandya'nın köylerinde yaşayan, eski bir kökten gelen insanları uyandırmak, yetiştirmek, insanın en başta gelen vazifesi idi. Onların dilleri bütün Finlandya'nın dili olmalı istidat ve temayül-

leri bütün memleketin bilgisine karışmalı, sanat ve edebiyatta ilerlemeliydi, tabii bütün bu ceraynın gayesi Fin devletini meydana getirip gerçekleştirmekti. Şimdilik böyle hür Fin devleti düşünülemezdi ama birleşmiş bir Fin milleti meydana gelirse, ne olursa olsun memleket, dünyada bir kıymet ifade edecekti. Avrupa, ona, İsveç ana vatanından ayrılmış bir eyalet göziyle bakmıyacaktı. Fin dili, onun müstakil bir devlet olduğunu ispat edecekti. İlk safhada bahis mavzuu olan şey, İsveççe yerine, Fincenin memleket dili haline getirilmesiydi. İrlandalılarla çekler, hâkimiyeti altında bulundukları milletlerin dillerini konuştukları için, milliyet mücadelesinde çok sıkıntı çekmişlerdi, ama Finlandya'nın vaziyeti böyle değildi. İsveç dilinin eski büyük nüfuzu kalmamış, ancak tarihi sebeplerden dolayı mümtaz mevkii muhafaza ediyordu. İsveç dili finceden ayrılırsa belki de Rus hükümetinin hoşuna gidecekti. Halkın büyük bir kısmının, İsveç'e karşı duyduğu sempati, böylelikle zaiflayacaktı. Mamafih Snellman Finlandya'dan ayrılırken, fin halkı için bir şeyler yapılacağı söyleniyordu ama bunlar ya merhametten yahut güzel duygulardan meydana gelen geçici düşüncelerdi. O, bunları, kıymet ifade etmiyen boş sözler diye kabul etmişti. Hiç kimse, Finlilerin, milletin temelini teşkil ederek fincenin herkes tarafından konuşulmasını, finlandya'nın tamamen müstakil Fin devletine sahip olmasını şimdiye kadar söylememişti. Snellman geri dönünce, bütün ruhlarda bir sevinç havası uyandırdı. Kalavela destanının tercümesi, Fin halkının değerini tanıtmış, Snellman'nın düşünceleri, milletin önderlerinin fikirlerinden pek de ayrı değildi. Şu veya bu şahıs gizlice bundan bahis etmiş ama bütün

şumulü hakkında hiç bir zaman münakaşa edilmemişti. Snellman Finlandya'ya ayak basar basmaz, fikirlerini bütün dünyaya yayabilmek için bir gazeteye sahip olmak istiyordu. İlk plânı Helsinki gazetesinde muharrir olmaktı. Bu gazeteyi, kendisini samimiyetle kabul edeceğini, eskiden beri bildiği, Topelius idare ediyordu. Onunla beraber kolayca çalışacaktı. Gazeteyi çıkaran Konsul Wasenius'a tahrir heyeti arasına girmek istediğini söyledi. Wasenius Snellman'ın mücadeleci ve tenkidçi olduğunu bildiği için, teklifi reddetti, tâlibin üstün kabiliyetlerini asla küçümsemiyor ama şimdiki muharririnden memnundu. Topelius genç ve tecrübesizdi ama Wasenius'ın fikrine göre gazeteyi birinci sene iyi idare etmiş, istikbal için çok iyi şeyler vadediyordu. Böylece Snellman başka bir gazete bulmak zorunda kalmış bu emelle uğraşırken, kendisine bir vazife verip vermiyeceklerini Üniversiteden sormuştu. Almanya'da Hegel'in en kabiliyetli talebesi olarak tanındığını biliyor, bundan dolayı Finlandya Üniversitesi bilginleri tarafından çok iyi karşılanması için, kendinde hak görüyordu. Burada da vaziyet Wasenius'daki gibi oldu. Üniversite de, ilmi fevkalâde kabiliyetini takdir ediyor ama onun mücadeleci ruhu ile muhalifliği orada da bilinmiyor değildi. Bütün kürsülerin dolu olduğunu, bir tane boşalınca kadar beklemesini söylediler. Buna mukabil Kuopio'daki mektepte bir müdürlük münhalı. Snellman'da boş kalmamak için bir istida verince, bu vazife çarçabuk kendisine verildi. Bu tehlikeli adamın böyle ücra bir yere gitmesini, büyük bir ihtimal dahilindedirki, kayığı ile takip ettiler, şüphesiz Snellman, Helsinki'de olduğu gibi aynı zamanda Kuopio da To-

pelius'un gazeteyi nasıl idare ettiğini takip ediyordu. Fevkalâde değişik mevzuğu gürültü patırdı doğuracak bir plâna sahip olan Snellman, Leopold mektuplarına nasıl değer verilebilirdi? Onları, kendi büyük ölçülerine vurarak, çocuk eğlencesi saçmasapan yazılar diye kabul ediyordu. Zacharias'ın gazete muharrirliğindeki kabiliyetine ait, bu şekilde hüküm verdikten sonra, onun en iddialı yerlerde bile fevkalâde itibar görmesine şaşmış olacaktı. Meselâ 1843 son baharında, Ordinaryus profesör, yabancı memlekete seyahate çıkınca, Zacharias öğretim görevlisi olarak şimal Österbott bölümünde onu temsil ettiğini öğreniyor. Bu bölümde bizzat öğretim görevlisi olarak çalışmış olan Snellman, Bunun hususiyetlerini bildiğinden, buna menileket hizmetinde en kuvvetli bir birlik olarak değer vermişti. Bu talebelerin, Zacharias'la yetinmesine şaşıp kalmıştı. Bu sene Topelius'un kaleme aldığı bir bahis, Kuopio'daki Müdüre muayyen bir mânada cazip görünmüŝtü. Yaz başlangıcında Zacharias İsveç'e bir seyahat yapmıştı. O bu memleketi eskiden beri sevmiŝ, heyecan dolu ümitlerle oraya gitmiş ama tabii olarak hayal kırıklığına uğramıştı. 1840 İsveç'i de Finlandya gibi, daha yeni uyanan bir memleketti. Ama Zacharias orada sosyal reformunu tatbik eden hakiki adamlara rastlamıŝ olsaydı, belki de hayal kırıklığı bu kadar büyük olmıyacaktı. İsveç'le Finlandya'yı anlaŝmazlığa götüren mukadderat Zacharias'a umduğı gibi bir İsveçli ile tanışmağa imkân vermedi. İsveçten artistsiz bir sahne seyir etmiş bir insan intibah ile geri döndü. Stockholm'u görmüş hakkında söylenen metihlere hak vermiş ama Holmler üstüne saraylar kuran, "şövalye evi" sıralarında oturan adamlar nerde idi?

Hayvanat bağçesini gördü ama onu hayran olup terennüm eden şairler nereye gitmiş, ufak sarhoşluğu hoş görülen taşkın ruh nerede kalmıştı? Hammarby (1) gördü ama bütün milletlerin ilimlerini memleketine getirmeleri için, her tarafa talebelerini gönderen Linné (2) çoktan ölüp gitmişti. Gripsholm sarayını gördü ama bir zaman Baltık Denizine hâkim olmayı tahayyül edip Ruslara karşı uyanık bulunan Gustav Vasas'ın kudretli selefleri nereye gitmişlerdi?

O, Upsala'yı gördü ama İsveçi bütün yeniliklerin ana vatanı yapmak isteyen büyük hayalperest Rudbeck (3) i bulamadı. Sko'yu gördü ama sarayının muhteşem salonunda meşhur kumandan oturmuyordu. İsveç'i gördü ama sevdiği, saydığı hayalinde yaşayan İsveçliler nerde idi?

Hakiki bir İsveçli olarak, kendine ideal edindiği biricik adamı, onlar alayla istihfafla takip ediyordu. Kuvvetli, zengin hem mütevazı bütün dünya güzelliklerine nüfuz etmiş, basiretli aynı zamanda uçarı, bazan bir kral gibi çocuklara ders veren, bazan bir muharipin pırıl pırıl kıl cını sallayan bir rahibe benziyen, şövalyevari, kahramanlık, ihtişam, ciddiyet ve fakirliğini sevdiği biricik isveçli dahi Almquisti, bu mütevasıt insanlar anlamıyor inkâr ediyordu. Nasıl ki isveçliler Almquisti', anlamıyorlarsa, öylesine Finlandya'yı da anlamıyorlardı. Onlar, Rus hâkimiyeti altında Finliler bed-

(1) *Tabiat alimi Sinné'in Upsala civarındaki çiftliği.*

(2) *İsveçli meşhur tabiat alimi.*

(3) *İsveçli tabiat alimi.*

baht olup baskıya maruz kalacağını umuyordu, Onların, müdafaa edemedikleri bu memleket, hiç yoksa sulha kavuşmuş, hiç bir şekilde baskıya maruz kalmamış, kendi memur ve kanunlariyle idare edildiğini, bir insan onlara söylemiş olsa buna sevinmiyeceklerdi.

Finlandya'nın, İsveç hâkimiyetinden başka hiç bir şekilde kendini bahtiyar hissetmemesi lâzımdı. Belki bu düşünce insanı idi ama hiç bir zaman büyük ve akıllıca değildi. Eski İsveçliler vaziyeti başka türlü mütalâa edeceklerdi. Zacharias Finlandya'ya döndükten sonra, milletine daha çok hararetle bağlandı. İsveçlilerin dikkatini çekerek Finlilerin şimdiki durumunu gözlerine sermek için bir makale yazdı. "Fin milletinin bir tarihi var mı" başlığını taşıyan makale 1809 dan evvel Fin tarihini kabul etmiyordu. Bu tarihe kadar Finlandiya İsveç'in mütevazı bir eyaleti olduğundan; vazih ve şuurlu bir milliyetçilik mevcut değildi. Buna göre geniş bir mânada bir tarihi olamazdı. 1809 dan sonra, Rus idarecilerinin Finlandiya'yı, çarlığa bağlı bir devlet olarak tanınmasıyle, müstakil bir millet olmuştu. Memleket o zaman serbest olarak milliyet ve tarih duygusunu inkişaf ettirmek imkânını buldu. 1843, dokuz kasımından önce Österbott talebelerine okunan bu makale, sonra milli gazetede yayınlanınca, Finlandiya'da olduğu gibi İsveç'te de büyük bir alâka toplandı ve bu makalenin muhtevasını Snellman ne kadar candan benimsediğini insan düşünebilir. Kendisinin, Vatandaşları arasında yaymak istediği bir çok fikirler bu makalede ifade edildiği için, sevinci her halde pek büyük olmadı. Topelius Fin milletinden bahis edince fin halkını, Fin dilinden bahsedince finceyi kast ediyor, Fin tarihinden söz açınca

Fin halkının mukadderatını göz önünde bulunduruyordu. Fin unsurları haricinde hiç bir şeyi kabul etmiyordu. Snellman'ın kendine has Fin devleti hakkında büyük düşünceleri, bu makalede tamamiyle ifadesini bulmuştur denilebilir.

1844 senesinde Snellman artık fikirlerini serbest ifade edebiliyordu. Kopio'dan biri Fince Mahaanïehen Yastava "Lokantacının Dostu" diğeri de İsveççe Saima namı altında iki gazeteyi dünya umumi eskârına arzetti. Fince gazeteyi biraz sonra, bir arkadaşına devrediyor, ama Saima'de şiddet ve mübalâgası rahat rahat Pietismus ile mukayese edilen fikirler ileri sürüyordu. Her münevverden, yetiştiği ve hayat boyunca konuştuğu dilini bırakması isteniyordu. Germen kökünden gelmek imtiyazlarından vazgeçmek, onun yerine şimdiye kadar kaba ve ehemmiyetsiz addedilen bir halkın, seviyesine ç karak, onu himaye etmek gerekiyordu. Sonunda Finlandaya'nın kültür bakımından şükran borçlu olduğu memleketten alâkasını keserek, Sibiryada dolaşan Samojed'ler şarkı Jaklar gibi göçebe kabillerle bağlar tesis etmenin lüzumlu olduğunu söylüyordu. Snellman bunun çok zor olduğunu ama Finlandya devletinin dünyada biraz değer kazanması için, bunun yapılması lâzım geldiğini anlatıyordu. Memleketinin durumu şimdi nasıld ? Saima'ya göre tasavvur edilemeyecek kadar çok fena idi. Kendisine has bir edebiyatı yoktu, mevcut olan da İsveç edebiyatının bir kolu idi. Bütün yenilkler alınma olup kökü halka inmiyordu. Halkın ekserisi tenbel ve cahildi. Finlandaya cehalet ve sefalet içinde her nevi teşebbüsten mahrum bir memleketti. İşte Saima böyle yazıyordu. Acaba bu neden ileri geliyordu?

Bu, fenalığı bertaraf edecek bir şuurun mevcut olmamasından ileri geliyordu. Bir imân mevcuttu, İsveç'e ait olan her şeyden vazgeçmek Finlilere ait olan her şeyi tercih ederek, Fin devletini kurmak! Bu istekleri yerine getirmek, Bu, düşünceler, öbür dünyadaki saadet için, bütün dünya zevklerinden kendini mahrum etmek kadar güç bir iş olduğu halde, kendine taraftar buluyordu. Her fikir, bir biri peşinden gençliği çekiyordu. Bir çok insanlar bu çağırışa uyarak bir çok fedakârlık gösterdiler. Tamamıyla ihmal edilmiş bir halkı kalkındırmanın bir cazibesi vardı. Bir çokları İsveççe konuşmama yemin ediyor, bir çokları tenvir etmek ve uandırmak için Fin halkının arasına dağılıyor, kutlama töreninden beri hakiki bir miliyetçi olan Zacharias Topelius Saima'nın fikirlerini büyük bir sevinç ve tasviple karşıladı. Kendisinde fitri olarak mevcut olan his ve hakkaniyet duygusuyla, Saima'nın, mevcut olanın hiç bir kıymet ifade etmediğini ileri sürdüğü fikre itiraz etmek istiyordu. Kanaatine göre, şimdiye kadar yapılanlar tahrip edilmeden, müstakbel id'ale olaşabilirdi. Küçük horozun Hensinki gazetesinde bir şeyler ilâve etmeye kalkmasını Snellman'ın tahammül edememesini, acaba bir hata olarak mı kabul etmek laâzımdır? Kendisinde asla kıskançlık yoktu. Sahasında, kendisine yardım edip, ikaz ve ıslah edecek bir dahiyi takidr edemediği için, sabrı tükeniyordu. Snellman kararlı, iradeli bir adamdı, istekleri de kendi gibi kuvvetli ciddi insanlara tevcih edilmişti. Böylece çocukça bir gazette ile genç bir muharririn yardımına ihtiyacı yoktu. Snellman'ın Saima gazetesinde başlangıçtan beri, Topelius'e şiddetle hücum etmesi belki de bununla izah edilebilir. Memleketinin

ilerlemesine mâni olduğunu söylüyor. Mevcut olan şeyler için, bitmez tükenmez methiyeler, memleketi terakki ettiremezdi. Halk nasıl uyanacaktı? Saçma sapan methiyeler onu uyuşturuyordu. Zacharias, Snellman'ın Leopold'un mektupları ile bütün yazıları hakkındaki düşüncelerini açıkça öğrenmişti. Onlara saçma sapan çocukca şeyler diyordu. İdaresei altında Helsinki gazetesinin en beğenilen gazete haline gelmesi, büyük kütlenin zevksizliğini ispat ediyor diye yazıyordu.

Bir görüş için mücadele etmeyen bir gazete, hiç bir şey ifade etmez, Zacharias'ın çıkardığı gazetenin, hususi görüşlerinin olmayışının sebeplerini Snellman biliyordu. Gazete serbest değildi, hikmeti vücudu çıkaran menfaat sağlamaktı.

Bütün bunlar Zacharias için şaşırtıcı olmuştu. Snellman, Helsinki'de tanıdığı insanlar arasında idi. Kendisine, görünüşte her zaman samimi davranıyordu. Şimdiki hiddeti, tesadüfi bir feveran değildi. Zacharias eline aldığı Saima gazetesinde, kendisine karşı bir çok hücum buluyordu. Abonman sayısıyle alay ediyor, kelimeleri teker teker eline alıyor, didik didik didikliyor, Zacharias'ın, anlamadığı şeyleri yazdığını söylüyor, kısacası hiç merhamet duymadan, onu halkın gözünden düşürmek için mütemadiyen uğraşıyordu. Tabiidirki Zacharias bunları sessiz karşılamıyor, Uloaborg'da, kaba mektep arkadaşları kendisini rahatsız ettikleri zaman, kendisini nasıl korurdu ise şimdi de öyle müdaffa ediyordu. Bu kolay bir iş değildi. Saima başlangıçtan itibaren âsil üstün bir yol seçmişti. Kendisini biricik vatan gazetesini olarak kabul ediyor, insanlara kendi görüşünü

kabul ettiren, fevkalâde bir kıvraklığa sahip bulunuyordu. Buna ilâve olarak Zacharias'da Saima'dan şaşırmişti. Kendi nefsinin şiddetli bir muhasebesini yaptı. Saima, kendinde pek az iyi şey bulduğuna göre, kendi kendine, milliyet duygularında bir noksanlık olup olmadığını sordu. Belki de kanaatleri yeter derecede açık söylememişti. Bu sene baharda yapılacak Doktora unvanı verme töreni için bir yazı yazmasını ondan rica ettiler. Bu şerefli ve takdire şayan teveccüh idi. Şimdi bu fırsattan istifade edip, fikirlerini açık ve vazih olarak ifade etmek gerekti. Şiiri, bakir bir Fin ormanının tasviriyle başlıyordu. Asırlık çamlar yosunlanmış hareketsiz duruyor, onlar n yakınında bir dağ gölü kımıldanmadan sessiz uzanıyor, bu karanlık cisimleri kımıldatmadan, fırtına üzerlerinden esiyor, bu çamlar yaz ve kış değişmiyor, bunların altında orman çiçekleri açmış ama ağaçlar bunu görmüyor, onlar değişmiyor ele geçmiyor, dost düşman, sevinç ile kederi tanımıyorlar, bu çok eski çağlara ait olan ağaçlar, Finlanda'da, kulübelerde oturan, bozulmamış çok eski insanların bir remzi idi. Dinç ve sağlam olan bu ırk, zamanının tahribatına uğramadan çok eski kabiliyetlerini hâlâ muhafaza ediyorlardı. Şiiri her şeyin üstünde tutmaları, şairin, bu insanlarda bulduğu kabiliyetti. Bundan ötürü kendi kendine hayretle, şunu sormasına sebep oluyor. Nasıl oluyorda bu fakir Fin diyarı, bu şiir kabiliyetini kazanmıştı: "Soğuk başlıyor, günler hüznle parlıyor ama korularda şarkılar güneş gibi sıcak." Bunu izah etmek için şarkın n Finlandaya'ya geldiğini anlatan bir şiir yazmıştı. Genç Bâinämöien Bâinö çiftliği koruluklarında dünyaya gelmiş ertesi gün bir tay yaratmış, bu tayla engin denizlere açılarak ada-

ları kayalıkları derinlikleri meydana getirmişti." Şiire devam etmeden önce, burada, oğulunun vatani olan Bâinö çiftiliğinin nerede olduğunu gösterilmek isteniyor. O, dünyanın kalbi olan Altaj'da bulunuyordu. Genç adamın, üzerinden geçtiği deniz de, büyük hudutsuz bir koruluktu. Atın nallalarının ıslanmadığı, uzuvlarının nemlenmediği bir yer alan bu ıssız steplerde, o uçsuz bucaksız tundralarda, doğudaki Kem, batıdaki Kymmene'de Bâinö'sün oğlu belki yüz belki 800 yıl aşağı yukarı dolaştı. Bu esnada, çocuklarını nehir mecralarına bıraktı. Hudutlarla uçsuz bucaksız çöllerin vahalarına bırakılan, çölde fırtınanın sürüklediği bulutu andıran bu kederli göçebe halk, Kalevela ile Bâinös'ün oğulları ve sülâlesiydi. Sekiz yüz senelik öteye beriye dolaşmadan sonra Bâinömönin'lerin memleketini bir kuraklık kapladı. Boykazedeler öldü, Sargantilo'lılar mahvaluyor, Bâinömönin de susuz kalıyor. Angora'dan Balamo'ya göç ediyor. Bu nehrin de suları kurumuştı. Her şeye kadir olan, her şeyi bilen kudret, bir damlacık bile su bırakmadığı için acı acı şikâyet etti. O zaman tam, başının üstünde bir dalda bir gümüş güvercinin öttüğünü duydu: "Kaynakların şarkısını bilseydin, Angora nehrinin kıyısında susuzluktan helâk olmazdın. Kayalıklardan nehirler çıkarır, taşlardan kaynaklar fışkırtırın." Gümüş güvercin böylece terennüm ettikten sonra kayıp oldu. O zaman Bâinöinen onu bulmak için yola koyuldu. Onu Kem'den Oba, Katunga'dan Tschulin'e, Om'dan Toara'ya kadar aradı. Ördeklerin bulunduğu Sachona nehrini. Saima'nın serin kuguyu andıran dalgalarını, Pöjönös'ün altın gibi parlayan fiyorlarını dolaştı. Nihayet Finlandya'da, Bâinöminen, kuşu buldu, yakaladı,

kafese koydu, kendisine şarkı öğretmesini emretti. Kuş, ona "Hiç kimse sana şarkı söylemeyi öğretemez, güneş batarken yalnız başına koruluğa git, Kalbin kederle dolu olsun, o zaman şarkı kendiliğinden göğsünde doğacak, zira şarkı ıstıraptan doğmuştur." dedi. Bu konuşmayı âsil Bâinämöinen anlayamadı. Altayı, bütün hazineleriyle, bir kuşu tutmak yüzünden terk ettiği için, üzülmekle ruhunu derin bir vatan özlemi kapladı. Şu şaşılacak işe bakın ki bir gün bu ıstırap kalbinde, korulukta gezerken ruhunda söz kudreti doğdu, dudaklarından şarkı döküldü:

*"Gün battı tekrar parlıyarak doğdu,
Süslendi çöllere, çiçeklerle
İstirap şarkılara çevrildi.
Vahşi Bâtno yumuşadı
Ve Hâkim Bâinämöinen
Altın ve gümüşle vermedi
Kendisini mesut eden şarkıyı."*

İşte şarkı Finlandya'ya böyle gelmişti. Orada şiir çocuk safiyeti ile meydana çıkmış erkek olgunluğuna erişmiş şimdi genç Bâinämöin evlâtlarının başlarına defne dallarından çelenkler konduğu sırada ilk bahar bayramını kutluyordu. Şair sonunda millete şöyle hitap ediyor. "Onun geçmişi gecelerle örtülmüştür ama yaşayanlar bu günden itibaren, her şeye rağmen onun çocukluk günlerine, eski vatanlarına, ırkdaşlarına muhabetle bakıyorlar. İrlanda'nın ırmakları, Macaristan'la Bohemya dağlarındaki milletlerin tekrar gençleşerek, eski dillerini konuşmaları için gösterdikleri istek, Finlandya dağları arasında kuvvetli yankılar doğurdu.

*"Bir millet! Bir memleket! Bir dil ve bir ilim!
Denizden denize kalbten kalbe bu söz dolaşıyor.
Finlanda'nın ırmakları aynı kaynaklardan doğuyor
İstikbali de aynı kaynaklardan.*

Bu mısralarla Zacharias konuşmasını bitirmişti.

Bu sözler yanlış anlaşılmalıydı. İsveççe konuşan Finlandya, onun için mevcut değildi. Ama Saima gazetesinin hiddetini hiç bir şey teskin etmiyordu. Helsinki gazetesinde, yazılan her şey, her zaman olduğu gibi gülünç gösteriyordu. Zacharias'ın Finlandya hakkındaki düşüncelerinin ciddiyetine inanmıyordu. Genç muharrir hayranlıktan ötürü, kendi duymadığı şeyleri söylediğini zannediyordu. Saima'nın bu şekilde düşünmesine hakkı vardı. Zira Saima gazetesi Finlandya'nın edebiyatı olmadığı, Finlandaya matbuat nın mânasız şeyler yazdığı, Memleket 600 sene İsveç idaresinde hiç bir şey öğrenmediğini, halihazırda vaziyetin bir gerilikten başka bir şey olmadığını yazdığı zaman, Zacharias yerinde sessiz sedasız oturup bunları dinlemeye tahammül edemiyordu. Bütün bunlara karşı itiraz ediyor, kendi inancına göre, yapılması icap ettiği için, bu sert nazariyeciye karşı, hakikat olarak bildiği şeyleri söylüyordu. Bu şekilde Saima'nın inatlı ısrarı Zacharias'ı ciddiyetle kendini yoklamaya zorluyordu. "Bir millet, bir dil, bir memleket" için ölüme hazırmıydı; bu sert, ezici, sinirli istikamet, kendi davranışı için, koymak istediği kaideye uyuyormuydu? Fin topraklarında yaşayan bu milletlerden her biri niçin hesaba katılmamalıydı? İsveçin hukukuyla hizmetlerini tanıtacak olursa, daha iyi bir eser meydana getirilemez miydi? Fin ruhunun, dilinin konuşulduğu

yerde aranması doğru değil miydi? Mevcut olan şey niçin şükranla kabul edilmiyordu? Bu bir noksanlık değil zenginlikti. Zacharias hiç bir zaman bu ihmal edilmiş millet için, çalışmaktan vazgeçmiyecekti. İstikbalde Finlilerin bir millet olarak birleşeceğini umuyordu ama güllerin bitmediği, dar ve hoş olmayan milliyetçiliğin yolundan gitmiyecekti. 1845 bahar nüshasında "Fin annelerine" bir beyanname neşretti. Bütün ruhunu bunda aksettiriyordu. Bu beyannemeyi okuyan, işte bütün kalbiyle Fin milletini seven bir adam diyecekti. Mamafih haksız ve tatbiki imkânsız bir şey istemiyordu. Çocuklarına ilk defa yürümeyi öğreten annelere, yavrularını, Fin vatanını sevebilecek şekilde yetiştirmeleri için rica ediyordu. O zamanlar Finlandya'da, bütün münevver sınıfı, vatandaşların onda dokuzu, sahil boyunca oturan halk, şehindeki esnaf İsveç kültürünü almış ve İsveççe konuşuyordu. Memleketteki gençliğin büyük bir kısmı, evlerinde bir tek kelime fince duymuyor, ülkenin büyük bir kısmının Fin halkından ibaret olduğunu bilmiyordu. Mektepte çocuklar kendi dillerini değil, bir çok diğer milletlerin dillerini öğreniyorlardı.

Hiç kimse şimdiye kadar, onlara, bu milletin fevkalâde güzel şarkılarıyla efseneleri olduğunu söylememişti. Bu gençler yetişince, kendilerine nazaran çok aşağı seviyedeki bu halk kütlesine ehemmiyet vermiyorlar, yahut hemşehri saymaktan untanıyorlardı. Şimdi Zacharias, onların, annelerinin bir değişiklik yapmasını istiyordu. Hiç kimse, onlara çocuklarına İsveç dili öğretmeyi yasak etmiyordu. İsveç kültürü eskisi gibi kıymetini muhafaza etmeliydi. Yalnız, annelerin vazifesi çocuklarına küçük yaştan itibaren Fince öğretmektir. Bir birinden ayrı

milletleri birleştirmek, annelerin elinde idi. Böylelikle her şey kazanılacak, İsveç ile Finlandya bir biriyle kaynaşacak, memleket için ebediyen bir sulh ve sükûn devri başlayacaktı. Zacharias bu fikirle, bir daha vazgeçmek istemediği noktai nazara kavuşmuştu. Ama Saima'nın, bu durum değişmesinden dolayı hiddeti eksilmiş değildi. Taarruzlarına, tekdirlerine devam ediyordu. O gazetenin kanaatine göre, Zacharias, onu Fin mevcudiyetinden silip atmak isteyen bir istikametin mümessili görünüyor yahut böyle bir ruh haleti taşıyordu. Saima'ya göre belki Zacharias, farkında olmadan, bu bakımdan onunla boy ölçüşemeyeceğini içten içe bildiği için, fazla vatanperverlik ve icraat arzusundan daha çok korktuğu, yumuşak, sevimli, itidalli en iyi mânada İsveç'e bağlılığın bir mümessili idi. Ama Saima'ın şimdi üstün durumda olduğu tamamiyle açıktı. Halk ona kıymet veriyor. Saima kimin aleyhine yazsa mağlup sayılıyordu. Mamafih Zacharias'ı acıyanlar da vardı. Bu hücumlardan, onun bedbinliğe düşeceğini zannederek, Saima'ya, onu bağışlamaları için rica ettiler, ama Saima bazan uzun makalelerle, bazan da küçük iğneli yazılarla işine devam ediyor. Kudnäs'de, Zacharias'ın annesi oğlunu mağlup saydığından, artık bir daha gazete okumadı. Ona, bu şekilde fena muamele edilmesine tahammül edemiyordu. Konsul Wasenius'da, Zacharias'ı muharrer yapmasına vesile olan rüyasını hatırlıyordu. Onu, tabiatla perilerle akraba görmekten çoktan vaz geçerek alâlede bir insan kabul ediyordu. Ama şimdi, mücadele esnasında, kendisinde, küçük peri Puku'yu hâtırlatan hakikaten sevimli, inatçı, cesur, hiç bir şeye aldırmyan, bir hususiyet belirliyordu. O yerde kovalandığı zaman,

dalda zıplayan omuzlarından kanatları çıkmış bir peri değil miydi? Terbiyecisi dizginlemek isteyince, hiç al-dırış etmiyen o değil miydi? Ona satrançta mat olmuş gözüyle bakıyor, mağlup olmuş san yordu. Ama o her gün başka bir imkân buluyordu. Muhayyelesinin eğlence bağçesinden, gazetesini durmadan süslemek için her gün yeni çiçekler koparıyordu. Bunlar çalı fasulyesiyle kırmızı çiçekler açan yoncalar değildi. Bunlar, hikâye, efsane, canlı tasvirler, şiir nevinden çiçeklerdi. Onu, üz-gün ağlamaklı sandıkları zaman, o daha sevimli gülüm-süyor, kalemi daha çabuk kâğıtların üzerinde kayıyor, öğreniyor, ilerliyordu. 1846 senesinde Saima hükümet emriyle kapatıldı. Böylelikle mücadele sona erdi. Snell-man Zacharias'ı itham ediyor. Kendisini, Petesbörg'a ihbar ettiğini iddia ediyordu. Zacharias, düşmanı olduğu için, ne pahasına olursa olsun kendisinden kurtulmak istediğın sanıyordu. Bu ithama hemen hemen kimse kul-lak asmadı. Her şeye rağmen, Saima'nın Zacharias'a karşı harekete geçirmek istediğı her şey tecrübe ve in-kişaf gibi bir lütufa çevirildi. Ama son ithamı büyüye-rek zehirli öldürücü meyvalar veren zehirli bir ağacın çekirdeğini teşkil etti.

ABO'DAKİ KİLİSE

*Ey sükûnum;
 Tesellim, kalkanım,
 Lâtif gülüm,
 Ey benim ümidim!
 Özlem dolu bir kalple
 Beni kendine çekiyorsun!
 Ne olur bana aç*

*Bu gün artık kalbini!
 Sen zengin,
 Öyle vefalı ve
 Ben ise fakir
 Ne olur kaçma sakın!
 Bakışlarını ban çevir
 Ey benim sükunum
 Bulunsan ne olur
 Her zaman yanında!*

Zacharias 1844 son baharında Emilie'ye düşünerek bunları yazdı. Bu esnada Saima ile mücadelesinin en hararetli noktasında bulunuyor, ilâhiyat imtihanı vermek istiyor, Üniversite temsilcisi olarak her iki Österbott bölümünü birleştirmeye uğraşıyor bu bakımdan memurlarla müzakere halinde bulunuyordu. Kendisini heyecanlandıran, sevindiren, korkutan her şeyde huzur ve sükûn bulmak için, Emilie'yi düşünüyordu. Emilie'ye yalnız onun sevgilisi değil kendisinin bile haberi olmadan, Zacharias'ın bir desteği bir yardımcısı idi. Kızın ona yazdığı mektuplar, çok güzel, fikir bakımından zengin, neşeli, geniş muhayyeleli, zarafetle süslüydü. Her mektup ona yeniden cesaret ve çalışma kuvveti veriyordu. Mektupları, göğsünde taşıyor, Saima'nın attığı zehirli oklara karşı, onların zırh gibi koruduğunu, hissediyordu. Yavaş yavaş Emilie'nin kendisinden daha iyi bir muharrir olduğunu zannetmeye başladı. Kendisine yazdığı her satır neşretmeğe değerdi. Ümitsiz bir aşkla onu sevdiği zamanlar, kızı hakikaten hiç tanınaması kendisi için bir saadetti. Onun bu kadar yüksek kabiliyet ve maharetini, böyle eğlendirici vasıfta olduğunu anlı-

arak, onun zevkini, sabrını vazife aşkını, kalbinin yumuşaklığını hisseseydi, ona sahip olmamanın ıstırabına tahammül edemezdi. Şimdi artık o, Emilie'yi her gün kendi yanında göreceği zamanı özlemekten başka ne yapabiliirdi. Tahsilini bitirmeden önce evlenmeyi düşünemezdi, 8 Ocak 1844 de imtihanını verdi, böylelikle büyük bir engel ortadan kalkmış oldu. Kalbinde, annesiyle nişanlısına söylemeye cesaret edemediği, kuvvetli bir istek vardı. Yani muharrir olarak Hensinki'de kalmak istiyor, muharrirlik ve ufak tefek ek kazançlarla evini geçindireceğine emindi. Emilie belki bu işe temayül gösterecek ama böyle bir maceraya doktorun ihtiyar hanımı Zacharias'ın annesi katiyetle muarız kalacaktı. Senede yalnız sigarası için 60, oyun için 47 ruble, bunlardan başka, bir sürü, geliri daha iyi olan, ailelere nazaran fazla para harcıyan müsrif oğlunun, 1200 ruble ile evlenmesi ne demekti! O, annesi gibi akıllı olsa bu işe başlayabilirdi ama kendini kefaletten kurtaramayıp sağa sola para dağıtan oğlu Zacharias'ın, evlenmeden evvel muayyen bir geliri olması lâzımdı. Oğlu, Helsinki'de kalınca, zavallı Emilie beklemenin ne demek olduğunu öğrenecekti. Gazeteden geliri 1844 senesinde bin rubleyi geçtiği halde, annesei sağlam bir memuriyetin lüzumuna kaniidi. Sağlam bir memuriyet Zacharias için köyde bir öğretmenlik demekti. Vasa'da, Zacharias istese elde edeceği böyle bir memuriyet vardı. Uzun zaman tereddüt etti. Vasa'ya gitmek, gazeteden, bütün millete ders verdiği yüksek kürsüden vaz geçmek, bir mektep dershanesinde, bir kaç çocuğu karşısında dinleyici olarak bulundurmağa katlanmak, bir fedekârlıktı. Büyük, fikri için çalışmaktan vazgeçmeğe hakikaten

tahammül edemezdi. Bu, tohumunu ektiği tarlayı, mahsülünü hasat etmeden, bırakmaya benziyordu. Vatana yaptığı yemini tutmamak ne kadar çok vefasızlık olacaktı. Diğer bakımdan da Saima'nın yaptığı taarruzlardan sonra bazı arkadaşları, artık onun bir gazetede muharrirlik yapamayacağına inanıyorlardı. Annesi de bir mektubunda, muharrirlikten vazgeçmesinin iyi olup olmayacağını soruyordu. Emilie bunları yazmamakla beraber, Nykarleby'deki üzüntülü hayatından, beraber bir ev açınca ne kadar çok mesut olacaklarından bahsediyordu. 1845 senesinde Zacharias Vasa lisesindeki tarih öğretmenliğine talip oldu. Bunu istemiye istemiye bir muvaffakiyet ümidi olmadan yaptı. Emilie ile ailesi, fırsattan istifade etmediğini söyleyebilirlerdi. Mamafih her gün, müracaat nı geri aldıracak bir hâdisenin meydana çıkmasını bekliyordu. Ama bu nasıl bir hâdise olacaktı. Kendisi de açıkça bilmiyordu. Belki yolda giderken yaşlı samimi bir bay omuzuna dokunacak "Gazetedeki faaliyetini takip ettim, Vasa'da ziyan olup gitmenize acıyorum. Sizin için bir şeyler yapacağım Helsinki'de kalacaksınız." diyeceğini umuyordu. Bu samimi dost meydana çıkmadı. Zacharias'da kendi başının çaresine bakmak için elinden geldiği kadar gayret ediyordu. Küçük şiirlerini topladı "Kır Çiçeği" adı altında yayınladı.

*Çamda baharda yeşillenir,
Kokusunu sabraya verir,
Pembe çiçekler açar koruluk,
Onun micizeli güzelliği var.
Ve zengin insan kalbi;
Kuruluktan daha yoksul*

*İssız çölden de daha fakir olarak
Bir kır çiçeği açmasın mı?*

Zacharias eserin ilk şiirini böyle yazmıştı, hakkı vardı. Bu kendi kalbinin hikâyesiydi, onu, kitap halinde büyük kütleye sunmuştu. Şekli bakımından ara sıra başka şairleri hatırlatmakla beraber, muhteviyatı bakımından eser kendi malıydı.

Hepsi yaşamış başından geçmiş şeylerdi. Bu kitapta gençlik gayretleri, tabiatın senbollerini içinde kuvvetlenerek, özlemi ölümsüzlüğe ulaştırıyor, bu kitapta, Kahra'nın eserolu kızı ile Emilie'ye ithaf ettiği, kısa aşk şiirleriyle, Kalevala destanına hayran olduğu zaman kaleme aldığı eski halk tarzı manzumeler bulunuyordu. Bu eserde Henrik Backman için yazdığı ağıtler, Pietismus tesiri altında kaleme aldığı ilâhiler ve Zacharias'ın neşeli zamanlarını gösteren, yeni yıl, buzda gidiş manzumeleriyle beraber, kutlama töreninden alınan ilhamla meydana gelmiş tarihi bir bahis vardı. Bu dağlık kâğıtları tabetirmek için, toplayıp verdiği zaman bütün hayatını yeni baştan yaşadı. Tabiidir ki eser bir tecanüs göstermiyordu. Bir kısım şiirlerini hangi ilham tesiri altında olduğunu farketmeden yazmıştı. Zacharias bunu anlayınca, fazla şekle bağlanarak yazdıklarını, hakikat halde bir kıymet ifade etmiyen küçük manzumelere çevirdi ama kalbi dolup özleminden inleyerek, cetsizlikten ıstırap çekerken, işkenceden harap olmuş bir aşka katlanmak zorunda kaldığı zamanlarda yazdığı şiirler tamamiyle heyecanla dolu hakiki bir ahenk taşıyordu. Şiirlerinde en çok kıymet verdiği, "Şiir ıstıraptan doğmuştur" hakikatini her yerde göz önünde bulun-

duruyordu. Kitabı çıkınca onu hem üzen hem sevindiren bir şey farketti. Şiirleri hava ile dokunmuş gibiydi, onlar maddesiz olup koku ve ahenkten ibaretti. Bir kısım okuyucular bu kitapta bir şey bulamadı, bu küçük şiirler onlar için bir şey ifade etmiyen, hafif hafif akseden seslerden ibaretti. Yine bir kısım okuyucular bunları okurken, hâtıralarıyla düşüncelerini bu şiirlerde bularak, kendilerinden geçtiler, ve bu şiirleri sanki kendileri yazmış gibi candan kabul ederek, ruhlarının derinliğindeki duygulara, sözler bulunduğu için sevindiler. Zacharias'ın kitabını okuyup kıymet vermiyenler ekseriyeti teşkil etmesine rağmen, tek tük insan "İşte aradığımı kitap" ben de böyle hissediyordum. Roneberg'den hiç bir şey anlamamıştım." diyordu. Bunlar umumiyetle şahsiyetleri ile zevkleri yüksek olarak kabul edilmiyen, alelâde mütevazi insanlardı. İşte bu adamlar Topelius'u anladığı için, onun orta bir şair olduğunu zannediliyordu. Dost ve düşman Zacharias'ın eserini fazla kıymetli bulmamakta birleştiler. Samimi koruyucunun ortaya çıkmasına sebep kalmadı, Zacharias'da müracaatını geri almadı. Öğretmen olabilmek için, numune ders vermek ve pskopos ve yardımcısı ile bazı lâtince tezleri münakaşa etmek üzere eylülde Abo'ya gitti. Zacharias, eski Fin başşehrinde uzun ve can sıkıcı bir gün geçirdi. Kendi kendine mücadele ediyordu. Bazan ümitleniyor, bazan da kazanmamasını candan diliyordu. Tezlere sıra gelince Zacharias'ın gururu uyanaarak elinden gelen gayreti gösterdi. Numune dersinde de saygıya değer bir kabilyet göstererek iyi bir ehliyetname aldı.

Ertesi akşam Zacharias Abo'yu terk etmeden önce, şehirde dolaşmak arzusunu duydu. Güzel ılık bir sonbahar gecesi idi, ay, ışıklarını, cenup semasına, bulut örtüsünden elerken, yukarda uc noktada gizli bir ateş ocağında, huzursuz bir şekilde yanıp sönen şimal feorinin ışıkları kuzey göklerine aksediyordu. Hava elektrikle doluyordu. Zacharias gezinti esnasında, kilisenin önünden geçerken, yüksek kavisli pençereden içeriye, kırmızı bir ışığın girdiğini görür gibi oldu. Bu hâdiseyi tetkik etmek için durakladı. Kendisinde harap ve korkulu bir his vardı. Belki şiddetli bir felâketle karşılaşacağına dair bir önsezi doğmuştu. Boza'daki öğretmenliği elde edememekten daha fena bir şey olamayacağını, zaten bunu da pek istemediğini düşünerek kendini boş yere teselliye uğraşıyordu. Bir müddet daha Helsinki'de kalmak onun için daha uygun olacaktı. Bu sene gazetenin durumu, geçen seneye nazaran daha iyi idi. Emilie bir gazete muharrirliğinden başka bir işi olmayan bir adamla evlenmenin büyük cesaretini kendinde bulacaktı. Bu şekilde kendi kendine cesaret telkin etmesine rağmen, onu perişan eden histen kurtulamıyordu. Nihayet bu huzursuzluğun, istikbal endişesinden daha çok, zahiri bir sebep, belki de hava durumundan ileri geldiğine kendini inandırmak istiyordu. Kilisenin kulesinin bakır çatısının, acaip şekilde yanıp sönen ışıklarla aydınlandığını görünce, bu inancı daha çok kuvvetlendi. Kulenin üstündeki haç belirli bir şekilde mavibeyaz alevlerle çevrilmişti. Yukarda bir şeyler oluyordu; Zacharias bir sürü karganın bariz bir dehşet içinde karanlıklara uçtuğunu gördü. O zaman korkudan

siyırıldı, kalbi heyecanla ve sabırsızlıkla çarpamaya başladı. Sanki, ruhların aşağı inmesine şahit olmuştu. "İşte ruhlar! Kilisenin altında sandukalarda ki bedenlerine dönüyor, onlarla birleşerek yeniden hayata kavuşuyorlar." diye düşündü. Şimdi rahipler, korodaki yerlerinde toplanıyor, pesekoposlar yarı aydınlık mihrap önünde sessiz bir ayin yapıyorlar. Tam mihrabın altında, kraliçe taht üstünde, saray erkânı ile çevrilmiş olarak oturuyor, sarayın eski kudretli asilzadeleri de koro mahalline giden merdiven basamaklarına diz çökmüşlerdi. Zacharias kendi kedine gülmek zorunda kaldı. Bir kaç gün evvel mistisizmin aziz saydığı Justinus Körmer'in bir kitabını okumuş, bu eser onda bu fantazileri doğurmuştu. Onu okurken, hayallerle periler etrafını sarmışlardı. Orda, her şeyden fazla, bir yüzük hikâyesi muhayyelesini harekete getirmişti. Bu yüzük şimdi parmağında olsa, kilisenin kapısına gidip içeri girmek için müsaade istiyecekti. Ölülerde, karşı gelmiye cesaret edemiyceklerdi. Bu toplantıya, ruhlar onu alacak, hayatlarının sırlarını ona anlatacaklardı. O, şimdiye kadar, kendinden evvel, kimsenin yapamadığı bir şekilde memleketin tarihine nüfuz edecekti. Boğucu, gece havasıyla, eski kül rengi kilise, onu hakiki bir hayaletler alemine sürükledi. Biraz sonra etrafında beyaz hayallerin belireceğine inanmıştı. Kilisenin dışında bulunan ölüler de tabii olarak mezarlarından kalkacaklardı. "Belki onlar şimdi burda ama onları göremiyorum" diye düşündü. Bir an teemuldan sonra cebinden bir anahtar çıkardı, gözlerinin önüne getirdi. Kuddnäs'deki iktidar Brita şöyle söylemişti. Geceleyin kilise mezarlığında, anahtarın halkasından bakan, ölüleri görebilir. Anahtarı gö-

zünün önüne getirir getirmez bir hayalin karanlıktan sıyrılarak kendine doğru koştuğunu gördü. "Bu hakiki bir insan değildir" diye düşündü. Korkmadı ama çok şaşırmıştı. Zira karşısında gördüğü mahlûk ne ölü ne canlıydı, kendi evhamının bir yaratığı idi. Hiç kimse şimdiye kadar, dimağında doğan bir yaratığın şekil alıp canlı ve kendi başına hareket ettiğini görmek mucizesine ulaşmamıştı. "Tabii rüya görüyorum" diye düşündü. Şimdi yaklaşan hayalin, "Bay rahip kulede, bana ziyaretinle şeref vermez misin?" diye kendisine hitap ettiğini duyuyor. Tekrar "Tabii rüya görüyorum" dedi. Uyanık olduğunu fevkalâde mucizeli bir hal yaşadığını kati olarak biliyordu. Önünde duran bu hayal, onda bir şeyler yaratmıştı. Ne söylese, hayalin hareketleriyle sözlerini tasvip ediyordu. Bütün bu tasdikler, kendi iradesiyle olmuyordu. O, anahtarı gözünün önüne tutmuş kilisenin önünde duruyor, biraz sonra ne söyleyip ne yapacağını bilmiyordu. Uyanık gözlerle rüya görüyordu. Geceleyin gördüğü rüyaların, onda meydana getirdiği tesir, uyanık durumunda olduğu halde, faaliyet gösteriyordu. Hayalet, yahut ismine ne derse desin, bir daha kendisine hitap ettiğini duydu. Kendi muhayyalesinin yarattığını, konuşurken duyması, onu şaşırmıştı. Birden bire kafasında şimşek gibi bir fikir geçti! "Bu fevkalâde garip bir haldir, fırsatı kaçırma, oyuna katıl, rüyanın doğurduğu hayal, istediği gibi hareket etsin." Zacharias şimdi önünde duran mahlûku tetkik etmeğe başladı.

Zacharias'ın gördüğüne göre, o çok ihtiyar bir adamdı, ama çok görmüş geçirmiş bir yüzü, kartal gagası gibi kemerli burnu, etsiz yanakları kırışık alniyle

sağlam demir gibi bir enerjiye sahip olduğu belli oluyordu. Bir an Zacharias yer altı hükümdarının kendi karşısında bulunduğunu düşündü.

Bu acaip mahlûk "Bay rahip! Abo'de, bu akşam, kilisede de bir şeyler olduğunu farkettiğiniz, bunlar ne hayalet ne de ruhlardır, mamafih ne olursa olsun yukarıda olup biten şeyler belki sizi alâkadar edebilir" dedi.

Zacharias hayretler içinde ne evet ne hayır diyebilirdi. Ona hitap eden adam, yeniden söze başladı. "Bay rahip kendimi takdim etmemi bekiloyrsun, benim ismim doktor Martin Weis'dir aslen Almanım, ama endişe etmeyiniz bütün vesikalarım muntazamdır. Memurların lütufkâr müsaadesiyle burda bulunuyorum. Beni kuledeki odada ziyaret etmeni tekrar rica ediyorum." Zacharias bir an için karşısındakinin bir deli olabileceğini düşünüyor ama adamın söyledikleri tamamıyla akıllı ve şuurlu şeylerdi, aynı zamanda bunun yüzünde delilere has olan çöküntülü hatlar yoktu. Karşısında kuvvetli bir enerjiyle kuvvetli bir fikre sahip bir ruh bulunuyordu. Adam hiç tereddüd etmeden kiliseye girdi. Zacharias'da onu takip etti. Biraz sonra kilise hademesi yahut kule bekçisi tarafından kullanılan ve kilise-kilisenin ön avlusuna götüren bir ufak kapıya ulaştılar. Burada, zifiri karanlıkta doktor Martin Weis Zacharias'ın elinden tuttu, bu maceradan döner endişesiyle, misafiri hızla yukarı çıkardığı kule merdivenine doğru götürdü. Belkide, Zacharias'a sorduğu zaman, cevap beklememeesi aynı sebepten ileri geliyordu. "Beni kaç yaşında tahmin ediyorsunuz bay rahip? Belik seksen, ya doksan. Hiç çekinmeden üzerine bir seksen bir seksen daha ilâve ediniz, o zaman hakikate yaklaşırsınız. Büyük

Adolf Gustav, Almanya'ya seyahate çıktığı zaman, bir çocuktum onu çok iyi hatırlıyorum. Ha!k onun Naumberg'de geyik derisi kürkünü öperken, annem beni kucağında taşıyordu. Ben Turenne ile Caode'nin kumandası altında savaştım. Tekrar tahsil için geri döndüm, Leibniz'in idaresi altında Almanya'da, Newton ile İngiltere çalıştım. Kısaca, devrin hemen hemen hiç bilmediği, bir çok sırları tetkik ettim. Cevherinin akşından, bütün dünyanın yaşadığı, abı hayatı keşfettim. Şimdi artık, bu yolculuğumun hedefine ulaştığımı görüyorum."

Zacharias'ın elini bıraktı, bekçilerden saklanmaya mahsus bir yer olduğu açıkça belli olan, bir küçük odanın kapısını açtı. Bu ufak hücrenin yarısını, içinde kömürler yanan bir ocak kapladığı için, daha küçük görünüyordu. Ocağın üstünde bir çok potalar duruyor, dışardaki raflarda kaplarla siyah şişeler yanan kömürün hifif ışığında seçilemiyen daha bir çok bilinmeyen eşya duruyordu. Mümkün olsa, Zacharias kendini bir simyacının esrarlı lâboratuvarında sanacaktı. Burada, onu, lâboratuvarına götüren, kendisini Adolf Gustav ile muasır sayarak, abıhayat bulduğunu iddia eden, adamı yakından tetkik etmeye Zacharias fırsat buldu, zayıf ve kamburca idi. 17 inci asır kıyafetine bürünmüştü: Kısa pantolon uzun çoraplar tokalı ayakkabılarla uzun kuyruklu ve büyük düğmeli bir fırak giymişti. Bir deri önlük takmıştı, her halde Zacharias'ı yukarı çıkarmak için, o kadar acele aşağı inmişti ki, onu çıkarmağa vakit bulamamıştı. "Bay rahip, ilmimi sonra size ispat etmek beni sevindirecektir ama şimdi çok mühim bir meseleyi izah edeceğim, bundan dolayı oturup beni sa-

birle dinlemenizi rica edeceğim” dedi. Böylece Zacharias’a rahat bir iskemle verdi. Kendisi de kule penceresinin taştan kenarlılığına otururken, mutlak hitabetile şöyle devam etti: “Ben tabiatın sırlarına nüfuz etmeyi hayat boyunca vazife edinmiş, düpe düz, sade bir insanım, bazı şeyleri bulmağa da muvaffak oldum. Mamafih yaşadığım zamana sığdıramadığım bir çok şeyler geride kaldı. Uzun bir müddet yıldızların tesirlerine hâkim olacak vasıtalar aradım. Kitabımda, üç kudretli seyyare Mars, Jupiter, Saturnus’un beş yüz senede birleştiklerini, ve bu birleşme esnasında yapılan, üç yıldızın kuvvetini taşıyan tılsımla, diğer yıldızlara hâkim olunacağını okumuştum. Bu yıldız birleşme durumu yalnız sekiz dakika, on dört saniye kırk dokuz salise devam ettiğinden, tılsımın yapılması için bir salise eksik yahut fazla olmamalıdır. Bu durumdan dolayı bu tılsım ancak bir kerecik 1318 senesi 14 ocak ayında 3,28 geçe yapıldı. Bu yıldızlar 1818 senesinde bir daha birleştikleri zaman bir tılsım yapılmadı ama bu kudretli seyyarelerin himayesi altında bir çocuk dünyaya geldi. Bay rahip her halde anlamaya başladınız. Bu mühim anda doğan siz değil misiniz yoksa aldanıyor muyum?” Zacharias başıyla tasdik etti doktor Weis’de sözlerine devam etti. “Size, burad anlattıklarım tamamıyla bir hayal mahsülü gibi görüldüğünden sözlerime inanmak istemiyorsunuz.” Zacharias gülümsiyerek “Evet bütün anlattıklarınız önemli ama...” dedi doktor omuz silkti. “On dört ocakta dünyaya gelen adamda, bu ilme karşı bir inanç bulacağımı sanmıştım. Ama bana göre hava hoş! Siz bu tılsıma sahip olacak adamlardansınız, buna ne dersiniz. Sizin doğum saatiniz buna hak kaza-

niyor. Arzu ederseniz bu gece o tılsım size verilecektir.” Zacharias “Doğru mu? Allah aşkına doğru mu?” dedi. Nerede ise hiddete çerilecek bir sesle “Siz gülüyorsunuz bay rahip, bir an daha bekleyin, bana itimat edin, biraz dinlemek lütfunda bulunur musunuz? Size hiç bir şeyi bildirmek istemezdim ama sizi aydınlatmak üzere vazifelendirildim. Bunu kendi arzumla yapmıyorum.”

O, Zacharias’ı tesir altında bulduracak bir talakatla konuşuyordu. Sesinin eski alaylı tonunu değiştirerek, Zacharias, “Ben inanmıyan bir insan değilim, Bay doktor. Anlattığınız şeyler, bana biraz gayri tabii görüldüğüne hak vermelisiniz. Sizin ifadenize göre, bana verilecek olan tılsımla ne gibi kuvvetlere sahip olacağımı anlattırsanız, belki vaziyeti daha iyi kavrayabilirim.” Bu acıip ihtiyarcık “Bu tılsım küçük bir adamın serçe parmağına zorla takılacak kadar dar, bakır bir yüzüktür.” dedi. Birden bire pencere kenarından kalktı Zacharias’ın yanına geldi, sol elini tuttu serçe parmağının ilk boğumuna yüzüğü takmağa uğraştı. Mukavemet edilmez bir korku ile Zacharias elini geri çekti. İçinden bir ses, dikkatli olmasını, hiç bir suretle yüzüğü zorla takdırmamasını söylüyordu. “Bir an daha bekleyiniz bay doktor! Siz bana daha yüzüğün husisiyetlerinden bahsetmediniz.” İhtiyar gözlerini havaya dikerek “Şaşkın adam! Yüzlerce insan, bu yüzüğe kavuşmak arzusuyla yandılar, ben de bir zaman bu küçük yüzük için her türlü cinayeti işliyebilirdim. Bu beni timarhaneye kadar sürükledi, kendimi, bunun için ölü yerine koydum. Şimdi kudretim, söylemek lâzım ise, yüzükten çok fazladır. Artık ona ihtiyacım kalmadı. Vazifem şimdi onu sana vermektir.” dedi. Tekrar Zacharias’ın küçük parmağına tak-

mak istedi ama Zacharias razı olmadı. Kati bir ton ile "Önce hususiyetlerini bildir." dedi, doktor Weis huşu içinde, "Dünyada bundan daha kıymetli bir hazine yoktur" dedi. "Buna sahip olan, saadetle, her yerde zafer, sevgi, şeref, zenginliğe kavuşur. Kendisine sahip olanı, yüzüğün kuvvetini ortadan kaldıran, yalan yere yemin etmedikçe, fenalıktan korur. Şimdi bay rahip, hiç yoksa yüzüğün parmağınıza uyup uymadığını denemek istemez misiniz?" davetkâr bir gülüşle yüzük bulunan parmağını uzattı, ama Zacharias ürperdi. Zaman kazanmak için "Bir şey daha soracağım" dedi. "Yüzüğü niçin bugün veriyorsunuz? Doğduğum tarihten itibaren bana ait olması lâzım değil miydi?"

"Doğru ama siz bize bunun için bir fırsat vermediniz."

"Fırsat mı, nasıl fırsat?" diye Zacharias hayretle sordu.

"Sözlerimle şunu ifade etmek istiyorum. Reşit olduğunuz andan itibaren vatanınızın saadetinden başka bir şey düşünmediniz ama şimdi..."

"Ne demek istiyorsunuz bay doktor Weis"

"Şimdi Abo'ya gelmekle artık kendi saadetinizi düşündüğünüz anlaşıl yor. bir ev kurmak, evlenmek, emin bir memuriyet bulmak istiyorsunuz. Şimdi yüzük sizin için kıymet taşıyabilir."

"Pek iyi, ya onu almazsam?"

Doktor "Size yemin ederim. İhtiyatsızlık yapmayın. Yalnız şuna dikkat edin siz büyürken yüzük kilisede, diğer kıymetli mücevveratla beraber saklandı. Abo kilisesi, ona bağlı hâtıra, tarih, yatan ölümlerle, İsveç mil-

letin ana ocağı sayılabilir. Böyle bir hazinenin burda saklanması, memleketimiz için tesirli olabilir. Son on sene içinde Finlandya için, bahis mevzuu olan saadetin derecesini şimdi tasavvur edebilirsiniz.”

“Abo yanmıştır” diye Zacharias cevap verdi.

“Eski bir şehrinin yanması ekseriya onun için bir iyilik değil midir?” diye doktor sordu. “Gel” diye tekrar Zacharias’ın elini tuttu. “Yüzüğü parmağına takayım. Memleketinizin kavuştuğu saadetin büyük bir kısmı size intikal edecektir. Yazdığın şeyler için herkes size hayran olacaktır. Siz kral ile halkın sevgisini kazanacak, zengin olacaksınız. Zayıf bir inancınız var, bu gece yüzüğü parmağınıza takınız, onun kudretine inanacaksınız.” Zacharias rahat bir nefes aldı. Son teklifte adamın ısrarından kutrulacak bir imkân vardı. Bir kaç saniye sonra ne olursa olsun kuyumcu yahut büyücü ile bir anlaşmaya varmıştı. Yüzüğü bu gece parmağına takacağına söz verdi. Parmağında taşımak istemezse tekrar onu kilisenin hazinesine verecekti. Bununla, doktor Weis’e göre, kendisi yaşadığı müddetçe Finlandaya yükselecek ve mesut olacaktı. Bu iş olduktan sonra, doktor daha çok neşelendi daha çok samimileşti. “Size bir tavsiyede bulunmama müsaade edersiniz. Bu geceyi yüzüğün tarihini öğrenmeğe ayırınız, istikbalde bu sizin için çok faydalı olabilir.” dedi. Zacharias bu sözleri candan kabul ettiğine dair başıyla işaret verince, doktor içi dalgalı bir dumanla dolu gibi görünen büyük bir cam küreyi getirip, onun önüne koydu. “Rahatça dik oturunuz, gözlerinizi bu küreye çeviriniz, buraya bakınız! Şimdi yüzüğü parmağınıza takacağım, sonra sizi yalnız bırakacağım. Hiç bir şey sizi rahatsız etmesin.” dedi.

Zacharias ona yüzüğün tarihini anlatması için vadini hatırlatmak isterken, küçük adam birden bire gaip oldu ve o, kilisenin garip lâboratuvarında, parmağındaki yüzük önündeki büyük küre ile yalnız başına kaldı. Zacharias küreyi yakından tetkik edince hakikaten garip şeyler olmaya başladı. Kendisinin de izah edemediği bir tarzda, sanki kendi içini görür gibi oluyordu. Kendi kafsiyle, dimağında da böyle bir birine karışmış bulutlar, kavranılmaz dumanlar yükseldiğini sanıyordu. Bakmasına devam ederken, bulutları kendi içinde sanıyor yahut belkide cam küredeki bulutlarla kendi içini bir birinden ayıramıyordu yavaş yavaş dumanların şekil aldığını görünce, onların kendi hâtıraları olduğunu sanıyordu. Bir kaç bulutun. Uleborg'da, muhayyelesini roman okumakla genişlettiği zamanlara ait olduğuna farketti. O, kendisinin yaratıp, hattâ denilebilirki hülye-larının kraliçesi yaptığı, bir varlığın hayalini görüyor. Bu, henüz kendisinin, görmeden bütün kalbiyle sevdiği bir kadındı. Çok güzel, esmer, cazibeli mağrur ve ihtirasliydi, asil bir aileden geliyordu, kendisinin boy ölçüşemiyeceği bir kahramana aşık olduğundan, Zacharias onun sevgisini kazanmak için yalvarıp duruyordu. Bundan sonra cam küre ona, kendisinden daha kuvvetli arkadaşları tarafından döğölüp fena muameleye maruz kaldıktan sonra, evinin odasında tahayyül ettiği kahramanlıklar ile mektep hâtıralarını gösterdi. Sonra, Runeberg'in yanındaki, Fryxell'in hikâyelerinin okuduktan sonra, küçük odasında geçirdiği maceralar meydana çıkıyor, daha sonra profesör Rein'in derslerinden kısım kısım parçalar ile daha çok, bir dinleyici iken yazdığı şiirleri görüyor. Yine o yuvarlakta mütemadi seyahatleri es-

nasındaki yol maceralarını farkediyor. Mektep ve Üniversiteye giderken, oralarda başından neler geçmemişti! Bir karlı havada yolunu şaşmış, esrarlı bir Fin çiftliğine gelmiş, ara sıra bir saray arabasında seyahat etmişti. Tam Nykarleby'e gelince, bazan Mathilde Lithen'in bir asilzade tarafından kaçılması vaki oluyordu. O zaman seyahat yorgunluğuna aldırış etmeden, onu kurtarmak için bir ata atlıyordu. Takip ederken atı çatlıyor, sonra bir kızak çalıyor, bu da korkunç kar fırtınalarında tıkanıp kalınca, yaya olarak çizmelerle Bott koyu çevresinden Ulaborg ile Haparanda'ya kadar, bu firariyi kovalıyordu. Ama her zaman takip eden o değildi. Bazan da kendisi kovalanıyordu. Korkunç bir fırtınada yelken açıp kaçmış, karanlık ormanlara saklanmıştı. Rusyadan dönen bir esir gibi yakılmış yokedilmiş evini aramış, o kargaşalığın bütün sefaletini çekmişti. Sonra Mathilda'ya ait çocukluk hayalleri meydana çıkıyor. O avam tabakasından kumral çok güzel, becerikli bir şimalli kadındı. Yüksek mevki sahibi adamlar, aşkını kazanmak için ona yalvarıyorlardı. O kadın her zaman baht yar değildi, ama olmaya kabiliyeti vardı. Akıllı, kuvvetli, becerikli bir kadın olarak ilerde çocuklarını, malını mülkünü idare edebilirdi. Cam kürede Zacharias mukadderatını idare edecek olan bir yıldıza ait çocukluk hâtıralarıyla, yaşlı hizmetçisinin bir Fin cadısı olduğuna dair devamlı düşünceleri ve ayrı zamanda Julius Kermer'in kitabından acaip hikâyeleriyle, buna benziyenleri görüyor. Nihayet bu cam kürede, şimdiye kadar öğrendiği şeyler, yaşadığı bütün maceralar ve ruhunun bütün muhtevasiyle Zacharias'ın önünde duruyordu. Bunlar duman bulutları gibi ileri geri aşağı yukarı dalgalanı-

yordu. Bunlar, hakiki şekiller haline girebilecek kudrette değildi. Birden bire Zacharias, parmağındaki yüzükten gelen bir hafif tazyik hissetti. Bu parmağın, koluna, kafasına oradan dimağına giden sıcak bir ceryan fışkırdı. Bu andan itibaren bu cam kürede bulunan garip parçalar muntazam bir surette yavaş yavaş birleşerek şekiller almaya başladılar. Zacharias önünde, insan, ağaç, at meydanlar görüyor. Sesler duyuyor, düşünceleri anlıyordu. Bunlar kendi dimağındaki malzemelerdi ama bir nizam içinde birleşiyor ve bir tarih meydana getiriyordu. Yüzük, ona, mukadderatını anlatmaya başladı. Bu Zacharias'ın şimdiye kadar yaşadığı hâdiselerin en hayrete şayan olanı idi. Bu işte büyü mevcut olduğunu söyleyemezdi, bütün bunların menşei tamamen tabii şeylere dayanıyordu. O, fevkalâde artan muhayyelenin yardımıyla, çok eski hâdiseler arasında irtibat kuruyordu. Eski çağları bir biri peşinden tetkik ediyor, nesilleri çeşitli tasavvurlarıyla takip ediyor, ana babanın öldüğünü, oğulların yetiştiğini, tipleri karakterleri görüyor. Finlerle İsveçlilerin destanını yaşıyordu. Saatlerce, böyle oturmuş, gözlerinin önünden geçen hâdiseler zencirini seyretmişti.

Gülüyor, ağlıyor, mesut oluyor, kendisinden geçiyor, öfkeleniyor, kızıyordu. Yüzüğün mukadderatı, ona emsali olmıyan bir güzellikte göründü. Kapı açılıp doktor Weis kafasını içeri uzatıncaya kadar böyle oturdu.

"Gece bitmek, güneş doğmak üzeredir. Neye karar verdiniz bay rahip?" diye sordu. O, rüya gören bir kimsenin şaşkınlığı içinde, cam kürenin önünde ayağa sıçradı. Gözlerini, parmağındaki yüzüğe dikti. Evvelâ yüzüğü çok sevdiği için, ondan, hiç bir şeyin kendisini

ayırmıyacağını, düşündü. Sonra başını kaldırdı bunu söylemek için doktora baktı. Ama doktor bu bakışı beklemiyordu. Bu anda Zacharias'ın yüzünde, kendisini mesut eden duygular açıkca aksediyordu. Zacharias, baktığı yüzde, kendisinin tutulduğu tuzığa, yüksek bir şahsın düşmesinden ileri gelen aşâğılık bir ruhun şeytanî sevinciyle, sonsuz bir kin farkettil. Hudutsuz bir korkuya kapılarak parmağından yüzüğü çıkarıp yere attı. Kısa bir zaman önce rüyasında işittiği bir cümleyi gayri ihtiyarı tekrarladi. "Vade retro satanus" "Ey şeytan çekil buradan git" Bu anda güneş dar pencere aralığından göründü. Onun ışıkları altında küçük adam silinmeye başladı. Kap kacağıyla raflar, üstünde potalar bulunan ocak, hattâ doktor Weis bile gözden gaip oldu. Zacharias, orada yalnız başına kaldı. Daha da mühim bir hâdise oldu. Kendini biraz evvel çeviren kilisenin muazzam duvarları, güneşin aydınlık ışığı altında görünmez oldu. Kendisine, sanki, bir buluta bakmış gibi bir his geldi. Bütün çevresi serbest, temiz hava ile çevrilmiş bir düzlükte bulunuyordu. Evet o, doktor Weis'in gelip, kiliseye götürdüğü yerde, bir ağaca yaslanmış duruyordu. "Yalnız bir rüya" dedi, biraz üzgün içini çekti, aynı zamanda geceleyin gördüğü şeyleri yeniden hatırlıyarak kalbi sevinçle doldu. Şarkı söylemek, bağırarak, önüne ilk çakanı, kim olursa olsun kucaklamak istiyordu. "Elimde büyük bir eserle büyük bir eserin malzemesi var, bir destanın plânı kafamdadır." diye bağırdı.

Zacharias'ın Emilie'ye gönderdiği, müteakip mektupta, rakibinin Vasa'daki öğretmenliği alacağına kana-

at getirdiğini yazıyordu. Aynı zamanda istikbalde Helsinki'de yerleşmek üzere hazır olmasını rica ediyordu. Başşehirde kalmak için kati karar vermişti. Şu işe baki ki kalmak için kati kararı verir vermez bazı ümitler belirlemeye başladı. Fazla bir takdir görmesini zaten beklemiyordu da. Eserini tamamlamadan bu takdire kavuşamayacağını biliyordu. Aldığı bazı tekliflerden, kendisini muharrirler arasında saydıklarını anlıyordu. "Resimle Finlandya" adlı eser çıkarmak isteyen bir tabii buna ait metinlerin bir kısmını yazması için Zacharias'a rica etti.

Bir başkası bir noel hikâyesi, Tiyatro müdürü Frederick Deland bir piyesi kompozitör Abo'lu Julius opera metni istiyordu. Nykarleby'deki eski tereddüt gaip olmuştu. Emilie'nin kız kardeşi Thilde Nykarleby belediye reisi ile evlenecekti, kain valde ile peder Zacharias ile Emilie'nin düğününde aynı zamanda yapılmasını istiyordu. Ve böyle yapıldı, bütün gününü Zacharias zevkle katlandığı, zahmet ve sıkıntı ile geçirdi, bir ev kiraladı, eskicilerden mobilye, iki kız kardeş için gelinlik elbiselerle binlerce ufak tefek şeyler satın alıyor, düğün, Noel haftasıyla yeni yıl arasında Nykarleby'de de sevinç ve neşeyle yapıldı ve 1846 yeni yılında Zacharias Helsinki'de ki evinde Emilie'siyle beraber başbaşa kaldı.

1848 SENESİ

27 Nisan 1847 senesinde, Zacharias, gazetesinde "Baharda Sabah Fırtınası" adlı bir şiir yayınladı. Uzak ıssız bir dağda şaşkın şaşkın oraya buraya dolaşan hatıf bir rüzgâr eserek sisli, üzüntülü bir araziye bakıyor. Sağa

sola giden sisler ayakların.n altında dalgalanıyor, siyah kesif bulutlar ovayı sarmış, günün sevinçleri, sevimli güneş ışığı ile, ümidin pembe parıltısının girmesine engel oluyor. Hafif rüzgâr, kuvvetli bir fırtına haline gelip, sisleri dağıtmak, bulutları kovalamak, gölgeleri yok ederek hayata, ışığa yol açmak için, kayalıklar kralı kartaldan kanatlarını, bozkırın kurdundan dişlerini, bulutların şimşeginden kıvılcımını istiyor. Rüzgâr bir bakirenin dudaklarından dökülen bir iniltiyi andırmasına rağmen, kendisini dağdan atıyor. Şu işe bakın ki, taze cesareti ona dev kudeti veriyor. Hışırtılı kartal kanatlarıyla uçuyor, kurt dişleriyle sisleri ısıyor, şimşek gücüyle bulut ordusunu darmadağın ediyor. Dünya üzerinde ona karşı gelecek bir kuvvet yoktur, ormanın can sıkıcı gölgeleriyle, bulut yağınları, bakışından kaçıyor. Sonunda ışık istemek için arz üzerinde esince, iyilik bilen çiçekler, koruluktan, kuş cıvıltıları, insanların neşeli şarkıları, kendisine, şükranlarını sundukları için, kuvvetli kanatlarını sarkıtıyor, sükûn içinde uyuyacağı kayalıklara, yorgun yorgun geri dönüyor. Bu, kuvvetli, güzel bir şiirdi. Bunu okuyan, bir yükten kurtulmuş gibi nefes alıyordu. Çayırılık ve koruluk için olduğu gibi, beşeriyetin de bir baharı olacağına, insan gayri ihtiyari inanıyordu. Bulutlardan, büyük bir kurtarıcının kanat sesleri duyuluyordu. Şair bu kurtarıcının ismini söylememişti ama herkes ihtilâl diye bir birine fısıldıyordu. Sislerle bulutları dağıtan, kuvvetli rüzgâr kendinden başka kim olabilirdi? 1848 27 mayısta "Mavi Deniz" isimli bir şiir yayınlandı. Bu şiirde, kendisinin, karada bir dağın doruğunda koydan ve boğazdan uzakta bir temaşasını tasvir ediyor. Çevresinde bütün karlar eriyor, kuru

yapraklar himayesinde bir papatya açmak cesaretini gösteriyor, güneş doğmuş, bahar rüzgârları bulutları dağıtmıştır, her yerde bahar geldiği hissediliyor, yalnız geniş satırlı deniz halâ hareketsiz duruyor. Zelzeleler meydana getirebilecek olan dev, arzın kayalıkları altında, zencirler içinde uymaktadır. Yalnız ne zaman hürriyete kavuşacağını bilmemektedir. Dışarıda, çok uzakta güneş altında, açık mavi bir sahil parlamaktadır, orda dalgalar yükselip iniyor, orada parlak beyaz köpükler, sabah bulutlarına karşı incilerini fırlatıyor, orada deniz, kurtulmak için uğraşmaya başlıyor, ordan sağlam buzlar altında tehdit edici gök gürültüleri kopuyor. Savaşa susamış genç dalgalar, bir daha fırtınaya çevriliyor. Denizin üstünü kaplıyan buz tabakası kırılacaktır. Açık bir deniz mavi göğü tekrar aksettirecektir. Bu da hakikaten çok nefis bir şiiirdi, tekrar Fin halkına, bir bahar duygusunu tattırıyordu. Bu, t pki her sene denizin dondan kurtulması gibi doğru idi, zencir altında uyuyan devin uyanarak hürriyet yolunu açması da tamamiyle hakikatti. Bu saatler de artık o kadar uzak değildi. Şair, denizin mavi kıyısını görüyordu. Diğer insanlar da sevinçli kalplerle buna inanıyor, bunu görür gibi oluyorlardı. Zacharias'ın, bir avrupa ilk baharını, önceden söylemesi için kâfi sebepler vardı. 1848 senesi başlamak üzereydi, birkaç hazırlayıcı fırtına dünya üzerinde esmeden sahneye çıkmadı. Bu fırtınalar gençlik ve şair tarafından ne kadar büyük bir sevinçle karşılanmıştı! Bundan 50-60 sene evvelki gibi, hayat zengin ve kudretli olacaktı. Şu şekilde konuşmalar duyuluyordu. O zamanlar insan havayı alabildiğine teneffüs ediyor, dünya her gün bir az daha yenileşiyordu. 1789 ilkbahar

havasının dağıtmadığı sislerle karanlık, o zamandan şimdiye kadar meydana gelen sıkıntılar ve güçlükler, şimdi gaip olacaktı. İlkbaharda, nehirlerdeki buzların çözülmesi gibi sevinçle karşılanan söylenti, hürriyetin bahar şarkıları bir tehlike doğurabilir miydi? kasedettiğim yüksek makamların, bu sözlerin altında gizlenen mânayı anlıyarak şairi sibiryaya sürmesi tehlikesi değildir, bu pek mühim bir şeref ifade etmez. Söylemek istediğim tehlike, Zacharias'ı, hemşehrileri bir sabah fırtınası, gelecek hürriyet mücadelesinin önderi olarak kabul etmeleri idi. Böyle bir şey kendisi gibi plânları olan bir adama uygun gelebilirdi. Bu bir reformator'ın istediği kuvvetli bir değişme değildir. Cumhuriyet yahut İmparatorluk, istibdat yahut demokrasi, esasında, onu aynı zamanda alâkadar edebilir mi? O, ruhların sakin bir değişmesini, doğru ve yerinde bulduğu için, kanun ve nizamı istiyor. İstibdada, başı boşluk kadar kin besliyor. Yıkma ve harap etmekten ne kazanacaktı? eskinin itinalı koruyucusu aynı zamanda yenilik taraftarı idi. Öldürülenin gaip olduğu, yalnız iyinin fırtınaya tutulmadan, inkişaf ettiğini biliyor. Zacharias Topelius bir şeyi ilk plânda kati olarak anlıyordu. İsteddiği şey imkân hudutları dahilinde idi. Şimdi, gül bağçesi, kendisinden uzak, şiirde yaşayan bir varlık değil, kendi memleketinde, kendi hükümrânlığı altında, her gün kendi çevresinde bulunuyordu. Evlendiğinden beri Emilie ile pek iyi anlaşmış karşılıklı itimat içinde yaşıyorlar. Sevgilisini yakından tanıdıkça, onda çok iyi, yeni hususiyetler buluyor, Emilie'de aynı şeyleri Zacharias'da görüyordu. Her ikisi de, günlerini sevinç ve neşe ile geçiriyorlardı. Günlük hayatları yalnız neşe ve fikir birliği ile değil,

aynı zamanda, şiir, musiki, samimi münasebetlerle süslüyorlardı. Sonra çocukları dünyaya gelip ilk heceyi kekeleyerek ürkek adımlarla evde yürürken, Zacharias gül bağçesinin böylelikle tahakkuk ettiğini, kabul etmesine yaşamamak lâzımdır, böyle bir saadete, bütün milletin erişmesini diliyordu. Fakir, dar gelirli bir gazete muharriri idi. Geçimini temin etmek için Helsinki liselerinin birinde öğretmenlik almak zorunda kalmış, Helsinki Üniversitesi kütüphanesinde yardımcı kütüphaneci, aynı zamanda "Resimlerle Finlandya" isimdeki eseri yazmak gibi ufak tefek işler bulmuştu. Umumi mânada günleri iyi geçiyordu. Evi talebeliğinden kalma eski eşyalar, müzayededen alınan masa ve iskemlelerle döşenmişti. Bir piyano mevcuttu ama kira ile alınmıştı, bayan Emilie uzun zaman yazı masasındaki ayna ile yetinmek zorunda kaldı. Hastalık, ölüm, onları yokluyor, ama Zacharias'ı hayatın hoş ve güzel şeylerine karşı, sevinç duymaktan alıkoymıyordu.

Bunları, gazetesinde, bütün güzelliği ile anlatması için ona kuvvet veriyordu. Okuyucularına şu şekilde seslenmesi için doğrusu hakkı vardı: "Ey Finliler bana bakın! Hayatı fakir, ağır, neşesiz yahut soğuk bulmuyacaksınız!" böylelikle Zacharias etrafındaki hayata, gazetesisiyle yalnız bir şekil vermekle kalmıyordu. Şimdi Fin Başşehrinde faaliyete geçmiş müteşebbisleri teşvik ediyor, sonra bütün kuvvetiyle akademi okuma, yoksul çocuklar için kurulan kadın yardım, ve sanat derneklerini himaye ediyordu. (Pro Fauna et flora Fennica) Finlandya hayvan ve bitki cemiyetinde olduğu gibi, edebiyat derneklerinde de faal bir âza idi; kendi gayesine hizmet eden her şeye candan yardım ediyordu. Österbott

bölümünü arkadaşları arasında da verimli ve büyük bir faaliyet gösteriyordu. Birleşme hakikaten yeniden meydana gelmiş, Zacharias'da 1847 senesine kadar bütün bölümün mümessili olarak kalmıştı. Bu müddet zarfında inatçı sözü kendileri için pek az bir şeyi ifade eden, hemşehrileriyle şaşılacak kadar iyi geçindi. Gençleri asil faaliyetlere yönetmeye uğraştı, gayeli eğlenceler tertip ederek, itiyat haline gelen içme faslını biraz önlemeye muvaffak oluyor, yalnız geçen talebe neslinin muvaffakiyetiyle övmekle değil, aynı zamanda kendilerinde iyi bir nam bırakmak için uğraşmaları icap ettiğini ileri sürerek, Österbott bölümünün ele avuca sığmıyan talebelerini dizginlemek cesaretini gösterdi. Gençliğe çok mütessir olması, doğuştan hürriyet mücadelecisi, Fin istiklâl marşı ile hürriyet şarkılarını yazmasından ileri geliyordu. Sonra hürriyet düşünceleri arkadaşlarına nazaran başka olduğu meydana çıkarsa, gelçerle çarçabuk bozuşacaktı. Bu çevrede ısrarlı bir itimatsızlık yavaş yavaş belirmeğe başladı. Topelius Saima gazetesi tarafından bir muhbir olarak bildirilmiş bu da hafızalardan tamamiyle silinmemişti. Bir çok vaziyetlerde onu çok dikkatli çekingen buluyorlardı, ama şimdiye kadar bu sinsi iftiranın hakiki sebebi bulunmamıştı. Sonra Zacharias'ın yeni 1789 adı verdiği, büyük hürriyet, çılgınlık zamanı olan 1848 yılı gelip çatı. Tahtlar bir biri peşinden devriliyor, gençliğin hayranlığı artıyor, ateş alan süpürge otları gibi, ihtilâl sarhoşluğu genişledikçe genişliyordu. Alevler birden bire parlak bir şekilde göklere yükselineye kadar, kimse görmedi. Bir gün burada, ertesi gün başka bir yerde meydana çıkıyordu. Stockholm'da buna ait

emarelerbeliriyor, Helsinki'ye de sirayet etmesi imkân-sız değildi. Orada da gençlik 1815 de Viyanada oldu-ğu gibi, herşeyi devirecek olan sarsıntıyı bekliyor, Kral-lık ve İmparatorluğun çöküşünü umuyordu. Bütün, is-tiptat altında inliyen milletlerden daha fazla Finliler için hürriyet bekleniyordu. Topelius'un ruhunda da hürriyetin sevinci yaşıyordu ama gençliğe nazaran başka şeyler ümit ediyordu. Ona göre, tam bir nizamla şuurlu bir Finlandya'nın kurulması için, kanusuz müdahale ile sansür ve zulmün umumi hayattan kalkması lâzımdı. Ay-nı zamanda, bu hürriyet hareketlerine, Fin yüksek mek-tep talebesinin fazla sayıda katılmasıyle, üniversite, hat-tâ bütün memleket için doğacak tehlikeyi hissediyordu. İlkbaharda, Leopold mektuplariyle, Finlilerin Rus ida-resi altında elde ettikleri faideler üzerinde dikkat nazarı çekiyordu. Her şeyden evvel sulha kavuşmuş, ekonomik ve kültürel bakımından terakki etmek imkânını bulmuş-tu. O, memleketin ünü artıyor, cehaletle bilgisizlikten, Finliler taraf-ndan kurtarılmasını bekliyen şarkın göçebe akraba kabilelerine, günün birinde bir önder olabilmek için bu kuvvetlerin mahfuz kalması icap ediyor diye ya-zıyordu. Aynı zamanda Österbott bölümüne, itidal ve basiretli hareketi elden bırakmıyan bir şövalye gibi gö-rünüyordu. Hürriyet sarhoşluğunun tesiri altında, bu bölüm, idare ile sık sık çatışıyordu. Artık temsilcisi de-ğildi ama bölüme dahildi, zamanın ne kadar tehlikeli olduğunu eskisine nazaran çok dikkatli hareket etmek icap ettiğini gençlere anlatmak istiyordu. O zaman, onun aralarına gelmesini şüpheyle karşı lamaya başladılar. Hür-riyet şairinden böyle bir şey beklemiyorlardı. Sonra Za-caharias günlük bir fıkrasında, Fin tenbelliğine karşı bir

kaç satır yazdı. Dünyanın alev içinde kaldığı inkâr edilemezdi. Fransa ocak ihtilâlinden bahis eden, yabancı memleketten gelen gazeteler; el dokunulmadan masanın üzerinde dururken, iskambil yahut satranç oynayan yahut da akademi derneği hakk ında hasbıhaller yapan talebeler görmüştü. Bu fikir pek ehemmiyetli olmakla beraber, ölçüyü kaçırmış, küçük bir damla bardağı taşırmıştır. Diğer talebelr gibi hürriyet fikrinin memlekete girmesine ilgilenen Österbott bölümü, bu fikirleri çok fena karşıladı. Onlar, idarecilere, Zacharias kendilerini sakın ve alâkasız göstermek suretiyle iyilik etmek istediğini sandılar ama bu şekilde himaye edilmek asla hoşlarına gitmedi. Müteakip bölüm toplantısında onu mesul tuttular. Bir arkadaşı ayağa kalkarak, diğer bölümdeki arkadaşların fikirleri alındıktan sonra, Zacharias'ın bir açıklama yapmasını istedi. Acaba Leopold mektbunda talebelere uyuşukluk isnat ederek ne demek istemişti? Maksadı idareyi yanlış bir yola mı sürüklemek di? Bütün talebelerin siyasete fevkalâde bir alâka gösterdiğini herkesden çok biliyordu. Zacharias böyle bir hucuma tamamen hazırlıksız görünüyordu. Her zaman olup bitcek olayları önceden çok iyi hisseden Zacharias şimdi hiç bir şeyden şüphe etmemiştir. Bakışlarından yüz ifadelerinden hiç bir şey anlamamıştır. Zacharias'ın bu bölümde, bir çocuğun kendi evindeki emniyetine benzer bir hisse sahip olduğunu hatırlatmak lâzımdır. Lüzumundan daha çok zamanlarını buraya harcamış, lüzumundan fazla bağlılık göstermiş, kütüphanecilik, muharrirlik şairlik, mümessillik ve sekreterlik yapmıştı. Burada büyük konfransını vermiş, şarkısı burada söylenmiş, bütün üyelerin kardeşi dostu idi, genç-

leri ve yaşlıları tanıyordu. Burada, dünyanın en uzak her hangi bir yerine nazaran, düşmanlık ve şüpheyle karşılanacağını tahmin edemezdi. Çarçabuk, perişan edici cevaplar veren, hakiki bir hatibin konuşmasından mahrum olan Zacharias, ne söyleyeceğini bilmeden ayağa kalktı. Gazetede yazılanlar için izahat vereceğini, kendisinin hâdiseyi bizzat böyle gördüğünü söyledi. Bu sözleri söylerken, etrafındaki acayip havayı sezdi. Arkadaşlarının asık ve düşmanca bir yüzle oturduğunu görüyor. Bunların altında gizlenen mânâyı anlıyordu, onu bir muhbir sanıyorlardı. Artık arkadaşları arasında değildi. O bir yığın sert hakime hitap ediyordu. Bu insanların ona karşı duyguları kalmamış, onun bölüm için ne ifade ettiğini hatırlamıyorlardı. Önce bunları ciddiye almamıştı ama sonra fikrini değiştirdi. Şimdi canlı bir tavurla, fikirleriyle talebelerin haysiyetini rencide edip etmediği sordu. Çarçabuk herkes evet diye cevap verdi.

Bunun üzerine Zacharias yerinden kalktı eğer vaziyet böyle ise artık bölümde kalamam size, böylece Allaha ısmarladık diyorum dedi. Ayrılmasına manî olmalarını bekliyordu. Mümessil Fredrik Eygnäus hemen ayağa kalkarak kararından vazgeçerek kalmasını rica ediyor ama başka hiç bir kimse yerinden kıımıdamıyor. bütün hemşehrileri aynı soğuk asık hakim çehresiyle oturuyordu. Bundan dolayı Zacharias kararını değiştirmiyerek toplantıdan uzaklaştı. Eve geldiği zaman, ilk şaşkınlıkta söyleyemediği sözleri bu'abildi. Onları yazdı, müteakip toplantıda mümessil tarafından okundu, bölüme ve arkadaşlara karşı sevgi ve bağlılık sözleriyle dolu olan bu yazıyı dinlediler ama fikirleri değişme-

di. İtimatsızlık, onların ruhunu derin bir şekilde kemirdiği için, izahatı hiç ehemmiyet vermeden dosyaya koydular.

Mamafih barıştırmak isteyen tek tük insan da vardı. Temsilcisi ile bir kaç arkadaşı bir veda ziyafeti veriyor, durum da yeniden yavaş yavaş düzelmeye başlıyor. Bölümün bütün eğlencelerine davet ediliyor o da gidiyor. Bölüme tekrar girip girmeyeceğine dair kendisine bir şey sorulmuyor. Belki kalplerde biraz şüphe kalmış olabilir. Bölümden böyle çabuk ayrılış nın, acaba bir suçlu olmak duygusunda ileri gelip gelmediği soruluyordu. Bazıları bu gazete muharririni göz önünde bulundurmaya karar verdiler.

Sevgi umarken kin, saygı görmek istediği yerde hakaret, kendini iyi misafir zannettiği yerde soğuk karşılanmak, Zacharias'ın katlanmak zorunda kaldığı ıstıraptı. Arkadaşlar nın apdallığını, ve merhametsizliğini düşünerek bunu geçiştirmek istiyor, bütün hâdiseleri mağrur bir lâkaydı ile karşılamaya uğraşarak kendi kendine "İşte insanlar böyledir!" diyordu. Ama bu fikre saplanıp kalmıyordu. Mütevazi bir şekilde kendi nefsinin yokluğuyla, kabahtın yalnız gençlerde olup olmadığını düşünüyordu, bu yanlış anlaşılmaya kendisi sebep olduğuna göre, gençler niye suçlu olsun? Şiirlerini gözden geçirince, bu ihtilâl ile zorla devriliş hakkında önceden, kehanette bulunduğunu gizleyemedi. Eğer onlar isterse, karanlıkları dağıtmak için dev kuvvet kazanan, tatlı ılık rüzgârla, kendini kastettiğini anlayabilirlerdi. Şiiri böyle tefsir edildise, Gençlerin nasıl bir hayal kırıklığına uğrattığını anlıyor, onları küçümsemiyor, haklar ında fena düşünmüyor. Helsinki'den üç mil uzakta Guntäcker çayır ında 3 mayısta,

Österbott bölümünün yapacağı kutlamada, talebelrin arasında bulunmak üzere davet edilmesini, Zacharias bir barışma alâmeti olarak kabul etti. O, kendi suçunu anlayan bir insan olduğu için, bir bahar şiiri yazdı. Arkadaşlariyle hemşehrilerine, ne istediğini yahut istemediğini bildirip, durumunu açıklamak için, hakikaten buna kuvvetle ihtiyaç duyuyordu. Talebelerin mayıs bayramını kutlayacakları gün, bütün şehirde bir sevinç havası esiyordu. Büyük kutlamadanberi böyle sevinç görülmemiştir. Talebelerin mayıs bayramını kutlamaları bir âdet haline gelmişti ama on seneden beri yasak edilmişti. Şimdi ihtilâl seneleri ortasında buna müsaade edilmişti. Gençlerin evde oturup ortalığı karıştıracak plânları yapmaktan ise, çeşitli oyunlar oynıyarak, eğlenmelerini daha akıllıca bulmuş olacaktı. Öğleden sonra saat üç sıralarında talebe kafilesi bayram yerine doğru yollandı. Şarkıcılar önde giderek yol şarkıları söylüyorlar. "Yüksek yerinde otur ey asil başbuğ". Bütün şehir hareket haline geçti, büyük bir kalabalık konuşmaları dinlemek, çeşitli oyunları seyretmek için beraberce Guntäcke gittiler. Bir çok şeyler görmek üzere şehirden dışarı çıkan, bütün bu insanlar hayal kırıklığına uğramadılar. Bir çokları, içinde "1848 baharı" adını taşıyan şiirin, yayınlandığı o günkü Helsinki gazetesini, bildik ve tanırlara göstermek için yanlarına almıştı. Şehirden dışarı çıkarken bu şiiri gözden geçiriyorlar; ikişer üçer bir araya geliyor nefeslerini keserek, titreyerek okuyorlar. Bu şiir, tam mânasiyle insanın böyle bir günde düşünerek söylemek istediği bir şeydi.

"Geliyor bak geliyor vahşi fırtına

Dalgalı sisten, çiçekler arasından,
 Korkunç bir fırtına bulutları halinde toplanıyor
 Gölge önlerinden kayıp gidiyor.
 Arzın rubu nurlanıyor,
 Gök kapısı kanlara boyanıyor.
 Oğuldayan fırtınada kamışlar gibi düşüyor
 Çamlar büyük ihtişamlar içinde
 Kuvvetli olan, rengine kokuya
 Mibraba, ihtişama, kudrete aldıramaz
 Orman prenslerinin yanında
 Çiçek ölümlü gecede gaip oluyor.
 Ayağımın altında sarsılan
 Granit kayalıklar üstündeyim
 Oğuldayan denize bakıyorum
 Dalgalar tehdit dolu yükseliyor,
 Gül renginde parlıyor bulut,
 Kayalıklar üstünden* geçerken...

Bütün bu mısralar, daha kuvvetli daha tesirli ol-
 mas na rağmen Topelius'un daha evvel söylediği şer-
 herdi ama birden bire şiir ifadesini değiştiriyor.

"Ama bir büyümlü ışık gibi
 Bahar Finlandya'nın topraklarına iniyor,
 Bütün koruluklarda huzurlu bir nefes dolaşıyor,
 Şimalden kırlangıçlar geri dönüyor.
 Karanlık bulutların bulunduğu yer aydınlanıyor,
 Görüyorum çöllerin yeşile büründüğünü
 Ve başka zamanda harp için bilenen demirlerix
 Sessiz bir saadet hazırlamak için sapana çevrildiğini,

Bahar yalnız koruluk ve vâdiler için değildir
 O fikir dünyasının da önünde açılmıştır.

*Dünya parlıyor, mavi gök görünüyor,
Çünkü baharda insana yeni ümitler veren kudret
vardır.*

Sonunda şair memleketine şöyle haykırıyor:

*"Uyanık ve kuvvetli ol! Sonunda ağır pişmanlık
çekme"*

*Uçup giden zamanların dumanları mahvetmesi gibi
Dünyayı yenileştiren fırtınalar,
Ufku aydınlatmak için gelecekler.*

Bu, büyük bir zaferdi, şairi anlamışlardı. Onun, Finlandya'nın saadetini istikrarlı bir yükseliş kuvvetli, akıllıca, bir tefekkürde gördüğünü hissediyorlar açıkça, başka çeşit karakter ve kabiliyet gösteren milletler gibi fırtına ve kasırgalarla sarsılmadan, Finlandya, kendi mukadderatını islah etmeliydi. Şiiri sonuna kadar okuyup güzel sözlerle düşüncelerin tesiri altında kalınca, yeni bir hâdisce ile karşılaştılar, şarkıcılar uzun ve hiç bir şey ifade etmeyen "Otur yüksek yerde" şarkısını söylemez oldular, zira asker musikisi artık hoşlarına gitmiyordu, ilk defa olarak Runeberg tarafından yazılan Pacus tarafından bestelenen "Memleketimiz" şarkısını söylemeye başladılar. Komponist de aralarında bulunuyor ve musikiyi idare ediyordu. Bu sözlerle, bu melodi aksettiği zaman herkesin nefesi kesilmişti. Herkesin gözü yaşlı yanındakinin elini yakalamış vatan sevgisini gösteren bu güzel şarkıyı dinliyordu. Nihayet oyunlar oynanıp nutuklar söylenecek olan geniş meydana ulaşılar. Bir hitabet kürsüsü konmuş, herkesin gözü de ona çevrilmişti, onun üzerinde Fin Arslanı işlenmiş beyaz bir bayrak dalgalanıyordu. Bu da yeni

idi, ve Helsinki hanımları, bunu yüksek mektep talebeleri hediye etmişti. Hiç kimse bunda eski talebe bayrağını görmüyor, bu hepsi için vatanın bir sembolü idi. Bu bayrağın bahar rüzgârında açıkca dalgalanması, hürriyeti, kuvvet kullanmadan, sonsuz bir vatan sevgisiyle elde etmenin mümkün olduğunu göstermiyor muydu? Günün son sürprizini Frederik Eygänuş'un vatan hakkında konuşması teşkil etti. Bu üstün hatip, şimdiye kadar böyle sürükleyici konuşmamıştı. Bütün dinleyicileri, kalplerini saran üzüntülerden kurtarmıştı. Onlara, mazinin mânasını anlatıyor, istikbali gösteriyordu. Orada bulunanları, kendi varlıkları üstüne yükseltmiş ve saadete kavuşmuştu. Bu kavuşma umumi bir hayranlık havasını doğurdu. Artık hiç kimse kendi naciş şahsını düşünmüyordu. Büyük düşüncelere sahip olup, beraberliğin tahakkuku için kendini feda edecek bir insan olmanın üstünlüğüyle, şerefini herkes hissediyordu. Hatip sözlerini bitirdikten sonra, Runeberg'in "Göğün ihtişamıyla maviliğin altın bulutlarından uzaktayız" şarkısı bir daha ortalıkta çınladı.

İŞİĞA ŞARKILAR

Belki hepimizin, hasta bir arkadaşına baktığı zamanlar olmuştur. O esnada çok eziyetlere katlanmış, uyku uyumamış ve rahat yüzü görmemiş, şüphesiz yerlere düşecek gibi olmuşuzdur, ama sonunda şöyle demişizdir: "O günler mesut ve iyi zamanlarmış. O zamanlar, gittiğimiz zaman bizi özleyen, gelince sevinen bir adam vardı. O zamanlar kendimi faideli kılarak bir insan teselli ediyor, canlandırıyorlardım. Bu kuvveti nereden bulduğumu bilmiyordum ama her şey yolunda idi."

1848 senesini takip eden zamanlarda Zacharias,'ın duygusu bunlara benziyordu. Bu zamanlarını korku, endişe, insan üstü çalışmaları doldurmuştu. Ama şiir ve yazılarıyla vatandaşlarına sevinç ve huzur veriyor, bunları idrak etmekle Zacharias, imkânsız addettiği kuvveti kendisinde buluyor. İçinde bitmez tükenmez bir zenginlik hissediyordu. Sonraları, bu seneleri hayatının en mesut anları addediyordu. 1848 senesi, fırtına senesi idi 1849 ve onu takip eden dört yıl karanlık sonbahar seneleri oldu. Kralların kalblerinde korku ve şüphe uyanıyor, aynı korku ve şüphe bu tahtları koruyanların kalblerini sarıyor. Finlandya, istilâsından bu yana, ilk defa olarak, Rus müstebitlerinin gizli maksatlarını öğrenmiş oluyordu. Şimdiye kadar onları engelleyici ezici bir kudret olarak hissetmişlerdi ama şimdi mevcut olan azcık vatandaş hukukunu da ortadan kaldırıyorlardı. 1848 senesinde, bütün ruhlarda hayal kırıklığı uyanmağa başladı. Yabancı memlekette en ufak kımıldama bastırılıyor, mutlakîyetin mübalâğalı korkusuyla keyfi idaresinden, kurtulmak ümidi olmadığı anlaşıyor, bu günlerde korku ile titreyerek bekledikleri şey, üniversitenin kapanması yahut, içinde hür bir tahsile imkân vermiyen, rus örneklerine göre, memur yetiştiren mektep haline gelmesi gibi önemli olaylardı.

Memlekette buna benzer şaiyalar dolaşüyor, ruhlarda sanki sonsuz bir geceye dalmış gibi hisler uyandırıyor. Hürriyete kavuşacak yerde veda etmek, herkesden çok gençlere güç geliyor, Helsinki'de, gençlerin tezahürat yapmamasından devamlı bir surette korkuyorlardı. Meselâ bayramlardan birinde Östebott talebeleri, çarın heykeline karşı kaba hareket etmişlerdi. Bu hâdise en yük-

sek makama bildiriliyor, çar, buna çok kızd ığı için üniversitenin kapanacağı söyleniyor, hattâ bu mağrur Österbott talebeleri af dilemek zorunda kalıyor. Bu hâdiseden kısa bir zaman sonra, gene bir uygunsuz hareket yapıldı. Bir felsefe profesörlüğü inhilâl etmişti, Snellman, hem n hemen bütün arkadaşlarına ısrarına rağmen bunu kabul etmeyince, talebeler onun mesut rakibine karşı bağırıp çağırıp ıslık çaldılar. Üniversitenin tekrar tehlikeye düştüğünü zannettiler. İmparator "Viyanada da bağırıp çağırmalar başladı" diye söylüyormuş. Bu hâdis e çok meşum olmamakla beraber yüksek makamın emriyle, üniversite talimatnamesinin değişeceğini bu günden itibaren kat'iyetle söyleniyordu. 1850 senesinde, şarkın fırtına bulutları arasında ilk şimşek çakıyor, din ve itikat konuları haricinde, Fin dili ile kitap çık arılmasını en yüksek makam yasak ediyor. Mevcut kitaplarla lûgatlar tekrar basılabilecek ama yenisi için hususi bir müsaadeye ihtiyaç vardı. Romanlar ister yerli ister tercüme olsun, ve bütün siyasi yazılar kat'i şekilde yasak edilmişti. Bu, uyanan bir milleti tekrar yüz senelik bir uykuya mahkûm etmek, ve ihmal edilmiş halkı ayd ınlatmak için kendini heyecanla hasretmek isteyen gençliğ e, bir set çekmekti. Bu şekilde gayri meşru olarak, her hangi bir milletin hukukuna tecavüz edilince, körü körüne kral taraftarı olanlar bile mutlakiyetin tehlikesini anlamaya başladı, bu, mutlakiyetin, bütün dünyaya, karanlığ ın ve cehaletin müdafii olarak kendini ilân etmesi demekdi. 1851 yılında yeni korkular belirdi. Fin üniversitesi başkanlığı vazifesini alan ve'iahd ın bu unvanı alması, bir ocakta yirmi beş sene oluyordu. Bu günü kutlamak için Helsinki'de bir çok eğlen-

celer tertip ediliyor, bu meydana Viskonsolos, Nordens-tam'ın tertip ettiği baloya, sömestr tatilinde Helsinki'de kalan talebeleri davet ediyor. Ama hiç biri gelmiyor. Onlar böylelikle, yalnız herkes tarafından sevilen veliahde değil, aynı zamanda şiddetli zabita ve lüzumsuz bir sürü nizamlara, kendilerine, işkence eden Viskon-solos karşı hoşnutsuzluklarını göstermek istiyordu. Tek-rar çar kızdı, üniversite tehlikeye düştü. Rektörle vis-konsolos Petersburg'a çağrılıyor, izahatlar veriliyor, aflar dileniliyor. Bu şekilde tehdit eden felâketten kurtul-mak istiyorlardı. Buna rağmen suçlu talebeleri üniver-siteden uzaklaştırmak kaçınılmaz bir hal olmuştu. Bu hâdiseden dolayı iki aydan fazla endişe ve heyecanla yaşadılar. Martta veliaht Helsinki'ye geliyor, talebeleri bir araya toplıyarak ihtar edici bir konuşma yaptıktan sonra, münasebetsiz harekette bulunan talebeleri afediyor.

Bunun üzerine sevinç büyük oldu. Noelden beri ne kadar sıkıcı bir hava vardı! Şimdi rahatça nefes alabiliyorlardı. Topelius büyük prence ithaf edip ona seslendiği "Sen ışığın koruyucusu oldun, gün doğduğu müddetce, seni şükranla anacağız." Güzel bir şiiri ile kendi duygusuna tercüman olmuştu. Ne yazık ki bu sevinç uzun sürmedi. Ortalık yine hüznle doldu. Tekrar meş'um şaialar vicdanların huzurunu kaçırdı. Şarkın iktidarı Zacharias'a ağır fırtına bulutlarını hatırlatıyordu. Onların gittikçe yakınlaştığını görür gibi oluyordu. Bir-az sonra bunlar kendi üzerine gelecek, boşanacak, bü-tün hayatı mahvedecek, her şeyi dondurup geceye gö-mecek. Bunun neticesi olarak, bu sene yazdığı hemen hemen bütün şiirlerde karanlıktan korktuğu için, ışığın kudretinden yardımlar beklediğini ifade ediyordu. Za-

charias ile Emilie'nin çok sevdikleri küçük oğulları 1840 senesinde Kuddnäs'de kızıldan' ölmüştü. Zacharias her zamanki gibi yazın baba çiftliğine gittiği zaman, babasıyla kendi oğlunun yan yana gömüldüğü mezarlığı sık sık ziyaret ediyordu. Bir akşam, düşüncelere dalmış mezarlıkta duruyordu. Şimdi babasının kendisine gösterdiği büyük sevgiyi bir daha iyice anladığını zannediyordu. Baba, oğlunun şahsında kendi eserinin tamamlayıcısını bulmuştu. O kötürüm yatarken, oğlunu bir şair, millete yardımcı olarak yetiştirmesi onu teselli etmişti. Zacharias bu anda babasını en mesut bir insan olarak telâkki etmişti. Şimdi mezarının başında duran o, şu anda kendisi gibi kötürüm olmuş vatanına hizmet etmekten mahrum kalmıştı, kendisinin "Benim uğraştığım şeyler için çalışıp iyi neticeler alacaksın" diyeceği bir oğlu da yoktu. Bu kayıbın ıstırapı onu ağır bir şekilde sarmış, derin bir mezarda uyuyan küçük çocuğa bazı şeyler mırıldanmağa başlamıştı:

*"Sen asil bir insan olacaktın,
Vatanın şeref ve gurur duyduğu,
Sen yapamadığımı yapacak,
Ulaşmadığıma ulaşacaktın
Eser, söz ve yeniliğinle*

*En ön saflarda olacaktın,
Bütün sıkıntı ve felâketlerde.
Sen şimşekler gibi dalacaktın,
Bütün karanlıklara fenalıklara.
İntikam almak, parçalamak, öldürmek için.*

Bu sözleri, "Bir küçük çocuk" ismini verdiği bü-

yük ve içli bir sevgiyi gösteren bir şiir haline getirdi. Babasıyla ve çok sevdiği yavrucağına, düşünce bakımından yakın olmasalar da böyle güzel bir şiir yazılabilir mi diye insan sorabilir. Bu şiirde de, oğlunun karanlıkla mücadele edeceğini yazıyordu. Ama yirmi dört ocakta yayınladığı bir noel şiirinde, kesif sislerle karanık bulutların mücadelecisine karşı duyduğu özlemi daha kuvvetli ifade ediyordu. Bu şiirde o, İsa'yı, bir Yunan destancısının Apollon'u karşılaması gibi selâmlıyordu. Onu bir ışık kaynağı ve nur saçan bir yıldız gece ile kederin kurtarıcısı olarak takdis ediyordu;

*"Buluttan geldin
Işıklı cenuptan,
Ümitler çiçeklendi
Bekleyen milletlerde.
Dünya karanlığına
Çok lâtif iniyorsun,
Gök kubbeden
Altın bir ihtişamlı!"*

1852 senesinde, Petersburg'dan, üniversitenin yeni talimatnamesinin korkunç şekilde sıkı olduğuna dair şaiyalar geliyordu. Bu sıkıntılı zamanda Zacharias "Biricik mirasımız" isminde bir şiirle üniversiteyi tebçil ediyordu. Bu da ışığa bir övgü idi. "Finlandya'nın kudreti, ihtişamı altınları" irfan hazinesi onun biricik mirasıydı. Nasıl ki vaktiyle fena ruh, güneşi, ayı dağlara hapsetmek istedi ise, şimdi de karanlığın kuvvetleri, ışığın biricik koruyucusu üniversiteyi mahvetmek istiyor ama buna muvaffak olamayacak çünkü üniversiteyi

halkın ezeli sevgisiyle müdafaa edilecektir." diye şair yazıyordu.

*"Seni içten sadakatla seviyoruz,
Ey bizim asil mücevherimiz!
Ülkemizin dört bucağında
Senden daha muhteşem bir hazinemiz yoktur.
Lstraptan sefaletten sıyrılıyorsun,
Sabah güneşinin, gecedен ölümünden kurtulması gibi.
Memleketin gözleri sana çevrilmiş,
Kalbi hiç değişmeden senin için çarpıyor."*

Zacharias'ın açıkca kendisinden bahs etmesi için tamamiyle hakkı vardı. Çünkü Finlandya'nın kalbi hakikaten kendi göğsünde çarpıyordu. Kendisi, bazı şeylerden bahs ettikçe, diğer insanların ellerinden gelse aynı şeyi söylemek istediklerini öğreniyor. Hiç kimse onu büyük bir şair olarak kabul etmiyor ama milletine herkesten daha çok teselli ile cesaret verdiği için sevmiye başlıyorlar. Felâket son baharda başladı. Çarın çok tehlikeli bulduğu felsefe kürsüsü kaldırıldı. Talebeler memleketlerine göre dağıtılmıyacak, fakültelere verilecekti. Bu tedbirler, üniversiteyi, lisenin devamı haline getirerek, hürriyeti alınmış bir Rus yüksek mektebi şekline sokmak istediklerini gösteriyordu.

Eygnäus ilk tesir altında "Son baharın zaferi" adlı bir şiir yazdı. En büyük felâketin baş gösterdiği bu anda, Zacharias kendini her zamankinden daha kuvvetli hissediyordu, şikâyet edecek vakti yoktu, bütün gücünü toplamak, cesareti gaip etmemek lâzımdı. "Son baharın kudretsizliği" adını verdiği bir şiirle cevap veriyor. "Felâket ebediyen devam etmez" diyordu.

*Kendini gaip edenler mahvolur gider,
Çetin kuvvet şimale mabsulünü sunar,
Korkumuzu çoğaltan kışın kudretini yok eder,
Bir gün gelir güneş geceden yeni baştan doğar.*

Ama bu arada güneş görünmedi. Sonbaharın hâkimiyeti devam ediyordu. Dağılacak olan Österbott bölümünün, ikinci teşrin kutlaması hakiki bir matem havasına çevrildi. Açıkca ifade etmek lâzım gelirse bu bölüm üniversitenin kalbi ve ruhu idi. Burada, her yerden çok fikir mübadelesi yapar, çoşar, mücadele ederlerdi. Bu bölüm kalktıktan sonra, Helsinki üniversitesinin ne hale geleceği kestirilemezdi. Bu toplantıya eski üyeler de gelmişti, bunlardan ikisi Snelman ile Eygnäus, arkadaşlarına, istikbale emin gözlerle bakıp cesaretlerini gaip etmemelerini, bu günkü duruma, mümkün olduğu kadar intibak etmelerine dair nutuklarile izah ettiler.

Bu sefer bu mükemmel hatibin sözleri fazla tesir uyandırmışa benzemiyordu. O zaman Zacharias ayağa kalkarak bir şiir okuyor, bu bir talebe şarkısıdır.

*"Biz fikri hür bir milletiz,
Ebediyen ıstık taşıyacağız,
Muharipler gibi olacağız
Onu dünyaya vermek için,
Dün, bugün ve her zaman,
•Böylece ebediyete kadar
Kınıldamadan nöbet bekliyeceğiz
Tıpkı bu ışığın kudreti gibi.,*

Alevli bir kanatıyla dolu olan bu şiir okunurken, orda bulunanları sağlam bir inanış sardı. Tereddütler

gaip oldu, ümitler geri döndü. Daima artan bir hayranlık arasında son mısraları okumağa başladı.

*"Ey ışıklar için yaratılan vatanım,
Her zaman büyük ve şerefli kal,
Ne çıkar bizim de adımız gaip olsun,
Denizdeki dalgalar gibi!
Bulutlar geliyor çarçabuk gaip oluyor,
Fikir ebediyen yaşıyor,
Ebediyen nöbet bekliyeceğiz,
Işığın kudreti gibi!"*

Şiir bittiği zaman, orda bulunanlar üzüntü ve korkularından sıyrılıyor. Onlar, zamanın büyük eserinin devam ettiğini biliyorlardı. Zamana ait bazı ehemmiyetsiz şeylerin mahvolması ne ifade edebilirdi? Bu fedakârlık duygusu bir sevincin doğmasına sebep oldu. Böylece talebe bayramı bir matemle değil, yeniden uyanan bir ümitle sona erdi.

Birkaç gün sonra Zacharias ile bütün Helsinki fevkalâde büyük bir sevinç günü yaşadı. O zaman tiyatrodaki "Kral Karl avda" adlı bir opera gösterilmeye başlandı. Eser, Topelius'un, müziği Pacius'a aitti, Artisler de Helsinki sosyetesine mensup hanımlarla beylerdi. Vak'a, bir kralın Aland'da geçen av macerasını gösteriyor. Şahısların listesinde kral ailesi, saray erkânı Aland köylüleri ile balıkçıları bulunuyordu. Bütün bunlar imkânsız sanılacak kadar muhayeldi. Unutulmaz bir tiyatro akşamı!

Sahneye çıkanların derme çatma bir temsil vermesi bahis mevzuu olamazdı, zira en kuvvetli elemanların uyandıramıyacağı bir tesiri, genç sanatkârlar, memleket

sanat.nı benimsemekle meydana getirdiler. Hakikaten bu muvaffak olmuş bir temsildi. Bütün seyirciler hayran oldu. Hepsi kendini yücelmiş, hissediyor, hepsi vatanla iftihar ediyordu. Hatta iş bu kadarla kalmıyor, bu neş'eli vaka, bütün seyircileri bir sürü neş'eli çocuk haline sokuyor. Hepsi seviniyorlar, hoş beş ediyor, birlikte şiir yazıyor, noksanları tamamlıyor ve her şeyi tatmin edici bir memleket sevgisinin ışığı içinde seyrediyorlar. Bu tiyatro akşamile onu takip eden bayramda Zacharias mes'uttu. Şimdi gül bahçesi yalnız kendi evinde değil, büyük bir çevrede hakikat haline gelmişti. Onların kalbini, musiki, şiir insan ruhunun sıcaklığı doldurduğu zaman ne kadar sevimli hal almışlardı.

YÜZÜK

Zacharias'ın dimağında, ismini ölümsüz yapacak olan, en kıymetli mücevheri, kahramanlık şiiri ile destanını sakladığı gizli mukaddes bir hazine vardı. Bu esrarlı odanın hazinelerini gazetesi için sarfetmiyordu. Bu eseri, işlenip tamamlanarak halkın huzuruna çıkıncaya kadar, kimsenin bilmemesi lâzımdı. Fırsat bulduğu her an, yüzük hikâyesile uğraşıyordu. Her zaman onu gözden geçiriyor, ondan hoşlanıyor, tekrar tekrar kendi kendine anlatıyor, içinde yaşattığı şekilde, onu aksettirebilirse milleti için bir sevinç kaynağı olacağına inanıyordu. Bu kuvvetli tılsım bir kaç asır boyunca Nädendal'de bir Fin kilisesindeki bir mukaddes resme aitti. 16. ıncı asırda Fin büyücülük sanatını bilen bir adamı bunu çalmış ve daha sonra, hastanede kendisine bakan bir köylü kızına hediye etmişti. Yüzüğü parmağına taktığı andan itibaren, kızın hayatında bir değişiklik olu-

yor. O, geçen asır vatani istipdat altında inletip istismar eden, asillerden, memleketi kurtararak, İsveç kiralığına bağlamak için ayaklanan köylüler arasında bulunan kudretli büyük çiftçi Aron Bertila'nın kızı idi. Kral da onu mükâfatlandırmış Storkyro'da Österbott'un en mutena kısmında dört çiftlik hediye etmişti. Fin köylüsünün ihtirası böylelikle sona ermiş değildi. Çok geçmeden İsveç kralından, kızını hizmetçileri arasına almasını istedi. Bu arzu yerine getirildi, nasılkı XIV. Erick, otuz kırk sene önce çavuşun güzel kızı Karın Mänsdotterle evlenip kraliçe yaptıysa, kendi güzel kızına da kralın en büyük oğlu şövalye Adolf Gustev aşık olup kraliçe yapmasını bekliyordu. Hem güzel hem de yüzüğe sahip olan Meri Bertilaya ait babasının arzuları, başlangıçta yerine geliyor gibi görünüyordu. Babasının yerine tahta geçen Gustav Adolf, kız için yanıp tutuşuyor, sarayda onun yükseleceğine dair kehanette bulunanlar korkuyorlardı, ama kız kendi kendini mahvetti. Gustav Adolf Polonyaya karşı harbe giderken, kralı candan seven kız, bütün tehlikelerden onu korumak için yüzüğü verdi. Bu andan itibaren Merinin mesut günleri sona erdi. Gustav Adolf harpte olduğu sırada, kız Finlandya'ya geri gönderiliyor, Kral seferden geri dönünce kız unutmış gibi görünüyordu. Eve döndükten kısa zaman sonra, bir çocuğu dünyaya geliyor, Aron Bertila yalnız bunu en sadık hizmetçisine söylüyor. O da kendini babası olarak tanıtıyor, Meri'de anne olarak meydana çıkamıyor. Çocuğun babasının kim olduğunu söylemiyor. Kızını kraliçe yapamıyan bu mağrur Fin köylüsü, şimdi torununu kral yapıp yapamayacağını düşünüyor.

Onu, on iki yaşına basınca İsveç'e gönderiyor, genç bir asilzade gibi yetiştiriyor. Biraz büyüünce, Gustav Adolf'un gözleri önünde savaşması için Almanya'ya harbe gönderiyor. Bir kere daha ihtiyarın plânları tahakkuk eder gibi göründü. Breiten muharebesinde Gustav Bertila, yahut kendi kendine dediği gibi Bertel fevkalâde yararlık gösterdi, harp bittikten sonra kral onu mükâfatlandırmak için asiller sınıfına yükseltti. O zaman genç adam, Aron Bertilâ'nın bir mektubunu Gustav Adolfa verdi. Bu mektupta, ihtiyar, krala Bertel'i tanıtıyor, ama hiç bir zaman asil sınıfına çıkarmamasını yazıyordu. İsveç veliahd. olarak tanı, bundan aşağısını kabul edemem!" diye yüksekten konuşur bir eda takınmıştı. Kral bu sözleri tutmadı. Stählhandkeschen'de Fin süvarisi teğmenliğine tâyin ediyor, Würzburg harbinde tekrar yararlık gösterdiği için kendi hassa subaylığına getiriyor. Würzburg'ı idare eden piskopos sarayını ele geçirmek, İsveçlilere Regina Emmeritz gibi gururlu bir isme sahip çok mühim bir değer olan, fevkalâde güzel bir kızı esir almak imkânını verdi. O kız, piskopos sarayında bir akrabası tarafından yetiştirilmiş, cezvitlerin talebesi olduğu için protestan'lığa kin besliyor, katolikliğe inanmıyan kralın şahsında, kendi inanişının tehlikeli düşmanını görüyordu. Meryem'in tablosu önünde, fırsat bulur bulmaz kralı hançerliyeceğine dair yemin etmişti. İsveç Holafernesine galebe çalan Judith olmak istiyordu. Bu müteasıp genç kadın, kralı yakından görüp, asaletiyle adaletine şahit olunca, kalbinde sonsuz bir mücadele başladı. Onun saadetiyle ihtişamına karşı gelememi. İradesine aykırı olarak onu sevmek zorunda kaldı. Bu kahramanı öldürmeden önce, ihtida ettirmeyi

denemek için hususi mülâkattan başka çare bulamadı. Bu mülâkat esnasında bir adam, Regina'nın vaftiz babasının, kralı öldürmek için, kaftanı altında bir hançerle saklandığını görüyor. O zaman Gustav Adolf hiddetleniyor, emri üzerine vaftiz babası esir ediliyor, güzel kız da Finlandya'ya Karsholmer sarayına gönderiliyor.

Orada, bir alay askeri idare eden, haşin bayan Märta tarafından yetiştiriliyor. Bütün bunlar, ihtiyar Bertilâ'nın plânlarının tahakkuk etmemesinden ileri geliyordu. Kral, esir kızın, Berteli güzelliğiyle iğfal ettiğini zannediyor, onu yanından uzaklaştırarak Stählhandkeschen'deki süvçarilerin yanına geri gönderiyor. Bertel Regina'ı sevdiği için kralın biraz hakkı vardı ama bu cezvit isim babasının suikast teşebbüsünde onun en ufak bir alâkası olmadığı halde, boş yere zan altında kalmıştı. Bertel, Lech Nürnberg'de kralın lütfuna nail olmak için elinden gelen bütün gayretleri sarfederken, Regina'da hakikaten Finlandya'ya gönderilerek Korsholm'e yerleştiriliyor. Aralarında bir barışma olmadı ama Lützen meydan muharebesinden bir gece önce, kral oğlunu hatırladı. Kral, Weimar prensi Bernhard'e Bertel'in hikâyesini anlatıyor, ve kendisine bir hal olursa, muhafaza için prense verdiği o yüzüğü, oğluna vermesini rica ediyor. Ertesi gün kral harpte ölüyor, ama yüzüğe sahip olan Bernhard, orduya zaferi kazandırıyor. Prens de yüzüğü büyük değerini bilmediği için, ona kıymet vermiyor, Kralı öldürmek isteyen cizvit, bunu çalmaya muvaffak oluyor. Yüzük, papa taraftarlarının eline geçer geçmez, imparator orduları Nördlingen muharebesini kazanıyor. Çok geçmeden İsveçliler Almanyadan çıkarılıyor.

Yüzüğü çalan cesur ve üstün kabiliyetli cizvit, bütün şimali, papanın hâkimiyeti altına sokmanın sırası geldiğine kanaat getiriyor. Böylece seyyar bir melhemci kıyafetine girerek Finlandya'ya giriyor. Yolda Korsheolm'e misafir iniyor, vaftiz ettiği güzel kızı esaretten kurtarıyor, ordan papa ile münasebette bulunduğu şüphesiyle, İsveç'in büyük tarihçisi Menenius'un hapsedildiği Kayaneborg şatosuna geliyor. Nerde ise rahip, tarihçiyi, yazdığı turibi inkılâb aleyhdarları lehine tahrif etmesi için kandırmaya muvaffak olacaktı ama Nenenius'un cesur karısı bu plânların tatbikine mâni oldu. Rahip yalan yere yemin edip yüzüğün kuvvetini azaltmasaydı, tarihçinin karısının muvaffak olacağını kim temin edebilirdi.

Çok geçmeden, şimdi asalet kazanıp Bertelsköld ismini alan genç Bertel de Kayaneborg'e gidiyor, cizvit papası kaçmak isterken Uleâ'da boğuluyor, cesed bulunuyor boğazındaki ipte bir bakır yüzük bağlıdır, yüzüğü Bertelsköld, hukuki yoldan elde edilmiş bir mal olarak yanında alıyordu. Bin bir tehlike ile yerini keşfettiği Regina'yı elde ediyor, yüzük onda bulunduğu için, kızın ona aşık olduğu kendiliğinden anlaşılır. Yüzük yalnız, Storkyro'daki eski köylüler kiralına tesir edemiyordu. Torun, asıl bir unvan ve yabancı bir prenses ile eve dönünce, Bertilâ kendisini hala babası sanan, Bertele asaletten vazgeçmesini aksi takdirde mirasından mahrum edeceğini söylüyor. Bertelsköld bunu reddedince, ihtiyar kendi harp arkadaşı Larsona, köylü olarak kalmayı kabul ederse mirasını bağışlayacağını bildiriyor. Bu hadisede de yüzük kudretini göstermekten geri

kalmadı. Babasının taş kalpliliği karşısında, Bertelsköld'ün annesi meydana çıkarak oğlunu kabul ediyor, ona hakiki menşei ile yüzüğün kudretini anlatıyor ve dualar ediyor. Buna karşılık, köylülerin kralı varisine saadeti nişanesi olarak kendi eski baltasını veriyor, nefret edilen asil sınıfına mensup olan torununa da lânetler okuyor. Bu suretle Bertilâ'nın çiftliğinde tezatlar başgösteriyor, bir taraftan çalışan köylüler, diğer taraftan da saadet getiren yüzüğe sahip asil bay bulunuyor. Bunların torunları sevişip birleşinceye kadar, aralarında çetin mücadeleler olacaktır. Bu yüzük hikâyesinin başlangıcı ile sonu olacaktı ama Zacharias Abo'da o garip gecede daha fazla yüzüğün mukadderatını görmüştü. Yüzüğün tarihini, İsveç'in kudretli çağlarından, ta XII. Karl'in bedbaht zamanlarına kadar takip etmiş, Gustav III ilk mes'ut inkilâbına yardım eden bu yüzüğü, Onun eline geçmeden evvel, hürriyet devri önderlerinin ellerinde görmüştü. Aynı zamanda Zacharias, o zamanlar orta tabakanın mücadelesini, harbin sefalet ve şerefini, fena mahsul, ve vebayi, yeniden kuruluş ve tekrar çöküş maceralariyle değişimleri seyretmişti. Bu muazzam manzaradan gözleri kamaşan Zacharias, önceleri, öğrendiği şeyleri, basit bir şekilde yazmak istedi. Ama biraz sonra bunun için ne kadar çok çalışmak icap ettiğini anladı. Bu hadiseyi görmeyen okuyucular için, haşiyeler tasvirlerle izahlara ihtiyaç vardı. Şiir halinde ifade etmek için Zacharias bir sarahate varamamıştı. Yaptığı denemelerde, canlı duyguları ifade edemiyor, cazibe ve büyük kudretinden mahrum bulunuyordu. Daha bunu başara-cak vaziyette değildi. Zacharias bunu açıkca hissediyordu.

Bir sürü işlerle uğraşan Zacharias bu büyük işi yapabilmek için kendini toparlıyamıyordu. Bereket versin ki gerek gazeteci, gerek muallim olarak gösterdiği faaliyetler, kendisinde icalbeden kudretin doğmasına yardım ederek, bu eser için yetiştiriyordu. Çocuklar ile gazete okuyucuları, uzun ve can sıkıcı yazılardan nefret ediyorlardı. Onu değişik, çabuk, hareketli yazmağa alıştırmışlardı. Okuyucularla çocuklar aynı zamanda orta bir kabiliyetin anlayacağı üslûpla yazmasını istiyorlardı. Esasen gazetedeki mahdud sütunun hiç bir satırı israf edilmeden, açık, müşhas, hakikate uygun olarak doldurulmalıydı. Hikâyedeki üstatlığını her halde masalları ile kazanmış olacaktı. 1840 senesi sonlarında bir çok masal kitabı neşrederek basit ve tabii yazmağa alışıyor.

Bu masal ile efsaneleri, çocuklara, dünyayı, güzel, merhametli, sevimli yapmalarını öğretmek için neşrediyordu. Masallarda mutlak olan sergüzeştler yoktu. Onlarda, yığın yığın insanları öldüren kahramanlar, kendilerine saadet ve servet temin eden kurnaz insanlar mevcut değildi. Küçük Fin erkek ve kız çocuklarının hakiki hayatını anlatıyor, bu esnada kendine has samimiyeti ve sıcak bir insana has uslûbu muhafaza ediyordu. Bu masalları yazarken, bu yüzüğün harikulâde kudretini huzur içinde yaşayan yaşlı basit bir adamın, arkadaşlarına anlatmasını düşünüyor. Saima'nın ona taarruzundan beri, Zacharias okuyucularını küçük hikâyelerle eğlendiriyordu. Bu yüzden, entrikaları, okuyucuların sonuna kadar heyecandırarak bir şekilde yazmak hünerini elde etti. Böyle yazmaktan çok hoşlanıyordu. Sanatını lüzumundan fazla zorladığı söylenebilir.

Mamafih 1841 senesine kadar bu hikâyelere, gaze-

tesinde fazla yer vermemiştii. Leopold mektupları, aydınlatıcı makaleleri, edebi tebliğler, siyasi icmaller, büyük kütleye beyannameler, en iyi müşterek teşebbüsler, gazete münakaşaları, kısaca zamanında inkişaf eden bir gazetenin istediği her şey için sütünlara ihtiyaç vardı. Bu seneden itibaren matbuat hürriyeti ziyadeseiyle tahdit edildi. Şimdi, vaktiyle yapılmayan şeyleri düzeltmek istiyorlar, zamanın hiç bir cereyanını yazmağa müsaade etmiyorlar, her şekilde münakaşa, politika, dışardan gelen her haber yasak edilmmişti. Şimdiye kadar çalıştığı saha kapandığından, Zacharias ilk eseri "İhtiyar Baron Rautakylö" yi neşredemiyeceği için ümitsizliğe düşmüştü. Bu, büyük bir eser ve kahramanlık destanı değildi. Bunun için Zacharias daha olgunlaşmamıştı. Şimdiye kadar yazdığı şeyler, karakter tetkikinden ibaretti. Mutlak idarenin, Finlandaya ve çevresine yaptığı hayret verici baskının intibai olarak, son zamanlarda ki hâdiseler, eserin muhtevası üzerine muayyen bir ölçüde tesir etmişti. Gustav devrinde, ihtiyarlık zamanında arzu ettiği saadete erişmek için, gençlik çağlarında zengin olmak, kralın gözüne girmek istediğinden her fırsattan istifade eden bir şövalyenin parlak ve asil hayatını tasvir ediyordu. Hiçlik, vicdan azabı, tahammül edilmez bir sadillik, aptalca bir gurur, rezilce bir korkaklık, evi idare edenlerin zulmü, aşağılık düşünen bir çevre, bakımsızlık ve harabiyet, bütün bunları, ihtiyarlık çağları için kazanmış, cinayetlerle elde ettiği, bütün saadet, bunlardan ibaret kalmıştı. Bu tip hakkında söylenen şeyler, bunlarla sona ermiş değildi. 1850 senesinde hikâye, daha doğrusu dram şeklinde yayınlanan, bu harap ve perişan insan da kendisine büyücü kral denilen Gustav ile

İhtişamından, bir şeyler kalmıştı. Bütün sefalet çektiği zamanlarda, ara sıra, zarif hoş bir âlem, güzel şarkılar, titinalı asil hareketler göze çarpar. Bunlarla şövalye kendine karşı bir istihfaf yaratmakla kalmıyor, aynı zamanda biraz da merhamet uyandırıyor. Bu deneme çok başarılı oldu. Vakanın ceryanı esnasındaki bir çok hâdiseler, mübalâğalı görüldüğü için tenkit edildi ama, Baronun karakteri esaslı tetkik edilmiş ve muvaffiklikle tesbit edilmiş olduğundan başarı kazandığı kendiliğinden anlaşılır. Zaman icabı devamlı şekilde ciddi olarak gazetecilik yapmak mümkün olmadığından, Zacharias kapalı bir şekilde yoluna devam etti. Şimdi de büyük eser verecek zamanın daha gelmediğine inanıyordu. Mamafih bir ara doğrudan doğruya bir öncü telâkki edebildiğimiz "Finlandya prensesi" başlığını taşıyan tarihi roman yazıyor. 17 asırda Abo'da akrabası belediye reisi Merthen'e sığınmış, Eva isimindeki güzel kıza mahcup, sabırlı ve sonsuz bir sevgiyle bağlanan Isak Aalanus isminde fakir bir yüksek mektep talebesi yaşıyordu. Bütün Abo'nun en güzel kızı sayılan Eva, Isak'a kardeş gözüyle bakıyor, kitaplara kapanmış bir gence aşık olmak aklından bile geçmiyordu. Ona, çocukluğunda, falda, meşhur bir adamla evleneceğini söylemişler, o da büyük bir çevre içinde prenses yahut kraliçe olmak hayaliyle yaşıyordu. Kız Isak'ın kendisini sevdiğini anlayınca, ona dünyayı dolaşarak şöhret kazanacak fevkalâde bir şeyler yapmasını söyledi. Kudretli ve şöhret kazanmış olarak geri dönebilirse kendisiyle evlenecekti. Beceriksiz mahcup talebe, ruhunda bunu yapacak kudret olmadığını açıkça hissediyordu. Biricik tesellisi Eva Merther'in, bütün hayranlarına aynı şekilde cevap vermesi idi. Ona, aşkını

ilân ederek yaklaşanlara: “Dünyayı dolaş, kahraman ol, bir krala benze ondan sonra seninle evlenirim” diyordu. Genç kız böyle ulaşmaz hayyallerle yaşarken, 1740 harbi başladı. Her tarafta ruslar isveçlileri geri püskürttü. Abo zaptedildi, rus ordusu kumandanı, İskoçyalı general Keith Baş kumandanlık karargâhını burada kurdu.

Isak Alanus bu istilâ esnasında şehirden kaçtı. Halkı silâha sarılmaya davet etti, bir grubun başında savaşarak Abo’yu kurtarmaya uğraştı. Bu şekilde sevgilisini elde etmek için, büyük bir başarı ve kahramanlık gösterecekti. Ama her şey umduğu gibi olmadı. Ruslar tarafından yakalandı, başkumandanlık karargâhına götürülünce delişetli bir sürprizle karşılaştı. Sevgilisi, hakikaten kahramanı bulmuştu. Fevkalâde üstün vasıflı ve asil olan düşman ordusu baş kumandanı İskoçyalı Keith, kızın kalbini fethetmişti; mağrur Eva Merther rus baş kumandanlık karargâhında generalin sevgilisi olarak yaşıyordu. Eva, Ishak’ın kurtulmasına yardım etti, ama kendisi sulh oluncaya kadar Abo’da kaldı. Ve bu esnada kendisine “Finlandya prensesi” adı veriliyor. Burada, Zacharias’ın kahramanı, hemşehrilerine karşı çok iyi muamele ettiğini işaret edelim. Harbin felâketlerini azaltıyor, adaletsizlikten kaçınıyor, araya girmesiyle, harp eskisine nazaran memlekette daha az tahribat yapıyor; Zacharias’ın iyi malzeme ile meydana getirdiği roman, büyük bir hayranlık uyandırdı. Topelius’un henüz iyi bir hikâyeci olmadığı belki anlaşılıyordu. Bir çokları, Isak ile Eva’nın buluşmalarını erken buluyor, Isak Alanus, genç Zacharias Topelius’un kendisi idi. Memleketini terk edip, düşmanın sevgisini kabul ettiği için Eva’ya karşı sarfettiği sözler çok samimi ve içten geliyordu. Herkes,

bu satırların, romanın en yüksek noktası olduğunu anlıyordu. Bunu takip eden hâdiseler muharriri, o kadar alâkadar etmiyor, sonunda vakanın basit bir izahını yapıyordu. Asıl Keith ağzından güzel sözler dinliyoruz, ama bunu mükemmel bir şekilde canlandırmamıştı. Hikâyenin başlangıcında Abo ile halkı hakkında yaptığı mükemmel tasvirlerden herkes hoşlanmıştı. Belediye reisi Merthen'in evindeki ziyafette olduğu gibi, Runsa-la'daki bir sosyete de kahve içme faslı Abo haricindeki Alörn'in daha güzel tasvir edilemeyeceğini söylemek lâzımdır. Bu canlı ve cazip anlatış, umumî tasvibe mazhar oldu.

Bu roman, Zacharias'ın şimdiye kadar yazdıklarının en iyisi olarak kabul edildi. Bu kati muvaffakiyetten sonra yüzüğün hikâyesini yazmak cesaretini gösterdi.

29 Ekim 1851 senesinde ihtiyar cerrah Andreas Bäck, Helsinki gazetesinde okuyuculara bu hikyeyi anlatmaya başladı ve ilk günden itibaren muvaffakiyet elde edilmişti. Bu hikâyede artık tereddüd, itimsizlik kalmamış, burada şiir ile hakikat bir birine kaynamıştı. Bu hikâyede maziye has bir küf kokusu ve mezar havası uyandırmadan, şimdiye kadar görülmemiş bir şekilde, geçmişin sahnelerini canlı kıvrak bir şekilde anlatıyordu. Bu hikâyede, ulaşılan muvaffakiyet ve iç zenginliğin verdiği saadette, dâhi bir hikâyeci, anlatmasına bir türlü son veremiyordu. Mamafih Topelius'un yenemediği zorluklarda vardı. İş başından aşkın olduğu için, uzun zamana ihtiyacı olan bu konuşmalara, o zamanın dilini ve ruhunu verecek pek az boş vakit bulabilmişti. Matbaaya yazıları götürmek için, bir çocuk kapıda beklerken,

hâlâ yazısına devam eden bir muharrirden böyle bir şey de beklenmezdi. Zacharias'ın kahramanları ekseriya kendi dilleriyle değil, Zacharias'ın diliyle konuşmak zorunda idiler. Bu noksanlığı, sevdiği insanlara verdiği cazibe, sevmediği insanlara karşı uyandırdığı kinle gideriyordu. Esasen bu kitaptan bir sahife okuyanlar, işini seven, ve hayatın çeşitli yollarında kadın ve erkek kahramanlarını takip etmekten zevk alan, bir insanın eserindeki büyüğü hissedeceklerdi.

1852-1853 senelerinde bu eserin birinci, ikinci kısmında çoğu yayınlandı. Sonra sık sık fasılalarla neşrediliyor, nihayet 1856 senesinde sonuncusu beşinci kısım tamamlanıyor.

*
**

"Cerrahın hikâyeleri" ilk defa olarak 1870 senesinde evimize geldi. O zaman on üç yaşında idim, İsveç tarihi hakkında bilgim ancak mütevazi bir okul kitabından öğrendiğim şeylerden ibaretti. İşte bu zaman, ilk defa olarak, bu eserde milletimin tarihini okuyor, yüksek, şerefli becerikli, mahrumiyet dolu hayat süren insanları tanıyor, üstün başarılarla dolu geçmişi öğreniyordum. İsveçlilerin her tehlikeye göğüs geren cesur bir millet olduğunu o zaman ilk defa anlıyordum. Yıllar yılı, her gece el işlerimizle, yemek odasında, üstünde lâmba bulunan yuvarlak masanın etrafında toplanırdık. Yıllar yılı bu çalışmaları güzel romanlar okuyarak, zevkli bir hale getirirdik. Edebiyat âleminin yabancıları değildik, ama daha evvel buna benzer eseri ne zaman okumuştuk? Akşam saatlerini şimdiye kadar böyle özlemiş, Gustav Adolf'a bu kadar hayran olmamış, hiç kim-

seye rahip Hieronymus kadar kin beslememiş, ilahî Regine kadar kimseyi sevmemeştik.

Bayraktar Stahl'in efsanesini, gayet iyi biliyorduk. —Onunla Finlandyayı sevmiştik— ama şimdi, cerrah, sevgili vatani hakkında anlatmaya başlanınca, tıpkı onun gibi yurdumuza karşı ıstıraplı bir şefkat duymaya başlamıştık. Bu memlekete artık sahip olamadığımız için, dolayısıyla ağlamış, onu elimizde nalan kuvvete sonsuz kin beslemiş, geçmiş zamanlarda gösterdiği sadakat yüzünden ona sonsuz saadetler temenni etmiştik.

SOKAKTA YETİŞEN ADAM

1854 senesinde Topelius Vasa'da baş öğretmenliği ilk defa elde ettiği zaman, taşıdığı eski ruh haletinin aynısını duyuyordu. Şimdi de bir samimi insanın omuzuna vurarak şu şekilde konuşacağını, sessizce ümit ederek dolaşıyordu. "Gazeteci ve muharrir olarak yaptığınız hizmetler gözümünden kaçmadı. Bir taşra şehrinde silinip gitmeniz yazıktır. Helsinki'de kalmanız için uğraşacağım."

Zacharias'ın şimdiye kadar bir baş öğretmenlik elde etmeyi düşünmesi, talihsizlikle neticelenmiş 1850 senesinde Helsinki lisesinden ayrılmak zorunda kalmıştı, annesi başta olmak üzere, bütün arkadaşları mütemadiyen emin olmayan bir memuriyette olduğunu, defalarca söylemişlerdi. Her an gazetesi, Saima gibi kapatılabilirdi. O zaman geçimini temin edecek ufacık bir servet yoktu. Kitaplariyle biraz bir şeyler kazandığını, doktorun hanımı muhakkak ki aklından çıkarmıyordu. "Kır Çiçeği" için tam elli ruble almış, küçük masal kitaplarını

takriben 25 rubleye yazmıştı. Bu, Emilie'nin cep harçlığı ile kendi sigarasına yeterdi ama karısı ile çocuklarına bu kazancıyla bakmasına imkân yoktu. Bundan başka memuriyet, hizmet seneleri denen bir şey de vardı. Bu şekilde başı boş yaşayacak olursa, diğer insanlar bu işe daha elverişli olacağı için, kendisi de tecrübeden mahrum olacağından her hangi bir meuriyet elde etmek tamamiyle imkânsız olacaktı. Tckaütlük denen bir şey de vardı. Şimdiki duruma göre böyle bir şeyi hesaba katamazdı. İhtiyarladıkları zaman Emile ile onun hali nice olacaktı? Annesiyle arkadaşlarının uzun ve yerinde ısrarları üzerine, her hangi bir şekilde tekrar kurtulacağını ümit ederek, Abo'daki münhal tarih öğretmenliğine talip oldu. Beş sene evvel olduğu gibi belki bir faydası dokunur diye şiirlerini toplayarak bir kitap halinde yayınladı. Ama en iyi şiirlerini, muhtelif sebeplerden neşretmediği için, hakkında hiç kimse bir kanaat edinemedi. Bu yüzden kendisi için verilen hüküm, eskisine nazaran değişik olmadı. Bu eserle ne Zacharias'ın durumunda değişiklik oldu ne de itibarı arttı. Onun mukadderatını idare eden kuvvetler, baş şehirden çıkmasını istemiyordu. 1851 senesinde Abo'daki münhal öğretmenlik, kendisiyle birlikte talip olan Vasa'daki tarih öğretmeni Renvall'e verildi. Böylece Vasa'da bir tarih öğretmeniği yeniden açılıyor ve Topelius'da istidasını veriyor. Şimdi —bu kısa görüş karşısında— mukadderat kuvvetleri hidetleniyor. Şiirleri pek muvaffakiyet temin etmemekle beraber, "Prenses" i gazetede ve kitap halinde yayınlanırken çok iyi karşılanmıştı. İhtiyar Baronun drametize edilmeseine, umulmadık bir şekilde muvaffak olunmuştu. Gazetenin tesiri ile itibarı gittikçe çoğalıyordu. Zach-

rias'ın ruh zenginliği ile kudreti gittikçe çoğal yordu. Zacharias gibi bir adam nasıl olur da günlük ekmeğini düşünebilirdi. İki defa aptalca teşebbüslerinin akibetinden mukadderatın onu kurduğunu farketmemişti. Böylece 1851 Mayısında Vasa'da tarih öğretmenliğine tâyin edildi ama vazifesine 1853 mayısından evvel başlayamayacaktı.

1852 senesinde halk teveccüh ettikçe muvaffakiyet artıyordu. Cerrahın ilk tebliğleri neşrediliyor, kapışılıyor, heyecanla okunuyor talebe şarkısı, son baharın kudretsizliği, kral Karl'ın avı ismindeki eserleri Zacharias'a bir çok dostlar kazandırdı. O bir Rüneberg, bir Snellman yahut Lömrät değildi ama çok eğlendirici, faydalı becerikli sevimli yazıyor, halkın ruhunda uyuyan hisler için, öyle yerinde tabirler buluyorduki bütün milletin sevgisini kazanacak en iyi yolun üstünde idi.

1853 senesi gelip, gitmek zamanı yaklaşıncı, onun şimdi Helsinki'den ayrılmasının büyük kayıp olduğunu herkes söylüyordu. Kendisinden kolayca mahrum olunamazdı. Hattâ gazeteci olarak faaliyetleri takdir edilmeye başlanmıştı. Vaktiyle, çocukca diye alay ettikleri üslubunu, şimdi çok değerli çok faydalı buluyorlar, Runeberg gibi bir adam, kendisine, yerini kimse dolduramayacağını yazıyordu. Mukadderat ilâhları onun pişman olduğunu görünce, her halde alayla gülümsemiş olacaklar. Hatasını anlaması için 1852 senesinde Abo şehri yanıp kül oluyor, bu yüzden lise, Nykarleby kadar büyük olan Jakobstadt'e nakil ediliyor. 1853 senesinde bu fena durumu biraz geçiktirmek için, bir teşebbüsde bulundu. Kilise idarecilerine yazarak 1854 güz sömestrine

kadar izin istedi ve arzusu yerine getirildi. Bu suretle bir sene daha kazanmıştı. Cerrahın hikâyelerine devam ediyor. "Emmeritz kraliçesi" isminde büyük bir dram yazıyor ve, birinci kısmında Würzburg maceralarını anlatıyor. Erkek okulu için bir okuma kitabı hazırlıyor. Bahar ile yazda yeni bir şiir tarzı bulmuştu. "Silvia şiirleri" herkes şimdiye kadar yazdıklarına nazaran daha melodik, serbest, canlı, rahat yazılmış olarak kabul ediyordu. Hülâsa rahat rahat yaşayıp daima ilerleyerek, her tarafta anlaşılıp takdir ettikleri böyle bir hayatı, teketmek ona imkânsız görünüyordu. Şimdi ayrılıp gitmesi tehlikeli değil miydi? Yakobstad'ta yazılarını anlıyacak insan var mıydı? Hâdiselerin ortasında bulunmadığı takdirde, alâkasını gaip edeip körleştirmeyecek miydi? Bu işe biricik sevinen yalnız annesiydi. "Canım sevgili Zacharias'ciğim, bir kere düşün Noelde, paskalyede Pfingsten'de yaz bayramında Michel'de eve gelebileceksin! Ağları nehre atıp sazınları avlarken, çocukluğunda olduğu gibi yeniden ağların kralı olabilirsin! Runeberg, Borg'da nasıl yaptı ise, sen de ara sıra fikir mahsullerini meydana getirecek zaman bulabilirsin! Bu kadar büyük muvaffakiyet kazandıktan sonra, Yakobstadt'da Tanrı'nın yardımı seni kibir ve gururdan koruyacak, belki muayyen mütevazi bir faaliyet bulacaksın!"

Annesi, Zacharias Topelius'un iyi bir oğul olmakla beraber, öyle kolayca ayrılıp gideceğine inanmıyordu. Bu arada büyük hâdiseler ceryan etmeye başladı. 1853 de Rusya ile Türkiye arasında harp başladı, bazı insanlar, Avrupa milletlerinden Fransa ile İngilterenin Türklerin lehine harbe gireceğini söylüyordu. Matbuatın ağır baskısı harp tesiriyle biraz gevşedi. Tam böyle hareketli

bir zamanda Zacharias gazetesini bırakıp bu ıssız şehre mi gidecekti?

Zacharias'a sokakta rastlayarak kendisine teselli edecek sözleri söyleyecek adam nerede kalmıştı? Mütemadiyen onu bekliyor, ama o bir türlü görünmüyordu. 1854 baharında da hâlâ o adam meydana çıkmıyor, Zacharias bütün ümitlerini gaip ederek mukadderata boyun eğiyor. Şimdi Yakobstadt'da bir ev bile kiralanıyor. Ama şu işe bakın ki bir gün beklenen o harikulâde adam çıka geliyor. Zacharias, yolda kendisine doğru, mutad samimiyet ve canlılıkla gelen Frederik Eygnäus'u görüyor. İşte bu Eygnäus onun omuzuna vurarak şöyle söylüyor: "Dostum Topelius Yakobstadt'e gitmene bir türlü gönlüm razı olmuyor. Helsinki'de kalman için tedbir alalım. Ben Armfelt ile konuşacağım." çoktanberi özlediği şeyin, onun tarafından gelmesine, Zacharias, büyük bir ihtimalle, üzgün bir şekilde gülümsemiştir. Eygnäus haki katen Fin devlet müsteşarı Graf Armfelt'i tanıyordu. Zacharias onun, "Armfelt ile konuşacağım" dediğini ilk defa duymuyordu. Arkadaşları arasında bu sözler biraz ihtiyatla karşılanıyordu. Armfelt vazifeye Petersburg'da bulunduğu için, Eygnäus'un onu göreceğine Zacharias asla inanmıyordu. 1854 mart'nda memleketin müdafaa-sını gözden geçirmek üzere, çar, oğlu ile beraber Helsinki'ye gitmeye karar veriyor, Armfelt çardan bir kaç gün evvel baş şehre dönüyor. Bu günlerde Eygnäus bir yolun kavşağında Zacharias'la karşılaşılıyor. Onu alkoyarak Armfelt'le konuşup söz aldığı nı söylüyor. Zacharias'ın nasıl bir memuriyet istediğini soruyor. Eygnäus'un Zacharias'a yardım için çırpındığını anlamak kolaydı.

Buna rağmen, bütün bunlardan Zacharias hiç bir şey ümit etmiyordu. Arkadaşını üzmemek için Zacharias, kendisini üniversiteye İsveç dili fahri Lektörü tâyin etmelerini teklif etti. Egnäus geçip gitti, ama o bu mütevazi tekliflerle Armfelt ziyaret edince, Zacharias'ın esas Lektör olduğunu, fahri Lektör yapmanın zor olduğunu söylüyor. Bunun üzerine mesuliyeti üzerine larak Egnäus teklifi değiştiriyor, ve Çar aileesi gelir gelmez, en müsait durumda bu teklifi kendilerine bildiriyor. Bu tehlikeli zamanlarda çar, Finlilere fevkalâde lütfunu göstermek için, hakikaten Zacharias Topelius'u üniversiteye fahri tarih profesörlüğüne tâyin ederek üniversite tahsisatından bin ruble maaş bağlıyor.

H A İ N

1854 mayısın üçüncü haftasında, Helsinki gazetesinde fevkalâde alâka uyandıran bir şiir yayınlandı. Defalarca okudular münkaşa ettiler, üzüldüler. Böyle bir şiir böyle bir gazetede nasıl çıkabilirdi; hürriyet, ve ışığa övgüler gibi şiirlere alışmışlardı. "Sabah Fırtınası", "Talebe Şarkısı" nı yazan bir elin müstebitlerin emrine gireceğine kim inanabilirdi? Umumi Vali Prens Menschikoff, Finlandya'nın her hangi bir mesele hakkında leh vealeyde bir fikir beyan etmemesini emretmiş, Finliler de Rus icratının haklı ve yahut haksız olduğuna dair bir şey söylemeyeceklerini kabul etmişlerdi. Her insan rus hizmetine girebilir, bir memur sıfatiyle hükümetin verdiği emri, şerefine hâlel gelmeden yerine getirebilirdi. Bu da ahlâksızlık sayılmazdı. Buna mukabil kati ve değişmez bir kanun, mecbur olmadıkça, bir Finlinin Rus dostu olarak meydana çıkmasını, Rus arzularına ter-

cüman olmasını yasak etmişti. Herkes gazeteyi arkadaşlarına gösteriyor, şiiri okuyor, anlamaya uğraşıyordu. Şimdiye kadar insanlar, Zacharias'ı kalplerindeki duyguların tercümanı olarak kabul ediyorlardı. Bundan sonra onu hiç kimse takip etmiyecekti. Şimdi durum iyice düşünecek olursa, Türkiye ile harp başladığı geçen günden beri, Zacharias Türklerin mağlup olacağını tahmin ediyordu. Bu biraz ihtiyatsızca bir hareket tarzı idi. Türklerle Ruslar aynı seviyede idi. Her hangi bir tarafı tutmak şahsi bir görüş meselesi idi. Şimdi durum başkalaşmıştı. Bir kaç aydan beri Fransa ile İngiltere Türkler safında harp ediyordu. Şimdi artık iki millet bir birlerini yenmeğe uğraşmıyor, şimdi bilgi ve hürriyet, karanlıklığa karşı savaş yordu.

Bu durumda bir tarafı tutmak acaba mümkün müydü? Finlandiya'nın sempatisinin garp devletlerinde olduğu kendiliğinden anlaşılmaz mı? Ruslar galip gelirse, son senelerde istibdattan çektikleri ıstırap; yeniden başlayacaktı. Avrupa kuvvetleri galip gelirse, Ruslar belki inkıraz bulacak, idaresi altında inleyen milletler hürriyete kavuşacaktı. Şekil bakımından Fransa, İngiltere Finlandiya'nın düşmanı idi. Onların tarafını açıkca tutmak, bahis mevzuu olamazdı. En doğrusu ses çıkarmamak, fikir söylemekten kaçınmaktı. Avrupa kuvvetlerinin lehine konuşacak olursa, vatan tehlikeye maruz kalır, Rus tarafı tutulursa, kanaate uygun düşmezdi. Finlandiya'nın harp sahnesi olacağı tabiidir ama sıkı bir şekilde tarafsız kalmak lâzımdı. Harbi hafif şekilde hissetmişlerdi. İngilizler Ekenäs'e sokulmayı denemişler, rıhtımdaki bir gemiyi ele geçirmişler ama sonra Rus ve Fin müfrezeleri tarafından püskürtülmüşlerdi. İngilizler

Finlandya'nın bir kaç deniz vasıtasını müsadere etmişlerdi ama bunun ne ehemmiyeti olabilirdi? Harpte bulunuyorlardı. Finlandya, Rusyanın bir eyaleti olduğu müddetçe, Avrupa kuvvetleri onları bağışlayamazdı. Düşmana zarar vermek için, her fırsattan istifade edeceklerdi. Bu gibi şeylere sabırla katlanmak lâzımdı. Bir istida vermeden, çar tarafından profesör tâyin edilen adam, tabii olarak böyle düşünmüyordu. Bu ehemmiyetsiz Ekenäs hâdisesi için, hiç kimsenin anlayamadığı uzun bir şiir yazdı. "İlk kan damlası" ismini verdiği bu şiirde, gelen bahara sevindikleri zaman İngilizlerin harbi Finlandya sahillerine intikal ettirmesiyle yaptığı haksızlığı ifade ediyordu. Sulhu bozup, baharın güzelliğini kan buladıkları için, İngilizler bu memlekete gösterilen, saygı ve sevgiyi hiçe indirmişlerdi. Şimdi onlara karşı bütün bir güçle savaşmak lâzımdı.

*"Biz sabillerimizi, memleketimizi koruyacağız,
Ağır kan dökmenin fecaatı anlımızı karartmıyacak,
Avrupada, Türkiye'de huzursuzluk olduğu doğru
Finlandya tehlikeye düşerse, onlar bizi ne alâkadar
eder."*

İnsanlar bir birine fısıldıyor, soruyor, bunları anlamaya uğraşıyordu. Ekenäs'de bir gemiyi müsadere etmek istediği için İngiltereyi düşman telâkki edebilirler miydi? Hakikaten bu Topelius'un fikri miydi? Yoksa bu m sra lar profesörlüğünün karşılığı mıydı? O muhakkak Helsinki'de kalmak istiyordu. Bir arkadaşına Yakobstadt'ın onun için menfa olduğunu yazmıştı. Belki de daha evvel de hükümet emrinde idi. Saima'yı düşün, Österbott bölümünden çıkmak zorunda kaldı. Eskiden onun

kadar cesur ve teselli edici bir şekilde hiç kimse yazmamıştı, belki de zayıf bir karakteri vardı. Bundan sonra onunla gazetesini sıkı bir şekilde göz önünde bulundurmak lâzım, büyük bir ihtimal ile hükümete boyun eğmişti.

2

Akşamın geç vakti idi ama bu mevsimde karanlık olmuyor, Zacharias masasına oturmuş gazetesini için bir makale yazıyordu. "İlk kan damlası" şiirinin uyandırdığı büyük hoşnutsuzluğu fark etmiş, karısı da ona, bu şiirle Rusları iltizam ettiği zehdini uyandırdığını söylemişti. Böyle bir şey, onun aklından geçmemişti. O, tüccar millet İngilizlerin, Fin gemilerini çaldığını öğrendiği zaman, ilk hiddetle bu şiiri yazmıştı. Onların, bu fırsattan istifade ederek tüccar rakiblerinden kurtulmak istediklerini anlamış, hemşehrilerinin bunu kendisinden başka türlü düşüneceğini aklından geçirmemişti. Kendi duygularının halk tarafından paylaşılmasına alışmıştı. Şiiri yazarken Rusyayı bir an bile düşünmemişti. Politik mülâhazalardan tamamen uzaktı.

Nykarleby'li bir gençti, gemilerin müsadere edilmesinin, küçük şehirler için ne ifade ettiğini biliyordu. Ringa balıkları ile tuz evlerden yavaş yavaş gaip olacaktı. Şimdi vaziyeti düzeltmek istiyordu; bunun için hemen "Hayat mücadelesi" ismini verdiği bir makele yazmaya başlamıştı.

"İki insan aynı evde oturuyor, her ikisi evin tanzimi hakkında çekişiyor, biri çatıyı saçıtan yapmak istiyor, diğeri kalastan, biri evi bir çitle komşudan ayırmak

istiyor, diğeri birleştirmek. Biri pençereyi ufak buluyor, diğeri sobaların tüttüğünü söylüyor. Her ikisi de evi başka türlü nizama sokmak istiyor ama hiç biri evi satmak istemiyordu” Bunları yazdığı esnada, açık pencereden hafif adımlarla sesler duydu. Çalışmasına çok daldığı için bu seslerin neden ileri geldiğini düşünmedi. “Bir gün şehirde bir yangın çıkıyor evde oturan her iki adam, yangının kendi evlerine sirayet ettiğini görüyor, şimdi ne yapacaklardı? Biri hiç düşünmeden, bütün gücüyle yangını söndürüp evi kurtarmak isteyenlerin arasına katıldı, diğeri önce yangının meydana gelişi hakkında uzun ve etraflıca konuştu, sonra evin bir çok noksanından, nihayet yangının faydalı olup olmadığını anlatıyor, bütün şehir yanarken evin kurtulmasının imkânsız olduğunu söylüyor.

Bunların hangisi asil hareket ediyor?

Bunların hangisi akıllı davranıyor?”

Birden bire muharrir sarsıldı, az kaldı kalemi elinden düşecekti. Keskin bir düdük sesi havayı yırtıyor, arkasından hemen bir gürültü işitti. Tencereler tırampet gibi çalmıyor, kaplardan düdük sesi çıkarılıyor, taraklardan gıcırtılar meydana getiriliyor, gürültü yapan, çılgılık çıkaran, kulağı tırmalayan ne varsa ellerine geçen şeyleri oraya sürüklemişler, insan ürpertecek bir ses çıkarıyorlardı. Topelius bir an için kalemi elinden bırakıyor, hemen tekrar alıyor. Penceresinin altında bu acaip gürültüyü yapanlara karşı bütün gücüyle kendisini müdafaa etmesi gerekiyor. “Annen, yanında fena muameleye maruz kalırsa, ona vuran elin en iyi dosta ait olup olmadığını neye soruyorsun? Bu eli kırmağa hazır değil

misin? Seni mahvolmaktan, koruyacak bir düşman eli olursa, ne diyeceksin? Bu eli sıkıp kurtarıcına dost demeye hazır değil misin?"

Biraz fas la veriyor ve bu berbat sesleri dinliyor. Buradaki insanlar biraz anlay şla okus alardı, Avrupa milletlerini dost ve Rusyayı büyük düşman olarak kabul ettiğini anlıyacaktı. Ama kimse, onun İngilterenin davranışını, mükemmel bulduğuna inanmıyacaktı. Bu bakımdan yazısına devam ediyor.

"Babas nı ormanda soyan haydutlara: benim şu veya bu şekilde düşüncelerim var bu bakımdan Tanrı yardımcınız olsun sevgili haydutlara diye kim söyleyebilirdi?" Tekrar yazısını kesti. Gürültü kulaklarını korkunç şekilde tırmalıyordu, fikirlerini toplıyamaz olmuştu. Kalem elinden bıraktı iskemlesine yaslandı. Yüksek mektep talebeleri bu gürültüyü kesmeden önce, çalışmak imkânsızdı. Kendisinin de bir kaç kere buna benzer eğlencelere kat ldığını düşünerek gülümsedi. Şimdi içerde oturup dinleyen kendisinin, hakikaten kabahatli, dışarda caddede duranların haklı olduğuna kati şekilde kanaat getirdi. Gençler şu anda haklı olabilirler miydi? —Son günlerde İngilizler yeniden karaya asker çıkarmaya teşebbüs etmişlerdi. Brahestad ile Uleaborg'da baskın yapmışlar, tersane ile inşa halinde gemileri yakmışlar, hususi şahıslara ait olan ziraat ve hububat depolarını tahrip etmişlerdi. Kültür ve hürriyet namına yapıldığı için, bu haydutluğu hoş görmek mi lâzımdı? Bu işlerin fırsattan istifade edilerek, Finlandya'nın, gelişen ticaretini baltalamak için yapıldığını kimse görmüyormuydu? Evet kimse bunu anlamıyor, bizzat hemşehrileri tamamiyle kör olmuşlar, kendisi bu korsanlığı kabul et-

mediği için, bu gürültüyü yapıyorlardı. Zacharias heyecanlandıkça heyecanlanıyor, bu çılgınlık sinirlerine dokunuyor, yüksek mektep talebelerinin gelmesine de daha fazla ehemmiyet veriyordu. O, halk ve gençliğin Ruslara karşı şimdiye kadar hissetmediğinden daha fazla kin besliyerek, kurtuluşa bel bağladıklarını, bu olaydan anlaşılacağını düşündü. Bu şekilde İngiltere tarafı tutulursa, isyan etmeğe de hazır demektir. Avrupa devletlerinin vaatlarına inanacak kadar kısıgörlü olmak, onların davalarını kabul etmek demektir, Zacharias Rusların çanına ot tıkananacak zamanın gelmediğini biliyor ve görüyordu. Bu zamanda bir kargaşalık Finlandya'yı da, Polonya gibi harabiyete sürükleyecekti. Bütün hürriyetlerin 'gaip olacağını seziyor. Finlandya'nın Rus hâkimiyetine girerek, acınacak bir şekilde idare edilen fakir bakımsız bir eyalet olacağını kavıyor, bütün ümitlerin uzun zaman gaip olacağını anlıyor, hudutsuz bir felâketi hissediyordu. Tehlike böyle olduğundan, milletin kurtarılması için, omuzuna ağır, hem de çok ağır bir yük alacak bir adama ihtiyaç vardı. Bir adam vatandaşlarını ikaz ederek, kendilerini kandırmak isteyen dostun ne kadar yalancı olduğunu göstermesi lâzımdı. Bu adam takip edilip hakir görülüp, satın alınmış bir hain muamelesi görürse, buna katlanmak gerekiyordu. Böyle zamanlarda, bir insanın kendini millete feda etmesi lâzımdı.

3

Bu sıralarda Zacharias Topelius'la karşılaşan her insan, bakışlarının daha çok parladığını, başını eskisine nazaran daha dik gezdiğini görüyordu. Onun yerinde olsalar, Helsinki sokaklarına çkmıyacıklarını bildikleri

için şaşıyorlardı. Vaktiyle kendisiyle dost olan insanlar, kendisine rastgelince, başka tarafa bakıyor selâm vermiyorlardı. Kendisinin hakiki yakın dostları böyle davranmıyor ama bir çokları başkalaşmıştı. Zacharias yirmi seneden fazla Helsinki'de bulunuyor, çalışmasıyla herkese kendini sevdirmiş, bütün şehir onu tanıyordu. Şahsen tanımadığı insanlar arasında da bir çok dostları vardı, her yerde neşeli yüzlerle karşılanıyordu. Şimdi birden bire bunlar değişmişti. Şimdi caddelerden geçerken herkesin onu göstererek, bu zelil iş için Rusyadan para aldığı, fısıltılarla söylendiğini görüyordu. Buna benzer şeyleri farkettikçe kendi kendine: "Hiç yoksa, bir insan, milleti için ölmelidir" diyordu. Bile bile, bütün bu insanlar için kendini feda ediyor, onları sonsuz bir felâketten kurtarıyordu. Bu insanları o kadar çok seviyordu ki onların kini kendisine tesir etmiyordu. Eskisi gibi yeniden onları İngiltereye karşı ikaz ediyordu. İngilizlerin mürailiğiyle sadakatsizliğinden bahsediyordu. Finlandya'yı idare edenlere karşı sadık kalmaları için ihtar ediyordu. Rusya'da harp esnasında idareyi eline alan kudretli bir parti vardı, bu parti, Finlandya'yı, Rus memleketi haline sokmak için bahane arıyordu. Böyle bir tehlikeye şimdiye kadar maruz kalmamıştı. Bir Fin gazetesinin sesi, onları ikaz edip dizginlemesi lâzımdı. Belki bu ses bu yüzden eski büyüğü kudretini gayip edecekti ama ne ehemmiyeti vardı? Vatanına kendini feda etmekden daha kıymetli bir şey var mıydı? Harp başladıktan beri bütün dikkatini ona hasretmeyi lüzumlu bulmuştu. Bundan dolayı "Cerahın hikâyesini" yayınlamaktan vazgeçmiş, Avrupa seferleriyle siyasetten bahsetmeye başlamıştı. Bu, onun için, büyük bir fedakârlıktı.

Büyük işi için çalışması, kendisini sevindiriyor, insanların yolunu keserek yüzüğün kimde olduğunu sordukları, yahut vaktiyle çok sevilen Gustav Bertelsköld'u böyle sert ve mağrur gösterdiği için, kendisine tariz yaptıkları, eski güzel zamanları özlüyordu. Eskiden yavaş yavaş halkın lütfuna kavuştuğunu, sabırsızlıkla seyreden matbuattaki rakipleri, onu batırmak için bu fırsattan istifade ettiler. Sözlerini yanlış tefsir ederek, onu, bir kaç adamın kurtulması için hürriyet, bilgi ve terakkiden vazgeçen, dar görüşlü bir milliyetçi olarak gösterdiler. Zacharias o kadar fedakârlıkla doluydu ki, diğer insanların fikirlerini cerh etmek bile düşünmüyordu. Ruhunda mukaddes bir sükûn vardı. Kendisini, kinin ve korkunun üstünde hissediyordu. Vatana karşı duyduğu hayranlık, ıstırap çekmesine mâni oluyordu. Ruhunun sükûnu bozulmuş değildi. Geçen sene olduğu gibi Silvia şarkılarını yazıyor. 19 haziranda, kendi felâketini aksettirmeden, memleket hakkında endişelerini belirten, eskisine nazaran biraz kederli olan Silvas'ın yaz düşüncelerini yazdı.

Ey orman yeşillen,

*Yeşillen sana da yakında muhakkak istikballer
doğacak!*

Balta sesleri uzaklarda gaip oldu

Kin dolu gök gürültüsü aksediyor

Alevler yükseliyor,

Ey orman yeşillen

*Yeşillen, sana da yakında muhakkak istikbal
doğacak!*

Dalgalar deniz,

Yeşillenen adanın çevresinde!

*Sakin yelkenliler saklanıyor,
 Harp ejderhaları seni sarıyor,
 Yağmayı kolluyorlar,
 Sen onların eline düşmiyeceksin,
 Hayır! Hayır!
 Deniz dalgaları,
 Yeşillenen adanın çevresinde!
 Savaş ey vatan!
 Dua et ve yurt sahillerinde döğüş!
 Mukaddes toprak tehdit altındadır,
 Ekinler ölüm ve yangınlar arasında olgunlaşıyor;
 Kılıçlar parlıyor
 Sen onların eline düşmiyeceksin,
 Hayır! Hayır!
 Savaş ey vatan!
 Dua et ve yurt sahillerinde döğüş!*

Bir kaç gün sonra Emile geliyor, sabah gazetesinde ihtimalki kendisini hedef olarak ele alan makaleyi okuyup okumadağını Zacharias soruyor. Makele Mozaik sütununda bulunuyor, ve "Knigg'e göre insanlarla düşüp kalma" başlığını taşıyordu. Makele muhtevası basit ve aşağıdaki gibiydi:

"Bir kimse bir kanaate varmanın zor olduğunu söylerse —bunu Zacharias az evvel yazmıştı— Bu adamın en az bir fırlıdak olduğuna katıyetle kanaat getirmek lâzımdır." Yazının devamı sertleşiyordu: "Bir adam iyi niyet, derin duygu ve şerefli düşüncelere sahip olduğunu yazarak, yanlış anlaşılacağından dolayı şikâyet edecek olursa, bu adamın hiç yoksa —Fena bir vicdan— sahibi olduğuna, su götürmez bir şekilde şüphe etmek lâzımdır. "Sahtekârlık, hiyle, fırlıdak misali, saadet peşinden

koşmak, güzel kıyafetlere sokulsalar bile, her zaman umulmıyan şiddetli bir rüzgâr eserek bir kenarından açar, sakatlığı meydana çıkarır. Onlar ne kadar samimi görünseler, ne kadar nezaketle eğilseler, beklenilmeyen bir an gelir, maskeleri düşer, adilikleri meydana çıkar.”

Zacharias bu makaleyi okurken gülümsedi ama sap sarı kesildi. Böyle kaba bir şeyi asla beklememişti. Demek böyle olması lâzım geliyordu, bunu anlıyordu. Bu hakaretin, şu anda kendisini üzmediğine şaşıyordu. Hiç bir şeye aldırmadan geçip gitmeyi tercih ediyordu; ama karısı buna cevap vermek zorunda olduğunu söylemişti. Bu zamanda, herkes ona karşı cephe almış gibi görünüyordu. Verdiği cevap önce sansör tarafından çiziliyor, sansöre şikâyet edip, şerefini korumak için bir hak isteyince yasak kaldırılmıyarak, Zacharias'ın haberi olmadan, sabah gazetesine, Helsinki gazetesiyle münakaşa etmemesi için, sansör komitesi başkanı bir ihtar gönderdi. Sansör komitesi Topelius'a bundan daha fazla fenalık yapamazdı. Zacharias'ı perişan etmek için sessiz plânları olsaydı, bundan daha iyisini bulamazdı. Şimdi artık hiç şüphe kalmamıştı. Topelius yüksek himayeye mazhar olmuştu. Bu şayiye gazetede yayınlanmadı ama ağızdan ağıza yayıldı. Zacharias hükümet emrinde idi. Profesör maaşı ile satın alınmıştı. Bu açık ve kati idi. Sansör komitesi, diğer gazetelere, onunla münakaşa etmeyi yasak etmişti. Nihayet bu şayiye Zacharias'ın kulaklarına kadar geldi. Bu zamanda her şeye karşı gösterdiği sakin bir tevekkülle bunu da kabul etti. Böyle olacaktı. Artık kendini müdaffa etmek istemiyordu. Sağa sola kaçamak yapmadan kendi yolunda yürüyordu.

Kendisine saplanan bir bıçağı, açılan yara içinde bu-

arak etrafına ıstırap çekmediğini göstermek, Zacharias için bir zevkti. Bu yaz Kuddnäs'e gitmiyerek başşehirin yakınında Humle koyunda bir ev kiraladı. Österbott'da olsa sükûnete kavuşacaktı. Ordaki halk kendi taraftarı idi. Orada Kuddnäs'li doktorun oğlunun, kendini Ruslara sattığı na kimse inanmıyacaktı. Zacharias böyle bir huzur istemiyor, izin almadan, bütün bir yaz fasılasız gazete idaresi işleriyle uğraştı. Bu mühim yerinden ayrılmaya cesaret edemiyordu, ikaz etmek mâni olmak için orada kalması lâzımdı. Güzel bir ağustos akşamında Zacharias Humel koyuna oturmuş balık avlıyordu. Ordan bir kaç talebe geçiyor, biraz içmişlerdi, Topelius'u görünce bir birlerine omuz vurdular onu göstererek küstahca ve hakaret edercesine güldüler, biraz daha git-tiken sonra hemen yere oturup şarkı söylemeye başladılar. Zacharias yakında olduğu için şarkının hiç bir sözünü kaçır-mıyordu. Yüksek mektep talebeleri her şeyi açık olarak duyurmak için uğraşıyordu. Marsaille)in naziresi söyleniyordu.

*"Bütün memlekette bir ses dolaşıyor,
Hürriyet sözü berbat bir şeydir,
Bu iyi bilinen bir sestir,
Bu diyarda aksettikçe aksediyor."*

Zacharias yerinden kalkıp kaçmak istiyordu. Kan beynine sıçramış şakakları öyle zonklıyor ki artık anlayamaz olmuştu. Ordakiler hangi şarkıyı söylüyorlardı? Her halde korkunç bir şeydi ama o anlamıyordu. Sessizce oturup dinlemeye uğraştı.

*"Ey Suoni oğulları hepiniz duyun;
O boş görünüşle gözünüzü kamaştırıyor,
Babalarımız ruhları çağırıyor"*

*Hatırlatmak bizim suçumuz değildir!
 O Suonii ruhunu zelil yapmak istiyor,
 Onun için yalnız Rus rublesi vardır.
 Hürriyet şarkısı ne ifade eder,
 Kese boş olduğu müddetçe,
 Zenginlik, şeref ve nişan
 Vatan hainliği mukabilinde alınan para karşısında
 Hayatım, hürriyetim, milletim, memleketim
 Bir biçtir!"*

Bunları bir kıta daha takip etti. Talebeler bunu da söyledikten sonra ayağa kalktılar, kasketlerini çıkarıp selâm verdiler. Sonra sallana sallana gittiler. Zacharias akşam geç vakit balık tutmadan eve döndü karısı Emilie telâşlanarak, ona başından bir felâket geçip geçmediğini sordu. Güzel sükûn dolu bir akşamdan başka mühim bir şeyle karışlamamış, bunun hakkında bir şiir yazmak istiyor. Bu da Silvia şarkısı olacaktı. Bunun başlığı "Sessiz akşamda sulh" olacaktı.

O, Kin, kavgâ ve fırtınayı, kovması için sevginin gelmesini rica edecekti.

*"Ey en kudretli en yüksek olan lütûf ette gel!
 İhtişamında kavganın alevlerini söndür,
 Sulhu en iyi hediye olarak sun,
 Ey saadet vericisi bize lânet etmeyi öğretme!
 Yumuşak akşam güzelliğinde esmesin,
 Kalbe yaklaşacak olan iknle şiddet,
 Ağzımızdan fena sözler çıkmasın,
 Çevresi ışıık dolu göğün yüksekliğine
 Gece duaları arzdan yükselirken!"*

Zacharias sustu, karısı ona yaklaştı yüzünü elleri arasına aldı. "İstemiyorsan bana söyleme, bir insana fe-

na halde kızdığını anlıyorum. Üzüntüden ölecek hale geldiğin zaman, böyle güzel sözler yazabilirsin." diye fısıldadı.

BUZLARIN ERİMESİ

1856 nisanında idi. Daha evvelki bir çok gecelerde olduğu gibi Zacharias yazı masası başında sabahlamıştı. Yine bahar gelmiş buzların çözülmesi başlamıştı. Beliren hürriyet için şiir yazdığı geçmiş baharları düşündü. Kendi kendine "Şimdi niçin bahar şiiri yazmıyayım? Şimdi eskisine nazaran daha fazla sebep var" diye söylendi. Ama bu fikirlerden vazgeçti. Artık şiir yazamıyordu. Kendisinde, şimdiye kadar hissetmediği şekilde bir şeyler olmuştu. Bu bahar, yorgun bitkin ve cesaretsizdi. Birden bire ayağa kalktı odasında aşağı yukarı gezinmeye başladı. Kendisini saran bu derin alâkasızlık ile neşesizliğin neden ileri geldiğin araştırmak ihtiyacını duyuyordu. Bu korkunç şeyin kökü, iki sene evvel kendini, vatan haini olarak telâkki ettikleri zamana uzanıyordu. 1854 baharı ile yazı hakikatten, onun imtihan edildiği zamandı ama son bahar biraz daha aydınlanmıştı. Eski dostu August Essen'den vaktiyle aldığı bir mektubu düşündü. Bu adam İsveç'te oturuyordu. Zacharias hakkında fena şayialar oraya kadar ulaşmıştı. Bu sebeple August von Essen şöyle yazıyordu:

"Senin davranış ve hareketini yerinde bulmuyorum ama asil bir hedefe ulaşmak için gösterdiğin fedakarlık, kendini kurban etmekle cesaretine hayran oldum. Tamamiyle hotgâmlıktan sıyrılarak, istihkar ve alaydan sarsılmadan, herkesin karşısında himayesiz bir şekilde, hak bellediğin yola tek başına gitmeni asalet nişanesi

olarak kabul ediyorum.” Bu sözler çok güzel tesirler uyandırmıştı. Kendisini vatan için feda ettiğini, bir kurban olduğunu anlayan, bir adam vardı demek. Essen’in bundan sonra yazdığı şeyler, onu derin bir şekilde heyecanlandırmıştı.

“Herkes tarafından anlaşılmamak korkunç bir şey olacak, bir eski dostun yanına gelerek elini samimiyetle uzatıp sana şu şekilde hitap etmesi her halde yaralı ruhuna merhem olabilir: “Seninle aynı fikirde değilim ama sen daima asil zengin bir ruhsun buna katiyetle inanıyorum, böyle olduğun müddetçe vefakâr bir dost olarak kalacağım!” Aşağı yukarı August von Essen'den bu güzel mektubu aldığı zaman derslerine başlamıştı. İlk saatlerini, muhtelif Fin arazisinin anlatılmasına tahsis etti; şüphesiz ki dinleyicileri azdı, bunlar da bu itibarını gaip etmiş profesöre, icap eden bilgiyi almaya gittiklerini göstermek için, huzursuz, asık suratla oturuyordu. Bu arada bir saat Österbott hakkında konuşmuş, bu sevilen mezu başlayınca, hâtıralarla kafasında yaşayan tablolar onu sarmış, istemediği halde canlı ve neşeli konuşmuştu. Ders sona erince gençlerin arasında ufak bir hareket başladığını görür gibi oluyor ama sonra yitildiğine kanaat getirdi. Şu işe bakın ki ertesi sefer ders vermek için kürsüye çıkınca, salon talebelerle dolmuş, Österbott hakkındaki dersini bir daha dinlenemek istiyorlardı. Bu devamlı bir muvaffakiyet demektir. Bütün dersleri kalabalık ve münnettâr bir dinleyici kütlesi tarafından takip ediliyor, Zacharias'da bu talebelerin yaş yaş kendine bağlandığını anlıyordu. Onlarda August von Essen gibi, onun haksız olduğunu düşünüyor ama kendisini sattığına inanmıyordu. Bu durum, yazla

mukayese edilecek olursa, büyük bir ilerleme ifade etdiyordu. Bu son baharda başka bir hâdise kendisine yardım etti. Kasımda, içinde Silvia, talebe, bir küçük çocuk daha bir çok şiirler bulunan, Kır çiçeği adlı üçüncü kitabını yayınladı. Bu sefer muvaffakiyet elde etti. Bütün münekitler tarafından birinci sınıf bir şair olarak kabul ediliyor, halk da aynı fikre iştirak ediyordu. Okuyucuların kalplerine hitap eden bu küçük şiirleri yazan, kendini yurduna feda eden bir adamın, vatana karşı entirika çevirmesinin mümkün olamayacağını gösteriyordu. Bir münekkit, ilk tenkidinde Zacharias'ın, hürriyete vefasızlık gösterdiği için, hürriyet şiirlerini yayınlanmasını çok küstahça buluyordu. Ama Zacharias cesaretini topluyor, ona gereken cevabı veriyor. "Gül bağçasına, büyük otlaklardan getirdiğin çalıyı sürüklemek için, güzel sözlerle girme" diye mütemadi surette peşini bırakmayan çok merhametsiz adamlardan birine haykırıyor. 1855 senesinde Zacharias sansör meselesini ele alıyor onlardan bir himaye istemediğin açıkca belirtiyor. Her şeyin oldukça hesabı verilmiş artık kimse onun satılmış olduğuna inanmıyordu. İngiltereye karşı ikaz edip, Rusya'ya karşı sadık kalmak isteğini herkes tamamiyle haksız buluyordu.

1855 de Çar Nikola ölmüş, yerine gençliğinde Finlilere karşı anlayış ve sevgi gösteren, bütün tebaasını mesut etmekten başka bir arzusu olmıyan, hür düşünceli olarak kabul edilen Alexander II geçmişti. Zacharias bu yeni durumla hemşehrilerinin düşüncelerinde bir değişme olduğunu hissediyor. Tek tük insan yavaş yavaş Zacharias'ın her zaman için biraz haklı olduğunu anlıyor, Rus idaresi altında olursa bile, hürriyetin nimetle-

rinielde etmenin imkân dahilinde olduğu ümit ediliyordu. Diğer insanlar basit bir hayalperest gibi hürriyeti düşünürken, belki de Zacharias istikbali görüyordu. Alexander hakikaten bütün istekleri yerine getirdi. Az evvel Finlandya'yı ziyaret etmiş bu münasebetle ilk mektepler açmasını, demir yolların inşasını, ticaret ve deniz münakalesinin genişletmesini aynı zamanda ufak müstahdemlerin daha iyi para almaları için teklifler yapmasını senatoya emretti. Çar çok sevimli lütûfkâr görünüyor yeni bir devrin başladığı anlaşıyor. Tek Türk insan üniversitenin statü ve çar taraftarından konulan nizamnamenin kaldırılacağı tahmin ediyor, hattâ gizlice millete mahsus bir parlamentodan bahsediyorlardı. Çar şimdi harbi sona erdirmişti. 30 martta Paris'te sulh imza edildi.

Zacharias, dimağından doğarak şimdiye kadar yazdığına nazaran daha güzel bir bahar şarkısı yazmaya hakkı yok muydu?

Şüphesiz vardı! Her zaman onu ayakta tutan, hayranlıkla fedakârlık duygusu onu bırakmıştı. 1855 de harp kasıp kavurup Seaborg bombarduman edilir, kolera her yeri mahvedip memleket çeşitli ıstıraplar içinde inlerken, Zacharias'ın varlığını gizli bir alev sarmıştı. Yaş yaş iddialı siyasi makale yazmaktan vazgeçmişti.

Baskıya maruz kalmış heyecanlar için, neden mücadele edecekti? bunu lüzumsuz görüyor, böylece temiz kürtülel çalışmasına dönüyor, bütün sene boyunca doğru hareket ettiğini katiiyetle hissediyor. İçinde hayrete şayan bir saadet duygusu belirmişti. Ona ıstırap veren şeylerden umulmadık bir çabuklukla kurtulmuştu. Fedakârlığı bir şeref olarak kabul etmiş, onu tazip eden ruhlar

çoğaldı kça, kurtulan vatani muvacehesinde şöhreti daha çok artmıştı. Şimdiye kadar kendisini ayakta tutan, o gergin kuvvetin gaip olması, neden ileri geliyordu? Acaba Finlandya'nın uzun zaman tehlikeye maruz kalmasından mı ileri gelmişti? Şimdi yaralarının acısını duyuyor, şimdi zilletin ağır yüklerini omuzunda hissediyordu. Daima kendi kendine "Ne kadar hem de ne kadar çok ıstırap çektim" diyordu. Aynı zamanda insanların fenalıklarla zulmüne karşı, içinde büyük bir hiddet belirliyordu. Önünde iğrenç bir sahne ceryan etmişti. İstırapla ellerini uğuşturdu. "Gül bağçem nerede?" diye haykırdı. "Artık ona nasıl inanabilir, onun için nasıl çalışabilirim?" her şeyden şüphe etmeye başladı. Büyük gayeler peşinde koşmanın ne mânası vardı? İnsanlar kaba ve cani ruhlu idiler. Onlar için söylenecek eni iyi şey "İleriyi görmüyor yapacaklarını bilmiyorlar" sözüdür.

"Ne kadar çok ıstırap çektim!" diye inledi. Bana ne kadar korkunç ıstırap çektirdiler! Onların hareketleri, kendi üzerimde bir buz tabakası gibi durmadı mı? Onlar beni dondurdular, bu yüzden artık hiç birşey istemiyorum. Nas'ı olurda bir ilk bahar şiiri yazabilirdim? Onların kalplerinin soğukluğu, benden, bütün hayat kuvvetlerini aldılar. Dondum taş kesildim." Haftalarca hissettiği bu bitkin peri-an durumunun büyük bir tehlike gösterdiğini açıkça hissediyordu. Yeni cesaret yeni ümit bulmalı, insanlara yeniden inanmalıydı. Yoksa mağlup olacaktı.

Nykarleby'deki ırmağı düşünüyordu, çünkü ona yalnız tatlı hâtıralarla bağlıydı. Ulaebor'daki nehiri düşünüyordu, zira onun sahillerinde, aşağılık duygusuyla bitkin bir halde dolaşmıştı. Arkadaşları kendisine karşı

sert davrandığı, çalışması çok fazla, yahut yalnızlığa tahammül edemediği zaman, bu donmuş nehire koşar, bu ırmağın buzlar altında, kendisi gibi ıstırap çekip çekmediğini, böyle kapalı kalmaktan nefret duyarak, hürriyeti özleyip özlemediğini kendi kendine sorarlı?

Nehirde buzlar eriyip buz tabakaları parçalanmaya başlayınca, Zacharias ölçsüz bir sevinç duyardı. O zaman kendisini de kurtulmuş gibi bir his kaplardı. Bir gün o da bu nehir gibi coşarak akacak, korkunç ve mukavemet edilmez bir şekilde bütün maniaları kırarak, onu bağlı sananlara gösterecekti ki... Birden bire Zacharias durdu. Çoktanberi unutulmuş, kendisinin de bir ırmak olduğuna dair çocukluk düşüncelerini yeniden hatırladı. Çarçabuk yazı masasının yanına gidiyor, Kalemî yakalıyor güçlükle nefes alıyor. Kendisini, şimdi eskisi gibi hissediyordu. O da bir nehirdi. Ama buzlardan kurtulmuş neşeli bir ırmak değildi, aksine buz tabakaları altında kalmıştı. Evet onu zilletin buzlu hislerine gömmüşler, o da bunları henüz parçalayıp dağıtamamıştı. Kötürüm vaziyette orda uzanıyor, kalbi yavaşça çarpıyor, kendisinde hayat vardı ama sıhhat duygusundan mahrumdu. Yazmaya başladı. Hem kendisi, hem de ırmak için konuşuyordu. Her ikisi de aynı şeyi hissediyor, her ikisi de birleşmişti.

"Ben bir köle miyim? Bana kim öğretecek,

Gençlik baharında kışa toplanmayı?

Ben Finlandya mavi göllerinin mağrur çocuğu,

Hür geldim dünyaya — Hür olmak isterim!

Kalbin bahar bitimini özliyerek,

Vatanın göz yaşlarıyla beslenmiyecek mi?

*Genç bir ırmak gibi kuvvet ve arzu ile
Yurdun sinesindeki binlerce damardan
fışkırmıyacak mıyım?*

*Derinliklerim —Çağlıyanlarımı— hızlanıyor,
Yoluma mânî olan her şeyi vahşice koparıp atmak
için,*

*Ben o nehirde görünmez bir damla
Bir şebnem, bir yağmur —hattâ belki de bir inci
miyim?—”*

Bu duygulara kapılarak Zacharias artan bir itimat
nefsiyle yazmaya devam ediyor. “Ben de bir ırmağım,
benim de menşeim aynıdır. Her sahada vatanın hakiki
evlâdıyım. Köle ruhlu olduğuma nasıl inanılır?” yazı-
sına şöyle devam ediyor:

*“Yurduma lâîk olarak kalacağım
Gün, gece, saadet, ıstırap—beni ondan ayırmıyacak,
Benim yanımda hür olarak oturan,
Finlandya ırmağının köleliğe mahkûm olduğunu
söylemiyecek!”*

Kendi kendine “Bunlar büyük mağrurca sözler,
böyle konuşmamalıyım” dedi. Biraz sonra içinde ye-
niden bir hiddet uyanıyor. “Ben Finlandya’nın kuvvetli
nehirlerinden biriyim. Beni buzlarla kapatmaya nasıl ce-
saret ediyorlar? Ben bir çay, bir dere değilim, kuvvetli
nehirlerden biriyim” artan bir itimatla yazmasına de-
vam ediyor.

*“İleri, hiç bir zaman yolun geri dönmiyecek,
Zamanın kanatları bana dokundukça
Kuvvetli kollarım acaba kıracak mı,
Kuvvetli bazusuyla esir eden buzları;*

*Hayatı, ışığı, kendi mukadderatımı yaratmak
istiyorum*

*Bizzat kendi silâhlarımla,
Ve omuzlarımı göçüren
Beni saran parangalara lânet!"*

Kendinden geçmiş bir vaziyette yazıyordu. "Halâ
ben bir nehirim diye düşünüyordu. Kudretliyim ruhum
gücünü kullanmalıdır!"

*"Dereler, çaylar, berrak pırıl pırıl akın
Vatanın ana kaynağından fışkırarak!
Kuvvetli bir nehir halinde benimle birleşin,
Hayat, ışık, güneş için savaşın!
Bizi tutacak setler nerde?
Parçalayamayacağımız kayalar hani?
Korkuyla tehlikeden kaçan
Sel gibi bataкта kuruyup gider!"*

İnliyerek derinden nefes aldı. Sonsuz gayret sarfe-
diyordu. Üstünü ağır buz tabakaları örtmüştü. Bunların
altında havasız ışksız karanlık bir nehir gibi akıyordu.
Yardıma, boş yere dereleri, çayları, gölleri çağırırdı.
Bu esnada, durmak ta doğru değildi. İleri, buzları kır-
maya, sonsuz çalışmaya!

Yeniden yazmaya başladı.

*"Işıklı mayıs gecesinde uykusuz haykırıyor
Ämnäs'in kar gibi beyaz kabaran dalgaları.
Vahşi bir halde her şeyi mağlup ediyor
İlk önce kışın bittiğini müşdeliyor.*

*Şimdi Korikoski kabarıyor,
İnatla prangaları kırıp atıyor,
Yirmi şelâlesiyle oğuldayarak*

Buzları Niskas mezarlığına fırlatıyor."

Kendini, tamamiyle mücadele halinde bir nehir gibi hissediyordu. Nehrin yirmi tane hızla akan kısmını saydı, buralarda kurtuluş başlayacaktı. İçi titriyerek, taşan sularla buzların mücadelesini seyretti. Ahmaş'ın dalgaları ile savaşmak için buzların kuleler gibi yükseldiğini görüyor. Sürüklenip giderken, anbarlardan mahsüller, değirmenlerden çarkları alıp götürdüğünü seyreliyor. Merikoski civarında toplandığını görüyor. Sahillerin sallandığını, tarlaların suya boğulduğunu, sokakların su ile dolduğunu görüyor.

Ama yeniden buzların mukavemeti kırılıyor. Bu muazzam kış ordusu binlerce parçalara bölünerek sürükleniyor, denizin dalgalarına fırlatılıp mahvoluyor.

*"Vadi nefes alıyor tuğyan azalarak,
Yıkılmış sedlerin üzerinden akıyor
Nehir mağırur bir galip gibi
Yolunda haşmetle ilerliyor."*

Zacharias şimdi nefes alıyor. "İşim tamamlandı" diye düşündü. Buz kırıldı. Artık serbesttim, şimdi mâni olunmadan, kıyıları boyunca akabilir, yükseklerden aşağı dökülür, dirsekler yapar, göllere hazırlanır, kayıklarımı götürür, göklerimi aksettiririm. Hayatın bir şeridi gibi yabandan geçer, değirmen çarklarını döndürür, sonunda denizime akarım. Benliğime kavuştum. İstedğim yerine geldi. Yeniden kaleme sarıldı.

*Suomi'nin asil mağrur iyi kalpli annesi,
Yeni ırmağından hoşlanıyor musun?*

Kalbimin kanıyla bunu sana ödemedim mi? Buna karşılık,

Sana lâayık olduğumu söyleyebilir miyim?

*Sanıyor musun ki kışın kar yığılnarı
Dalgalarına ebedi kanunlar yazacak?
Senin gibi ben de buzların esareti altındayım,
Ama derinliğim hür ve sıcaktır."*

Nehir olmak tasavvuru yavaş yavaş gaip olarak, tedricen kuvvetli bir büyüden sıyrılıyordu. Şimdi kendisini, artık nehir gibi hissetmiyor ama onun namına konuşuyordu.

*"Tehlikeye karşı cesaretle haykırdığım zaman,
Bizi bağlayan prangalar dayanmadan kırılıyor,
Baharın karşısında çelengimi çıkarıyor
Ve şöyle söylüyorum: Zaferi bize kazandıran
sensin!"*

Evet hala bir nehirdi ama şimdi büyü bozuluyordu. Yeniden insan olmaya başlamış insan diliyle konuşuyordu.

*"Güneş ışığın dev buzları yendi,
Senin duaala ırmak uyandı,
Sevginle her şey hazırlandı.
Ve ben — Ben yalnız zamanın geldiğini öğrendim.*

*Onlar, iç çekerek özlemlili gidenleri bilseler
Arz üstünde tam vaktinde hareket etmek için,
Işığın özünden kuvvet alır,
Sedlerle dağları dev gücü ile yenerlerdi."*

Burada büyü tamamiyle bozulmuş, yine kendisi konuşuyordu. Şimdi artık o ırmak kesilen bir insan değil, insan kesilen bir ırmaktı. İsabetli olmuştu böyle istiyordu. Zira bu, ıstırabıyla mücadelesini gösteren bir şiirdi, galip gelmiş, buna da inanmıştı. Hiç bir şeye aldırma-
dan bunu ifade etmek istiyordu, başka bir şey söylemek istemiyordu. "Görüyorsunuz burda söylediğim haki-

kat değil mi?" diye sormak için, mütemadiyen mağrur bir eda taşıyan, birinci kıtayı tekrarlıyordu.

*"Ben bir köle miyim? bana kim öğretebilir,
Gençliğin baharında kışa tapınmayı?"*

*Ben Finlandya mavi göllerinin mağrur çocuğu,
Dünyaya hür geldim—hür kalmak isterim!"*

Kalem kuvvetsiz kalan elinden düşerek, şiirden yorulan dimağını dinlendirmek için gözlerini kapatınca, kalbinde büyük bir sevinçle derin bir sükûn sürmeye başladı. Milleti yüzünden çektiği ıstırapı ifade etmek için ehemmiyetli ve mağrur olan şeylerden bahsetmek hakkı idi. Kalbindeki buz gaip olmuştu. Şimdi mücadele-den evvel olduğu gibi, cesur ve ümit dolu idi. Şimdi yeniden insanları seviyor, onların, bu sefil ve perişan dünyayı gül bağçesine çevireceğine inanmıyordu. Silvias'ın bahar şiiri tekrar bulutlardan aksetti. Efsanelerin bahar çiçekleri, azıcık su baskınına uğriyan topraklardan fıskırdı.

GÜL BAĞÇESİ

Son asırda doğup, her hangi bir şekilde hayatta rol oynayan bir çok İsveçliler, Zacharias Topelius'un o devirde, İsveç edebiyatındaki büyüülü tesirini muhakak ki canlı bir şekilde hatırlarlar. Onun ismini o zamanlar büyüklerle küçüklerin bildiğini sarıh olarak hatırlıyoruz. Onu her hangi bir icraat adamı olarak tanımıyorlar aksine herkes bu ismi hafızasında parlak hayallerle çevrilmiş sevilen, tatlı bir hâtıra olarak yaşıtıyordu. Asrımızın icraatını gözden geçirmeden önce, Fin şairi lâıyk olduğu tahta oturmuştu. Biz isveçliler onun yükselmesi için bir şey yapmış değildik, ancak hakikatı görmüştük. Ama en ufak bir iddiası olmadan, sarsılmaz bir şekilde,

kendine hâkim olarak, mümtaz bir mevki kazanan bu adamın tablosunu, gençliğimizin aziz bir hâtırası olarak unutmıyacağız. Bütün tapınmalar, methiyeler, alâkalar, saygılar, hediyeler, hakkındaki güzel yazılar, bütün takdirler, onu itidalden ayırmıyor, ağzından mağrurca bir söz çıkmıyordu. Kendini zorlamadan mütevazi kalabilen, bu sakin dâhi, efsanesindeki bir kahraman gibi hepimizin üzerinde büyümlü bir tesir uyandırıyor. Tabiidir ki bu samimi davranışıyle, yalnız kendi milletini değil, İsveç başta olmak üzere bütün şimali tesiri altına aldığı hissediyordu. Evet en ücra yerlerde, kendi şarkılarından "Seyahat Eden Talebe", "Bir Kuş İhlamur Dalına Konmuştu" yahut "Şarkı Söyle Şarkı Söyle" ve yahut diğer şarkılarını programa alıp, piyanoda söylemeden, bir kutlama yapılmadığını biliyordu. Mektebe ilk başlayanlar, Pikka Matti ile Bullerbäsios sayesinde ilk heceleri söylerken, "Cerahın Hikâyelerinden" liseli gençler gibi genç kızlar da tarihi bilgilerini hayranlıkla alarak yetiştiriyordu. İlk baharda, mükâfat dağıtılırken, "Kır Çiçeği" yahut "Yeni Yapraklar" isimindeki eserleri, en kabiliyetli talebelere veriliyordu. Bir çok kederli babalar çocuklarının mezarında "Bir Çocuk" şiirini fısıldıyor, bir çok bedbaht aşıklar, "Kış Yolu" nun sözleriyle teselli buluyordu.

"Aşk bu dünyada en büyük kudretse,

Kendimi günahattan, ıstıraptan, geceden, ölümden
ayırırsa,

Onlar bir dünyadan diğer dünyaya köprü kuruyor
diyorlar;

Aşk bir birini gâip etmeden 'özlemsiz bir biriyle
birleşir.'

Stockholm'daki Kraliyet Tiyatrosu vatani bir tem-

sil vermek isterse, "Regina von Emmeritz" i sahneye koyardı. Küçük bir şehrin pazarında para kazanmak isterse, kibar hanımlarla beyler "Gül Dikteni" yahut "Mavi Kuş" u temsil ederlerdi. Yahut mekteplerde temsil vermek isteseler, büyük bir neşeyle "Goliath ve David" yahut "Fakirlere karşı iyi olunuz" u oynarlardı. Noel alışmanasını neşreden, Topelius'dan bir kaç lirik şiir okuyucularına sunmazsa eserin rağbet göreceğinden şüphe ederdi. Noel hediyeleri arasında, muhakkak, parlak kırımızı ciltli "Çocuk Hikâyeleri" bulunurdu. Topelius'un sazını uzak buzlardan dönen, Vaga yolcuları aksettiriyor, yeni yıla girerken sesleniyor, ıstırapta neşede bize arkadaşlık ediyordu. Finlandya'nın İsveç kültürünü çok aşağılık sayarak İsveç aslından gelenlerin isimlerini değiştirdiklerine ve artık İsveççe konuşmayı istemediklerine dair İsveç haberlerle şayialar sık sık gelmeye başlamıştı. Tam kin bizi saracağı sırada, Topelius'un teskin ve tenivr eden haklı sözlerini duyuyorduk. Kendisi de bizzat halkını aydınlatmış olmakla beraber, Bottnik denizinin her iki tarafındaki İsveç kabilelerinin en iyi bağlayıcı uzvunu teşkil ediyordu. Bunu biz de biliyorduk. Fin şairi Stochalm'e gelince, iskelede; neşeli bir şekilde yaşa sesleriyle karşılanıyordu. Bir İsveçli Finlandyay'ay gidecek olsa, ilk hedefini Byörkudden'daki Topelius'un evini görmek teşkil eder, sonra bu ziyaretten gazetelerimizde hayranlıkla bahsediyordu. Zacharias'ın çalışmasını, balık tutmasını, baş şehire sık sık gitmesini, kendi büyük adamlarımızdan daha fazla biliyorduk. Muharrirlerimiz, kitaplarını ona gönderirler, küçük çocuklarımız, hikâyeler ile şiirleri için teşekkür mektupları kararlardı. Onun önemli günleriyle, yetmişinci, sekseninci doğum yılları İsveç'te de kutlanırdı.

Telgraflar, hediyeler, mektuplar, gazete makaleleri, onu, bütün İsveç halkının şairi olarak tanıttırdı. Bizde çok sevilen Zacharias'ın İsveç'teki durumu ne olursa olsun, kendi hemşehrileri arasında oynadığı rol ile mukayese edilemezdi. O her şeyden fazla onlara şair olarak tesir ediyordu ama eseri milletin değişen mukadderatıyla o kadar içli ve yakın münasebette idi ki sanki o, daha yüksek bir mevkide, bütün halk için konuşarak onu temsil eden bir müsteşar yahut senatörü andırıyordu. Yeni bir eser yahut yapı sona erdimi, bir kutlama şiiri için Zacharias'ın ilham perileri çağrılıyordu, böylelikle bu işi, iyi bir ruh, himayesi altına almış olduğunu bilirlerdi. Topelius'un acış konuşmalarıyla, doktora merasimlerinde, genç alimlerin kalbine vatan sevgisi doldurularak, vazifelerine gönderilirdi. Mektep ile talebe şarkıları, gençlere Fin topraklarını tanıtıyor, ümit ve cesaret veriyordu. Uzun zaman yabancı diyarlarda kalıp geri dönen Finlilerin elinde, vatanın vazifesini yaptığına bir nişane olarak bir şiir kitabı bulunurdu. Bir yüksek Fin şahsiyeti ölünce, fin halkının seçerek sözcü tâyin ettiği, şair tarafından methiyesi yapılmadan toprağa verilmezdi. Eğer memleketini en büyük düşmanlarından biri olan don istilâ ederse, o zaman Zacharias bir yahudi peygamberi gibi sesini yükseltir bütün millet için bu belâ karşısında dua eder. Felekât de lüzümü olmadığı halde huzuru bozduğunu itiraf ederek af dilerdi.

Felâkete uğrıyanlar için yabancı memleketlerden yardımlar gelince, halkı namına konuşarak şükranlarını dünyaya bildiren yine o idi. Fin okullarına iki okuma kitabı sunan bu adam, acaba vatanın temsilcisi olamaz mıydı? Muasırlarına, memleketin geçmişteki kudretini öğretecek, aynı banamanda halin her terekkisini, teşvik

edecek sözler bulan bu adamın vatan namına konuşma-
ya hakkı yok mıydı? İsveç'le Finlandya arasında muta-
vassıt bir rol aynması, ihtiyarlar için bir şeref, gençlere
yaşama hakkını vermiyor muydu? 1877 senesine kadar
Finlandya'da, muharrirlikte ondan daha büyük bir üstat
olan Runeberg'in yaşadığını biliyorduk ama senelerden
beri hastalanmış yatıyordu. Hastalık mâni olmasa bile
tabiatı, onu umumi erkâr önüne çıkmaya mâni olacaktı.
Çekingendi, şöhretten kaçıyor. Heybetli dış görünüşü
ve fikir dolu sohbetleriyle memleketin meşhur önderle-
rinden biri olması mümkün olduğu halde, bu yeri elde
etmek için kendini zorlamıyacaktı. Ehemmiyetsiz dış
görünüşü ile, kendisinin sadık, hayrete şayan talebesi,
onun bıraktığı işi devam ettirecekti. Hemşehrilerine, son
zamanlarında iyi bir ev perisi, bir koruyucu melek gibi
göründüğü için, onu her tarafta istiyorlar, onun tak-
dirini, bir saadet telâkki ediyorlardı. Yaşadığına sevin-
iyorlar, onun mevcudiyetinin, Finlandya'nın inkişafıyla
esrarlı bir şekilde bağlı olduğunu hissediyorlardı. O de-
virlerde yaşayan bizler için, Biyörkudden'deki bu ihti-
yar adam, harikulâde büyüklü bir dünyada yaşıyor görü-
nüyordu. Kendine yaklaşanları değiştirerek, sertliklerini
yumuşatıyor, samimi yapıyor, kendini sevdirmeye mu-
vaffak oluyordu. Memleketinde, İsveçte hattâ bütün şî-
malde yalnız dostları vardı. İnsanların kanaatlerine gö-
re o, sevinç ve sükûn dolu bir gül bağçesinde yaşıyordu.
Bu şekilde kendisine mukaddes hür bir mevki temin et-
mesi onu tatmin edebilir miydi?

Gençliğinde tahayyül ettiği şeyler bunlar mıydı?
Şüphesiz değil. Kendi öz yurdu ile diğer dünyanın bü-
tün milleti için temenni ve arzuları daha fazla idi, bu
memleketlerde yaşayanlar, başlangıçtan itibaren, bu top-

rakları işleyerek gıdasını alan, güzelliğini yükselten, ruhların yüceliğini düşüneceklerdi. Durmadan olgun ve lezzetli meyvalar yetişen, kaynakları yerlerden fışkıran, gülen tarlalarında masum oyunlar oynanan, kaplaniyle geyiğin yana yana dinlendiği, havanın yükseklerde saf ve mavilik, güzel kokularla dolduğu, hayat ve bilgi ağacının muazzam doruklarının kuleleştiği, meleklerin cümle kapılarında nöbet bekleyip Tanrı sesinin duyulduğu bir cenneti, herkes engin ruhunda yaratmalıydı. Zira o çocukluğundan itibaren, sonsuz çalışmalarıyla saçları ağarınca kadar, böyle bir iç aleminin ustası olarak yaşamıştı. Sükûn ve huzur içinde barıştırmacı ruhunun ihtişamıyla iyilik yapan zengin varlığın ışıklarını, gözlerimiz yaşlanarak seyrediyoruz. Hiç denecek kadar küçük bir kitlenin ruhunda gül bağçesi yaratmadiyse onun kudretinden şüphelenmek doğru değildir. Zira bir insanın gücü tek başına buna kâfi gelmezdi. Binlerce sene insanlar bu iş için didinmiş, yeni nesiller de binlerce sene bu gaye için çalışmaya devam edecek. Bu gayretler boşuna olmayıp, hedefe ulaşmanın mümkün olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Yaşayışları ve eserleriyle bize teminat veren insanlar, muhakak ki vazifelerini ifa etmişlerdir.

S O N

DEVLET

KİTAPLARI

Dünya Edebiyatından Tercümeler

İSKANDINAV KLÂSİKLERİNDEN
BAZILARI:

		Fiatı
Selma Lagerlöf	Göste Berling I <i>B.E.Koryak</i>	250
Selma Lagerlöf	Göste Berling II <i>B.E.Koryak</i>	250
Knut Hamsun	Dünya Nimeti <i>B. Necatigil</i>	260
Knut Hamsun	Dünya Nimeti <i>B. Necatigil</i>	210
Strindberg	Açık Deniz Kenarında <i>B. Necatigil</i>	230
Strindberg	Olof Hoca <i>Mesut Atsız</i>	130
H. Ibsen	Nora <i>C. Memduh Altar</i>	150
H. Ibsen	John Gabriel Borkman <i>C. Memduh Altar</i>	160
H. Ibsen	Hedda Gablar <i>Ş. Berin Kurt</i>	80
H. Ibsen	Yaban ördeği <i>Ş. Berin Kurt</i>	80
H. Ibsen	Yapı Ustası Solness <i>Avni Giuda</i>	95

Maarif Vekâleti yayınevleriyle bütün
kitapçılarda satılmaktadır.